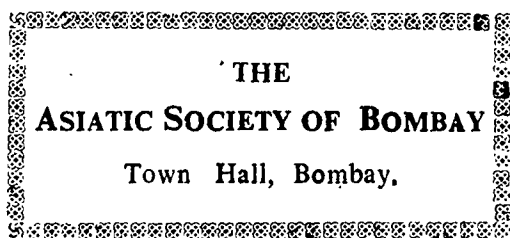

00037901

ELIZABETHA DEI GRATIA ANGLIAE
FRANCIAE ET HIBERNIAE REGINA

Fra Hilward pinxit. Ca. originale. Gio. Vertut. sculpsit.

GUIELMI CAMDENI
ANNALS
RERUM
ANGLICARUM
ET 37901
HIBERNICARUM
REGNANTE B 1551
ELIZABETHA.

Tribus Voluminibus comprehenſi.

E Codice præclaro SMITHIANO,
propria Auctoris manu correcto,
Multisque magni momenti Additionibus locupletato,
Eruit edititque THO. HEARNIUS,
Qui & alium Codicem è Bibliotheca
RAWLINSONIANA adhibuit.

A. D.
M. DCC. XVII.

Lat. 327.42041

Ref. 942-055 Cam/Ann.
37901.

Ad Calcem Codicis RAWLINSONIANI.

Pope Sixtus Quintus professed that among all the Princes of Christendom, he found but two which were worthy to bear Command (had they not been stain'd with Heresy) viz. Hen. 4. of France and Queen Elizabeth. [Ex Hist. Thuani lib. 82. Fuller Ho. State, pag. 317.

00037901

TESTIMONIA PAUCULA

DE

GUILIELM^o CAMDENO,

Omissis aliis pene innumeris quæ
proferri possent.

Ad initium Codicis RAWLINSONIANI.

Mr. Selden saith, that Camden's Annals of Q. Eliz. and my Ld. Bacon's History of Henry 7th. are the only two Lives of the Kings or Queens of England which come up to the Dignity of the Subject, either in fullnesse of matter, or Beauty of Composition. [Seldeni Epist. præfixa libro Augustini Vincentii.

Ad initium ejusd. Codicis.

Most of the Writers of our English Affairs, have had some Hope or Fear at their Elbows, to jog them towards the Interest of the present or future Governors: confess'd by learned Camden himself, whose Lines were directed by K. James; and he led rather to vindicate the Honour and Integrity of the King's Mother, (the Qu. of Scots,) than to do right^r for a Distresse, who had from a Schoolmaster made him the first K. at Arms. [Histor. Memoirs of Qu. Eliz. n. 16. p. 60.

---

1. This is very unjustly alledged against Mr. Camden. H.

T E S T I M O N I A .

Com. Spenser's Ruines of Time, Lond. 1617.

CAMBRIDGE the Pourice of antiquitie,
 And Lanterne unto late succeeding age,
 To see the light of simple veritie,
 Buried in Ruines, through the great Outrage
 Of her owne People, led with warlike rage:
 CAMBRIDGE, though time all Moniments obscure,
 Yet thy iust labours ever shall endure.

Out of the Dedication to the History of France,
 the 4. first books, Folio, London pr. by J.
 Windet 1595.

— If I do not receive foyle by that Illustrious
 Camden, yet honour enough to be an Imitator and
 Carrier of thy bookes (precious and curious Camden:)
 thy own Country prints not sufficient to extend thy
 name, worthy to find Kings thy nursing fathers, and
 Queenes thy Purles. rare Jewel of Brittain land,
 enemie to inglorious Oblition, Tresurer of memorie,
 trumpet of Albion's fame, register of Antiquity, and
 Pursuibant of eternitie.

In Gillies's Catal. of Honour, Fol. Lond. 1610.
 in the Dedication to Cecil Ld. Salisb.

Learned William Camden, whom Vertue hie self
 for Vertie and Probity, and honouring Great Brit-
 taine, hath crown'd a King of Arms.

Hæc duo ultima Testimonia è litteris ex-
 cerpsi ad me in secessu litterario scriptis à Præ-
 nobili ac pererudito Domino Domino Philippo
 Sydenhamo, de Brimpton D' Evercy in agro
 Somersettensi, Baronetto, Viro omni virtutum
 genere decorato.

ARGUMENTUM

EDITORIS

PRÆFATIONIS.

Camdeni *Elizabetha summa fide ac judicio contexta.* §. I. *Ejusdem Tomus primus ab ipso auctore correctus & locupletatus, à nobis tandem recusus.* §. II. *Tomus secundus jam mortuo auctore prodiit.* §. III. *Totum opus semel atque iterum edunt Belgæ.* §. IV. *Sed minus accurate. Tomus istidem secundus à nobis emendatius quam antehac emissus.* §. V. *Nihil fere de Maria, Scotorum Regina, in Additionibus quas nunc primum in lucem publicam edimus.* §. VI. *Quis & qualis Edmundus Bohunus?* §. VII. *Camdeni notatio anni quo nata est Anna Bolena recte se habet.* §. VIII. *Sylloge nostra Epistolarum à variis Angliæ principibus scriptarum, ad calcem T. Livii Foro-Julienfis, digna quæ una cum Camdeno legatur. Edwardus VI. ex utero matris non excisus fuisse videtur.* §. IX. *Operæ pretium notare quibus rationibus populus amorem sibi conciliaverit Elizabetha.* §. X. In
levis-

levioribus etiam populo placere studebat. §. XI. Reformationi consulit. Monitiones lingua vernacula à nobis denuo editæ ad sacra pertinentes. §. XII. Elizabetha in Pontificios aliosque cōscientiæ ergo dissentientes nimis dura. §. XIII. Cavet ne quid faciant Collegiorum Præfetti quod in Academiarum dedecus cederet. §. XIV. Ea de caussis invisit Academias, Collegiaque aliaque ædificia publica perlustrat. §. XV. Inter alios, qui coram ipsa Oxoniæ disputabant Orationesque habebant, fuit Edmundus Campianus; postea ob læsæ Majestatis crimen morte Londini affectus. §. XVI. Collegium Jesu Oxoniæ perficit Elizabetha, Academiamque Dubliniæ instituit. §. XVII. Henrici Sidneii, Hiberniæ Proregis, mors; quem è suggestu laudavit Thomas Whitus, Lecturæ Philosophiæ Moralis Oxoniæ fundator. §. XVIII. Conciones aliique minoris notæ libelli non absurde à nobis commemorantur. §. XIX. Gregorius Martinus neque homo partiarius neque promercali fide. Camdenum insulse (more suo) perstringit Athenarum Oxoniensium consarcinator. §. XX. Camdenus & consarcinator dissimilimi inter se. Illi præcipue libelli conservandi qui ad politiam nostram Ecclesiasticam spectant. §. XXI. Uti etiam illi qui ad Monarchiam. Regimen nostrum ecclesiasticum à civili, & vice-versa civile ab ecclesiastico pendet. §. XXII. Neque Wyato, neque aliis rebellibus, ut nobis videtur, opem tulit Elizabetha. §. XXIII. Observationes nostræ de regimine ecclesiastico de particularibus ecclesiis, non de ecclesiâ catholica

tholica sive universalis intelligendæ. Possunt tamen & ipsæ ecclesiæ particulares catholicæ appellari. §. XXIV. Elizabetha virgo illibata & incorrupta, nec quid in contrarium unquam asseruit Hollingshedus. §. XXV. Gualterus D' Evereux comes Essexiensis virtutibus illustris. Commentariolus de ipsius morte. §. XXVI. Maria Scotorum regina à convitiis breviter vindicata. Buchananum pœnitet calumniarum quibus famam ipsius læserat. Cl. Sagii hanc in rem epistola. §. XXVII. De Sacrilegiis Henrici VIII. Nec quidem ipsa Elizabetha Ecclesiæ prædia restituit. E contra ipsa etiam regnante re-ditibus ecclesia spoliata. §. XXVIII. Maculæ hominum virtutibus insignium non reticendæ. Antecessorum nostrorum simplicitas. §. XXIX. Incommoda è strage domuum religiosarum tandem dolet Elizabetha. §. XXX. Ad dolores levandos libros de Consolatione evolvit & perlegit, Boëtiumque in linguam vernaculam vertit. §. XXXI. Cum ob alia, tum ob Mendozæ Hispanorumque astutias animo angebatur Elizabetha. Fragmentum de Mendoza è Joanne Hotmanno Jurisconsulto. §. XXXII. Libros itidem ludicros perlegebat Elizabetha. §. XXXIII. Animam cælo reddit ætate devexiore; qua tamen pro pulchra haberi voluit. §. XXXIV. Alexandri Nowelli in Aenei Nasi Collegium munificentia. §. XXXV. Tractatus de Successione à nobis de industria omitti. Mantissæ tamen loco de Regiæ Scotorum morte libellum edidimus. §. XXXVI. Amicis gratiæ immortalis agenda. Meadorum engomium. §. XXXVII.

Uti

Uti etiam Joannis Bridges Armigeri, cui Elizabethæ iconem debemus. §. XXXVIII. Monitum de lapide antiquo, Academiae Oxoniensi donato à V. cl. Thoma Spratto Archidiacono Roffensi; & de Hollingsbedi Testamento ultimo. Pag. CXLVIII.

THO. HEARNIUS
LECTORI.

§.I. **N**EMINEM latet, Guilielmi Camdeni Elizabetham Camdeni Elizabetha summa fide ac iudicio contexta. tanta fide tantoque iudicio esse conscriptam, ut simul atque lucem adspexerit ab omnibus eruditis ve-

hementissime fuerit expetita, avidissimeque perlecta : ab iis præcipue, qui rerum historicarum perquam studiosi exploratissimum habebant, auctorem operi contexendo præ ceteris omnibus fuisse parem; quippe qui ob Britanniam suam, partim è Lelando, partim è propriis per insulam nostram observationibus concinnatam, summam laudem jam antea consecutus fuerat. Fuit is omnino vir egregius, idemque simplicitate ac industria conspicuus, eruditissimusque & Græcis litteris & Latinis, historiæque ac antiquitatis nostræ & in inventis rebus, & in actis, scriptorumque veterum litterate peritus. Nec

cuiquam dubitare licuit, eum à summo quasi numine fuisse constitutum, qui Elizabethæ, reginæ optimæ & toto orbe terrarum insignissimæ, res gestas litteris consignaret. Et tamen non inficiandum est, opus fuisse arduum & difficile, quòdque proinde homines ab aggrediendo etiam scientissimos pertereret, eandem præsertim, modestia & verecundia insignem. Sed cunctas difficultates vicit amor patriæ, pariter atque fides in Principem, prodiitque tandem ejusdem Tomus primus, ex ipso mandato Jacobi regis, priusquam satis concessit auctor celeberrimus.

Ejusdem Tomus primus ab ipso auctore correctus & locupletatus, à nobis tandem recusus.

§. II. Primus ille Tomus excusus est Londini A. D. M.DC.XV. forma, quam vocant, majori.

I. Hisce verbis (namque Rescriptum Regium subnectam) concepto:

James R.

Our pleasure is, that you cause forthwith, according to our direction to you, so much of the History of England in Latin as we have perused, to be printed and published, that is from the year of our Lord, 1558. untill the end of the year a thousand five hundred eighty-eight. And this our Command shall be your Warrant. Given under our Signet, the 25th. of February, at our Pallace of Whitehall, in the 12th. year of our Reign of England, France, and Ireland, and of Scotland the 48th.

To our well beloved Servants Sir Robert Cotton Kt. and Baronett, and William Camden Clerke our one of our Kings of Writers.

E litteris Amici doctissimi, Thomæ Bakeri, S. T. B. Cantabrigie, ad me scriptis Oct. 16. M. DCC. XVI. & e Cod. MS. penes me Smithiano, CXXXVIII p. 137. 2. Typis Guilielmi Stansbii, impensis Simonis Waterstoni, ad insigne Coronæ in Cœmisterio Paulino.

Vix jam lucein adspexerat, quum auctor, quo nō in scriptis suis recognoscendis diligentior, totum volumen legit relegitque, multaquē hinc inde male se habere, alia nimirum extra ordinem collocari, alia minus recte exprimi, alia denique penitus omitti, deprehendens, novam illico prelo paravit editionem. Quem in finem exemplar quoddam propria manu correxit & supplevit; sed priusquam typis mandare licuit, omniaque sphalmata tollere, animam piā ac eruditā exhalavit; exemplari tamen amico fideli concredito, qui ne interiret curaret. Quod exemplar quum ante annos aliquamultos in manus devenisset viri clarissimi, amicique nostri integerrimi, Thomæ Smithi, S. T. P. collegique Magdalenensis in Academiā Oxoniensi Socii, nihil antiquius habuit decus illud bonarum litterarum immortalitate dignum, quam ut ejusdem beneficio frueretur posteritas. Hoc enim in votis habuit qui ipsi Smitho dono dedit, vir præstantissimus Robertus Cottonus, armiger, patris sui eruditissimi D. Joannis Cottoni Baronetti, ultimi testamenti vindex & curator. Moriens igitur mihi (licet ipsi nomine tenus tantummodo quasi notō) legavit, meæque fidei atque auctoritati commendavit Smithus; unā cum suppellectile quadam alia libraria atque antiquaria, quam quotidie tero. Codicem authenticum, plurimique æstimandum esse, manifeste liquet ex hacce

nota ad initium, ab amico, ni fallor, cui concedit Camdenus scripta: *The first Part of Dr. Camden's Elizabetha enlarged for the next Impression.* Tantum thesaurum in possessione nostra esse postquam intellexerant eruditi, quibuscum commercium institui epistolare, mecum pluribus egerunt, ut diutius latere non permitterem. "Quantivis pretii," inquit, "κεφάλιον possides, quod proferendo ac in lucem emittendo, non tantum de Academia Oxoniensi, verum etiam de Camdeni Manibus, & de toto orbe litterario præclare mereberis. "Quisquamne," pergunt, "tam furiosa, tam illiberali, tam hostili mente in rempublicam litterariam & Camdeni memoriam præditus est, qui librum hunc eximium ab auctore ipso eliminatum, & ab erroribus purgatum, multique in locis auctum, non libentissime amplectatur, omnibusque pervolutandum commendet?" His rationibus incensus, postquam non unam ob causam in menses paucos distuleram, operi manum admoveo, neque prius destiti, quam pensum suum absolvissent typothetæ.

Tomus secundus jam mortuo auctore prodiiit.

§. III. Jam alter Tomus desiderabatur, qui opus completeret. Sed & hunc etiam ad finem perduxit auctor. At varias ob causas summam adhibuit diligentiam ut ineditus jaceret quamdiu viveret, apographo interim ad virum eruditissimum amicissimumque Petrum Puteanum transmissis, qui tanquam sacrum depositum

tum conservaret, & post mortem (si modo superstes esset) juris publici fieri non dedignaretur. Quod voluit Camdenus, id religiose præstitit Puteanus. Quum enim ipsi, studiis assidue incumbenti, de Camdeni morte esset adlatum, quamvis ex illo nuncio opinione omnium majorem animo ceperit dolorem, hoc tamen in primis sollicitudines allevavit, delectationemque simul & salutem attulit, quod opera immortalia post se reliquisset vir clarissimus & beatissimus, inter quæ & Tomum istum secundum Elizabethæ, in scriniis suis adservatum, jure merito censendum esse cognovit. Post quadriennium igitur ab auctoris obitu impressus est Tomus hicce Londini¹, forma typisque iisdem² quibus & primus. Hunc autem titulum præ se ferebat: "Tomus alter Annalium rerum Anglicarum, & Hibernicarum, regnante Elizabetha, qui nunc demum prodit: sive Pars quarta. Autore Guil. Camdeno." Toto opere proinde divulgato, verbis non est concipiendum quanta cum celeritate divenderentur exemplaria. Namque omnes, quotquot scilicet Protestantium Religioni devoti atque nominis Camdeniani & Historiæ nostræ cultores fuerint, Principisque optimæ memoriam & res gestas æternitati consecrari cupierint, pretio quovis emenda in usum suum petierunt. Adeo

EDITORIS PRÆFATIO.

ut quum in aliis bibliopolarum officinis amplius non invenirentur, in cunctis angulis Leodiam quærenda essent. eaque de causa hominibus in libris ad historiam Anglicanam pertinentibus versatissimis, qui forsitan urbis Londinensis res curiosas spectatum ierint, bibliopolarum aedes diligentissime perlustrare, & operis hujus exemplaria pecuniis numeratis comparare, imò quovis ære conquirere, in mandatis datum erat.

Totum opus semel atque iterum edunt Belgæ.

§. IV. Quum Belgæ, quæstui dediti, & lucro suo potius inhiantes, quam publico bono consulentes, Camdeni hunc foetum tam felicissimis auspiciis edi atque excipi cernerent, è re sua fore duxerunt denuò in lucem proferre, sed forma minori. Nempe, in bibliopolas cum suos tum & externos, ad emporia libros coemendi gratia venientes, inatuentibus, cogitantibusque sæpenumero & memoria repetentibus, equodnam opus ab Anglis publico datum potissimum eruditis esset placiturum, post multos sermones ultro citroque habitos tandem omnes concesserunt Camdenum nostrum omni laude cumulatam esse historicum, Commentariosque sive Annales rerum Anglicarum & Hibernicarum regnantè Elizabetha exquisita doctrina & singulari industria esse scriptos, dignosque cum ob raritatem tum etiam ob præstantiam (nam in hac parte Historiæ profecto excellit Camdenus) qui è prelo Elzeviriano,

EDITORIS PRÆFATIO.

XI

viriano prodirent. Hisce igitur rationibus impulsus atque incensus Elzevirii, semel atque iterum exudebant (nam nihil moror editionem, quæ in partibus ultra-marinis fertur prodiisse A.D. MDCXXV.) sequenti ad Lectorem Monito præfixo, ut deestis (si fieri posset) persuaderetur, editionem suam omnibus numeris esse perfectam, eamque ipsam quam, dum in vivis esset, modo pateretur invidia, videre exoptaverat Camdenus.

“ T Y P O G R A P H V S “ L E C T O R I S.

“ Quum Guilielmus Camdenus, benevole
“ Lector, in scribenda Divæ Elizabethæ, Angliæ &c. Reginae, Historia, hoc potissimum
“ curaverit (ut ipsius verbis utar,) ut, ad præ-
“ scriptum Polybii, VERITATI litaret; quod
“ sine ΕΑΡΡΗΣΙΑ, ingenua illa cum modestia
“ loquendi Historico digna libertate, non da-
“ tur: verum quum utraque, Judicia, Præjudicia,
“ Odium, Obtrectationesque eorum, qui fidem
“ in Patriam & Principem exuerunt, effugere
“ se non posse animadvertit: præponderarunt
“ tamen apud ipsum, tum, quod dixi, Veri stu-
“ dium, tum Patriæ charitas, & Principis illius
“ memoria, quæ apud Anglos grata & sancta
“ esse debet. Historiam itaque Heroïnæ con-
“ stanti quidem filo usque ad ejus excessum
“ pertexit: sed priorem tantum Partem, quæ
“ ad Annum Salutis M.D. LXXIX. exeuntem
“ pertin-

“pertingit, evulgare ausus; alteram, ne forte
 “sibi à nonnullorum livore periculum pro
 “ret, quorum adeo potentia partum suum in
 “cunis præfocatura esset, illustris in Francia
 “viri fidei tanquam depositum commisit. Is,
 “Camdeno morte jam extra periculum & su-
 “pra invidiam posito, doctissimo amicissimoque
 “viro fidem præstitit, & pro summo suo erga
 “Rempublicam studio, atque insigni erga nos
 “benevolentia, secundum illum Tomum, sive
 “prioris Continuationem, 'prelo subjiciendam
 “transmisit. Nos itaque, Lector, quanta po-
 “tuimus accuratatione, utramque Historiæ par-
 “tem, nova hac editione emendatius recusam,
 “publici juris facimus: quo & Historici omni-
 “bus numeris absolutissimi Manibus satisfiat;
 “& gloriosissimæ, omniumque quæ unquam
 “sceptrum gestarunt felicissimæ feminae (qui-
 “bus illam elogiis, teste Augusto Thuano V.
 “C. decoravit generosa Guisianorum & Ne-
 “morosiorum parens Anna Atestina) memoria
 “scriptore tanta Majestate digno feliciter in
 “animis posterorum perennet. Vale.”

Sed minus
 accurate.
 Tomus iti-
 dem secun-
 dus à nobis
 emendatius
 quam ante-
 hac emissus.

§. V. Hæc Belgæ. Perinde quasi ipsi hoc o-
 pus Camdeni purum putum primum edidissent.
 Quam recte tute ipse, lector, nostra editione
 inspecta facillime intelliges. Nam non tantum
 primum Tomum longe emendatiorem auctio-
 remque, ope egregii nostri Codicis, exhibui-
 mus, sed & locos plurimos in secundo etiam

Tomo nitori suo restituimus, auxilio Codicis præclari, quem mutuo sumpsi ab amico doctissimo Thoma Rawlinsone, armigero, viro nunquam satis laudato. Id quod primo intuitu clarum erit, quoniam discrepantias priorum editionum ad imum paginæ passim designavimus, ne quid dicam de Notis aliquot ad finem operis collocatis, è quibus itidem editionis nostræ præstantia, Belgarumque socordia (vel potius astutia & in auctoris verbis mutandis audacia) liquebit. Neque hæc scribo ut memet ipsum laudibus efferam. Id quidem cum vanum tum & gloriæ avidum esse argueret. Interim tamen non possum non monere, hoc quicquid est *opellæ* (si modo tanti viri operis editioni labor impensus *opellæ* nomine recte censeretur) quotiescunque in mentem venit valde placere, meque ideo gaudio exsultare quod Camdeni lucubrationum partem haud exiguam ab interitu vindicaverim.

§. VI. Atque hæc de editione nostra prælibanda duxi, uti etiam de Codicibus quos in subsidium vocavimus. Tam correctiones quam & additiones Camdeni sunt plane magni momenti. Et profecto quicquid à Camdeno ipso litteris mandatum fuit plurimi esse faciendum existimo, viro scilicet partibus minime addicto, & ut jam antea innui, divino ingenio, & eruditissimo acerrimoque judicio. Quandoquidem vero Athenarum Oxoniensium confarcinator

Nihil fere de Maria, Scotorum Regina, in Additionibus quas nunc primum in lucem publicam edimus.

(diligentissimus, licet non satis solers investigator antiquitatis,) nescio quam auctoritate nixus (nam certe nulla fides Ludovico Molinæo¹ aliisque ejusdem farinae scriptoribus) publice asseruit,² opus foede commaculatum esse, multaque in Tomo primo à censoribus ejecta & expuncta sive deleta fuisse ad Mariam, Scotorum Reginam, pertinentia, Principem infelicissimam, sed pietate in Deum patriamque, corporis proceritate & venustate, formæ dignitate, faciei-que pulchritudine præstantem, id mihi dicendum esse videtur, consarcinatore[m] latrare tantum, non hominem ingenuum, nedum historicum (nam historici decus est veritas) agere.

Quis enim eorum qui hæc non minora quidem, sed etiam majora animadverterint, & Camdeni verborum in Additionibus pondera diligenter examinaverint & expenderint, non intelliget in hoc erratum esse, & consarcinatoris assertionem rigidior[m] esse quam ut imitetur veritatem? Paucissima enim in iisdem de Maria. Et tamen in promptu erat permulta adjicere, si modo ipsius virtutes, formæque elegantiam, aut Heroïnæ nostræ crimen, ex ipsa capite suo jussu, ad pericula (ut obtenderetur) prævertenda, plexa exortum, fusissime explicare ac enarrare voluisset. Sed optime intelligebat crimen hoc, cujus Elizabetham (nec quidem pro *sputatilico*,

1. Pag. 25. laudationis clarissimi viri Guil. Camdeni. Oxon. M. DC. LII. 4to. 2. Athen. Oxon. Vol. I. col. 412.

ut volunt Enthusiastæ, est habendum) justis de causis tam Scoti quam & alii infimulabant, non posse elui vel excusari; ideoque quam brevissime de eo scribendum, omniaque huc facientia paucis perstringenda esse sentiebat, præcipue quum ipsa Elizabetha lacrimis effusis sæpissime indoleret, id ad tam crudele facinus perpetrandum inductam fuisse, Dudleio comite Leicestriæ (qui eò potentia ac auctoritatis processerat, ut neminem vereretur, nec tam Regina, quam ipse totius regni vires complecti sua potestate videretur) potissimum postulante atque agente, ut Princeps absoluta in jus contra jus vocata & capitis damnata morte mulceretur. Non me fugit nonnullos maculas hæc abstergere pro virili tentasse. Sed incassum plane. Nam & ipse Edmundus Bohunus, qui alioqui laudibus (ut laudibus proculdubio æternis perquam digna erat) celebravit, Elizabetham in hac re temere atque male fecisse fatetur.

§. VII. Sed rogabis, Quis & qualis Edmundus iste Bohunus? Paucis declarabo. Armiger erat, & unus è regis magistratibus pro agro Suffolciano ad illa curanda quæ ad pacem publicam spectant. Vulgo audiunt, the Commissioners of the Peace. Multorum librorum, lingua vernacula scriptorum, auctor erat; quorum aliquot non alium in finem edidit, quam in eorum gratiam qui omnia voluptate metiuntur,

Quis & qualis Edmundus Bohunus?

& probatum eunt Oligarchiam, vel potius Democratiam optimam Regiminis formam. In uno agitur de Elizabetha nostra, atque Bohunus se otio affluentem argumentoque delectatum ipsius ingenium corporisque pariter atque animi dotes accuratissime descripsisse. Perinde quasi Elizabethæ pictura vera esset Descriptio quam divulgavit, in qua tamen neque formas neque lineamenta laudaturi sunt viri periti, ut mihi quidem videtur. Nam in ea nihil est perfectum. quippe nihil esse simul & inventum & perfectum, jam olim animadvertunt veteres, sapientia clarissimi. *Inventum* addidi, quod multa, à se in lucem edita, veritati minime consona, ipse invenerit Bohunus, in Regni Archiis, aliisque locis, ubi reconduntur chartæ & monumenta, (an ex ignavia, vel desiderio librum quam citissime emittendi, vel studio magistris in quorum verba juraverat placendi, vel alia quadam causa non facile dixerim) nequiquam versatus. In proœmio de Camdeni his Annalibus perhonorifice loquitur Bohunus. Et tamen de brevitate nimia male & absurde conqueritur. Viri iudicio subacti breves esse student. Nempe, si hoc fieri possit sine obscuritate. Nihil enim est in historia, pura & illustri brevitate dulcius. Itaque utinam ipse Bohunus longe brevior fuisset, illaque

I. Vide Ciceronis de claris Oratoribus librum, qui dicitur BRUTUS, c. LXXV.

prætermiſſet quæ nihil ad rem. Ceterum ~~Bolanum~~ dimitto. Quod ſi hæc minus apta videntur Præfationi, ingenio affigna, quod me inflammavit ſtudio illuſtrium hominum virtutes & eruditionem conſummatiffimam perſequendi, malevolorumque & invidorum leviterque eruditorum vitia atque lapſus detegendi.

§. VIII. Annaligraphus noſter operi ſuo Apparatum præmiſit, in quo, inter alia, nobis ſignificavit, haud dubie è chartis Regni authenticis, Annam Bolenam (id quod notatu digniſimum arbitror, quippe cujus rationem habitum iri jam olim docuerunt litterati) Elizabethæ noſtræ matrem, feminam oris venuſtate, corporis elegantia, ingenii acumine (ut memoriæ prodiderunt noſtrates, & juris, & litterarum, & antiquitatis hiftoriæque bene periti) orna- tiſſimam, eximioque quodam lepore dicendi præditam, natam fuiſſe A. D. M. D. VII. Atqui non deſunt veteratores qui aſſerant, Annam Bolenam deformem & minus pulchram fuiſſe. Credant, quotquot Paradoxorum amantes, vel *Æſopum* *μυθολογικόν*, ſive Fabularum ſcriptorem, (alium ab illo qui de Helena commentatus eſt, viro, ut videtur, eximia pulchritudine) vel etiam ~~Richardum~~ noſtrum III. Angliæ regem, dignitate corporis, & apta concinnaque compoſitione membrorum excelluiſſe, virginumque tenerarum & mollicularum oculos moviſſe, & delectaſſe vel hoc ipſo, quod omnes partes cum quodam

Camdeni
notatio an-
ni quo nata
eſt Anna
Bolena recte
ſe habet.

quodam lepore inter se consenserint, eaque de causa omnibus fere admirationi fuisse concedant. Itane vero, adeo amore insaniebat Princeps delicatissimus, ut qui luxu abundans, otioque nimio & ingenio uberrimo affluens, omnia ad voluptates spectantia sagacissime expiscari solebat, mulieres demum deperiret squallidas ac horridulas, quales etiam fœx civitatis plane fastidiret? Aliter se rem habuisse vel inde, me iudice, liquet, quod Anna Bolena obtruncata, non quod forma minus esset conspicua, vel etiam omnibus pene feminis pulchritudine non præstiterit, sed ex suspitione levi eam fuisse impudicam, imo ab aliis non invitam fuisse compressam, Janam Seimoram in uxorem duxerit Henricus, virginem probatissimam formaque æque ut moribus ornatissimam. Ceterum neque in hoc minus absurde veteratores, qui fingunt, Annam Bolenam Henrici octavi filiam fuisse. Verum hanc calumniam jam olim contuderunt viri quibus ingenii, litterarum, eloquentiæ, sapientiæ, probitatis denique primas deferunt nostrates. Quo facto, adversarii nihil nisi multa effutire, scriptores malevolos ac minorum gentium advocare, sermones leviculos allegare, eo demum confugere quo confugere solent Sophistæ. Argumenta utrobique adlata non est nostrum ventilare. Illud autem ad rem vehementissime pertinere puto, quod critici

tici & aliquot acutissimi, viri scilicet & ingenio & litteris clari, qui veteratoribus favent, suspicentur mendum in Camdeno esse, & M. D. IX. reponendum pro M. D. VII. Nimirum ut Anna duobus annis junior fuerit quam voluit Camdenus. Facillimum, inquit, erat anni notationem mutare, præcipue quum litteris numeralibus fuerit concepta. Pro illorum igitur sententia mutatio ista vel typhothetis vel potius prelicuratoribus tribuenda, qui opera dedita, & ut ingenio indulgerent, IX. in VII. converterunt. At suspicionem hanc vanam esse vel inde constat, quod in ipso, quem secutus sum, Camdeni Codice nulla, ne levicula quidem, hinc loci conspiciatur correctio. Quin & Camdenus ipse refutat in narratione de Nicholai Sanderi morte. Itaque evanescant, & in nihilum recidant cadoxorum cavillationes, Zoïlorumque morsus, nec quisquam posthac dubitet M. D. VII. à Camdeni manu fuisse, ipsamque proinde esse veram ac genuinam lectionem.

---

1. In his est auctor doctissimus (in quo mira accuratio in inveniendis componendisque rebus) Codicis MSSci. quem mihi utendum dedit Amicus peremptus ac juxta probus, multisque nominibus mihi charus, hoc titulo insigniti: *The Character and Life of the Lady Anne Boulton, wherein the Legitimacy of her Birth, the validity of her Marriage, and the Modesty of her Behaviour, are briefly, but yett nicely discussed. Done by an unknowne hand.*

Sylloge nostra Epistoliarum à variis Angliæ Principibus scriptarum, ad calcem T. Livii Foro-Julienfis, digna quæ una cum Camdeno legatur. Edwardus VI. ex utero matris non excisus fuisse videtur.

§. IX. T. Livii Foro-Julienfis vitæ Henrici V. regis Angliæ, non ita pridem à me in lucem publicam editæ, Syllogen subjeci Epistolarum à variis Angliæ Principibus scriptarum, quam dignam esse quæ una cum Camdeni hoc opere legatur arbitror. quippe quarum aliquot ob oculos habebat in opere condendo ipse Camdenus. Fuit Elizabetha diligentia Patris à puerula docta, & Græcis Latinisque literis erudita. Nam semper habuit exquisitos ex Academiis præceptores: in eis Rogerum Aschamum virum disertissimum. Hinc & scribere & dicere non inculte solebat. Eruditionis Specimina exstant in Bibliotheca Bodlejana. Alia vidi in manibus viri excellentissimæ virtutis & eruditionis, Amicorumque longe optimi (qui quatuor abhinc annis in coelestem patriam commigravit) Francisci Cherrii de Shottesbrooke in Comitatu Bercheriensi, armigeri, aliorumque, qui summos honores homines per se cogniti, sine ulla commendatione vel adulatorum vel nebulonum sive ardelionum (nam & nunc dierum isti commendare pro quavis occasione solent) sunt adepti. Quin & in Sylloge nostra sunt Epistolæ, sane & bonæ & nobles. Quinetiam alibi ejusdem Oraciones habemus, extemporaneas quidem, sed elegantes, acutas, prudentiæque plenissimas. In his omnibus, tam

1. Vide §. 26. Præfationis nostræ ad Lelandi Coll.

licet in multis graviter lapsum fuisse non negem. Uti etiam Chronici Cantuariensis Auctor, qui de regibus nostris a Bruto usque ad Annum Christi M. D. LII. summam breviterque scripsit. Non aliter quoque vir ille præter eruditionem consummatissimam, candidissimo peccatore, planeque ad amicitiam natus, sicque de studiis ac studiosis pariter, atque de patria meritis, ut indignus fuerit qui aut senuerit unquam aut mortuus fuerit, D. Thomas Smithus eques auratus in Dialogo lingua Anglica conscripto (etsi Latine in primis est eleganter locutus) de matrimonio ab Elizabetha contrahendo, nondum excuso, mihi vero mutuo dato a feicali undiquaque doctissimo, diligentissimoque investigatore antiquitatis, Joanne Anstis armigero, rege Armorum primario, cognomento Carter.

Operæ pretium notare quibus rationibus populi amorem sibi conciliaverit Elizabetha.

§. X. Operæ pretium est inter legendum considerare & diligenter notare quibus rationibus Elizabetha, ad regni fastigium evecta, amorem subditorum, etiam infimorum, sibi conciliaverit. Virgo (ut plerique omnes Histo-

I. Cui titulus, *A brevat Chronicle containing all the Kings from Brute to this tyme, and manye notable waies gathered oute of Divers Cronicles from Wilyam Conquerour unto the yere of Christ a. M. b. c. lxx.* Printed at Canterburie in Saynt Pauls church by John Mychell. Cum priuslegio ad imprimendum solum, 8vo. Libellum rarissimum possidet Amicus integerrimus Thomas Rawlinsonus, Armiger.

rici

rici nostri referunt) antequam ætate affecta, pulchra erat (utpote insigni cutis candore, totius oris egregia specie, nisi quod crinium color non parum deformaret, justâ corporis staturâ, digitis teretibus, prædita, & in cujus oculis miræ inerant illecebræ); casta, sapiens, pia, comis, & in pauperes benefica, ac benigna. Mariæ sororis jam diademate potitæ, quia Pontificis Romani supremam auctoritatem pernegaverat, & ecclesiæ Reformatæ documentorum tenacissima erat, in se concitaverat furorem, quæ ira percita, crudelitate sane impia, (si fides Historicis errores Pontificiorum odio habentibus), & sæva tyrannide ac barbaris plusquam Scythica in eam sæviit, è zelo nimio in religionem illam quam à tenera ætate amplexa fuerat, alias femina excultissima & quavis laude dignissima, Hinc comprehensa incarceratur Princeps præstantissima, pluresque injurias perpeffa, populi misericordiam concitavit, qui tacite Deo preces fundebant pro ipsius salute, ut tandem à carceris fiti & pædore squaloribusque liberata, ipsa Argliæ regina bonis omnibus lætantibus ac plaudentibus (quotquot nimirum Reformationi consulebant) consalutaretur. Itaque postquam vitam cum morte commutaverat, Maria, incredibile est quanta cum lætitia exceptus fuerit nuncius de Elizabethæ inauguratione. Carcerum foribus apertis, custodia emissi sunt homines vel flammis

vel patibulis destinati, virique docti atque sacris ordinibus initiati nunc è latibulis evolebant, ubi sese abdiderant ex timore mortis sibi intentatæ; maximam laudem illo nomine promeriti, quod monitis, concionibus, scriptisque pro tuenda religione atque fide strenue decertassent, pravaque opiniones averruncare errorumque novitates refellere studissent. Nova rerum facies nunc per totum regnum cernebatur, omnesque à partibus Protestantium vultus hilares præ se ferebant. Clamant, "O! terque quaterque beati illi, quibus diem hunc exoptatissimum, albo (quod ajunt) lapillo notandum, videre concessum est! Habemus reginam scientissimam linguarum, veritatis propugnatricem, furoris Papistici debellatricem, filiorum ecclesiæ Anglicanæ matrem amatissimam, in omnium gentium historiis veratissimam, rerum politicarum peritissimam, imo sexus sui delicias atque decus, dignissimamque proinde quæ insulas hæc gubernet!" Neque sane absurde hæc populus. Quamprimum enim insignibus regiis ornata fuit feminarum princeps, omnibus nervis contendebat ut publicam pacem stabiliret, hostes subigeret, fidelesque amicos, quantumvis loco obscuro venique fortuna ortos, beneficijs cumlaret. At in primis sollicita erat de Religione, (memor oraculi, quod Politicus effatur, Πρώτων, ἢ πῶς Θεῶν Ἰππέδων) quem in finem eos tandem in consilium

lium sanctius adscivit, qui ob experientiam, prudentiam, iudicium, acumen, probitatem & fidem gloriam nunquam intermorituram consecuti fuerant. Deinde leges optimas tulit, quæque adeo gratæ fuerunt, ut jam vicatim Regiam collaudaret vulgus, & præ gaudio palam referret Principem à Deo ipso missam fuisse ad tyrannidem (quam vocabant) Papisticam amovendam. Quid quod & hanc exultationem publice testati sunt subditi pyris pro more accensis, variis ludorum generibus (quorum aliquot prius inaudita) celebratis, campanisque pulsatis? Ceterum ne forte multi existimarent, tanta beneficia non Deo Optimo Maximo, cujus solius auxilio innixa est Elizabetha, verum consiliis & artibus profus humanis esse adscribenda, preces immortales tandem summo numini quotannis publice actæ sunt, die illo nimirum quo regnum auspicabatur Elizabetha, idque jussu regio; eademque auctoritate formula typis impressa, cujus exemplar nuperime vidi, mihi mutuo dante viro adprime docto Thoma Rawlinsone, arrigero.

§. XI. Quæ diximus satis probant, Elizabetham populi salutis studiosissimam fuisse. Sed quorsum attinet majora curare, nisi ad leviora etiã descendas? Ad quem finem in majoribus placere studetur, si in minoribus offendamus? Hoc perquam optime videbat Princeps sagacissima. Itaque quotiescunque animi relaxandi,

In levioribus etiam populo placere studebat.

&

& magnates vel in urbibus vel in rure agentes invivendi causa (illud enim solenne est, vel saltem olim erat solenne, Regibus ac Principibus Angliæ, procerum aliorumque comitum ingenti multitudine stipatis, ad voluptatem singulis annis unam aliquam regni partem obire ac peragrarè) expeditiones adornabat (qualis certe iter illud Nordovicum anno regni vice-simo ¹) ejusmodi lusibus se delectari palam professæ est, quibus & ipsa plebes fuerit affecta, à qua etiam conspici vehementer cupiebat, quippe quæ vultu, manibus, statu, incessu, omnique corporis motu, cum verbis sententiisque consentiente, ad plebis captum se accommodabat. Huc accedit, quod Princeps ad benevolentiam hominum alliciendam quasi nata, ea nonnun-

---

1. Videtis libellum rarissimum, inscriptum, *The joyfull rejoyning of the Queenes most excellent Majestie into hir Highnesse Citie of Norwich* [anno 1578:] the things done in the tyme of hir abode there: and the dolor of the Cittie at hir departure. Wherein are set downe divers Orations in Latine, pronounced to hir Highnesse by Sir Robert Wood, Knight, now Mayor of the same Citie, and others: and certaine also delibered to hir Majestie in writing: every of them turned into English. To which are adjoined certaine Gratulations given in wrtyng, to hir Highnesse and sundry of the Nobilitie, at Tudeley Ende in Essex. [Collectore B. G.] C. Imprinted at London, by Henry Wynne-man. 4to. Libelli hujus copiam mihi fecit Thomas Rawlinsonus, armiger, vir Græcis & Latinis litteris satis doctus, rerumque veterum studiosus. Ad calcem ejusdem est icon per-rara (ligno incisa) civitatis Nordovicensis, à Jeanpe Daye excusa, dignissima quidem quæ denuo prodeat.

quam

quam concefferit (modo vel falva conscientia, vel falvo honore, vel denique falva fibi debita reverentia concedi poffent) quæ à Pontificiorum religione non aliena viderentur. Certe non alio confilio, quam ut Religio Reformata eo facilius propagaretur, Pontificique ipfi ad eam amplectendam incenderentur. Inde & ludos & nundinas haberi ac celebrari diebus dominicis nonnunquam permiffit; eo modo quo & permittebant Pontificii (præcipue fi vel Fefta Sanctorum in quorum honorem ecclefiæ dedicarentur, vel fi ipfi dies dedicationum ecclefiarum, nam tam dedicationes quam & Sanctorum Fefta celebrari solebant; in dies dominicos incidere;) partim nimirum ut egenorum facultatibus subveniretur, (quippe quæ ea facilitate fuavitateque morum fuit, ut eos, five viros five mulieres, in colloquium familiare frequenter exciperet, & perinde quali ejuſdem fuiſſet fortis comiter affaretur;) partim ut minus onerofam eſſe Religionem Reformatam quam perhibebant nonnulli pateret. Ejuſmodi

---

1. Vide ſub initium Miſſalis ſecundum uſum Eccleſiæ Helſfordenſis, vel potius Herfordenſis ſive Herefordenſis (nam l pro r, & vice verſa r pro l, ſæpe in Cod. antiquis, eo pacto quo & in iuſdem A pro r, & r pro n; unde tam *Argyrium* quam *Angryllum*, urbs, Siciliæ eſt qua ortus Diodorus Siculus, apud quem *A'ſypton*, rectius *A'ſypon*, effertur) Rothomagi (in folio) excuſi A. D. M. D. II. in muſeo meo adſervati, ex dono Amici præſtantiffimi Caroli Eyſton, de Eaſt Hendred in agro Bercherienſi, Armigeri, viri ſancti, pii, relique antiquariæ ſtudioſi. Nec quidem aliud præter iſtud (quod in membranæ eſt) exemplar impreſſum huius Miſſalis hætenus viſi.

exem-

exemplum jam penes me in Collectaneis MSS¹.
 ob oculos habeo è schedula descriptum mecum
 communicata à viro natalibus & ingenio illustri
 D. Joanne Evelyonio, Baronetto. Apographum
 vero nostrum (nam è republica litterarum fore
 censeo divulgare) in hanc sententiam se habet:

To all Maiors, Sheriffes, Constables and
 other Hed Officers within the Countie of
 Middlesex.

After our hartie commendations, Whereas we are
 enformed That one John Seconton Powlter, dwell-
 inge within the Parithe of St. Clementes Daines, be-
 inge a pore man, havinge fouze small children, and
 fallen into decaye, ys lycensed to have and use some
 playes and games at or uppon nyne severall sondates
 for his better releff, comforte and sustentacion within
 the Countie of Middlesex, to comense and begynne
 at and from the xxiiij. daie of Maye next comynge
 after the date hereof, and not to remayne in one place
 not above thre severall sondates: And, we consider-
 inge that great resorte of people is lyke to come there-
 unto, we will and requyre you aswell for good order,
 as also for the preservacion of the Duene's Pasellie's
 peace, that you take with you foure or fyve of the dis-
 crete and substanciall men with in your office or li-
 berties where the games shal be put in practis, then
 and there to forsee and do your endebor to your best
 in that behalf duringe the condynuance of the games
 or playes, which games are hereafter severallie men-
 cyoned, that is to saye, The shotinge with the Stand-
 erd, the shotinge with the brode arrowe, the shotinge

at the twelve shoke prick, the shotinge at the Turke, the leppinge for men, the runninge for men, the worastlinge, the throwinge of the sledge, and the pytchinge of the batre, with all suche other games as have at anye tyme heretofore or now be lycensed, used, or played. Deoben, the xxvij. daie of Aprill in the eleventh yere of the Quene's Majestie's raigne.

[In dorso,] A Licence for severall Recreations on Sunday. Tollerated by D. Eliz.

Neque mirum Pontificiis gratificari studuisse Elizabetham, quum & ipsius pater (cui in multis persimilis erat) non alio animo in eisdem fuisse videatur anno ultimo regni, quamvis sexennio antea odio implacato persecutum fuisse testentur Chronica. Verum hoc inde factum suspicor, quod manifestum esset plerosque indignatione permotos esse propter damna templis domibusque sacris illata; quorum igitur in gratiam Testamenti Novi lectionem prohibendam censuit, quod tamen antehac una cum Veteri in ecclesiis ut publice legeretur collocari mandaverat. Quæ tamen prohibitio nonnullis etiam displicuit, ut ex hac nota ad initium Epitomes Anglicanæ, penes amicum incompara-

---

¶ Qui sic. In Abridgement of the notable worke of Polidore Vergile conteynng the deuisers and firste finders out aswell of Artes, Ministries, Feastes and ciuill ordinaunces, as of Rites, and Ceremonies, commonly used in the church: and the originall beginnyng of the same. Compendiously gathered by Thomas Langley. Printed at London within the precincts of the late dissolved house of the Grey Friers, by Richard Grafton Printer to the

bilem Thomam Rawlinsonum, Polydori Vergilii de inventione rerum libri scripta intelligo: At Oxforde the yere 1546. browt down to Seyn bury by John Darbye pryce 14d. When I kepe Dr. Letymers shype I bout thys boke when the testament was obheragatyd that shepe herdys myght not red hit I prey god amende that blyndnes wryt by Robert Wyllyams keppynge shepe uppon Seynbury hill. 1546.

Reformati-
oni consu-
lit. Moniti-
ones lingua
vernacula à
nobis denuo
editæ ad sa-
cra perti-
nentes.

§. XII. At dum virtutes, quibus excelluit Elizabetha, commemoramus, in memoriam debemus revocare quantopere laboraverit, ut Liturgia publica ab erroribus purgaretur, omniaque ad politiam ecclesiasticam pertinentia antiquitati essent consona. Hunc in finem viros aliquot selegit, qui bibliothecarum forulos excuterent, librosque sacros inter se invicem conferrent, sanctitate, judicio, atque eruditione claros; nec quidem facile quos dixerim plus studii, quam illos, & ad concionandum, & ad omnes bonarum rerum disciplinas (è quibus profecto non est excludenda Theologia) adhibuisse. Vix dici potest quam feliciter ac diligenter hoc opus (quo majus utiliùve suscipi non potest) processerit, tandemque (Deo juvante) consummatum fuerit. Viri scilicet eximii sciebant, si cultus divini forma primæva restitueretur, uniformitatem in Religione secuturam esse; è

the Princes grace, the. xvi. Date of Aprill, the yere of our
lorde M. D. XLVI. Cum privilegio ad imprimendum solum. 82.

contra

contra opiniones admodum diversas repullulaturas esse è vetustate neglecta & dogmatibus receptis recentiorum Theologorum (modo hoc nomine recte sint censendi) qui Patrum antiquissimorum scripta nihili facienda esse docebant. Et tamen non diffidendum est, plures infestissimos hostes exortos fuisse qui nihil non subdole fecerunt, quod Reformationi (quantum conjectura augurabantur) obstaculo esset futurum. Quod si scire cupias qui & quales fuerint libri excusi ad Reformationem spectantes illo seculo, adeas, quæso, bibliothecas in Anglia libris paullo rarioribus refertas, ubi etiamnum exstant; ac præcipue bibliothecam longe instructissimam Thomæ Rawlinsoni, armigeri, viri multiplici eruditione, & singulari erga me benevolentia. è qua quidem Rawlinsoni bibliotheca haud gravabor hîc loci recudere Monitiones quasdam, (longe majoris auctoritatis, quam voluit auctor libri cujusdam ipsa Regina vivente excusi¹) lingua nostra vernacula conscriptas, tam ad preces publicas sacramentaque, quam ad Cleri vestimenta pertinentes. Eoque promptius hoc in gratiam reipublicæ litterariæ fa-

---

1. Cui tit. An Abstract of certain Acts of Parliament: of certaine her Majesties Injunctions: of certaine Canons, Constitutions, and Synodales provinciall: established and in force, for the peaceable government of the Church, within her Majesties Dominions and Countries, for the most part heretofore unknown and unprattized. 4°.

Ad rem nostram ea spectant quæ observavit pag. 47.

ciam, quod mihi veniam denuo edendi concesserit ea qua pollet humanitate possessor doctissimus, & mihimet plusquam satis sit manifestum Monitiones istas seorsim editas (nam Editionem in Collectione Sparroviana nihil motor) non sine summa difficultate apud bibliopolas comparari posse. En igitur :

Aduertiiments

partly for due order in the publique administration of common prayers and vsunge the holy Sacramentes, and partly for the apparrell of all persons ecclesiasticall, by vertue of the Queenes maiesties letters commaunding the same, the xxv. day of Ianuary, in the seuenth yeare of the raigne of our So- ueraigne Lady **ELIZABETH**, by the grace of God, of Englande, Fraunce and Irelande Queene, defender of the fayth. &c.

L O N D I N I.

Cum priuilegia ad imprimendum solum.

The Preface.

THE Queenes maiestye of her godly zeale calling to remembraunce howe necessary it is to the auancement of gods glory, and to the establishments of Christes pure Religion, for all her louing subiectes, especially the state Ecclesiasticall, to bee knitte together in one perfecte unitye of doctrine, and to bee conioyned in one uniformity of Rites and Maners in the ministracion of Gods holy worde, in open prayer and ministracion of Sacraments, as also to be of one be-

cent

cent behauioure in their outwarde apparrell, to be knowne partely by their distinct habits to bee of that vocation (who shoulde be reuerenced the rather in their offices as Ministers of the holye things whereto they bee called) hath by her letters directed unto the Archebysshop of Canterbury and Metropolitane, required, enioyned and straighly charged, that with assistance and conference had with other bysshops, namely suche as be in commission for causes ecclesiasticall, some orders might bee taken, whereby all diuersities and varieties amonge them of the cleargy and the people (as breedinge nothinge but contention, offence and breache of common charity, and be agaynste the lawes, good vsuage and ordinaunces of the Realme) might be reformed and repressed, and brought to one maner of vni- formity throughout the whole Realme, that the people may thereby quietly honour and serue almighty God in truthe, concord, vni- ty, peace and quietnes, as by her maiesties sayde letters more at large dothe appeare. Wheruppon by diligent conference and communication in the same, and at laste by assent and consent of the persons before sayd, these orders and rules ensuing, haue been thoughte meete and conuenient to bee vsed and folowed: not yet prescribinge these rules as lawes equiualent with the eternall worde of God, and as of necessity to bynde the consciences of her subiectes in the nature of them considered in them selues: Or as they shoulde adde any efficacy, or more holynes to the vertue of publique prayer and to the Sacraments, but as temporall orders meere Ecclesiasticall, without any dayne superstition, and as rules in some parte of discipline concerning decency, distinction, and order for the time. . .

Articles for doctrine and preaching.

Firste, that all they whiche halbe admitted to preache, halbe diligentlly examined for their conformity & vnitie of doctrine, established by publique authoritie: and admonished to vse sobriety and discretion in teachinge the people, namely in matters of controuersy: and to consider the grauity of their office, and to foresee with Diligence the matters which they will speake, to utter them to the edification of the Audiance.

Item, that they sette owte in their preachinge the reuerent estimation of the holpe Sacramentes of Baptisme and the Lordes supper, excitinge the people to thofte and deuoute receauing of the holy Communion of the body and bludde of Christe, in suche forme as is already prescribed in the booke of Common prayer: and as it is further declared in an Homily concerninge the vertue and efficacye of the saide Sacramentes.

Item, that they mone the people to all obedience, aswell in obseruation of the orders appoynted in the booke of Common seruitce, as in the Queenes Mosteltes Iniunctions, as also of all other ciuill dutyes due for subiectes to do.

Item, that al licences for preaching, graunted out by the Archebysshop and Bysshopes within the prouince of Cantebury, bearing date before the first day of Marche 1564. be voyde and of none effect: and neuerthelesse all suche as halbe thought mete for the office, to bee admitted agayne without difficulty or charge, paynge no more but iiii. pens for the writtinge, parchemēt and waxe.

Item, yf any Preacher or parson, vicare or curate so licensed, shall fortune to preache any matter tendinge to dissention, or to the derogation of the religion and doctryne receyued, that the hearers denounce the same to the Ordinaries, or the next Bysshoppe of the same place: but no man openly to contrary or to impugne the same speache so disorderly uttered: whereby may growe offence and disquiet of the people, but halbe conuincid and reprovēd by the Ordinary after suche agreable order, as shall be seene to him according to the grauity of the offence. And that he be presented within one moneth after the wordes spoken.

Item,

Item, that they vse not to exacte or receaue vnrasonable rewardes or stipendes of the pore Pastors, comminge to theire Cures to preache, whereby they myght bee noted as folowers of filthy lucre, rather then vse thoffice of preaching of Charity and god zeale, to the saluation of mens soules.

Item, if the Parson be able, he shall preache in his owne person euerye three monethes, or else shall preache by an other, so that his absence be approued by the Ordinary of the Dioces in respect of sickness, seruice or study at the Vniuersities. Neuerthelesse yet for wante of able Preachers and Parsons, to tolerate them withoute penaltie, so that they preache in theyre owne parsons, or by a learned substitute, once in euery three moneths of the yeare.

C Articles for administration of
prayer and Sacramentes.

First, that the Common prayer be sayde or songe decentlye and distinctlye, in suche place as the Ordinarie shall thinke mete for the largenelle and streightnesse of the Church and quyer, so that the people may be moste edifyed.

Item, that no Parson or Curate, not admiteed by the Bysshoppe of the Dioces to preache, do expounde in his owne Cure, or elsewhere, any scripture or matter of doctrine or by the way of exhortation, but onely study to reade granely and aptly, without any glosing of the same, or any additions, the Homelyes already sett owte, or other suche necessarye doctrine as is or shall be prescribed for the quiet instruction and edification of the people.

Item, that in Cathedrall churches and colledges, the holpe Communion be ministred upon the firste or seconde fundaye of euerye monethe at the leaste. So that both Deang, Prebendaries, Preistes and Clerkes do receaue: and all other of discretion of the fundation, do receaue foure tymes in the yeare at the leaste.

Item, in the ministration of the holy Communion in Cathedrall and Collegiat Churches, the princpall minister shall vse a Cope, with Gospeller and Epistoler agreeably: and at all other prayers to be sayde at that Communion shall vse no Copes but Surplices.

Item,

Item, that the Deane and Prebendaries weare a Gowne with a like Hoode in the Quyer: and when they preache in the Cathedrall or Collegiate church, to weare their Hoode.

Item, that every Minister sayinge any publique prayers, or ministringe the Sacramentes, or other rites of the church, shall weare a comely Surples with sleeves, to be provided at the charges of the Parsh: and that the Parsh provide a decente table standinge on a frame, for the Communion table.

Item, they shal decently couer with Carpet, silke or other decente coveringe, and with a sayre linnen clothe (at the tyme of the ministracion) the Communion table: and to sett the tenne Commaundementes upon the East walle over the said table.

Item, that al communicantes do receaue kneeling, and as is appointed by the lawes of the Realme, and the Queenes maiestyes Intunions.

Item, that the fonte be not remoued, nor that the Curate do baptise in parsh Churches in any Basons, nor in anye other forme then is alredie prescribed, without charginge the parent to be present or absent at the Chriskening of his childe, although the parent may bee present or absent, but not to answer as Godfather for his childe.

Item, that no childe bee admitted to answer as Godfather or Godmother, except the childe hath receaued the Communion.

Item, that there be none other holidayes obserued besides the Sundayes, but onely suche as be set out for holidayes, as in the Statute Anno quinto & sexto Edwardi sexti, and in the new kalender authorysed by the Queenes maiesty.

Item, that when any Christian bodye is in passing, that the bell be tolled, and that the Curate be specially called for to comforte the sicke person: and after the tyme of his passinge, to ringe no more but one shorte peale: and one before the buriall, and an other shorte peale after the buriall.

Item, that on Sundayes there be no shoppes open, nor artificers commonlye goinge aboute their affaires worldly. And that in all faires and common markets, fallinge upon the Sunday, there be no shewing of any wares before the Service be done.

Item,

Item, that in the Rogation dayes of procession, they singe by saye in English the two Psalmes beginninge, Benedic anima mea. &c. with the Letanye and Suffrages there unto, with one Homelye of thankes gevinge to God, already deuised and diuided into foure partes, without addition of any superstitious ceremonys heretofore used.

Articles for certayne orders in ecclesiasticall policy.

First, againste the day of giuing of orders appoynted, the Bysshoppe shall geue open monitions to all men, to except agaynst suche as they knowe not to be worthy, either for life or conuersation, And there to giue notice that none shall seue for orders, but within their owne Dioces where they weare borne, or had their longe tyme of dwellinge, except suche, as shall bee of degree in the Uniuersities.

Item, that younge Preistes or Ministers, made or to be made, be so instructed, that they bee able to make apte answers concerninge the forme of the Catechisme prescribed.

Item, that no Curate or Minister bee permitted to serue without examination and admission of the Ordinary or his deputy, in writing, hauing respect to the greatnes of the Cure, and the meernes of the party: and that the sayde Ministers if they remoue from one Dioces to an other, bee by no meanes admitted to serue, without testimonys of the Diocesan from whence they come, in writing, of theyre honesty and ability.

Item, that the Bysshop doe call home once in the yeare any Prebendary in his Church, or beneficed in the Dioces whiche studieth at the Uniuersities, to know how he profitteth in learninge: and that he be not suffered to bee a seruinge or a waytinge man dissolutely.

Item, that at the Archdeacon's visitation, the Archdeacon shall appoynte the Curates to certayne taxes of the newe Testament, to bee conde without booke. And at their nexte Synode to exarte a rehearfall of them.

Item, that the Churchwardens once in the quarter declare by theyre Curates in billes subscribed with their handes to the Ordinarie or to the nexte officer under him, who they bee whiche will not readly paye their penalties for not commynge to Goddes diuine seruise accordingly.

Item,

Item, that the Ordinaries doe use good diligent examination, to foresee all Simoniacall pates or conuants with the Patrons or presenters; for the spoule of their glebe, tithes, or mansion houles.

Item, that no persons be suffered to marve within the leuiticall degrees mentioned in a Table set forth by the Archebysshoppe of Caunterburpe in that behalfe, Anno Domini 1563. and if any suche bee, to be separated by order of lawe.

Articles for outwarde apparrell of persons Ecclesiasticall.

Firste, that all Archebysshoppes and Bysshoppes do use and continuee their accustomed apparrell.

Item, that all Deanes of cathedrall churches; Masters of Colledges; all Archdeacons, and other dignities in cathedral churches: doctors, bachelers of Diuinitie and Lawe, hauing any Ecclesiasticall liuinge, shall weare in their common apparrell abroad, a syde gowne with sleeues streyght at the hande, without any cuttes in the same. And that also without any fallinge cape: and to weare tyyets of sarcenet, as is lawfull for them by that of parliament, Anno 24. Henrici octau.

Item, that all Doctors of Physicke, or of any other facultie, hauing any liuinge ecclesiasticall, or any other that may dispende by the churche one hundred markes, so to bee esteemed by the frutes or tenthes of their promotions: and all Prebendaries, whose promotions be valued at twenty pound or upward, weare the like apparrell.

Item, that they and all ecclesiasticall persons, or other hauing any ecclesiasticall liuinge, doe weare the cappe appointed by the Iniunctions. And they to weare no hattes but in their iourneinge.

Item, that they in their iourneinge do weare theire clokes with sleeues put on, and lyke in fashon to their gownes, without gards, welts, or cuts.

Item, that in their private howses and studies, they use their owne liberty of comely apparrell.

Item, that all inferiour Ecclesiasticall persons shall weare longe gownes of the fashon aforesayde, and cappes as afore is prescribed.

Item, that all pore Parsons, vicars and curates do endeavor themselves to conforme their apparrell in like sorte,

to Done and as conuentlye as theire abilitie will serue to the same. Prouided that their abilitie bee iudged by the Bysshop of the Dioces. And yf their abilitie will not suffer to buye them longe gownes of the forme afore prescribed, that then they shall weare their thorte gownes, agreeable to the forme before expressed.

Item, that al suche persons as haue ben or be Ecclesiasticall, and serue not the ministrye, or haue not accepted or shall refuse to accepte the othe of obedience to the Queenes Maiesty, doe from hencefourth abrode weare none of the sayde apparrell of the forme and fashon afore sayde, but to go as mere laye men, till they be reconciled to obedience: and who shall obstinately refuse to do the same, that they bee presented by the Ordinarie to the Commissioners in causes Ecclesiasticall, and by them to be reformed accordingly.

Protestations to be made, promised and subscribed by them that shall hereafter bee admitted to any office, roome or cure in any Church, or other place Ecclesiasticall.

Inprimis, I shall not preache or publiquely interpret, but onely reade that whiche is appointed by publique authority, without speciall license of the Bysshoppe under his seale.

I shall reade the service appoynted, plainly, distinctly and audibly, that all the people may heare and understande.

I shall keepe the Register booke accordinge to the Queenes Maiesties Intiunctions.

I shall use sobrietye in apparrell, and specially in the Church at Common prayers, according to order appoynted.

I shall moue the parishioners to quiet and concorde, and not geue them cause of offence, and shall helpe to reconcile them whiche be at variaunce, to my uttermoste power.

I shall reade dayly at the leaste one chapter of the Olde Testament, and an other of the Newe with good aduisement, to thincreeas of my knowledge.

I do also faithfully promise in my person, to use and exercise

exercise my office and place to the honor of God, to the quiet of the Queenes subiects within my charge, in truth, concord and unity. And also to obserue, keepe and maintayne such order and uniformity in all externall policie, Rites and Ceremonies of the Church, as by the lawes, good vsuages and orders are already well provided and established.

I shall not openly intermeddle with any artificers occupations, as tovetbusly to seeke a gayne thereby, hauinge in Ecclesiasticall Iyutige to the somme of twenty Nobles or aboue by yeare.

Agreed vpon and subscribed by

Mattheus Camuariensis.

Edmundus Londoniensis.

Richardus Eliensis.

Edmundus Rossensis.

Robertus Wintoniensis.

Nicolaus Lincolnensis.

} Commissioners in causes Ecclesiasticall.

With others.

Printed at London by Reginalde Wolfe.

Elizabetha in Pontificios aliof- que consci- entia ergo dissentien- res nimis dura.

§. XIII. Verum enimvero quamvis Elizabethæ auspiciis, Deo propitio ipsi suggerente in animum, quæ è communi utilitate fore videbantur, cuncta ad Religionem Reformatam facientia pro votis successerint, in hoc tamen seminarum principem peccasse puto, quod in nonnullos (conscientiæ ergo dissentientes) nimis esset fervera. Divinate vos ipsi, lectores, quo tandem res sint evasuræ si gladiis, non argumentis & Codicibus sacris & intima retro antiquitate ductis utamur. Sed argumentis, inquietis, usâ est Elizabetha. Fateor. Et hæc quidem plus valebant quam gladius. Persecutio, utcurque ferenda (nam ferræ jubent SS. Scripturæ) haudquaquam laudanda sive illa sit à Protestantibus, sive

live Pontificiis. Eo nomine male audiebat Maria, Elizabethæ soror; quæ idcirco etiam crudelis & ferrea vocabatur, quod ipsius mandato tot fuerint interfecti. Inde non desunt qui *Martiam*, non *Mariam* dici oportuisse moneant. At rogabis, ubinam strages ista tanta mortaliū, quos ipsa occiderit? Passim indicant Historiæ. Neque pernegare audent Pontificiū. Et tamen agnosco Foxi Martyrologium, quod tantopere laudatur, mendaciorum magna ex parte esse farraginem. Id quod nuperrime etiam innuit egregius Historicus Jeremias Collierus, veritatis cultor. Nimirum homines varii, huc illuc oberrando fabularum anilium vim ingentem collegerunt, Foxoque (viro diligentia, doctrina, utinam & iudicio, virtutibus, religione, & exilio in Mariana tempestate, satis clario) in manus dederunt, qui illico sine ullo discrimine, ut moris est Scriptorum imprudentium, operi inferuit. Neque mirum est homines ejusmodi fabulas lubentissime congesisse, quum nescio qui præceptores improbi docuissent lucrum ex mendaciis non esse turpe, & non semper expedire vera dicere, quanquam in hoc data fuerit lingua, ut vera prædicet, fatuusque sit ficum ficum, scaphamque scapham (quod in proverbio est) nuncupare quam mendacia cudere, præstigiisque decipere. Ceterum non fabulis tantum, sed & iconibus (quarum aliquot sunt sane obscenæ, vel saltem oculis castis

castis indignæ,) placere studebant Foxus & artifices illi vafri qui Foxo egregie imponebant. Nempe hisce artificii captabant vulgum, perinde quasi longe major silva Martyrum fuisset, quam ex aliis Historicis, licet res gestas memoriæ diligenter & fideliter prodiderint, colligimus. Ac tale quidem, nostra sententia, est Foxi Martyrologium. Ideoque mirari subit in ecclesiis, auctoritate regia, collocatum fuisse, & in Canonibus quibusdam A. D. M. D. LXXI. Historiam absolutissimam ac consummatissimam appellari. Nunc ad Pontificiorum Martyrologia oculos convertamus, in quibus magnum etiam mendaciorum acervum inesse exploratissimum habeo. Et tamen illud certissimum est, in aliquot ¹ Pontificiorum pariter atque alios nimium fuisse crudelem Elizabetham; si modo Princeps optima recte *crudelis* nominari possit. Hoc non scribo, quò excusari & à poena liberari vellem perduelles & læsæ Majestatis reos. Contra, illos morte mulctandos censeo, ut patriæ generisque humani hostes communes, si non resipiscant, & boni subditi evadant, principisque eo nomine veniam ac favorem mereantur. Verum ea de causa hæc à me notantur, quia puto Pontificios aliosque à nobis conscientiaë ergò dissidentes non esse vel morte,

1. Vide libellum perquam rarum, qui inscribitur: *An humble Supplication to Her Majesty, [D. Eliz.] Printed, Anno Do. 1595. 8°. p. 61.*

vel etiam pœnis paullo gravioribus (qualis sane illa, ut unusquisque Catholicus, cujuscunque esset sexus, status, conditionis, vel ordinis, nemine dempto, nullo excepto, si decimum sextum ætatis annum excessisset, viginti libras Anglicanas dependere Elizabetha solio potita cogere in singulos menses, ob hoc tantum delictum quod conscientia suadente religionem contrariam profitentes Hæreticorum, quos vocabant, ecclesias frequentare detrectarent) puniendos, si modo non sint seditiosi ac turbulenti, sed pacis re vera cultores & veritatis studiosi. Tales fuerunt haud pauci ex illis qui regnante Elizabetha sunt passi. Itaque per compita trahis, sive, ut vulgo, sleddis (est autem *sledda* nihil aliud quam carri humile genus, sine rotis, super terram equis trahentibus lapsans, quod haud dubie non parum facit ad augendam pœnam) raptati quum essent, dicere solebant, *spectaculum facti sumus Deo, & Angelis, & Hominibus*, & in ipso loco supplicii votis pro Reginæ salute factis palam professi sunt, se fuisse Majestatis Regiæ fideles subditos, & pro illa quotidie orasse¹, Deoque supplicasse, ut

1. Vide libellum supplicem inscriptum: *A Petition directed to her most excellent Majestie [Q. Eliz.] wherein is desired, 1 A meane how to compound the civill dissention in the Church of England. 2 A prove that they who write for Reformation, doe not offend against the Stat. of 23. Eliz. c. 1. and therefore till matters bee compounded, deserve more labour,* &c. pag. 20. Mutuo accepi à doctissimo Woodwardo, Medicinæ Professore in Collegio Greshamensi & Societatis Regiæ Sodati. plagas

plagas & punctiones ab hac insula averteret, neque proinde pro intentatis sibi criminibus ¹, sed pro Catholicæ fidei veritate mori. Utinam igitur in ejusmodi homines, qui nihil contra rempublicam moliti fuerant, & plerumque tenues misellique erant, & ob paupertatem obtritis lacernis incedebant, non dura fuisset Princeps, (eam incitantibus non tantum Thoma Nortono, aliisque minorum gentium Puritanis, verum etiam nonnullis eorum qui ei à consiliis fuerunt, sexus illius infirmitate callidissime abusi) sed potius in mandatis dedisset (id quod in votis etiam habuisse videtur Jacobus primus, qui Elizabethæ successit ²) Ecclesiæ Anglicanæ jurum vindicibus ut cum illis differerent, & vehementer errare demonstrarent. Tyrannorum & Persecutorum vim pro argumento veritatis esse habendam nemo sanus unquam dixerit, nedum quispiam laudaverit in Elizabetha. E sacra Historia pariter atque ex ipsis ethnicis Scriptoribus id notissimum est, veterum Persecutores etiam acerrimos nihil ad causam suam propugnandam profecisse. Contra quo erant

---

1. Vide ibid. p. 41. 2. Vide libellum qui inscribitur, *The King's Majestie's Speech, as it was delivered by him, in the upper house of the Parliament, to the Lords Spirituall and Temporall, and to the Knights, Citizens and Burgesses there assembled, on Monday the 19. day of March 1603. being the first day of this present Parliament, and the first Parliament of his Majesties Reigne. Imprinted at London by Robert Barker, Printer to the King's most excellent Majestie. Anno 1604. 4°.*

fæviore, eo magis florebat Religio Christiana. Nec quidem Christiani, utcunque potentissimi, manus cum hostibus conferere. quippe qui preces & Evangelii prædicationem in fide propaganda tantum adhibendas esse sentiebant. Martyrium hædquaquam metuebant, sed pro fidei testimonio habebant, existimantes martyrum sanguine ecclesiam reddi purpuream. Inde S. Cyprianus in Epistolis: "O! beatam Ecclesiam nostram, quam temporibus nostris gloriosus Martyrum sanguis illustrat! Erat antea in operibus Fratrum candida; nunc facta est in Martyrum cruore purpurea."

§. XIV. Hic regeret non nemo, & iracundia quasi motus dicet, ea proculdubio quæ de Elizabetha scripsimus male se habere, eo quod ex nescio quibus præclaræ fidei monumentis intelligamus virginem fuisse castis ac pudicis moribus, nihilque potuisse fieri illa mitius. Bona verba. Non me fugit in utramque partem differi posse ab illis, qui scite mentiendi ac fallendi artem callent. Non desunt etiam scriptores nostri ævi qui in Commentariis concinandis incredibili studio flagrent altercandi cum aculeo & maledicto. At me ex illorum numero non esse publice profiteor. Imo tantum abest ut ex affectu erga Pontificios aliosve Ecclesiæ Anglicanæ inimicos scriptitarim, ut etiam quicquid effuderim ex optimæ notæ Codicibus hæuserim. Quin & fac sis memor, Eli-

Cavet ne
quid faciant
Collegio-
rum Præfe-
ti quod in
Academia-
rum dede-
cus cederet.

zabetham Henrici VIII. ex Anna Bolena filiam fuisse, ipsiusque mores in quibusdam retinuisse. Sed hæc missa faciamus, & nunc demum Elizabetham rem litterariam promoventem, & ne quid in Academiarum dedecus cederet sedulo curantem, intueamur. Et quidni ipsa bonarum litterarum esset summa faulrix quæ fuerit ipsa eruditissima? Heroïna igitur nostra, annum ætatis vicesimum octavum nondum egressa, in primis sibi cavendum esse prospiciebat, ne Collegiorum Præfecti uxores, liberos, feminas puellasque, quibus, vino ac voluptatibus deliri, se subinde delectarent, intra Collegiorum parietes vel nutrent vel foverent. Nempè pulchre noverat provectioris ætatis hominum his in rebus exempla plerumque imitari juniores; qui hunc in modum argumentari solent: “Si ipsi Præfecti ac Præceptores nostri sint desidiosî, suaviter vivant, repubescere ac rejuvenescere cupiant, bonasque horas in lascivis mulieribus pernoctibusque conviviiis consumant, cur non & nobis (qui in omnibus possumus esse jucundi mulieribus) licitum est uxores ducere, libidiniquè intemperantius litare, juvenibus nimirum prospera valetudine, & in ipso flore ætatis, quibusque forma adest nulla parte non felix?” Sic illi. Rectene an secus non disputo. Hoc quomodocunque sit, id pro certo habeo, Elizabetham, feminam castam, admirabili judicio prudentiaque, Græcisque doctam in litteris

& Latinis, omnibusque politioris litteraturæ deliciis expolitissimam, ad vitia connivere noluisse, sed maluisse Præfectos, bonos auctores legere, quam venari, potare largius (ad instar Belgarum, à quibus immodico potu se proluere primum didicerunt Angli) ludere aleam, aliaque facere quæ indecora essent, & ad fundatorum sensum, è Collegiorum Statutis eliciendum, minus congruerent. Atque ut quid voluit clarius esset, Injunctionem transmisit ad quælibet Collegia, Statutis eorundem inferendam, & postea pro Statuto habendam¹. An vero etiamnum exstet in Statutis, vel potius perierit illorum studio qui ab re uxoria ac venerea neutiquam abhorruerunt, videant quorum interest scire. Interim animadvertendum est, hoc itidem in causa fuisse cur tantopere laboraret ne vitam dedecorosam ac miserrimam agerent Academici, quod præclare intelligeret comeffationibus, luxui, libidinibus, aliisque illicitis voluptatibus Rebelliones² & Seditiones esse tribuendas. Nam quid non potest libido & turpis ille

---

1. Vide Syllogem nostram Epistolarum, à variis Angliæ Principibus scriptarum, pag. 176. 2. Vide libellum, cui titulus, *A warning against the dangerous practises of Papistes, and specially the parteners of the late Rebellion. Gathered out of the common feare and speche of god subiectes. Written by Thomas Norton, [cujus nomen in prima Editione non comparet, notante V. Cl. Thoma Rawlinsono, Armigero] and newly perused and encreased. Seen and allowed, according to the order of the Queenes Injunction. Imprinted at London by John Dape, dwelling ouer Aldersgate. 8vo.*

amor qui sæpissime viros omni sapientiæ alio-
qui laudè florentes, & ad miraculum usque do-
ctos, fortitudinis ac magnanimitatis incredibi-
lis, nullis non alias virtutum insigniis decoratos,
ad præcipitium impellit ?

Ea de causa
invisit Aca-
demias, Col-
legiaque æ-
dificia publica
perlustrat.

§. XV. Hoc negotio confecto, nullus dubito
quin Reginae pro tanto beneficio gratias, quas
eo nomine debebant, maximas egerint Præfecti.
Atqui ne quid fraudis fuisse suspiceris, Aca-
demias nostras, quarum similes haud alibi us-
piam extant, in persona sua propria invisere
apud se statuit Regina, simulque dispicere an
Academicorum mores studiaque cum Antiqui-
tate & Fundatorum institutis ad amissim con-
gruerent. Id quod etiam re vera fecit, propo-
sito prius significato Academiæ utriusque viris
superioris dignitatis & spectatæ virtutis, qui
quid ea occasione faciendum esset inter se il-
lico deliberarunt & consularunt, omnesque sibi
educandos commissos officii monuerunt. Nostra
non interest fuscè & sigillatim describere ac e-
narrare quanto cum applausu simul ac accedere
nunciatum exceperint Academici, quantaque
vicissim lætitia & voluptate perfusa fuerit ipsa
Regina, quum, aliter atque in aures suas insu-
furrarant obtrectatores, in utraque Academia
pietatem defæcatam, continentiam satis lau-
dabilem, modestiam ingenuam, doctrinamque
consummatissimam, comperisset. Collegia sin-
gula aliaque ædificia publica perlustrabat, Cor-
riones,

ciones, Prælectiones, & Disputationes audiebat, Codices paullo rariores (seu manuscriptos, seu impressos) inspiciebat, nummosque (si forsitan elegantiores ulli in Academiarum scriniis tunc temporis adfervarentur, & non in alimoniam potius cedèrent quam in supellectilem librariam) manibus pertractabat. Cui viris doctis, quorum eo seculo foetus uberrimus (& quidem dignitas & splendor Academiæ non in substructionum ædificiorumque magnitudine, & in otio jam & pigritia languescantium numero, sed in doctorum & studioforum multitudine consistunt) atque juvenibus verecundis, illustrique & antiqua familia natis, prandebat, cœnabat, colloquia habebat, animique relaxandi gratia ludis theatralibus, qui illis diebus satis innocentes, interfuit.

§: XVI. Amoenitatibus hisce valde delectata Elizabetha, discedens Academicis gratias egit, encomiisque ornavit. Inter alios autem qui Oxoniæ coram ipsa Disputationes & Orationes habuerunt fuit Edmundus Campianus, juvenis speciosus & venustus è Collegio Divi Joannis Baptistæ, ingenio & doctrina illustris, quem ob eloquentiam (nam proculdubio disertissimus erat) & subtilitatem in argumentando (siquidem iudicio fuit acerrimo) collaudavit Regina. At, quod profecto dolendum, hic idem ille est, qui postea solum vertit, &

Inter alios, qui coram ipsa Oxoniæ disputabant Orationesque habebant, fuit Edmundus Campianus; postea ob læsæ Majestatis crimen morte Londini affectus.

Religione

EDITORIS PRÆFATIO.

Religione mutata, in Jesuitarum numerum adscitus, nullum non movit lapidem, ut & alii ab Ecclesia Anglicana deficerent. Quapropter in Angliam cum Personio (cujus fama per orbem celebratissima) reversus, tam scribendo quam & colloquendo atque concionando Pontificis Romani auctoritatem asseruit, & probatum ixit salutem extra ecclesiam Romanam non esse. Variis in locis latuit, præcipue in ædibus Amici singularis juxta Henlegam in agro Oxoniensi (in quibus *Decem*, quas vocabat, *rationes*, libellus non tantum tersus & argutus, sed & presse, & fatis ornate & pereleganter scriptus, excudebantur) & in ædibus alterius cujusdam Amici, (Edwardi scilicet Yate, Armigeri) Lyfordiæ, sive Lyffordiæ, secus Wantagiam in agro Bercheriensi sitis. In has autem ædes posteriores non ita multo post irruitur, extrahitur ipse Campianus, vi Londinum ducitur, in carcerem truditur, quæstionibus subjicitur, cruciatibus sollicitatur, & tandem cum aliis, læsæ Majestatis itidem reis, (nam & ipsi quoque Elizabethæ hostium rebus sese imprudenter immiscuerant) ad Tiburnas furcas morte afficitur, anno ætatis quadragesimo primo, fatum dolentibus Pontificiis aliisque etiam, quibus ob comitatem, oris decorem, corporis proceritatem, speciem insignem, & eruditionem cum humilitate conjunctam fuit gratiosus. In martyrum album illico relatus erat à Pontificiis, qui & mira plane de illo prædicant.

dicant. Quam vere penes fit alios judicare. Mihi tamen non fatis constat, utrum magis debeam admirari, virine clarissimi in morte subeunda patientiam, an carnificum crudelitatem barbaram atque sævitiam, qui miserum in modum torquebant, fugillabant, infectationibus perstringebant, convitiis dilacerabant, & proscindebant, calumniisque quibus poterant onerabant. Iconem quandam elegantem (delineatore, ut videtur, viro clarissimo Richardo Verstezano, cujus *Theatrum crudelitatum Hereticorum nostri temporis* ¹, liber sane perrarus & quantivis pretii, non ita pridem erat penes Jacobum Wrightum armigerum, Antiquitatum comitatus Rutlandiensis auctorem, qui anno abhinc proxime elapso emigravit ex hac vita,) conspexi, mihi mutuo datam à cl. Rawlinsono, in qua Campiani supplicium accurate exhibetur. Et ex hac quoque carnificum torvitatem colligimus. In ea tamen nihil de cruciatibus quibus jam in carcere detentus vexabatur; vereor ne absque jussu Regiæ, quæ, si de iisdem audivisset, ni fallor, ægre tulisset, utpote vix permittens, licet importunis precibus obtusa, ut ipse sociique judicio sisterentur. Atque eo gravius, ut videtur, tulisset Princeps excultissima, quod ad locum supplicii publice sint professi, Dei majestatem tremenda invocata, & salutis æternæ dispendio proposito, se nunquam eo-

rum conscios fuisse, aut reos, quæ in iudicio objiciebantur, imo neque quicquam eorum vel cogitasse, vel somniasse unquam, sed omnia esse luculenter conficta; seque ea solum de causa in Angliam venisse, ut pacate apostoliceque sacerdotii functionibus ad animarum salutem ac solatium uterentur. Itaque nihil valent nonnullorum prætextus, qui dicunt vim conscientia non fuisse illatam. Sed observationes à Picturis leves & pueriles forte videantur, & ab Historici dignitate alienæ. Equidem fatebor, picturas ad quæstum & vulgi captum plerumque fingi. At è picturis historicis, ab artificibus peritissimis elaboratis, (qualis sane Rawlinsoniana) multa discimus cum ad cultum quæ antecessores utebantur, tum ad mores quibus insignes erant, spectantia. Itaque Antiquarii & Historici claris nihil crebrius in ore quam Picturæ atque Statuæ; præcipue quæ vetustatem præ se ferunt. Eadem de causa Antiquarii in subsidium vocant nummos, qui Imperatorum, Regum, Principum aliorumque hominum illustrium effigies exhibent. Neque alio consilio anno M. D. XVII. prodiit liber in 8vo, nunc dierum vix ac ne vix quidem comparandus (licet forte fortuna nuper apud bibliopolam in

1. Vide libellum qui inscribitur, *A Declaration of the favourable dealing of her Majesty's Commissioners appointed for the Examination of certaine Traitors, and of tortures unjustly reported to be done upon them for matters of religion.* 1583. 4to.

eundem inciderim) imperatorum, & illustrium virorum ac mulierum vultus ex probatissimis miræque vetustatis nominatibus expressos lignoque summa cura & industria incisos (quibus breves tituli cum inscriptionibus appositi) exhibens, collectore Jacobo Mazochio Romanæ Academiæ bibliopola, (nam bibliopolæ uti etiam typographi eo seculo eruditi) qui opera usus est multorum virorum doctrina insignium, ac præcipue Andreae Fulvii diligentissimi antiquarii, qui totum opus sedulo emendavit. Fateor tamen artifices Græcos ac Romanos recentioribus longe fuisse præstantiores. Nihilominus mihi videtur in recentioribus etiam nummis sæpissime conspici veras effigies. Inde nummus quidam Ælfredi Magni, (qui amissas temporum injuria in Anglia nostrâ omnes artes liberis hominibus dignas magna & immortalis cum sua gloria instauravit, auxit atque ornavit, Academiamque Oxoniensem è ruinis, quibus oppressa fuerat, nam extremam vastitatem ei attulerant Dani, suscitavit) effigiei illius, quam ad initium Ælfredi vitam Spelmannianam edidimus, quamque tantopere laudavit Magnus Aldrichius antiquitatum cultor sapientissimus, (qui omnia esse profecto laudanda, quæ conjuncta cum virtute sunt, & quæ cum vitiis, vituperanda cum veteribus censebat) auctoritatem firmat. Firmat etiam Ælfredi effigies antiquissima & pro seculo elegantissima in ecclesia de Wantage in agro

Bercheriensi, ab ipso Ælfredo condita, ut ferunt vulgi, inde hallucinati quod ecclesiola illa, quam struxerat Ælfredus, collapsa, ejusdem loco hanc ipsam quam hodie conspiciamus ecclesiam ædificaverint viri munifici. Haud aliter atque Hippo primùm Ephesi exiguum fanum erexit, postea ipsi Ephesii augustissimum templum (de quo in Actis Apostolorum) extruxerunt. Et hoc *εὐρυμέθλον* (vel potius disjunctim *εὐρὸν μέθλον*) appellat Callimachus ¹, ex amplitudine fundamentorum, molem templi superexstructi significans. Neque minoris notæ nummus ille Joannis regis Angliæ quem mihi dono dedit Juvenis amicissimus Edwardus Burtonus, harum rerum studiosus. Imberbem pene repræsentat, aliter atque pictores. Speedus equidem nummum similem viderat; sed erravit sculptor quo usus est. Eundem errorem errant quoque alii qui barba promissiori repræsentandum esse ex hoc nummo opinantur.

Collegium
Jesu Oxoniæ
perficit Eli-
zabetha, Aca-
demiã
que Dubli-
niæ inli-
tuit.

§. XVII. Ceterum ne censeas Elizabetham verbis tantum litteratos persecutam fuisse, sciendum est ipsam Collegium Jesu Oxoniæ ab Hugone Pricio, Juris Canonici Professore, inceptum perfecisse (eo modo quo & Pater Serenissimus Henricus VIII. Ædis Christi Collegium, à Thoma Wolfæo illustrissimo illo Cardinale, mortalium certe liberalissimo ac munificentissimo ², inchoatum, absolverat) & Academiã

1. Hymn. in Dianam. v. 248. 2. Vide sis Roberti Whittintoni

Dubliniæ in Hibernia instituisse. E qua Academia, tanquam è fonte omnium bonarum litterarum, Jacobus Ufferius Armachanus, multis voluminibus Theologicis & Historicis toto orbe litterario celeberrimus, Henricus Dodwellus Historices Prælector Camdenianus in Academia Oxoniensi sæculique nostri (mussantibus invidis) decus immortalis, quo neminem vel doctiorem, (quippe qui litteras omnigenas memoria tenebat) vel humiliorem (utpote in quo summa vitæ atque naturæ comitas, moresque venusti, commodi, faciles, minimeque molesti) vel etiam sanctiorem (Christianorum enim primævorum vigiliis jejuniisque reliquisque id genus corporum *μελέτης* atque *γυμνασίου* addictissimorum, voluptatibusque minime indulgentium exempla studiosissime imitabatur, vixque unum & alterum invenias tanta sinceritate, tanta veritate, tanta abstinentia ac continentia, qua summa in omni victu usus est,) unquam cognovi, pluresque alii Viri magni (de quibus agant Dublinienses) profluxerunt. Et hæc ipsa Academia est in qua nuper Narcissus Marsh Armachanus bibliothecam amplissimam instituit li-

---

ad Wolfaum Panegyricon: a laude quatuor virtutum Carolinæ. Excusum nimirum in libello perraro, (in musæo Rawlinsoniano) cui tit. Roberti Whitintoni Oxoniæ Protobatis Epigrammata: una cum quibusdam Panegyricis. Impressa Londini per me Wynandum de Worde. Anno post virginem partum. M.CCCCXXII. Decimo vero Kalendas Martii. 4to

brisque in quavis facultate locupletavit; haud alius nimirum ab illo Narcisso Marsh qui Oxoniæ educatus, & ad summum honoris fastigium in Hibernia sensim evectus, bibliothecæ Bodlejanæ (in ejusmodi Codicibus à nulla, nisi forsitan Laurentina in Escoriali Regis Catholici superatæ) moriens legavit vim ingentem Codicum MSS. in linguis Orientalibus (qui jam stant in tenebris in angulo quodam Bibliothecæ) è Muséo Goliano maximam partem comparatorum. Sed ad Elizabetham redeamus. Academiam Dubliniensem sagacissime prævidit viris ingenio turbulento & inquieto, impedimento fore, qui eo liberius & apertius grassantur, quo vulgum imperitiorem esse cernunt, facillimeque verborum illecebris decipiunt ubi defunt eruditi. Orationem quandam (siquidem tacere nequeo) lingua Anglica conscriptam de hac Academia fundanda penes me habeo, inter Codices MSS. celeberrimi Smithi, Viri pii cum alias, tum præcipue religiosi in conquirendis hominum illustrium reliquiis litterariis, & in inscriptionibus vetustate exesis (nam plures regiones Constantinopolin usque peragraverat) coacervandis; in quibus etiam legendis multum sudavit, & plura perspicilla (quibus, oculis lippientibus & deficientibus, usus est) extersit. Rogabis quod orationis (cujus

1. Vide Catalogum Manucriptorum Arabicorum Bibliothecæ Laurentinæ à Licentiatò Castillio confectum

feci mentionem) auctori nomen fuerit? Edo. Patebit item ex ipsa Orationis inscriptione. Adamus scilicet Lofthofus, vir eo seculo magni nominis, ob eloquentiam (nam satis valuit in populari genere dicendi) doctrinam, & in rebus gerendis prudentiam, quemque omnibus commendabat vox cym magna, tum suavis & splendida. Quid quod & gestus motusque corporis ita venustus, ut ad forum institutus videretur? Verum, ne sis insciens, quæ qualisque fuerit dicta oratio, subjiciendam duxi. Nec cuiquam, quod opinor, nisi harum rerum incurioso displicebit. Quinetiam alia ad Academiam Dubliniensem pertinentia è Collectaneis Smithianis additurus eram. Sed Cynthius vellit aurem. Itaque prolixus esse nolo.

The Speech of Adam Loftus, Bp. Archbishop of Dublin, Bp. Chancellor of Ireland, made publickly in the Chocell soon after the Quarter Sessions of St. John the Baptist to the Mayor and Aldermen of Dublin, proposing to them the making of a Grant to be made from the City of Dublin of the Lands of Allhallows for the building of Trinity College in Dublin.

Mr. Mayor,

The abundant joy which you and your worthy brethren expressed, upon the Representation lately made of her Highness's most gracious intention to erect an University of god Literature in this Kingdom, assures me that what I have now to say unto you will raise a Jubilee of rejoycing in every of your affections.

The Author of this Speech was the chief Instrument for the founding of Trinity College in Dublin in marg.

What I represented unto you formerly you apprehended as the happiness of an equal communication in a common benefit; but what I am now to impart unto you, is that which speaks her Highness's design to give you a peculiar advantage in participating much more largely than others of that common benefit intended to the Nation, by placing the Seat of that University within the neighbourhood of this her beloved City. What advantage a University of Learning and other common Societies and general Assemblies ordinarily bring to the places wherein or nigh whereunto they are situated, is apparent in the growth of prosperity in the City of Oxford and Town of Cambridge proportionable to the augmented number of Colleges and multiplication of Students therein.

And to argue from your own experience, is it not clear on the contrary that the late dissolution of Societies hath occasioned a too sensible decay of Commerce in this City, and consequently hath diminished the wealth and growth thereof tho' fully recompenced in another kind by the blessing of a happy and glorious Reformation in Religion thereupon introduced? You are also sensible of the great [benefit] you receive by the constant residence of the cheif Authority and State of this Kingdom amongst you, in so honourable a Representation of her Majestie and of the royal presence maintained by her Highness's bounty in a port of splendor and magnificence.

You may further consider that the Inhabitants of this City are in a great measure maintained and relieved by the holding four terms of the Year for the Administration of Justice in this place, whereunto resort great multitudes of people for the determination of Causes and Controversies, and I know you are so considerative as to apprehend how unhappy this City wou'd be, were the Tribunal for the general Administration of Justice removed hence into the remote parts of this Kingdom, as it was once for the space of seven Years in England from London to York.

Moreover it may serve as an argument to convince you of the benefit of general Assemblies and publick Societies that you will consider, that the great and general Conden-
tion of all the State of this Land, the High Court of Par-
liament

lament, doth draw unto this City, when here assembled, 'on extraordinary access of noble persons and others to the enriching of the City.

I having thus spread before you the large advantages accruing to the Places where Universities are founded, where the Seat of the State is established, the Tribunal settled, and Parliaments held, I hope you will account it no extravagancy but a branch of natural amplification to mind you of a thankful acknowledgment to her Highness by whose Royal favour you have, or may hope to enjoy every one of these benefits, and it is my hearty desire that you wou'd express yours and the Cittie's thankfulness to her Majesty in an Act of so much piety as the free granting of a fitting place whereon to found a College, and the conveniencies that necessarily belong unto such Society near the City whereby your memories will shine to posterity, in the long lasting good work, you will thereby leave behind you. For a monument of this kind erected in Parliament may be as durable as an inscription graven in marble. You will thereby receive honour from the World, thanks from your Sovereign Lady the Queen, approbation from your enemies, applause from your friends, for that act which will be rewarded with far more than proportionable advantages of gain to your posterity in the Line of natural propagation. May you will in this time of Reformation dazzle the eyes of the Papists with the lustre of well doing.

Mr. Mayor, I preached lately in your hearing against Popish merit and the presumptuous pretension of the Romanists to Works of Supererogation, and [it] is not from the persuasion of an alter'd man that I now desire to promote good works. For Charity requires the one, and the holy Scriptures condemn the other, and it is enough to attract benefactors that God is well pleased with our good works, tho' they be not in themselves meritorious, whereas to ascribe too much to good works, as do the Papists, is to turn the vertue of Charity into the crime of Sacriledge. I do not therefore urge you to this Grant as an Act of merit, but as of God acceptance with God Almighty, of great renown hereafter, and of honor and advantage to your selves, and more to your learned Offspring

in the future, whereas by the help of Learning they may build your families some Stories higher than they are by their advancement either in Church or Commonwealth. It is a true obseruation among all Morallists that men will easily bend to those virtues, which comports or may be converted into their own complexions, and Orators will tell you that Assent is easy where the proposal patronizeth the gain of him to whom it is made. Hence it is, and it is indeed of sad consideration, that some men, who are most nice in obseruing the rules of Scripture, as being stamp'd with deep impressions of conscience in most matters of Christian practice, do so readily decline it in matters of gain, in so much that for greedy Lucres sake they will sinfully put their money to usury flatly against Scripture without limitation or consideration had of the contingencie of gain or loss to the borrower, tho' such kind of usury is placed by St. Basil among the greatest evils. For it is a hard matter to live an Usurer and die a good Christian. If it then be so, that men so nice in Religion do so desperately comply with that deadly Sin for worldly advantages, I cannot but hope for the Assent of the City to what is proposed so consonant with Religion, and conducing so much to the lawfull advantage in every respect, and the rather for that the reasons of publick good stand with private emoluments in the matter proposed.

I have not much more to say in further invitation of your favourable attention in general, but I'm to speak more particularly to you who being Fathers of Children place your hopes in posterity, and therefore desire that they may be comfort untill you whilst you live, and an honour to your memory after Death.

I pray you consider of their advantage in these few particulars, that the erecting of a College will not only be a means of civilizing the Nation and of enriching this City, as I have already observed unto you, but that your Children by their birth in this place will as it were fall opportunely into the lap of the Gods, and that you need not hazard them abroad for the acquiring of foreign accomplishments, having a well endow'd University at your door. Lastly, that such of your Children as shall be there placed may be able with Gods blessing in their endeavours to work their own advancement without being too burthen-
some

some to their Parents. Sir, I need say no more, as I conceive, to soften your ears to persuasion, having already urged both reason and interest. I therefore desire you and your worthy brethren my ancient friends and acquaintance to apply your industry to the effecting what is now proposed unto you, and that in order thereunto you will be pleas'd to call a Common Council to deliberate thereon, having first inform'd the several Masters of every company of the pregnant likelihood of advantage thereby to twist and interweave it self with most if not all trades in the City, as also of the other Arguments I have offer'd in furtherance of my well intended proposal, together with such motives as your discretion shall think fit to add as conducive thereunto, and then I shall not doubt but that the plurality, or rather Uniberfality of votes will be regulated by the voice of Reason.

Mr. Mayor, you know that I have always held my self tyed to the inviolable maintenance of your's and the City's liberty and privileges in general and amongst themselves, and now I desire that you will be no more failing in setting forward this good work by your assistance, than I have been wanting by the strength of my prayers and best endeavours to promote the welfare of this City in every respect, and I shall finally dismiss you with my blessing, in the Name of the Father, of the Son, and of the Holy Ghost, praying to God that the prosperity of this ancient City, and now well govern'd corporation may never be disturbed in the least degree of Infelicity, and that it's constant happiness may fill up the largest Catalogue of all divine and humane blessings to the length of the World's duration, which is the period of all Succession's natural and civill. Amen, Amen.

§. XVIII. De rebus Hibernicis loquenti mihi in mentem venit Henricus Sidneius, (de quo Camdenus hoc in opere) Edwardi VI. in Galliam, Mariæ in Hispaniam, & Elizabethæ in Galliam & Scotiam super gravissimis negotiis legatus,

Henrici Sidneii, Hiberniæ Præregis, mors; quem à suggestu laudavit Thomas Whitus, Lecturæ Philosophiæ Moralium Oxoniæ fundator.

tus, aureæ Perifcelidis & Sancti Georgii eques auratus, Hiberniæ quater Justitiarius primarius, terque Prorex, complures annos Præfes Walliæ, & Regiæ Majestati à sanctioribus consiliis, vir quidem ¹ doctrina, fortitudine, sapientia, integritate, justitia, corporis & sermonis elegantia, verecundia, omnibusque virtutibus celeberrimus, & Philippi Sidneii, juvenum doctissimi, speciosissimi, optimi, (juxta Zutphaniam incredibili Principis omniumque bonorum dolore interfecti) Pater. Is diem obiit mensè Maio A. D. M. D. LXXXVI. ætatis LVII. & mensè sequenti in ecclesia oppidi de Penshurst (antiquæ Sidneiorum sedis) in agro Cantiano sepulturæ traditus est, concionem funebrem è suggestu habente Thoma White, S. Theologiæ Professore doctissimo, Lecturæque Moralis Philosophiæ Oxoniæ fundatore munificentissimo. Mortem (simul ac nunciabat ¹) dolebant cum Angli tum & Walli atque Hibernienses, qui honoribus omnigenis dignissimum censebant. Nam summa & perfecta gloria constat ex tribus huius:

---

1. Vide tractatum Brevem de morte Henrici Sidneii hoc titulo ornatum, *The Note of Edmund Mollineux touching Sir Henrie Sidneie's Life and Death*, apud Hollingshedi schedas suppressas, p. 1548. c. 2. valentiorē quidem ac locutionē quam in Codicibus Hollingshedi vulgatis, quique, quum de utroque Sidneio, quantumvis fusiū, de Henrico, agat, alio potius titulo insigniri debet, ejusmodi nimirum, *Edmund Mollineux's Discourse about both the Sidneies*. Hujus tractatus unicum duntaxat, omnibus numeris absolutum, vidi exemplar.

si diligit multitudo, si fidem habet, si cum admiratione quadam honore nos dignos putat. At nihil famam magis augebat, quam liberalitas animi cum justitia conjuncta, qua vulgus ad nos diligendos invitus quasi trahitur. Omnis enim virtus (ut monuerunt Philosophiæ veteris studiosi) nos ad se allicit, facitque ut diligamus eos, in quibus inesse videatur, tametsi justitia & liberalitas id maxime efficiunt. Hæc breviter de Henrico Sidneio. Concio autem prædicta clam auctore prodiit. Neque hoc arbitror æquum celare (nam digressiunculæ ignoscas ex Whiti mentione natæ) Philosophiæ Moralis munere professorio in Academia Oxoniensi nuperrime functum fuisse Amicum nostrum eruditum atque probum Thomam Girdlerum, (S. T. B. collegiique Wadhamenfis Socium,) Edwardo Thwaitesio (viro summo ingenio, in Græcis Latinisque pariter atque Anglo-Saxonicis litteris versatissimo, cujusque diligentia Dionysii Περικλήρου editionem longe optimam, Ephræmi Syri Homilias typis magnificis, Heptateuchum Anglo-Saxonicum, aliosque præclaros libros debemus) anno M. DCC. XI. die undecimo (non *duodecimo* cum lapide sepulchrali in ecclesia de Ifley, quod animadverto non ut

1. E Theatro Sheldoniano A. D. M. DC. XCVII. 8vo. 2. Hac inscriptione litteris majusculis insignito: *Here lyeth the Body of Edward Thwaites Esq: of Queen's Coll. who died Dec. the 12th. aged 44. years 1711.* Vide plura apud Lelandi Itin. Vol. IX. p. 155.

arguam, sed ne ipse arguar) mensis Decembris (anno ætatis quadragesimo quarto nondum expleto) morienti suffectum.

Conciones
aliquæ mi-
noris notæ
libelli non
absurde à
nobis com-
memoran-
tur.

§. XIX. Metuo ne mihi vitio vertatur, quod conciones aliosque minoris notæ libellos allegarim. Sed & idem fecit Camdenus. Neque absurde; quum sæpissime scripti fuerint ejusmodi tractatus à doctis viris, & studiis optimis deditis. Non alius profecto Whitus, de quo dixi. Succenscant itaque qui velint, & ut æternæ infamiæ nota libellorum ejusmodi collectoribus inuratur, laborent. Haud dubie eorum censuras teruncii esse faciendas judicabunt sapientes. Etenim ex id genus libellis rerum gestarum initia sæpe elicimus, ne quid dicam de aliis memorabilibus de quibus altum silentium alibi. Eorundem utilitatem præclare noverat Edwardus Hallus, chronici egregii de contentionibus inter Eboracensem & Lancastriam familias Rosarum symbolis distinctas, auctor; qui è libellis tam MSS. quam & impressis (quorum pars longe major, quod deplorandum, periit) pleraque excerpfit. Atque in his invenit concionem illam præstantissimam, ab antiquariis & historicis nostris tantopere laudatam, Thomæ Morkes, præsulis Calceolensis, viri boni, constantis, & cum primis eruditi; quam tamen fictam, non veram, esse probatum ivit Proteus quidam nostri sæculi, cujus nomen idcirco celabo quod neminem fere ex

iis qui aliquo in numero fuerunt cognoverim in omni genere Historiarum & Antiquitatum tam indoctum, tam rudem. Quum tot libelli, quibus usus est Hallus, interciderint, sapienter faciunt illi, qui alios, quotquot scilicet usui litterario sint futuri, ab injuria temporis vindicare conantur. Sapienter itaque etiam cl. Rawlinsonus, qui incredibili labore atque industria varietatem magnam libellorum Elizabetha regnante excusorum congeffit; ut taceam supellectilem reliquam librariam, qua Amicus ille noster (vir eximio ingenio, & singulari humanitate, imo potius dixerim ipsam esse humanitatem) musæum suum adornavit. Sapienter item & ille (quicumque demum is fuerit) qui omnes, cujuscunque generis, libellos, (Pamphletts vulgo vocatos) bello nupero civili grassante impressos sibi comparavit, pro ratione temporis digessit, & in plura volumina, à bibliopægis haud ineleganter compacta, distribuit. Mirum dictu quantum in hacce collectione fragmentorum historicorum. Adservatur Londini. Vendituri sunt possessores, ut fertur. Utinam coëmat Academia Oxoniensis, & ut in conclavi quodam in usum litteratorum reponantur curet.

§. XX. Sed cave ne existimes in hujusmodi collectionibus libellos ab hominibus partiaris & fide promercali scriptos insuper esse habendos. Si-

Gregorius Martinus neque homo partiaris neque promercali fide. Camdenum insulse (more suo) perstringit Athenarum Oxoniensium confarcinator.

quidem

quidem ex iisdem præclara non raro eruimus. Quinimo & inde auctorum ipsorum ingenia expedite discimus. At fac ne inter id genus auctores habeas Gregorium Martinum. Quamvis enim suspicati sint plerique, idque recte, ut mea fert sententia, eum scripsisse libellum illum famosum, anno M. F. LXXXIV. emissum, quo exhortatus est *Reginæ famulas idem in Reginam committere quod Juditha in Holofernem cum laude fecerat*, (facinus sane atrocissimum, sive à Reginæ optimæ subditis, sive etiam ab aliis perpetraretur, quodque vix commemorare possum ob tremorem horridum artus quassantem) hoc tamen, ut mihi videtur, non malitiæ sed superstitioni cuidam atque zelo minime laudando adscribendum, virum (alioquin ea doctrina, eâ morum sinceritate, ea vitæ pietate ut omnes illum admirati sint & suspexerint) ad ea litteris mandanda impellenti, quæ neque è sacris Scripturis neque ex aliis antiquitatis primævæ monumentis defendi queant. Libelli prædicti meminit etiam Athenarum Oxoniensium confarcinator. ita tamen, ut Camdenum idcirco perstringat quod innuerit libellum prodiiisse anno M. D. LXXIV. & auctorem non fuisse deprehensum, sed suspicionem incidisse in Gregorium Martinum Oxoniensem, virum Græce Latineque perquam eruditum. At, inquit confarcinator, abhinc annos duos mortuus fuerat *Martinus*, nescipe anno

M.D.LXXXII. *Ideo, ut quod sentiam aperte & ingenue fatear, mihi plane non constat quo modo ipse libelli hujus auctor re vera esse potuerit.* Quo quid dici potest obtusius? Camdenus, harum rerum æstimator acerrimus, non dicit quempiam existimasse Martinum edidisse, sed tantum scripsisse. Res igitur sic se habuit, ut ego quidem judico. Martinus perfectam illam bene scribendi laudem, multis litteris, iisdemque reconditis & exquisitis, summoque studio, & diligentia est consecutus, quam omnes appetunt, paucissimi merentur. Quod simul atque innotuit Pontificiorum principibus, qui & populo oratorem satis vendibilem fuisse senserunt, & de omni re, quæcunque in disceptationem quæstionemque vocaretur, ipsum copiosissime posse dicere è lucubrationibus jam editis intellexerunt, cum ipso serio egerunt de tractatu, quem diximus, concinnando. Nec quidem invitus quod petierunt præstitit; tum quod ingenio ductus fuerit ad ea peragenda quæ ad Pontificiorum causam maxime facerent, tum etiam quod otio diffu-
eret, studioque arderet superioribus morem gerendi. Ceterum licet jam valitudine prospera usus scriberet hunc libellum Martinus, varias tamen ob causas delinquit in nescio quo angulo musæi cujusdam studiti, nec typis mandare amicis visum est priusquam animam efflaverit auctor clarissimus.

Camdenus & confarcina-
tor dissimilimi inter se.
Illi præcipue libelli con-
servandi quæ ad politicam
nostram Ecclesiasticam
spectant.

§. XXI. Sed quid mirum confarci-
natorem non tantum hic sed & alibi
cespitasse, quum ad commentarios scri-
bendos nudus quasi venerit, atque in-
ermis (industriam collectaneaque satis egregie
si excipias) nulla eruditione penitiori, nullo
pene judicio ornatus? Contra Camdenus Au-
toris tractatus, de quo agimus, æqualis erat,
eoque tempore floruit quo juris publici fuerit
factus. Neque dubitandum est quin inspexerit
confulueritque. Et quum nemo iisdem illis die-
bus litteris instructior fuerit, acriorive judicio,
absurde (mehercule) ipsum hac in re inscitiam
& temeritatis damnabimus; præcipue quum
rerum cognitionem cum verborum elegancia
conjunxerit, omnis historiæ antiquitatisque
optime peritus fuerit, tantaque vitæ gravitate
& integritate, ut nihil non consideratum exi-
erit ex ore, eisque demum laudibus cumulan-
dos esse existimavit quos decorabant innocen-
tia & mores antiqui. Itaque quid potest esse
tam dissimile quam Camdenus & confarcinator?
Sed vereor ne invidia videar hæc de confarci-
natore dixisse. Quod non ita est. Veritas enim
ipsa Camdenum vindicare à calumniis vadet.
Nec quidem confarcinatoris hoc de libello cen-
sura ullius momenti quantumvis judicio omni-
busque doctrinis expolitus fuerit, quibus tamen
non fuisse ornatum tam certum est quam quod
certissimum; quippe qui libellum nunquam
conspexerat.

conspexerat, alioqui titulum ipsum, quo insignitus erat, exscripturus, non secus atque alibi quotiescunque Auctorum opera à se ipso inspecta recenset. Verum his omissis, jam ad id unde digressi sumus, revertamur, ad libellorum scilicet utilitatem, quam & inde certe colligendam esse arbitror quod tam multos corruerint & foede maculaverint editores nefarii. Tales certe Ecclesiæ Anglicanæ Articulorum XXXIX. Synodo Londinensi ad schismata tollenda, anno M. D. LXII. ¹ fancitorum editionum sive curatores sive typographi, in quibus desunt verba hæc, *Habet ecclesia ritus sive ceremonias statuendi jus, & in fidei controversiis auctoritatem.* Quæ tamen comparent in Editionibus optimis, licet exemplaria sint admodum rara, ea pro virili sua perdentibus Puritanis aliisque novatoribus. Quam ab causam cl. Rawlinsonus aliique viri cum prudentia & diligentia, tum omni virtute excellentes quovis pretio emunt & in bibliothecis recondunt, eo nempe consilio ut ab Ecclesiæ Anglicanæ vindicibus pro re nata volvantur. Quin & tanta cupiditate ardent libellos omnes ad Politiam nostram Ecclesiasticam pertinentes conservandi, ut in nullis unquam flagrantius studium viderim. Neque profecto unquam conquiescunt, neque defatigantur antequam adversariorum libros qua theologicos qua historicos consumpendi artes, rationesque &

1. Vide infra, apud Camdenum nostrum p. 242.

pro omnibus & contra omnia disputandi, percipiant & assequantur. Atque eo nomine in cœlum efferendos esse laudibus existimo. In quibus & virum amicissimum doctissimumque Hilkiam Bedfordium censendum etiam esse duco (nec, ut spero, dissentiet lectores eruditi & candidi, scriptorum enim dupondiorum ac morosorum opinio est plâne spernenda) Ecclesiæ Anglicanæ vindicem acerrimum, & libri eximii, lingua vernacula conscripti, auctorem, in quo Scriptoris cujusdam astuti contra verba illa ad initium Articuli vicesimi paullo superius citata (perinde quasi sacerdotum nostrorum fraude, autographis & optimæ notæ Editionibus reclamantibus, inserta fuissent) objectiones dilucide, perquam erudite, & satis nervosè refutavit. In quo libro & multa præterea adhibentur ad ecclesiæ auctoritatem atque dignitatem adprime facièntia, ne quid dicam de aliis libris ab eodem auctore, pietate sua ac modestia clarissimo, conditis, quibus de re litteraria præclare meritus est.

Uti etiam illi qui ad Monarchiam. Regimen nostrum ecclesiasticum à civili, & vice-versa civile ab ecclesiastico pendet.

§. XXII. Quorsum vero attinet colligere libellos præstantissimos ad ecclesiæ politiâ pertinentes, nisi, quoque libellorum ad regni statum civi-

lem spectantium ratio habeatur? Regimen enim civile adeo ab ecclesiastico pendet, & vice-versa ecclesiasticum à civili, ut labascente ac corruente ecclesia necesse sit, ut ipsa
nostra

nostra monarchia labascatur; id quod monarchia collapsæ de ecclesia verum esse notius est quam ut probari debeat. Perplura exempla confirmant. Neque ad secula paullo remotiora confugiendum, quum exempla admodum recentia ob oculos habeamus. Hoc præclare intelligebat Carolus primus¹, Regum optimus, quo nemo unquam ab Episcopis contra per-

1. Inde in libro præstantissimo, qui inscribitur, *The Royall Legacies of CHARLES the first of that Name, of Great Britaine, France, and Ireland, KING and MARTYR, to His Persecutors and Murderers, being a short Paraphrase upon His MAJESTIES most Christian, and most Charitable Speech, delivered immediately before His Translation. Printed in the Year 1649. 4to.* verba sequentia legimus: But little did his Majesty think now of his former Prophecy, when one of the insolent Commanders, in the King's journey from Windsor to London, told his Majesty, that the Commons and the Army did resolve to have his precious life: "well," said the blessed Saint, "if I must die, I shall have good company, with me. What company?" (said the saucy Rascal, presently fearing a rescue.) But his Majesty meekly replied, "That a good Conscience, the Kingdome's Religion, the Lawes of the Land, and Libertties of the people were good company, and the three last more then he desired, but they would assuredly go with him, for they all depended upon him." A Prophecy too true. For having cut off his Head, e're his blessed soul could fly between earth and heaven, they (his enemies) not only denyed his Christian Buriall (for from a reverend mouth I heard it, that the Kingly Corps was inhumanely interred, and a Coffin made weighty with Lead, &c. was thrust upon James Duke of Richmond and Lenox, next Prince of the Blood to the Royall Line, who after the Execution, went boldly, even through very great dangers, to that Regicides, and beg'd the Sacred body of his King, and Kinsman; I say they not only denyed him, Christian Buriall, by thrusting a Coffin made

ditos hostes stetit constantius; quique proinde nihil non fecit quod ecclesiæ prædesset. Uti

weighty with Lead, upon the Duke with Guards to prevent examination) but they most traitorously disclaim'd his lineall and most lawfull Son and Successor, nay, his whole Royall Posterity, they subverted Monarchy, and all that depended upon it; there is now neither Law nor Religion, Justice, nor Instruction: and for the Libertties of the people, they know their extent. For if a word, which is a Warrant, from the Generall, or peradventure no word of his, but a counterfeit, which neither dare he deny to allow, come into the breast of a souldier, that a Lord, Gentleman, or Citizen is rich, and hath money, presently the party so (and no more) offending, is taken into custody, and so is his estate, which hath no meanes but the smalnesse of it to free it from Delinquency: But if the sum be of quantity to find grace in their eyes, the Master may againe sleep quietly in his owne house, provided he stirre not to complaine till his deare friends come again or send for him, in which space they secure themselves from Danger, and perswade or threaten the Generall to abow their theft. Thus England, which was come to the very height of an Atlantis or Utopia, a Government excellent as it could be wish'd, is now become an India or Ethiopia, or rather a Greenland, where when the Bears which are the Laws are gone to sleep, the Foxes, which are the cunning destroying Knaves, creep abroad. But O Lord in thy good time restore our Royall Soberaign [K Charles II.] to his Majestie's undoubted Rights; let our Solomon upon that Throne of his Father David, that his Wisdom and Justice, as well as his Right and Title, may be spread over his own and all other Lands, that so these ever to be abhorred Traitors, who have thus murdered all our glory at one blow, may be denied as much as footing even amongst the Pagans, yea, rather like Corah and his company, let them and their mischievous imaginations sink quicke into hell; but to thy Loyall People restore Laws and obedience, Religion and devotion, brotherly kindness, and friendly love. pag. 3, 4, 75, 76.

nam idem fecissent subditi illi rebelles qui de-
collabant. At, eo pacto sibi compertum erat
ruituram esse ecclesiam, quam pro virili de-
fendebat ipse Carolus. Imo, Carolo occiso mo-
narchia etiam ipsa intercidit. Utraque vero
tandem reflorescere coepit, Carolo II. (Deo
ter Optimo, Maximo, qui bonorum preces ex-
audit, ita volente) in regna reduce, quæ posse-
derat Tyrannus, & ecclesiam itidem contra
adversarios, (qui strenue intercesserant, ne quis
omnino regem reduceret) quicquid in contra-
rium ventilaverit tergiversator nuperus in Epi-
stola quadam nuncupatoria, protegente. **Quin**
& **Thomas Wyatus** eques auratus, de quo fufe
Historici, optime quoque intelligebat eccle-
siam à magistratu seculari hoc in regno adeo
pendere, ut absque illo facillime destruat. Inde & ipse rebellis evasit, neri-
pe in hunc finem ut Maria regina vel pulsa solio, vel inter-
fecta, vel saltem ad nutum suum vi adducta,
Pontificiorum religio, quam vehementissime
tuebatur, aboleretur; alium tamen fingens præ-
textum, impedimentum nimirum matrimonii
cum Hispaniæ Principe. Huius rebellionis multi
proceres favebant. Nec deunt qui referant
ipsam etiam Elizabetham, tunc adolescentu-
lam, fuisse participem, rebellionique faces clam
subjecisse. Ita enim in libello quodam rarissi-
mo in museo Rawlinsoniano: "Philippus hujus
"nominis securus, quum Patre Imperatore ad
"huc

EDITORIS PRÆFATIO.

“huc superstitie princeps esset Hispaniæ, Re-
 “gnum Angliæ comitatu nobis primo ingressus
 “est, ad annum domini millesimum quingente-
 “simum quinquagesimum quartum, mense Ju-
 “lio, ut Mariam Reginam sanctissimam ac præ-
 “stantissimam feminam, petente id totius
 “regni Senatu quod Parlamentum vocant) in
 “matrimonium duceret. Quod quum pie ac
 “feliciter, bonorum omnium gratulatione, fe-
 “cisset: invenit Elizabetham hanc, secundam
 “Henrici Regis octavi ex Anna Bolena filiam,
 “comprehensam jam ac carceri traditam, pri-
 “mum quidem in castro Londinensi, deinde
 “apud oppidum quod Wodstockium dicitur,
 “provinciæ Oxoniensis, sub custodia equitis
 “cujusdam aurati, cui nomen Henricus Bening-
 “fildus: Causa comprehensionis fuit, quod ex
 “multorum confessione aliisque indicis mani-
 “festis pro comperto habebatur, ipsam Eliza-
 “betham participem fuisse rebellionis, quam
 “paulo ante regis ingressum, Thomas Viatus
 “eques auratus, alique tum hæretici, tum Hi-
 “spanorum inimici, ad has ipsas Reginæ nu-
 “ptias turbandas excitaverant, & armata manu
 “ad portas usque Londini pervenerant. Quum-
 “que negotium hoc pergrave Reginæ fuisse
 “consiliariis videretur, & Elizabethæ crimen
 “non tantum Viati accusatione, qui sceleri præ-
 “fuerat, sed aliorum etiam multorum attesta-
 “tione constaret, qui extremo supplicio ob-
 “hanc

“hanc conspirationem affecti fuerant; in eam
 “partem inclinabat Regina cum suis, ut justum
 “etiam supplicium de Elizabetha, more majo-
 “rum, sumeretur. Quod quum intellexisset rex,
 “misertus pro summa sua humanitate, tum æ-
 “tatis, tum sexus & stus Principis, sic egit cum
 “regina, ut non solum vita, sed libertas etiam
 “Elizabethæ, ac reditus quoque in aulam brevi
 “concederetur.”

§. XXIII. Sunt & aliæ Conspiraciones (nam Neque Wy-
 ato, neque
 aliis rebel-
 libus, ut no-
 bis videtur,
 opem tulit
 Elizabetha. neque hoc dissimulandum) quas etiam fovisse
 Elizabetham innuunt libelli eo seculo editi quos
 in secéssu litterario, mihi transmittente doctis-
 simo Rawlinsone, librorum reconditorum con-
 quisitore atque investigatore sagacissimo, in-
 spexi ac pervolvi; at quo minus læsæ Majesta-
 tis poenas daret impediit Hispaniæ Princeps,
 qui jam matrimonium cum Mariâ inierat veni-
 amque ab eadem impetravit. Verane an aliter
 hæc sint discutiant illi quibus aditus patet ad
 Regni scrinia in quibus adservantur fragmenta
 Regia. Quod si egomet ipse quid sentiam ro-
 ges, breviter respondebo, nempe meam sen-
 tentiam nihil valere, quippe omni vitam ago pri-
 vatam & à rebus forensibus & politicis alienissi-
 mam. Verum si hoc responsum minus satisfaciat,
 id velim scias, me ideo putare Elizabetham
 injuste accusatam fuisse, tum quod in Codice
 quodam ¹ MS^{to}. declaratum esse comperiam ni-

¹ Penes virum doctissimum amicissimumque Joannem Antis,
 Armigerum,

hil Mariæ reginæ periculi ipsam creasse, tum quod innocentiam suam in epistola ad Mariam sororem scripta strenue assererit, nec jam antea re examinata Wyato operi tulisse judicassent consilarii. Epistola hæcce multa notatu dignissima continet, nec quidem in Sylloge nostrâ comparet. Si Principi ipsi Elizabethæ fides (& quidni fidem habeamus?) nihil aliud sitit, quam Christi gloriam sororisque (pariter atque omnium mortalium) salutem, rogavitque ut coram audiretur, manifeste probatura adversarios inter se ipsos dissensisse, & minime vera fuisse quæ in damnum suum allegaverant. Epistolam, quam dixi, accepi ab amico quodam modestiæ ingenuæ, integritatis, constantiæ, iudicii doctrinæque laudibus venerando, & in rebus ad Historiam nostram pertinentibus peritia longe clarissimo, qui propria ex autographo manu exscripsit. Diutius celare & suppressere nefas esse videtur. Itaque hîc loci excudendam duxi. Nimirum hæc in verba :

From an Originall in the Paper Office.

If any ever did try this olde saynge that a Kinges worde was more than another Mans othe I most humbly beseeche your M. to vnderstande it in me, and to remember your last promis and my last demaunde that I be not condemned without answer and oue profe, which it semes that now I am, for that without cause prohd I

Armigerum, fol. 15. b. in Tractatu cui titulus, *Reasons that the Imitation of the Crowne should be for the Queene's satisfie.*

am by your Counsel frome you commanded to go unto the Tower, a place more wanted for a false Traitor than a tru Sir, which thogth I knowe I deserbe it not, yet in the face of all this Realme aperes that it is prouid. which I pray God I may by the shamefullist dethe that euer any died afore I may mene any suche thinge. And to this present hower I protest afor God (who shall iuge my truth, whatsoeuer malice shall devis,) that I neuer practised, conciled, nor consentid to any thinge that might be presudiciall to your parson any way, or daungerous to the State by any mene. And therfor I humbly beseeche your Masestie to let me answer afore your selfe, and not suffer me to trust your Counselors, yea and that afore I go to the Tower (if it be possible) if not afore I be further condemned; Whobeit I trust assuredly your Highness will give me leue to do it afore I go, for that thus shamefully I may not be cried out on as now I shall be, yea and without cause. Let consciens moue your Highness to take some bettar way with me than to make me be condemned in all mens sight afore my desert known.

Also I most humbly beseeche your Highness to pardon this my boldnes which Innocency procures me to do, together with hope of your naturall kindnes, which I trust wyl not se me cast away without desert, which what it is I wold desire no more of God but that you truly knewe. which thinge I thinke and beleue you shall neuer by report knowe unless by your selfe you hire. I haue harde in my time of many cast away for want of cominge to the presence of their Prince, and in late days I harde my Horde of Somerset say, that it his Brother had bine suffered to speke with him he had nebez suffered, but the perswasions wer made to
 1 him

him so gret that he was brogth in belefe that he couldz not live safely if the Admiral lived, and that maue him gibe his consent to his dethe. ~~By~~ ^Yth these parsons are not to be compared to our ~~Princelie~~, yet I pray God as wel perswasions ~~per~~ ^{was} not one distar again the other, and all for that ~~th~~ th have harde false report and not harkene to the ~~træth~~ ^{træth} knowen. Therfor ons again kniling with humblenes of my hart, because I am not sufferd to bow the knees of my Body, I humbly crabe to speke with your Highnes, which I wolde not be so bolde to desier if I knewe not my self most clere as I knowe my selve most tru. And as for the Traitor ~~Whiat~~, he mighty paraventur writ me a Lettar, but on my faithe I never recebed any from him; and as for the Copie of my Lettar sent to the Frenche Kinge, I pray God counfound me eternally if ever I sent him word, message, token or Letter by any menes, and to this my truth I wil stande in to my dethe.

Your Highnes most Faithfull Subject that
hathe bine from the beginninge, and wyl be
to my ende

Elizabeth.

I humbly crabe but onely one worde
of answer from your selfe.

[Endorsed thus in a different hand like my *Ed.*
Burghley's,] Quene Elizabeth my Dere Sobes-
reign's Letter to Quene Mary.

Huc usque Epistola præclara. Sin Elizabethæ
innocentiam ex ea non magis patere conten-
das, quam Mariæ Scotorum reginæ è suis co-
ram iudicibus ab Elizabetha assignatis, qui pro-
ditionis damnabant, assertionibus, nihil amplius
addam.

addam, sed rem totam in medio relinquam, hoc duntaxat an adverso, Reginae Scotorum opinionem ^{et} ~~et~~ ^{betinam} quantumvis in quaestionem de conjuratione ^{pertractam} ~~pertractam~~ innocentissimam fuisse, cui prouide & ipsi æque favere debuerunt iudices, neque præjudiciis ab æquitate diverti.

§. XXIV. Verum enimvero quod in superioribus de regimine ecclesiastico animadverti ad ecclesias particulares (quibus præsident *episcopi*, quos vocant, *Diœcesani*) non ad ecclesiam ca-

Observationes nostræ de regimine ecclesiastico de particularibus ecclesiis, non de ecclesia catholica sive universali intelligendæ. Possunt tamen & ipsæ ecclesiæ particulares catholicæ appellari.

tholicam sive universalem pertinet. Nam tantum abest ut ecclesia catholica à magistratu civili pendeat, ut ipsa quamvis ille non defendat, sed quibuscunque potest modis extinguere nitatur, semper sit permansura. Si igitur particularem ecclesiam ita demoliatur magistratus secularis, ut leges in ejusdem securitatem penitus abroget, ad potestatem à Deo datam tum denique fugiant episcopi ipsiusque ecclesiæ catholicæ privilegiis utantur, ipsumque magistratum civilem excommunicationis diris devoteant Satanæque tradant, donec ecclesiæ particulari immunitates restituat. Quin & hoc fortiter agant fidantque in cœlis Deum ratum esse habiturum quocunque hîc in terris fecerint. Ita enim Dominus noster: *Quæcunque ligaveritis super terram, ligata erunt & in cælo: & quæcunque*

1. Vide infra apud Camd. p. 502.

solveritis super terram, erunt soluta & in terris. Et dum verum dicunt atque prædicant, nulla cuiusquam vis & auctoritas præterire faciat, sed meminerint se Dei legatos esse. Deum ipsum sibi dicendi & prædicandi potestatem fecisse, Christumque se injuriarum ipsis illatarum ultorem & vindicem fore pollicitum esse hujusmodi verbis: *Qui vos spernit, me spernit, qui vos lædit, lædit aciem oculi mei.* Possunt autem & ipsæ ecclesiæ particulares catholicæ etiam recte vocari, si ecclesiæ primævæ verequæ catholicæ disciplinam religiose sequantur, & episcoporum, jura vetera asserant, nihilque in eorundem damnum ac incommodum faciant, quantumvis jubeant magistratus ipsi seculares. Utinam hanc disciplinam illibatam servassent ecclesiæ omnes recentiores, neque episcopi ipsi magistratus seculares qui episcopos pro arbitrio absque Synodo amoverant non tantum laudassent sed & recte fecisse docuissent. Quanta inde secuta sint incommoda experientia docet quotidiana. Inde tam alii quam & ipse vulgus episcopos funditus repudiant. Ita cleri à Scylla declinantes in Charybdim incidunt, malum longe exitiabilius; non considerantes impium esse honores soli Deo ipsiusque vicariis debitos transferre in homines seculares, & dum impense reveremur istos parum revereri Deum illosque qui in sacris præstant.

EDITORIS PRÆFATIO.

LXXXI

§. XXV. Jam supra adnotavi Elizabetham Principem castitate conspicuam fuisse. Neque de ejusdem veritate dubitant, quod quidem sciam, ingēni. Nam nulli producuntur testes, qui contrarium proferant, si malevolos aliquot excipias ac prolefaros, quibus certe in nulla causa, nedum in re tanti momenti adsentient viri veritatis studiosi. At me non fugit esse nonnullos qui in honorem & decus cessurum esse opinentur, si Elizabethæ famam ejusmodi rodant & aspergant convitiis, onerentque calumniis. Hinc eo impudentiæ procedunt, ut palam ac publice deblaterent quosdam è magnatibus cum ea rem habuisse, & liberos ex eadem suscepisse. Verum convitiarum vim facillime retundunt illorum testimonia quibus nihil erat sanctius, nullorumque insignis pectora religione primæva ac apostolica imbuta; qui unanimes edocuerunt vitæ sanctimonia & morum honestate nullam habuisse secundam, virginem nempe verecundam, omni laudum genere (maculas paucas si demas) cumulata, & à multis procis (singulari sapientia & virtute, morumque amabili gratia, quam tamen in felicissimis etiam formis non raro desideramus) deamatam, quos omnes ea qua decuit modestia rejecit, ut tum Clero tum & aliis sanctitatis atque castitatis esset exemplo. Perspiciebat enim illa, ut erat acri admodum & supra femineam conditionem mirando judicio, omnium in se

oculos

Elizabetha virgo illibata & incorrupta, nec quid in contrarium unquam asseruit Hollinghedus.

oculos esse conjectos, & ab ipsa vivendi normis subditos esse ducturos, de cuius dotibus tam multa audiverant; è contra subditos eos esse ludibrio & contemptui habituros, qui perpetuis contra conscientiam velitationibus id efficiunt ut omnes sine ullo discrimine non tantum ducant uxores, sed & feminas lascivas secum retineant. Sed quænam sunt nomina Auctorum qui calumniam hanc divulgaverunt? Quinam etiam tituli librorum quibus inserta? Equidem ne unum commemoratum audivi, Raphaëlis Hollingshedi Chronicon (opus spissum & multo labore, licet impari iudicio contextum) si excipias. In secunda Editione, priore multo auctiore, (in qua tamen desunt icones, quarum sane in prima Editione ingens numerus, ligno indisæ, è quibus aliquot factis sunt elegantes) hujus Chronici schedæ nonnullæ suppressæ erant, eo quod aliquammulta displicerent. Hinc in omnibus hujus Editionis exemplaribus hæcenus à me inspectis in Bibliothecis Oxoniensibus paginæ multæ, ut è defectu numerorum manifestum, desiderantur. Nec quidem schedas ipsas vidi, donec communicarent Amici doctissimi Londinenses. At è nescio quam illarum rumor increbuit liquere Elizabetham virginem illibatam minime fuisse, quippe cui filius nothus natus fuerit è comite Essexiensi. Fateor à re sæpe discessisse Hollingshedum, & intexuisse fabulas. Et omnes norunt
admodum

admodum esse familiare Sectariis aliisque hominibus levibus, qualis is qui libellis sermone vernaculo scriptis, quibus ineptiores stultiorefque ipse sibi nunquam vidit, labem asperfit dignitati ac famæ Thomæ Merkes, præfulis Carleolensis) ut cum veritatis luce superari se vident, convertantur ad opprobria & calumnias; principibus ipsis & monarchis non parcentes, quod de hominibus claris aliter triumphos agere nequeant, nisi impotentis sane & malevoli animi hæc edant testimonia. Atqui è Sectariis non fuit Hollingshedus. Neque studio flagrabat ea Chronico inferendi, quæ in infamiam atque dedecus cederent Elizabethæ. Quin neque potuit absque vitæ periculo ejusmodi fabulas divulgare. Tametsi enim vitam egit privatam (ut fertur) in Bourdettorum familia (è qua oriundus D. Robertus Bourdettus, Baronettus, nunc in vivis) in qua vel Seneschalli, vel alterius cujusdam ministri munere functum fuisse audio (nam litteris Academicis nunquam, ut videtur, fuerat instructus) Anglis tamen nostris notissimus erat, nec exploratorum diligentiam evadere licuit, si læsæ Majestatis reus fuisset, quod crimen certe in hujusmodi fabularum (à veritate alienissimarum) assertorem intendi debuit. Potest & illud addi, non esse verisimile Bourdettos illum apud se esse retenturos qui hostibus Reginæ totiusque regni inimicis operam navabat. Ceterum quomodo

modocunque hoc sese habeat, illud mihi non est incompertum, schedas suppressas Hollingshedum non scripsisse, sed Franciscum Thynnum (virum cum summo ingenio, tu, n acerrimo iudicio ornatum, admirabileque quodam ad Antiquitatem studio concitatum) aliosque (quorum summa in suo cuiusque genere laus fuit) qui Chronicon (anno M. D. LXXVI. terminatum) continuarunt. Schedæ dictæ in Continuatione non in ipso Hollingshedi Chronico cernuntur; & tamen in illis etiam narratiunculam hanc nunquam exstitisse exploratissimum habeo. Nihil enim ejusmodi in schedis quas mutuo accepi ab Amicis perquam eruditis. Quum vero objiciatur schedas in aliis exemplaribus à nostris admodum variare (haud aliter atque inter se mire discerpant exemplaria Editionis Londinensis Antiquitatum Ecclesiæ Britannicæ Auctore Joanne Josselino, non, ut vulgo perhibetur, Matthæo Parkero, quamvis de auctore dubitaverit vir cl. Thomas Barlovius ¹) ad Amicos reliquos qui exemplaria cum schedis possident scripsi, à quibus hoc tuli responsum, nihil id genus occurrere. Adeo ut proculdubio purum putum sit figmentum, dignumque quod in mendaciorum impudentissimorum numero habeatur. Veruntamen schedæ suppressæ (vicio quodam generi humano quasi infito) in

1. In notis quibusdam MSS. ad initium exemplaris Editionis Hanovianæ in Bibliotheca Collegii Balliolensis, H/4. 1.

causâ, ni fallor, fuerunt cur hæc aliæque historiæ divulgarentur. Quam ob rem peropto ut librorum suppressorum ac prohibitorum (quod nonnunquam fit ex invidia, virtutis comite, quæ apud stipes ac inertes graviter laborant viri bonis litteris dediti & in optimis studiis contriti) exemplaria ab hominibus eruditis atque integris comparentur, quippe quorum ope veritas ipsa possit elucescere si quando, ut sæpe fit, in principum aliorumque hominum illustrium incommodum citaverint homines Pharisæici aliive hostes, qui non alia re sibi possunt vendicare sanctimoniam atque laudem, nisi talibus animadversionibus & stricturis. Sed quis, obsecro, ille comes Essexiensis è quo prolem (ut volunt invidi & maligni) partu infausito edidit Elizabetha? Num Robertus ille comes insignissimus, magni & præclari animi, anno ætatis 34. capite plexus? Fateor equidem à Regina eum fuisse dilectum, juvenem eximia pulchritudine, ingenioque, corpore digno, felicissimo. At nihil de ejusmodi amoribus illicitis commemorant Annales. Nec de iisdem vel leviuscula suspicio quo tempore judicio sistebatur Robertus, utpote cujus fastus & superbia Regine animum prorsus abalienaverant, quæ de ipso proinde etiam jam mortuo sæpissime querebatur. Quin neque de hujusmodi libidinibus quid narratur in Historiâ de ipsius proditiõibus

atque morte, ubi tamen plura de confessionibus ac poenitentia. Quid quod & ipsa Reginae ætas obstat quò minus suspicemur ejusmodi flagitia de Roberto esse intelligenda?

Gualterus
D'Evereux
comes Effex-
ienſis vir-
tutibus il-
luſtris.
Commen-
tariolus de
ipſius
morte.

§. XXVI. Proinde nunc demum tentemus an quæ de filio credi nec poſſe nec debere oſtendimus, poſſint de Patre, Gualtero inquam D'Evereux, comite itidem Effexienſi, intelligi? Atque de ipſo idcirco loquendum duco, quod comitem Effexienſem nomine tam Patris quam & Filii celato duntaxat memoraverint adverſarii; ignari nimirum cuinam re vera fabula ſit affigenda. Profecto non eſt negandum, Gualterum noſtrum, qui anno triceſimo ſexto ætatis ultimum Deo reddidit ſpiritum, gratiam ſummam apud Reginaſ iniuſſe, juvenem ſcilicet forma egregia omnibuſque corporis dotibus florentem. Adeo ut hiſce ornamentis facillimum eſſet feminarum etiam nobiliſſimarum ſpecioſiſſimarumque amorem ſibi conciliare; quæ & ex ingenio morumque ſuavitate, quibus claruit Gualterus, ſubinde alliciuntur & inducuntur ad viros diligendos, quantumvis vultibus

---

Treasons attempted and committed by Robert late Earle of Eſſex and his Complices, againſt her Maſeſtie and her Kingdoms, and of the proceedings as well at the Arraignments and Convictions of the ſaid late Earle, and adherents, as after: together with the very Confessions and other parts of the Evidence themſelves, word for word taken out of the originals. Impv. at Lond. by Rob. Bar-ker 1601. 4to. Mihi commodavit celeberrimus W. Edwardus.

venuſtis

venustis defuitos. Atqui comes iste illustrissimus continens erat nullisque vitiis imbutus. Imo à voluptatibus etiam licitis abstinuit, tantumque abfuit ut libidini se dederet, ut aleatores, temulentos, & palpones in ædes admitti non siverit, omniaque procùl amoveri jufferit quibus corporis vitia aluntur. Veterum simplicitatem expressit, id quod vitæ exitus etiam comprobavit. Morbo etenim exitiali correptus (non sine veneni suspicione, artibus, ut creditur, Leicestrii, qui invidabat, adhibiti, à quo, viro mulieroso, quemque ob mores dissolutos, infandasque libidines acriter perstrinxerunt historici, nefas illud atrocissimum, de quo agimus, si modo ipsius illecebris sese subjecisset Regina, id quod re vera fecisse, ipsamque neutiquam invitam compressisse Leicestrium perhibent nonnulli, metuendum erat) de mundi miseriis ac infortuniis (quæ tamen bona etiam appellant plerique) differebat ac disputabat; ne quidem illas voluptates, quibus maxime adstricti sunt multi corporis dignitate maximisque fortunæ ornamentis instructi, quarumque illecebris sese abripi & ab instituto sæpe avocari patiuntur, in bonis rebus aut expetendis esse ducens. Et hæc sic ab illo (utcumque ægritudine gravissime laboranti) dicta esse constabat, oculis, voce, gestu, inimici ut lacrimas tenere non possent, (nam & ipse licet absentibus, nunciabantur sermones) nedum amici qui audiebant.

diebant. Hoc modo differens & cum familiaribus illisque quibus fidebat colloquium habens placide tandem in Domino (magno tristitiae sui desiderio relicto) obdormivit vir non tantum pius sed & vere eruditus, qui probatos auctores legerat, multitudinem librorum animum distrahere præclare sciens. qua de causa (ut illud obiter adnotem) noluit modo hunc librum evolvere modo illum. Id quod jam olim damnaverat Senecca, animadvertens fastidientis stomachi esse, multa degustare: quæ ubi varia sunt & diversa, coinquant, non alunt. Verum de viri illustrissimi & de patria præclare meriti, obitu ipse plura non scribam. At quum commemoratio ejusdem mihi suggerat commentariolum, lingua Anglica contextum, eo pertinentem, quem è Codice MS^{to}. excipsum mihi transmissit à viro & doctrinæ copia & ingenii elegantia conspicuo, mihiq; peramico, Joanne Bridges de Bartun juxta Keteringes, sive Kyteringas, in agro Northamptonensi, Armigero, & Societatis Regiæ Socio (eodem nempe illo quem superius laudavi, cuique nuper Roperum nostrum, aliasque una cum Ropero antiquitatis reliquias excusas, dicavi) eum subicere visum est. Quod si petas unde comparaverit Amicus egregius, id velim scias, in meam gratiam mutuo sumpsisse à Joanne Anstis Armigero, viro pererudito & perhumano, cujus familiaritas mihi non est mediocri voluptati.

Walter the noble Earle of Essex and Ewe Erie Marshall of Ireland, Knight of the most honorable order of the garter, falling sicke ¹ on a laske, as it was supposed, called Discenteria thorough adustion of cholles on friday the xxi. of August, or whether it were of any other accident the living God knoweth and will revenge it, he was grebously tormented by the space of xxii. daies, having such abundance of water as every day and night he had few lesse then xx. xxx. or somtyme xl. stoles, thorough which being sore weakened in body and naturall strength deminished, he addressed hym self to that which his frendes and servants feared, that is to finish his life to our great sorrowe, but to his everlasting joy. For as he had lyved a noble man of great fame and loyaltie, of great zeale, faith and most Christian and sound Religion, and had his life adorned richly with all vertue seemely for a noble man and of the familie of Christ (as well is knowne to such as knewe him) so in his sickness he shewed hym self to be the very true servant of Christ, that Job in his sufferings did not with lesse shewes of grief and grinding passe over his paynes. Then this noble man. So thankfull was he to god, so joyfull of his correction, and of so ballant a mynde that althoughe he felt intollerable paynes, yet he had so cherefull and noble a countenance, that he seemed to suffer none at all, or very litle. full often on his knees besought he mercy at the handes of God, and continually yelded most faithfull and devout prayers with his owne mouth, beside the contynnall desire of prayers to be said of his Chaplen. Thus when he had continued, and being now so weake that he could neither sleepe nor take nourishment, xliiii. dayes being passed of his sickness, and that now no hope of life rested in hym, first he set his worldly matters at a staye, within England and Ireland, and finished his last Will and Testament, wherin he most nobly remembered both his frendes and servants. And after that he wholly bequethed hym self to God, full like a noble man, and in dede shewed in his death a mirrour of his true nobility, which hath his roote of the feare of God. For after the tyme of his preparation to death, he was more like a Devyne preacher, and heavenly prophet then a man, only professing the name of nobility. And beside that, he never

let 'honour passe without many most sweete and excellent prayers grounded on Godes word. he made many tymes a libely and open confession of his sound faith, acknowledging his saluation and remission of sinnes to be obteyned by the precious blood of Iesus Christ, with such a noble and libely feeling of the mercyes of God, and such a spirit of heavenly understanding, as not only amased us to heare, but brake our very hartes, and forced out aboundant teares partly for joy of his Godly mynd, partly for the doctryne and comfort we had of his wordes. What cheifly I blurd the paper with teares as I writ. Our sorow was justly augmented to remember our losse of so worthy and noble a peare being to us so loving and carefull a Lord. For to say the truth, what was there in a noble man to be required, which was not rise in hym? What giftes of nature, what wisdom, pollicy, courage, bounty, justice, mercy, pity, and compassion, what in a Christian for his owne Satisfaction in faith and religion that he wanted? Pea what point or article of Christian faith that he could not learnedly defend by the Scriptures? an example to all true nobles. In this his dying bed also he most valiantly abandoned the world and all the vayne pleasures therof. And never in his life as he seemed did he fret in so much as that now should be dissolved and deliuered from this Mortality. The only care that he had of any worldly matter was for his children to whome often he commended his love and blessing, and yelded many tymes even with great sighes, most devout prayers unto God that he would blesse them and gyve them his Grace to feare hym. For his daughters also he prayed, lamenting the tyme which is so vayne and ungodly (as he said) considering the frailtyes of Wemen, least they should learne of the vile world. God defend them, blesse them, and make them to feare his name, and Lord gyve them grace to live a godly and vertuous life. He never seemed to sorowe but for his children. O my pore children, often would he say, God blesse you and gyve you his grace. His mynd likewise was so mortified from the world, that nothing was more joyfull unto hym then the remembrance of heauen, pea there was none that came to hym but he receaved great admiration and doctryne. Two dayes before his death ther being pres-

sent many both noble and worshipfull persons, he said thus: O Lord God have mercy uppon me, and you all may take example by me to learne howe bayne and uncertayne this world is. Within this moneth I was as you sawe well and strong, and nowe am ready to dye. This life is bayne, this world is bayne, and there lamented his negligence in the service of God since he came into Ireland. God forgibe me, said he, for Ihesus Christes sake. Three yeres I have lived very negligently, and have not served God, but have lived souldierlike. Although he a souldier should feare God and serve hym, yet I have not served hym, but spent my tyme vainly, I beseeche God forgive me, and theruppon he desired to receave the Sacrament, which he protested he did not thinking that they did bring grace or holynes to hym, but because he had not receaved it in three yeres before, from which, he said, he had not abstained in contempt, but for worldly causes he might receave now the seale of salbaction before he died with Gods people to scale up his faith in the blood of Christe, and so to be dissolved of his life. Many tymes begging mercy at the handes of God, and forgevenes of his sinnes, he cried out unto God, Lord forgeve me, and I forgeave as the World, Worde from the bottom of my harte, from the bottom of my harte, even all the Injuries and wronges, Worde, that any have don unto me, Worde forgeave them, and I forgeave them from the bottom of my harte. His serbauntes about him he exhorted most earnestlye and myndlye to the feare of God, to vertuous leif and godlynes, shewing them the naughtynes of this World, and the happynes of the World to come, and to such as he knewe to be vertuous he gave great praise for theire vertue, but to all in generall most vehement doctryne for godlie leif and for the service of lamentinge their estates, when he should be taken from them. So meeke and lowlye also was his mynd, that he asked all his serbauntes forgeavenes which melted their hartes for verve sorrow, whose manyfould teares that rane downe his cheekes, which he sayed he thought he could never have don. The my god frendes he would say often, my love I trade with you, and here not for me but rejoyce that I shall goe out of this leif to Iesus Christe. For it is more

joye unto me then all the honor and glorie of the world. For it is eberlastinge, but the World is vayne glorie and verie vanytie. And awakinge out of a slumber he prayed thus: O Lorde conuerte this kingedome, meanyng of Ire-
 land, to this kingdome, and contynew thye gospell in that noble Realme of England, but I feare it will not contynew longe in it, and say that I spake and sayed it in my dyinge bedd. Two nightes afore his death awakinge out of a slumber, and habinge prayed a prittie while to God, he called such¹ were present to him, to whom he gave godlike counsell, and sent hartie Commendacions to my Lorde of Kildare. He is my Cosyn, sayed he, and a noble man whom I love and pray you and chardge you present to do my comendacions to him, and say this to him or writte it from my mouth which I speeke in my dyinge bedd. What the Message was I omitt to be executed in effects of them which hadd the chardge. God graunt it may be excepted. That night awakinge agayne out of an other slumber after debout prayers unto God to be releasd from his payne, and to have perdon and mercye for his Synnes, he sayed thus, O Lorde God how blessed and happye am I that shall be taken away out of the mysertes of this leif, and shall not see the plagues and calamities that shall falle eben out of hand upon that my noble Countrey of England? O Lord be mercyfull unto it, O Lord save the noble Realme of England, but the mysertes that will shortly falle on it are manye. I knowe them, I knowe them: this night hath God shewed them unto me, and great is the cause that it should be plagued. For the Gospell of Iesus Christe ys bountifullye and trewlyte preached unto them, but they are neither Davistes nor Protestauntes, of no Religion, but full of pryde and vnyquittie: there is nothinge but infidelittie, infidelittie, infidelittie, Atheisme, Atheisme, Atheisme, no Religion, no Religion, no Religion: O Lord blesse England. He sayed also of England, that he was sorpe for it, they leave, sayed he, all to pollycye and lett goe Religion, but would to God they would leant to Religion and lett pollycie goe. Also he feared that peace would be sought to be overthrowing of Religion, which Religion, saide he, is the upholding of the happy state of England, but Religion beinge overthrowen for

such peace they will be there overthrowe that consent to
 pt. England, I have bin carefull for thie comon welthe
 and quietnes if by any meanes I might do thee good.
 But I was never called to any offyce but nowe that I
 come into Ireland. And since what care I have hadd God
 thou knowest. The same daie talkinge of manye of his
 Frendes he spake of Mr. Phillip Sidney. That good
 gentleman have me comended unto him, and tell him I
 sende him nothings, but I wishe him well, and so well that
 if God so move both their hartes I wysh that he might
 matche with my Daughtei. I call him sonne, he¹ so wyle,
 vertuous and godlye, and if he go on in the Course he hath
 begonned he wil be as famoufe and worthy a gentleman as
 ever England bredd. The next daie mornynge being
 Thursday he receaved the Comunion at the hande of the
 most Reuerend pastor and bushopp the Archbushopp of
 Dublin, beinge there present the Lorde Chauncelor, Mr.
 Frannces Agars, Mr. Edwarde Waterhouse, Mr. Doctor
 Craversle, John Browne preacher, Thomas Kneil preach-
 er, and the most parte of the gentlemen of his chamber.
 Afterwards he desired to have his will readd, and as it was
 readd he hadde the titles of his will and reserved honor
 receaved, as Walter Erle of Essex and Erle Marshall of
 Ireland &c. And he sayed saylinge these be my bayne
 titles. When I made my will, sayed he, I was sounde
 in bodie and sicke in mynde: but now I am sick in bodie
 and sounde in mynde, I thanke my God. A signe of great
 mortification no doubt, and a rare vertue in so great a
 man as the Wourld goeth now. This daie in the morn-
 yng about ixen of the Clocke he called for his looking
 glasse, and looking in it he asked of us what you² do thinck
 that I looked in the glasse, it was not pryde but I hadd
 almost forgotten my favour, and I looke in the glasse that
 I may carrye the Remembraunce of my Countenance
 with me that I shall appere with before my Lorde Iesus
 Christe. About three of the Clock in the same daye he
 fell into a great pange, wherein we thought all he would
 have yeldd to nature, and feelinge it comynge with great
 loye and faith he breast out to prayers, hopinge to be dis-
 solved, and he desired to be placed where he mighte kneele
 on his knees and speak his last wordes, and so comended

he his soule to Iesus Christe, and there he prayed so longe as he could speake. My sight faileth me, quoth he, and so he sayed the Lordes prayer, and being at a stay his Chaplyn helped him out with Lorde into this handes. I comennde my spyrutte, which beinge hauld sayed he fell into a sound, whereas his Frenedes and god serbauntes made such a crye, and laboring and throwing Rofe wates in his face at last he came to him self agayne, and castinge abroad his handes he sayed, Was it will not be, I cannott yett be dissolved, O Lorde receave my soule. Like as the Hart desireth the water brocke, so longeth my soule after the O God. Then beinge comforted by the preacher, he said, I am of god cheare, I feele more Comforte then I can desire. I feare not death, I beleave my synnes are forgeaven me in the bloodd of Christ Iesus, and I cast all the burthen of them upon his back, and I taste and feele that my synnes are forgeaven me. God hath reveyled it unto me. At which joyfull wordes we could not but wepe. Agayne he seinge uss weepe sayed, wepe not for me but rejoyce (for my tyme is not longe) that I shal be dissolved. And my god men and serbauntes I am sorie that I trouble you so much. But I beseeche you lett me passe, and prolonge my timentes no more, and earnest he was that should be promysed unto him. Beinge perswaded by his Chaplyn and John Browne preacher that he should not hasten his death by any meanes, but patiently to taste the Lordes pleasure, he sayed I am sorie if I have don any thinge against the Lordes will, I pray Godde forgeave me. O Lorde, sayed he, when shalle I be dissolved! Then sayed his Chaplyn, for you it ys expedient but not for us, neither for the Church of God. Then sayed Mr. Browne, Saynt Pawle hath a Rule, my Lorde, will you here it? Yea, sayed he. Then he redd the place of Pawle. Philippi. o said he the blessed Appostle Pawle, what am I to be compared to him? The Chaplyn sayed unto him, every one in his order: St. Pawle to preche, and you to here and beleave. You are of the electe as St. Pawle was, and althoughe you have not the same measure of gyftes, and the same function, yett you may further and maynteyne the preachinge of the Gospell. Det:ly beloved Mr. Waterhouse, to whom he would say, O a:2 sweate, redd fare

well, My good ftedd thou arte ¹ fatethfullest that eber I knewe, and the frendliest and honestest, and often he desired to kisse him with noble teares ² pressed out, teares and made them disscell don by the cheekes of that gentleman. He loved also derelie the Archbithopp. O my good hulhopp, for he is both sweate for learnynge and dootryne, and god for leif and manners. He loved derelie also Mr. Fraunces Agars, as appered when he sayed, O my good Fraunces farewell. Passinge out that night with many panges and paynes, and much inbyncible pacynce, fatethe and constaunce, with contynewall longinge to be with God, and most hartelie thanckinge God for his fatherlye correccion, it semed that he hadd so tasted of the heavenlie joyes by the inspiracion of Godes Spiritte that he longed much more to be in them then to be released of his Tormentes. Pett allwayes his prayer was thie will o Father be don and uot myne. But still he omptted not, Like as the Harte doth bray for the water streymes; and because we are here to speake of his prayer, it were god for all Christen men, especiallye for the nobilitie never to forgett, and zealous estymacion he hadd of prayer. Of frydate at night Mr. Doctor Craverle and Mr. Browne, the preacher came unto him beynge after mydnight, and first Mr. Doctor said, Howe do you my Lorde? Ohe, saide he, in verie great payne, and longinge to be dissolved, but in goode Comforte in God. Mr. Browne also asked him the same question, to whom he aunswered well in mynde, but in great payne in bodie, desirynge you all and all other god men to pray for me. We do all pray for you, sayed the Doctor, and ainonge other Mr. Browne ys one that praiseth for you with all his harte. O, sayed he, I thanck you most hartely for it. For it is the key wherebye I shall enter into the kingdom of Heaven. And to see how this noble fateth assaulted it, it is merbaillous to behoold his contynewall prayer and mylde quiettnes of mynde. But of all other temptacions thus in the day before he dyed came one sryan to him an alderman of Dublin, with great sorowe of his sicknes and perill, as no doubt Ireland hath great cause to shede many teares for his losse, so pientifull indeede atz teares over all the lande for him. Tanta vis virtutis, mansuetudinis & pietatis, hæc laus Justitiæ, hoc munus,

clementia, hoc inquam nobilitatis decus & præmium. But to the purpose. This I say freely, as he thought, offered him to heale him his sicknes¹ without save onely that a dishe of sower mylke should be in the house, and that all that were aboute him should kneele downe and say twōc Pater nosters, twoc Aves and a Creede, and so he should be well, but he² to see the noble countenaunce and courage of his godlie mynde, which would not in hope of leif yelde to any Supersticion or Papistrey, but gave him this Answer: God I say, I thanck you for your good will. If Prayers would save my leif, I thanck God my good frendes will lett me want non, but I know my tyme is in the handes of God. And as for your Prayers I neede them not. You all³ full of Supersticion, and so ys all this Countrey. God geave you grace to have a true faith and trewe Religion. O Lorde have mercye upon me. That night takinge some rest, many were in hope that he might recover, and perswaded him to take some nourishment, perswadinge him also that he might lyve. But he strongly perswaded the contrary, with such Consolacions as was merbaillous to heare, and to see his noble face which yett hadd smalle shewe of sycknes, so ampyable, cherefull and well lykinge it still remayned. At last his preacher and Chaplyn urged him to take some medycyne or comforte to ease, allcadginge Hezechiah's storye unto him, and what god he might do by his leif to bothe Realmes, that he should not so earnestly seeke death. For at every pange you should see him like a meke lambe or swete infant as it were yeldinge omnibus netvis to be unburthened of the fleshe, and offeringe himself to yelde his brethe. When it would not so come to passe, he would cast abroad his Armes and say, O Lorde how longe or I shal be dissolved? It will not be⁴ yett. Mr. Ancill, sayed he, You are a preacher, and it is fitter for you to preche an other Doctryne then to perswade me to leif. I will have no more of it from you. I knowe I shall dye. God hath revealed it unto me. And this is my tyme. I knowe not the howcr, but he saith unto me I shal be dissolved. I have harde no more of⁵ his this leif. These wordes ~~agayne~~ drew more teares from our eyes, as we hadd god cause, remembreinge also his me-

1. Sic. 2. Sic. 3. Sic. 4. Sic. 5. Sic.

ther which was a very godlie and religious woman of
 Christiantom Religion. Caukinge of ¹ this ende, he sayed,
 Howe I thanck God I haue my mothers blessinge light
 vpon me. The night followinge the Fryday night which
 was the daie before he dyed he called William Howes the
 physicion to play upon the Virginalles and to singe. Play,
 said he, my songe Will Howes, and I will singe it my
 self. So he did it most ioyfullie, not as the howlynge
 swanne lookinge downe awaiteth her ende, but as a sweate
 larke lyftinge upp his hand, and castinge upp his eyes
 to his God, which Spyritt mounted the Chrystale Skies,
 and reched with his unrayed wynges the Coppe of the
 hiest heaven. Who could haue hard and sene this vpolent
 Conside habinge not a stonyed harte ² without without
 ynnumerable teares and wattrye plandes. This night
 past, mannfest signes appered that sone he would yeld to
 nature, althoughe neither his memory, speche, sight, coun-
 tenaunce nor iecture bewrayed the same. For althoughe
 he hadd many bytter pangas, yett his memory failed not,
 nor any scence of his bodye, so longe as his harte hadd
 leif, but most constauntly contynewed all the daie till as
 bout ixen of the Clock in the forenone on Saturdaie he
 felt harte sick, and sayed, ah! my frendes all, weepe no
 more, for now I feele the wynde comen to my harte, I
 shal be dissolved I thanck my God, and so he called for
 dyner, and sayed, my frendes I drinck to you all, and
 my love I leaue among you, and nowe beare me wittnesse
 all that I dye in the trowe fateth of Christe, and I am
 suer that all my Synnes are washed away in his precyous
 blood, and that all my transgressions are fully laid on his
 back. To him, to the O Lord Iesus Christe I comende
 my Spyritt. Then he layed the Lordes prayer, and so his
 speche began to falle and Countenaunce also. Then we
 all fell to prayer, and he lay quiettlye as though he hadd
 byn goinge, but sodainlye he cast open his eyes and sayed,
 Fare you well all my god frendes, God blesse you all
 that I might dye in the presence of this god company.
 Oh Company, I knowe there can be no better Company
 in this Wourld. Corage, Corage. Then sayed John
 Downe, I hope you meane Corage in Iesus Christe. ³ He

is my only patron. When he was readye to yeld upp¹ to the Ghoste, he strave to praise even when his voyce could not be harde, and when he could not speak, Mr. Waters house houldinge him by the handes bade him geave a signe if he understode the prayers, and he sayde hollowye even as from.² a within a man, and held upp both his handes, and with that he fell a slepe in Christe as merelie as a lambe. Thus hath he written that honored him and served him in his leif, and lamenteth his death, and besecbeth God that all which heareth this pytuous Compyde of the death may thinck one Godes Judgementes, what he pretendeth to the Comon welth, from whom he taketh such a man as this. God forgeave us our synnes and turne his wrathe from us. God preferbe the Quenes most excellent Majestie and all her honorable Counsaill, prosper his Church and peace by the Gospell to both her Highnes Realmes of England and Ireland. Amen.

Maria Scotorum regina à convitiis breviter vindicata. Buchananum peccit calumniarum quibus famam ipsius læferat. Cl. Sagii hanc in rem epistola.

§. XXVII. Hæc è Codice Amici ornatissimi. Ansam autem Commentariolum exscribendi præbuit fabula de Elizabetha. Nonnulli forsitan pro digressione ab instituto habebunt. Sed re vera non est. Rem ipsam egimus. Ut vero sit digressio, ejusdem nullum erit dispendium; præcipue quum ad tantum virum pertineat. Quin & fabula de Elizabetha occasionem dat Mariam Scotorum reginam breviter defendendi contra susurriones aliquot, qui principem illusterrimam non solum vocis convitiis, sed etiam scriptorum acutis concidere non erubuerunt, fabulam eandem plane quam & de Elizabetha fingentes, perinde ac si ætatem lascivientem & procliviorẽ ad libidinem moderatis rationibus cohibere nequiret, quotidiana-

namque cum Adonide suo Bothuelio (quem ubi adolevit, in alea, & scortis, ita patrimonium amplissimum prodegisse ajunt, ut etiam, uti poëta quidam inquit, deesset egenti æs laquei pretium, & in libidinis usu immoderato non minus gloriam quæsisse, quam alii dedecus vitant & infamiam) parum ex utriusque dignitate, consuetudinem haberet, marito interim adolescente contemptim & inhumaniter habito, quem & horrendo & deterrimo parricidio, pessimoque post homines natos exemplo, è medio sustulisse obtendunt, & repente non modo securam, sed etiam avide oculos spectaculo trucidati corporis, omnium illius ætatis pulcherrimi, pavisse, & postridie non tantum non doluisse, sed propemodum ut in re præclare gesta lætitiã aperte tulisse, iususque viriles palam affectasse. Quinimo Naudæus ¹ ausus est affirmare, se Romæ vidisse Epistolas Mariæ *ad Bothuelium subactorem* scriptas; quod tamen mendacium esse cum ratio tum & ipsa res probat. Non excutiam hîc quantæ sit difficultatis ejusmodi scripta Romæ videre. Quis vero potest credere epistolas Romæ adservari quæ in dedecus cederent Mariæ, Pontificiorum Religioni devotissimæ? quæ propterea nec ullius carceris angustia, nec pœnæ genere potuit abduci, quo minus Pontificem Max. Rom. coleret semper ut patrem. Non dubito igitur

¹ Vide Naudæana, p. 86.

quin si isti spectaculo (quod jactat Naudæus), adfuisse, vix ipse valuisses à risu temperare, schedas vacuas duntaxat pro Epistolis Mariæ visurus, & in ejusmodi rebus curiositatem multis esse exitio experturus, Pontificiis ægre permittentibus Protestantes bibliothecas suas abique custodibus perlustrare, nedum oculos acrius intendere. Neque re vera pro genuinis habendæ sunt Epistolæ illæ, non alium in finem à Buchanano editæ, quam ut Mariæ famam laceraret, dignissimo proinde qui auribus in collistrigio spectaculo exponeretur, perpetuaque infamiæ nota inureretur, tanquam impostor improbissimus, & perfrictæ frontis. Equidem non diffitebor Mariam forma venustissima, ingenio peracri, moribus lepidissimis, nitore eloquii, doctrina eximia (nam tum prosaice, tum metricè, bene, compte, & polite scribebat) & memoria singulari magnatum perplurimum

---

1. Cod. MS. penes me (inter Coll. Smithiana, n. XXXII.) sic inscriptus, *Collections about D. Mary of Scotland out of severall printed and MSS. booke, by C. S. p. 6.* Consulendus etiam Codex (in musæo Ashmoleano) calamo exaratus cui titulus, *Hypercritica; or a rule of Judgment, for writing, or reading our Histories; Deliber'd in four Super-censorian Addresses, by occasion of a Censorian Epistle, prefix'd by Syr Henrie Savile, Knight, to his edition of certain of our oldest Historians in Latin, dedicated to the late D. Elizabeth. &c.* Codex iste in *Athenis Oxoniensibus* sæpissime citatur. Quisnam autem fuerit auctor haud indigitavit earundem consarcinator; hujus scilicet rei, ut videtur, omnino ignarus. Atqui nec alium fuisse ab Edmundo Boltono, viri acerrimo ingenio & exquilita eruditione, (de quo in Præfatione nostra

EDITORIS PRÆFATIO.

ci

benevolentiam & amorem conciliaſſe. Hinc & ſapiffime canebat, ſaltabat, citharam tibiaſque digitis exilibus ac teretibus pulſabat, (& quidem apud priſcos quum omnis virtus floridior eſſet quam nunc, habitos fuiſſe indoctiores, qui in muſicis non profecerant, eaque de cauſſa Themiftoclem etiam, quod in epulis recuſaſſet lyram, eſſe habitum ineruditum, intelligebat) idque tam perite & decore ut omnes qui vel audiebant, vel cernebant in ſummam admirationem rapuerit. Neque minus ipſi viciffim grati qui pſallendi peritia & ſalibus, feſtivate ac facetiis inſignes erant, qui & ſaſſi ſunt neminem unquam urbanitate, neminem lepore, neminem ſuavitate fuiſſe conditiorem. At his non obſtantibus vitam ducebat à vitiis immunem, vacabat ſacris, ſerialque ſervabat. Quinetiam illos deteſtabatur, inſenſiffimeque oderat qui bi-

noſtra ad Narrationem Historicam Abbatiarum mitræ honore inſignitarum locumque in ſuperiori Regni Ordinum Confeſſu habentium Willifianam, ſ. 4, 5.) exploratiſſimum habeo. Ita enim ipſe Boltonus in Præfatione ad Verſionem L. Flori Anglicanam: *In mine Hypercriticks, concerning our Countreys Hiſtorie, I have dealt freely, as a man Deſirous to ſtirre up a Livie, or a Florus to our ſelves.* Nec quidem *Hypercritica* hæcce alia à Codice, quem dixi, MSto. eximio plane, & lectu digniſſimo; in quo hæc in verba de Scotorum regina ſcripſit auctor præſtantiffimus: — *For perhaps the world never ſaw a Ladie in whole perſon more greatneſſes of parts mett then in hers [Q. Elizabeth's;] unleſſe it were in that moſt noble princeſſe, and Heroine, Marie Q. of Scots, inferior to her only in her outward fortunes, in all other reſpects, and abilities at leaſt her equal.*

o

bebant

bebant usque ad infaniam, omnique turpitudinis genere coinquinabantur. Tot tantæque virtutes odium pepererunt, effeceruntque ut multi miro supercilio eam fuggillarent cum in sermonibus tum & in libris; quorum malignitas sic quidem eam nudavit, ut nihil omnino reliquum facerent. Sed ita fere est ingenium mortalium. Virtutem præsentem si non odimus, certe negligimus, sublatam ex oculis quærimus invidi. Quid quod & videmus quosdam adeo perverse invidos, ut sibi detrahi existiment, quicquid aliis accreverit? Tales & ipsi adversarii obrectatoresque laudum Mariæ; cujus tamen forma per se egregia ac virtutes eo magis commendabantur oculis intuentium animisque bonorum quo magis traducebatur ab hominibus parum forsitos & plane improbis. Ceterum malevolorum princeps quasi erat Buchananus, eloquentia, inventione, ac mendaciis orbi erudito pariter atque inerudito notissimus. Is de industria perstringebat, idque tanta virulentia ut amici etiam ingratum & maledicum esse, parumque fidum testarentur. Et tamen ipsius auctoritatem, ob ingenii ac eruditionis famam, multi sunt secuti. Sed dicet forte non nemo tam Buchananum quam & alios calamum non ex animo strinxisse. Eodem colore patrocineris licebit illis, qui Carolum nostrum primum capite plectebant. Nam & ipsi possunt obtere se non ex animo fecisse. Insuper, quid si quis

quis ad eandem trutinam expendat subditorum in Principes^o jusjurandum? Si violent, dices, joco non ex animo juramentum præstitisse. Apage, nefarie, quicumque demum es qui sic loqui ausus fueris. Pejerare nec joco nec serio fas est, crimenque longe atrocius est, si quis joco necaverit hominem, quam si ira commotus. Idem de aliis pariter peccatis observandum. Mirandum itaque tam multos esse qui jurajuranda flocci faciunt. Verum hoc inde factum esse videtur, quod jurajuranda quum sint maxime seria, tamen quoniam quotidie & velut ex more suscipiuntur, eorundem violatores non habeantur pro perjuris. Hæc non sine gravi suspirio & gemitu scribo. At vera esse nemo potest diffiteri. Atque ex tanta impietate est, quod nimis otiose, nimis solute, nimis secure vivatur. Adeo ut metuendum sit ne ipsa Protestantium Religio licentia, impunitate, omni flagitiorum genere & vitæ turpitudine labefactetur. Nam quis meliora potest expectare, dum pietas despicitur, religio omnis contemnitur, Deus ipse gravissima contumelia afficitur, ipsiusque nomen solenni more invocatum nostra causa ridetur & exponitur ludibrio? Quinam Principes illis, obsecro, fident, qui ex joco jurant, quantumvis in locis sacris Deum testem advocent se non esse hypocritas & sycophantas bilingues? Sed neque verum est, Buchananum (qui libellis famosis Reginam Scotorum persecutus est) affeclasque (è quibus

quibus est auctor quidam, qui malevolentia suffusus in schedis suppressis Hollingshedianis tam de Scotorum regina quam de Scotiæ regno mendacia memoriæ prodidit) unquam obtendisse se ex joco oblocutos esse. Inde & ipse Buchananus ingenue confessus est se ex animo fecisse. Inde etiam & pœnituit. Nempe linguam mendacem & obtrectatricem, animumque odio ac livore corruptum conscientiae stimulis expergefactus crimen longe gravissimum esse amicis agnoscebat. Imo & jam senex edentulus seipsum criminabatur quod ridicule gloriosus tam principes quam & alios homines illustres suæ ætatis maligno & iniquo passim carpsisset dente. Non alia certe de causa est quod Camdenus docuerit Buchananum ingemiscentem subinde se reprehendisse quod tam virulentum calanum in Reginam bene meritam strinxisset; morientemque optasse ut tantisper superesset donec maculas, quas maledicentia falso asperferat, revocata veritate, vel sanguine elueret. Camdeni verba firmat epistola quædam viri doctissimi Joannis Sagii, Scoto-Britanni, ad clarissimum nostrum Smithum scripta, quocum forte fortuna paullo fufius coram egerat de rebus Scotiis, iis præcipue quæ ad Mariam pertinebant. Epistolæ Autographon ipse possideo, donante Smitho, qui à tergo ejusdem hanc inscriptionem proprio calamo posuit: *Dr. Sage his paper about Buchanan's*

channan's retracting what he wrote against Mary Queen of Scotland. Sed ne inscius sis qualis sit epistolæ tenor, visum est integram hîc loci in lucem edere; hoc prius notato, Sagium ob integritatem & virtutes magnum nomen apud omnes obtinuisse, ne suspiceris ipsum hac in re decipere potuisse.

Reverend Sir,

Some 28. years agoe, or thereabouts, I had occasion at Drummond of Innerney, in Strathern, his House, to get into a Conversation with an ancient Widow Lady (her Husband while alive was Stuart of Kalsyth in Fife) of very bright Parts, and a Daughter of the House of Buchannan. After some other things had passed, I brought Mr. George Buchannan the famous Poet and Historian into the Discourse. My Reason for it was, that, some short time before, I had run over Strada de Bello Belgico, and obserbed in him, ad annum 1586. or thereabouts, his account of Mr. Buchannan's Confession (while on his Death-bed) that, in Papers he had published to the world, he had been most insurious to Mary Queen of Scots, wishing from his heart that God of his mercy wou'd allow him time and strength to publish his Confession. I added that that account was new to me (I had not then seen Cambden's Elizabeth) and I was afraid Strada was partial, at least had many things too like to Romances in his Book; that therefore I was not forward to believe him in that Matter. The Lady forthwith with no small Assurance desired me to take her word for the certain Truth of it; For she remembered nothing

better than that while a young Girl she had oftner than once heard a very aged Man whose Name was David Buchannan, and who lived in her father's house (as 'twas ordinary in those times for old men of any Clan, who wanted Substance of their own, to be supported by their Chiefs) affirm that he was present in Dr. Buchannan's Room, or Bed Chamber when he made that Confession, and an Ear-witness of it. This for Substance is what I learned from that worthy Lady on that occasion, so far as my Memory can serve me. It made the deeper Impression on me when I reflected on it and found that there was no Incredibility in the account; especially that it was unexceptible as to point of time: For Dr. Buchannan died Anno 1582. David Buchannan might then have been a Man, and yet have lived till towards 1632. or 1636. And then the Lady I had the account from, was of years enough to have comprehended what he said, and withall to have communicated it to me at the time I have assign'd, as near as I am able. I am in all Sincerity,

Sir,

Your most humble

London Octob. 15.

and obliged servant

1709.

John Sage.

[Ad inum] To the Reverend Dr. Smith.

De Sacrilegiis Henrici VIII. Nec quidem ipsa Elizabetha Ecclesie prædia restituit. E contra ipsa etiam regnante re- dicitibus ecclesia spoliata.

§. XXVIII. A fabulis transeamus ad ea quæ & ipsa utinam æque essent falsa. Ea scilicet quæ de ipsa Elizabetha perinde referuntur, quasi ecclesiam re dicitibus spoliasset. Notissimum est Henricum octavum (ipso Nerone pene crudelior

rem

rem ac efferatiorem ¹, Caligulaque atque Elagabalo (quasi turpiorem) si quis unquam fuisse sacrilegum; ipsius nimirum artibus centum pene millia hominum (qui sese ex voto religioni dederant) periisse, unoque anno decem millia domuum religiosarum templorumque diruta fuisse. Unde versus:

Millia dena unus templorum sustulit annus.

Quam timeo in pœnas vir satis unus erit!

Adeo ut brevi Ecclesias, Monasteria, Sanctorum quondam domicilia & majestate ornatuque veneranda, tandem deformata & omnibus ornamentis spoliata, in lustra & popinas converti, mœsti viderint Religiosi. E strage ista (cum qua illa nequaquam conferenda quam adscribunt Historici Guilielmo Rufo, qui octoginta ² duntaxat domos religiosas diruit ad Novam, quam vocant, forestam ampliandam, in qua sagitta postea periit) principium Reformationis Anglicanæ. Et multi quidem laudarunt. At absurde, ut videtur. Rectius, ni fallor, fecisset, si tam domos religiosas quam & ecclesias servaf-

1. Ita Herbertus aliique Historici: quibus adjunge Catalogum illorum qui ab Henrico VIII. morte affecti fuerint, ad finem hujus Præfationis. 2. *And this William Rous [Rufus] made the newe forest [of Winchester, and not of Winsore as the breuiat Cronicle in the Hands of my learned Friend Thomas Rawlinson Esq; hath it] and destroyed and brente to grounde*

xxvi. good Counees and ^{xx}iiii Houses of Religion for to make his forest more larger. Ita in Chronico quodam MS. lingua vernacula à Bruto usque ad Hen. v. in Biblioth. Bodl.

set, eaque tantummodo refecisset quæ re vera essent scandala, antiquitatemque primævam non redolebant; superstitiones scilicet aliasque depravationes ecclesiæ Romanæ quæ misera recentiorum temporum cæcitate & malitia sensim irreperant, in dedecus ipsius ecclesiæ eorumque qui defendebant, (haud aliter atque Liturgiam vetustam purgabant viri eruditione & sanctimonia venerandi, non perdebant¹.) Id si fecisset, gratias immortales ab omnibus bonis retulisset. Nam nemo non concedet, gliscentibus & grassantibus etiam erroribus, omnibusque in deterius vergentibus, rem ad primam institutionem esse revocandam. Sed de his in Præfatione, superius citata, ad Narrationem Historicam Abbatiarum mitra insignitarum locumque in superiori Regni Ordinum Confessu habentium Willisianam. Edidimus nempe in Collectaneis Lelandianis. Nec crambe placet recocta. Illic tamen nihil de Elizabetha, quæ Reformationem quam inceperat Henricus (si modo is vere ejusdem inceptor possit vocari, quod pernegasse videtur Carolus² primus, Re-

---

1. Vide sis libellum qui inscribitur, *The New Distemper. Written by the Author of the Loyall Conbert.* Oxford, printed by Leonard Lichfield, Printer to the University. 1645. 4to. Pag. 4. 2. Consule libellum cui titulus, *The Papers which passed at New-Castle betwixt his Sacred Majesty and Mr. M. Henderson, concerning the change of Church-Government,* anno Dom. 1646. London printed for B. Royston, at the Angel in Fite-lane. 1649. 8vo. pag. 16, 17

gum præstantissimus harumque rerum, frendentibus Henderfono aliisque Fanaticis, peritissimus) perfecit. Et quidem non sine maxima laude, si quæ abstulerat Henricus Ecclesiæ restituisset. Hoc ab illa expectabant boni. Verum expectationem ludebat spemque fallebat, eoque nomine reprehenditur. Atque hæc una labecularum, quibus Elizabethæ regnum inquinabatur. De qua tamen ne *zè* apud Camdenum, qui laudes Elizabethæ commemorandas, maculasque tacendas esse duxit. Sed quas ipse silentio præterit scriptis prodiderunt alii; qui præterea notant, Elizabetham ex odio quo Pontificios prosequeretur nihil voluisse restituere, sed laicos potius fovisse qui terras ecclesiæ datas possidebant, novisque id genus beneficiis auxisse. Quod ideo mirandum arbitror, quia Princeps maxime pia tum è sacris litteris tum è vetustis historiis explorare compererat Deum esse vindicem sacrorum, poenisque gravissimis illos affligere & percutere qui sacra violaverint. Inde certe Deus testatur se sacrilegis irasci. Et plane plagas, vastitatem, ruinam omnium rerum hujusmodi homines manere ex infinitis patet exemplis, è quibus impii colligant, divina non esse eludenda, neque Deum cordium & rerum scrutatorem irridendum. Hæc quum ita se habeant, Henricum octavum, Elizabethæ Patrem, sacrilegum Principem multis infamiæ notis inustum fuisse rectissime obser-

p

varunt

varunt optimæ notæ Historici; illud insuper adjicientes suo ipsius judicio moriturum fuisse condemnatum. Ceterum de ipsius aliorumque sacrilegiis fuse & dilucide agit Spelmanus noster; cujus Historia (ex Apographo nosse ante annos aliquammultos in lucem edita studeatque cura doctissimi Cherrii) utinam absoluta esset; neque in ea quamplurima capita desiderarentur. E Spelmanno (ut etiam ex aliis libris¹, ne quid dicam de observationibus in-

---

1. In quibus ille, quem supra citavimus, censendus, cui titulus, *The Royall Legacies of Charles the first of that Name, &c.* E quo hæc verba (quæ legas relegasque velim) exscribere visum est: *How many Presidents have we of judgements, which hunt and pursue Impropriators, and such as develt the Church of her sacred Dedications? Were there no more then that upon the family of Sir William Dodington of Hampshire, a family of a civill government, yet as heavily plagued as any before it. One and a father of them brake his own neck from the Church of S. Sepulchre, in London. The Lady of Sir William a most vertuous woman received fifteen wounds into her body from the hand and sword of her own Son. The Son for this horrible Matricide, was hanged in sight of the house where he was untimely borne. One of Sir William's brothers, and a most vertuous Gentleman, is now (if living, and hath been these many years) blind. These pursuits of vengeance and many more better known to others, have followed that Family of honor and vertue, and by observation the like have continued upon it from the time some one of that house greedily enriched himself with those matchlesse Church-robberies of R. Henry the 8. insomuch as this vertuous Sir William hath eben undone himself, by returning almost his whole estate (consisting of such Revenues) to the Church, from whence it was stolen, though not by himself. Pag. 74, 75.*

(ditis)

ditis) manifestissimum esse arbitror (nec quidem cuiquam inficias ire licebit) terras aliasque divitias in usus sacros datas Possessoribus laicis in malam cecidisse. Nempe donatores anathematibus diris devoverant illos qui vel alienare vel sacrilega manu tenere ausi fuerint. Verum nostrum non est Historiam sacrilegii texere. In præsentia schedulam (è Bibliotheca Cottoniana descriptam) solummodo exhibebo, è qua liquabit quam vaga & incerta fuerit possessio manerii de Eynsham in agro Oxoniensi ex quo coenobium diruerit terrasque alienaverit Henricus octavus. Mecum vero communicavit Johannes Rogerius, S. T. B. ecclesiæ de Wrinton in agro Somersetteni Rector, & nuper Collegii Corporis Christi Oxoniæ Socius, vir utique eruditus concionatorque perfacundus. Id quod fecit auctore & consuasore Amico nostro docto Thoma Portero, S. T. B. & ejusdem Collegii Socio.

Mannour of Cnsham Com. Oxon. alias Eynsham,
alias Evensham, alias Egnesham.

Given to the Abby by Æthelmar the Founder in the 1005.
reign of Æthelbert.

On the dissolution given first to Sir Edward North,
and by him reconveyd to the Crown by deed of
gift 37. of H. 8.

Given then (37. of H. 8.) to Edward Earl of Derby in
exchange for the Mannours of Epworth, Harey, &c

Wellton, Welton and Awothorp com. Linc. Mann. of Wropt com. Linc. Man. of Frymingly, Hoberingham and Flintham com. Pottingh. Man. of Kels-hole com. Ebor. Man. of Warleburgh and Keymere in Derbyshire.

Fernando E. of Derby died without Issue Male, was succeeded in honour by his Bro. William. He left Daughters Eliz. married to Hen. Ld. Huntingdon; Ann marr. to Gray Bridges Ld. Chandois; Frances marr. to Sir John Egerton.

1606. The Title to this Mannour came into dispute and was settled by Act of Parl. on Sir Edward Stanley . . . . . for 89. years or life, after him to return to William E. of Derby and his heirs, who accordingly came possess of it by Sir Edward's death about 1620.

1626. James Ld. Strange Son to Wm. E. of Derby married Charlot daughter to Claude Tremoville Duke of Tours, and had with her 24000l. in portion, in Consideration of 6000l. of which Sum his father settled the Man. of Ensham on Phill. E. of Pembroke, Sir Ranulph Crew and Sir Tho. Posthumous Hobby in trust for the said Charlot.

Aug. 15. 1649. The said Mannour was made forfeited by the said James then E. of Derby for Delinquency, and given by D. Cromwell to Hen. Marten of Beckcot.

Mar. 4. 1651. H. Marten sold it to Lady Eliz. Finch, Orlando Bridgman and Ralph Widoak Clerk.

Aug. 3. 1652. Ph. E. of Pembroke the last surviving Trustee for Charlot (then Countess Dowager of Derby) sold it in her behalf to Hen. Savage and Will. Colgrane.

Jan. 1653. Sold by Lady Eliz. Finch, Del. Bridgman, Ralph Widoak, Hen. Savage, Will. Colgrane to Hen. E. of Kingston, confirmed by Charlot Countess Dowager of Derby. Sold

Sold by H. G. of Kingston and Charlot Count. Dowar Jun.
 get of Derby to Tho. Jordan, Stephen Brice, 1653.
 James Dusterman, Will. Wise, Lancelot Granger,
 Ric. Castell, and al . . . . .

Hæc è schedula Rogerfiana. Nec est quod ipse ea quæ desiderantur suppleam. At quo minus Elizabetha ecclesiæ restitueret terras obstabat magnatum aliorumque potentia qui possederant. Scopas igitur dissolvere videbantur quicumque ad id faciendum monebant; quippe quæ noluit illos exacerbare quos sibi amicissimos fore intelligebat si faveret, inimicos acerrimos si prædiis privaret. Quinetiam ipsa quoque existimavit, Religionem Pontificiam extemplo in Anglia repullulaturam esse prædiis & emolumentis à Laicis ablatis & usibus quibus destinaverant fundatores pii assignatis. Neque mirum. Quotidie enim ejusmodi argumenta offerebant Dynastæ quibus suaderent ecclesiam ditiores opulentioresque esse quam ut Reginæ muneribus egeret; cunctasque domos religiosas in eum finem fuisse conditas ut errores propagarent Pontificiorum, vitiaque sub specie virtutis tolerarent. Quam vero ἀνεμώλια atque vana fuerint ejusmodi argumenta Institutionis monasticæ antiquitas satis evincebat. Quo tempore primum fuerit incepta summam vitæ innocentiam fuisse abunde testantur Annales. Nec quidem vita monastica in alium finem instituta quam ad virtutem & sanctitatem colendam.

dam. Huc itaque collineare debuit Reformationis promotorum scopus, non ut excinderentur foloque æquarentur cœnobia aliæque Deo & pietati consecratæ domus, sed plane ut amoverentur homines flagitiosi omniumque vitæ ratio antiquitati fundatorumque institutis esset congrua. Ceterum largiamur, Elizabetham in animo habuisse prædia ecclesiasticis restituere, modo non dissuasissent Consiliarii, quorum plerique & ipsi eorundem magna parte potiebantur, num itidem concedetur & ipsam ecclesiam redivitibus non spoliasset, vel saltem ut iisdem spoliaretur non permisisset? Hoc quominus concedamus obstant majorum gentium historici, qui omnes in hoc ab ea erratum fuisse uno ore clamant, uti etiam verissimum esse testantur Codices aliquot calamo exarati, & nondum in lucem emissi. Quid? quod & quotidie fere de Sacrilegiis regnante Elizabetha queruntur cum cleri tum & alii Ecclesiæ amici? Inde & versiculi jam vivente regina, Ecclesiæ Bathoniensis parieti suffixi :

**O! Church I wail thy woofull plight,
Whom King nor Cardinal, Clark nor Knight
Have yet restored to ancient right.**

---

1. Vide sis libellum supra citatum, cui titulus, *In humble Supplication to Her Majesty*, p. 54.

§. XXIX. Non deerunt (sic enim auguror) qui crimini dabunt, quod Elizabethæ macularum meminerim. Dicent nimirum fatius fuisse oblivione obtegere. Sed è nescio quibus argumententur Auctoribus. Opinionem enim stabiliant neque Sacræ litteræ, neque ipsi etiam Scriptores exotici sive civiles. Uti etiam nec ipsa ratio. Nam & ipsa pietas & religio suadent ea commemorare quæ & Principes maximi patrarunt, sive laudanda sive etiam damnanda. Nimirum ut ipsis venientibus in mentem rectius doceamur quid faciendum, quid demum sit fugiendum. Nec alio fine ejusmodi exempla memorantur in Codicibus sacris. Neque alio in historiis civilibus, tam scilicet Græcis quam etiam Romanis. Imo neque alio in nostris Britannicis. Historicus debet esse *ἐδὲ Φειδώμνος, ἢ ἔλεων, ἢ ἀργυρόμνος*. Ita Lucianus in libro de ratione scribendi historiam, qui & *ἄπολιν, αὐτόνομον*, atque *ἀβασίλευτον* vult esse; eadem plane de causa, quia ut nihil veritati absolum memoriæ est mandandum, ita libere de quocunque & quacunque re narratio est instituenda. Inde certe Diodoro Siculo (celeberrimo Græcorum historicorum, teste Justino Martyre, & de cujus doctrina, innuente Eusebio Pamphili, magna fuit omnium Philoſophiæ studiosorum opinio) usitatum est suis narrationibus clausulam, quæ aut laudem aut vituperium contineat, imponere; summis laudibus auctores

Maculæ hominum virtutibus insignium non recitandæ. Antecessorum nostrorum simplicitas.

auctores rerum insigni cum prudentia aut fortitudine gestarum prosequendos fuisse ducens ¹, ut è contra insigni cum temeritate, vel ignavia, vel improbitate gestarum pro factorum meritis culpandos. historicorum vetustiorum nimirum ad instar, qui Annales conscripserant, voluminaque in tilias digesserant, ut cum proborum tum improborum exempla posteritati pateficerent. Tam virtutes quam vitia Cæsarum posteris tradidit Suetonius. Neque heroum suorum voluptates tacite prætermisit Hesyehius Milesius, cognomento Illustrius. Et sunt Codices MSS. in Bibliotheca Bodlejara pariter atque aliis Bibliothecis exempla historica exhibentes illustrium Romanorum; in quibus tamen maculæ non reticentur. Collegerunt monachi; in usum scilicet cœnobiorum. Tantum abfuit, ut cœnobialia, quod ferunt Baleus ² alique, malorum essent latrinæ. Ex omnigenis historiis Polychronicon contexit Ranulphus Cestrensis. E re publica autem vitia celare non existimavit. Et tamen Edwardo III. regnante floruit: quo tempore virtutes potius quam vitia illustrium si alias unquam erant commemorandæ; è tenebris latebrarum in lucem apertam tunc

1. Vide Proœm. lib. XV. Bibliothecæ Hist. 2. In mendaciorum fasciculo, quem inscripsit, *The Lives of English votaries, comprehendynge their unchaste practyses and examples by all ages from the worldes begynninge to the present yeare, [1546.] collected out of their owne legendes and Chronicles.* 8vo.

prodeuntibus Arthuro (invicto sane principe, sed de quo commentitia multa antiquorum ætas fabulata est) celeberrimisque equitibus, tabulaque rotunda in eorundem memoriam renovata; eo itidem seculo ordine periscelidis (ansa seu è subligaculo crurali Reginæ, vel potius Joannæ Comitissæ Cantii atque Sarisburix eximia pulchritudine feminx, choreas expedite & lascive agitantis, quod fortè collapsum officiose ac prompte, quippe qui Joannam deperibat, è terra sustulit rex, seu ex alia nescio qua, neque scire multum refert, re memorabili capta) nobilissimo instituto, non alio consilio quam ut ad virtutes heroïcas exercendas incenderentur mortales. At monachi fidem in historiis texendis servandam esse censuerunt. Proinde & adulationes odio habebant, Historicis quidem aliisque etiam scriptoribus indignas. Quin & eadem de causa epitaphia brevia & simplicia esse voluerunt. Secus atque recentiores, qui prolixitatem affectant encomiisque plerumque defunctos ornant à veritate maximam partem alienissimis. Brevitatis simplicitatisque monasticæ specimen jam ob oculos habeo, epitaphium nimirum Ranulphi prædicti, è Codice Polychronici membraneo ac perveteri in bibliotheca Ædis Christi Oxoniæ beneficio amici eruditi & permodesti Caroli Brent, A. M. & Ædis Christi Alumni à me exscriptum. Sic enim

finem Codicis manu vetusta: *Corpus hujus
Ranulphi*

Ranulphi conditum est in monasterio D. Werburge in australi parte templi juxta chorum propè ostium quod ducit in cimiterium. Arcus illi muro concavatus est. Inscriptum fuit in muro: Non hic sub muro, sed subter marmore duro. Ostendit Mr. Bussey. Ita tamen ut antea antiquius fuerit epitaphium, haud dubie itidem breviculum, saxo nimirum incisum humi jacenti, pro more seculorum pristinorum, quibus columnas ecclesiarum ut in iisdem marmora sepulchralia figerentur mutilari non concedebant præsules, antiquitatis primævæ vere studiosi. Non tamen diffiteor multos arcus in ecclesiis comparere Ranulphiano non dissimiles. Ejusmodi nuperime vidi in itinere quod una cum doctissimo Rawlinsone prospera usus tempestate pedibus feci; nec tantum vidi, sed & in Adversariis calamo notavi. Visuntur nonnunquam tam ab exterioribus quam ab interioribus partibus locorum sacrorum. Hinc Arcus in parte exteriori ecclesiæ de Aldwoith in provincia Bercheriensi, quo ita exigente ultimo testamento reconditur vir ille illustris de familia militari de la Beche quem John eber afraid perperam & plane ridicule appellat vulgus. Forsitan autem & in Polychronico comprehensi sunt Annales illi Cestrenses de quibus in Catalogo Manuscriptorum viri prænobilis & pereruditi Rogeri Mostyn Baronetti, mihi à Patruo ipsius Richardo Mostyn, de Penbedw, Annigero, viro
plane

plane doctissimo, vitæque integritate ac morum probitate omnibus gratissimo, mutuo dato. At Polychronicon è Rogero Cestrensi contextum fuisse colligunt eruditi è Codicibus Harlëyanis. Sed hæc (per luxuriam) in re forte levicula. Simplicitas vero illa (de qua diximus) convenit etiam cum consuetudine Romanorum, quam ad amussim referunt Inscriptio-nes veteres, in quibus & ista numeranda, è lapide pervetusto in cubiculo Amici egregii Samuelis Palmeri, A. M. & Ædis Christi Alumni.

TI· CLAVDIO· DRV̄S . . .
 CAESARI· AVG· GERM
 PONT· MAX· TRIB· POT·
 VIII· IMP· XVI· COS· III·
 P· P· CENSORI·
 VIC·

Duæ postremæ voces suspectæ fidei esse videntur. Nempe puto ab alio fuisse artificem. Neque novum hoc modo eruditis imponere. Nam Muretus imposuit Scaligero, & deinde ipsi etiam Rob. Titius. Et tamen vera, non ementita est Inscriptio Scipionis Barbati, secus atque conjecerat Gruterus. Quo minus nimirum de ea dubitemus efficit Sirmondi explicatio. Quin imo neque nova est pars posterior Inscriptio- nis Jellingensis à magno Wormio in Monumentis Danicis protractæ & explicatæ. Contra Reenhelmii Objectiones vindicavit Wormii è filio nepos doctissimus; in Commen-

tario scilicet in Aræ Multiscii Schedas de Islandia. Sed five spuriaë sint five genuinæ voces illæ in Inscriptione nostra, ad Clavii proculdubio censuram sunt referendæ, triumphumque illum, quem vocant, Britannicum ob victoriam contra barbaros insignem reportatam. Quo tempore & nummi (quos neque viderat Occo, neque Mediobarbus) signati sunt sic inscripti : TI. CLAVD. CAES. AVG. P. M. TR. P. VIII. IMP. XVI. à parte scilicet antica, cum DE. BRITANN. figuraque equestri inter duo trophæa à postica. E quibus trophæis duplicem fuisse à Claudio anno imperii nono reportatam victoriam iudicavit Camdenus; secus atque egomet ipse, quum duplicem non commemorent Historici, mihi que prælii (in quo plures capti) pariter atque victoriæ magnitudinem potius denotare videatur. Nam & innumeri pene sunt Romanorum nummi ad fortitudinem difficultatesque quibus milites sunt obsessi indicandas. Tales plane plurimi Trajani. Talis etiam & ille ipse argenteus Plotinæ, Trajani uxoris, (validissimæ apud virum potentiæ) in cujus parte obversa, PLOTINA AVG IMP TRAJANI, in averfa, CAES AVG GERMA [non GERM tantummodo, ut Occo] DAC COS VI PP, cum figura muliebri (ipsius, ut opinor, Augustæ) sedenti, dextra victoriolam, sinistra hastam. Quem nummum eximie raritatis (nam alium nondum vidi) possidet præstantissimus Rawlinsonus. Et inde sane colligo
Trajanum

Trajanum gloriam è victoriis conjugii etiam adscribi voluisse, [tantum abest ut cum aliis ad Plotinæ consecrationem referrem.] Nec aliunde (ut conjectura assequor) nummi illi ænei Trajani eodem anno percussi, in quibus mulierem stantem videmus, dextraque coronam, sinistra cornucopiæ tenentem. Eo fine, ut felicitas temporum declararetur, quam uxoris (eam enim figuram muliebrem referre existimo) seu pietati seu faustitati tribui in votis habuit. Hunc enim in modum nummi à parte priori, IMP CAES NERVAE TRAIANO GER DAC PM TRP COS VI PP, à parte verò posteriori, FELICIT AVGVST SC, ut AVGVST tam *Augustæ* quam etiam *Augusti* denotet. Neque (ut id obiter adnotem) aliud quam *belli barbarici* (ut vocat Eutropius, *bellum* enim tum è Codd. MSS. tum è Pæanii Metaphrasi adjiciendum¹, nisi forte *soli* ex alio Codice malis, cui & Metaphrastæ voces *ἐν μέσσις βαρβαρίσσις* satis respondebunt) magnitudinem designant nummi argentei Trajani Decii cum DACIA, Daciæque insigni (baculo scilicet in cuius summitate caput veluti equinum aut asininum) quorum unum Exoniæ cum aliorum vi magna erutum nuperrime mihi donavit Joannes Walkerus, S. T. P. de Ecclesia Anglicana optime meritis ob librum in quo cleri calamitates ac fortitudinem durante bello nupero civili diligenter descripsit. Hunc autem nummum Walkerianum ea potissi-

1. Vide Ed. nostram Eutropii, p. 117.

mum de caussa commemoro, quod præclarum
 esse censeam, uti etiam reliquos quos innui
 Exonienses nummos optimos esse existimo, &
 è quibus urbis antiquitates egregie possint il-
 lustrari, multaque præterea scitu digna enodari.
 Simili itidem (quam diximus) simplicitati tri-
 buenda est antecessorum nostrorum severitas
 in poenis exigendis. Recte enim sentiebant ex
 impunitate maxima gravissimaque fere sequi
 incommoda. Inde apud Saxones nostros quæ-
 dam scelera nullo pretio erant expiabilia. HVS-
 BRECH, verbi gratia, BERNET, OPENTHEF, EBERE-
 MORD sive ABEREMVRDRVM, &c. de quibus in
 legibus antiquis. Nec quidem illis condonan-
 dum esse putabant, qui alios ad facinora atro-
 cia perpetranda exacuerunt, qui in Mediæ An-
 tiquitatis Reliquiis *Abbettatores* vocantur, quod
 nomen & nunc etiam est in usu, ab Anglo-
 Saxonica a & zebetan originem ducens. Quin-
 etiam ex eadem simplicitate atque vitæ severi-
 tate est quod & antecessores nostri adulterium
 (idem quod Saxonibus *legerwita*) tantis poenis
 vindicaverint. Inde in libro censuali, vulgo
Domesday Book, Adulterium vel raptum faciens,
 viii s. iiii d. *emendabat homo, & femina tantundem:*
Rex habet hominem adulterum, Archiepiscopus fe-
minam. Et alibi: *Vidua si se non legitime commif-*
cebat, xx s. emendabat, puella vero xs. Neque mi-
 nus severi Joannes Pecchamus & Robertus
 Winchelseius archiepiscopi Cantuarienses, ut
 tam

tam è Joanne Joffelino quam è schedis suppressis Francisci Thynni apud Hollingshedum (mihi à doctissimis viris mutuo datis) liquet. Et ne censeas ex comparatione cum hodierno pecuniæ valore has poenas leviores fuisse, intelligendum est pristinis illis temporibus æstimationem nummorum longe aliter se habuisse atque in recentioribus temporibus. Adeo ut vacca pro solido, bos pro duobus, caballus optimus pro 10. vāniret. Sed fusius hæc in Chronico suo pretioso, eximio quidem libello & rei antiquariæ studiosis magno usui, persequitur doctissimus Fleetwodus Episcopus Elyensis, cui pluribus nominibus me devinctum esse gratus agnosco. Huc item terræ solidati referendi, uti etiam *ade* in Appendice Flodoardi, pro qua voce tamen *acræ* vel *arcæ* forsitan reponenda, haud aliæ scilicet ab *acnis* veterum, quas *ἀνάγνας* sive *ἀνενας* vocabant Græci. At Edmundus rex ante victoriam Normannicam adulterium affici jussit instar homicidii, Canutusque hominem adulterum in exilium relegari: feminæ, nasum & aures præcidi. Huc etiam *Anagriph* sive *Anagrip* veterum referendum. Neque alium in finem motbel & polcmote, quam ad poenas facilius ac expeditius sumendas. Hanc antiquam disciplinam laudasse videntur viri aliquot eruditi regnante Elizabetha, quum quererentur nimis levem fuisse poenam tunc temporis adulterii.

Incommo-
da è strage
domuum
religiosa-
rum tan-
dem dolet
Elizabetha.

§. XXX. Ceterum quamvis Elizabetha, ut jam supra inuimus, ecclesiæ redditus inuitis proceribus non potuerit restituere, sæpissime tamen domuum religiosarum catalysim deplorabat, quippe quæ paullisper lumina sua mortali-um rerum nube caligantia tergens perspicue tandem cernebat vim ingentem malorum inde secutam esse. Ingemiscebat tam multas familias splendidas quotidie pene flaccescere ac diminui, virosque sacris ordinibus initiatos panniculis vestitos huc illuc obambulare, & vulgi exponi ludibriis. Quid? quod & pauperum vices subinde etiam dolebat, qui olim in cœnobiis libere sustentabantur, nunc vero vel furari cogebantur vel Parochianorum per totam Angliam benevolentiam impetrare? Inde & in Regni Comitibus hanc in rem leges rogabantur, quæ demum latæ parochias quaslibet adigebant ad inopes tum pecuniis tum & victu adjuvandos. Et tamen hisce legibus non obstantibus etiamnum videmus permultos nebulones ignavos in vicis pariter atque viis publicis oberantes, in magnum totius regni detrimentum. Hos idle knaves plerumque appellamus. At si ad pristina secula respiciamus, rarissime id genus hominum deprehendemus, in cœnobiis aliisque domibus religiosis occupatorum, quominus ignaviæ se dederent. Adeo ut etiam EDDER KNABEN alio quidem sensu antiquitus usurparetur; nimirum ut *pueros vel famulos nobiles*

viles denotaret. Neque aliud valuit æbel ðeing
 apud Anglo-Saxones. Inde & ipse vulgus sæ-
 pissime nunc etiam dierum **knabe** eodem plane
 sensu commemorat. Quin & nonnulli ea oc-
 cassione Wiclefi versionem Codicum sacrorum
 allegant. At in illa versione vocem eo sensu
 nondum comperi. Neque, quod quidem sciam,
 compererunt Amici. Et tamen plures Codices
 in Bibliothecis adservantur Wiclefi nomen præ-
 se ferentes. Alii autem interpretis nullius no-
 men exhibent. E quibus est Codex membra-
 neus elegantissime calamo exaratus, Novumque
 Fœdus continens, in Bibliotheca V. cl. Thomæ
 Rawlinsoni, qui haud aliam à Wiclefi versione
 esse conjectura colligit, ut ex ipsius Adversa-
 riis (charactere *T* signatis) exploratum habeo.
 Tales etiam & illi Codices membranei in Bi-
 bliotheca Ædis Christi Oxoniæ, quorum unus
 tota Biblia Anglice complectitur; in quibus
 vel **serbaunt** vel **serbauntis** occurrit, non vel
knabe vel etiam **knaves**. ° Neque aliter in aliis
 duobus Codicibus, uno penes prænobilem or-
 natissimumque Dominum Dominum Thomam
 Sebright Baronettum, altero penes amicissimum
 Etherickium è Collegio Novo, juvenem mori-
 bus suavissimis. Quid? quod & paucis abhinc
 annis mihi narraverit doctissimus Dodwellus
 nonnullos pignore nescio quo hac de re cer-
 tantes ad varios tum in Anglia tum in Hibernia
 locos misisse, ut certiores quid de voce sit judi-
 candum

candum fierent, responsum vero tulisse nulli
 knabe in Codicibus reperiri? Adeo ut eo pene
 inclinēt sententia, ut censeam vocis sensum an-
 tequam floruerit Wicsefus fuisse mutatum; vel
 saltem in sacris Codicibus locum invenire non
 fuisse permissum, hisce præcipue qui in sacris
 locis legebantur, quales certe illi in Bibliotheca
 Ædis Christi, è quibus illum observatione di-
 gnissimum arbitror qui litteris paullo majoribus
 exaratus in usum, ut videtur, cesserit vel lippien-
 tium, vel hominum nobiliorum, monialium
 præcipue aliarumque feminarum, in quarum
 gratiam in cœnobiis ejusmodi Codices adorna-
 ri solebant. Et conjecturam nostram quam
 optime firmat Codex MS. penes Amicum per-
 eruditum Richardum Dyerum, A. M. Collegii-
 que Oriensis Socium, qui olim ad Walterum
 Pollardum de Plymmouth pertinebat. Pollardus
 floruit anno $\overline{\text{XXIII}}$. Henrici sexti. Multa conti-
 net Codex iste. Pleraque autem ad rem spectant
 Grammaticam. Et quidem nonnulla è Joannis
 Lelandi Grammatici (cujus in Hospitio Peckwa-
 triensi Oxoniæ, ni fallor, discipulus erat Pollardus)
 operibus exscripta fuisse censuerim. Illis eam
 diebus Grammaticorum princeps fuit Lelandus,
 nihilque fere in Arte Grammatica legebatur
 nisi ipse probasset, haud aliter atque postea pro
 Grammaticorum principe habebatur Guiliel-
 mus Lilius, qui tamen & ipse Lelandò multa
 accepta referebat. Imo *Monita ipsa Pædagogica,*

que vulgo Lili nomen præferunt, non sunt re-
 vera ipsius Lili, sed potius Lelandi, ut è Codice
 quodam MS. in Bibliotheca Bodlejana colligo.
 Fateor tamen in quibusdam mutasse ac emen-
 dasse Liliium. Sub finem Codicis Dyeriani libellus
 existat inscriptus, *a litel boke of doctrine for
 ionge gentil men.* qualem etiam in Gramma-
 tica sua Anglo-Saxonica & Mœso-Gothica me-
 moravit doctissimus Hickesius. In isto vero
 libello inter alia hæc verba occurrunt: *a rasle
 of knåbes.* eodem nimirum sensu quo usurpant
 recentiores. Verum his omiſſis, in gratiam Oxo-
 niensium illud addamus, in cœnobio scilicet Os-
 neienſi (quo ob campanarum præstantiam è
 Turri quadrata, cujus formam videas in icone
vad. Boum vet. editioni nostræ Guilielmi Roperi
 vitæ D. Thomæ Mori præmissa, sonantium,
 advenarum vis ingens confluere solebat) aliis-
 que per Academiam religioni dicatis domibus,
 præter alios egenos infimæ fortis studiosos quo-
 tidie nutritos fuisse. Ruinor de tantis bene-
 volentiis passim percrebuit. Nec mirum pro-
 inde tantum illis temporibus studiosorum nu-
 merum in Academia fuisse; præcipue si per-
 pendatur ac trutinetur, huc missos fuisse pueros
 litteris Grammaticalibus imbuendos, qui & in
 Aulis sive Hospitiis Grammaticalibus doceban-
 tur, pariter atque in Scholis Collegiis adnexis.
 Adeo ut inter Studiosos pueri itidem sint nu-

merandi, qui etiam & ipsi è clero fuisse ~~esse~~ bantur, (non aliter atque nunc temporis ~~clerum~~ quoque choristas cunctosque etiam togatos Academicos appellant Rustici, quibus favent & ipsa appellatio in Jure Canonico) neque alio nomine sæpissime veniunt in Commentariis & Annalibus carminibusque illis (in Lelando nostro excusis) de pugna illa insigni (longe acriori certe illa quæ Henrico III. regnante acciderat, & de qua fragmentum metricum è Roberto Glocestrensi, in omnibus Codicibus, tam nimirum Bodlejano quam & aliis, quos hætenus versare licuit desideratum, apud Historiam & Antiquitates Universitatis Oxoniensis exstat.¹) inter Scholasticos & oppidanos regnante Edwardo III. In qua pugna primum vicerunt Scholastici. Unde ira commoti oppidani è rure plebem evocarunt. Quo pacto numero & robore quadruplo auctiores ipsi ex improvviso classicum cecinerunt, tandemque (nam ad bellum utrinque nunc conclamatum) victores evaserunt, hospitia diruerunt, studiososque (qui in latebras sese abdiderant) miserum in modum interfecerunt, occidione omnes occisuri, nisi ipsa auctoritas regia intervenisset. Et hanc stragem hunc usque in diem luunt Oppidani. Idque jure merito. Quippe qui Scholasticos in hostium numero fere habent, quantumvis ab ipsa pendeant Academia. Adeo ut quo pauciores

---

1. L. I. p. 112.

Academia commorantur Scholaſtici, eo pau-
periores ſint oppidani, abſentiam proinde Scho-
laſticorum durantibus vacationibus plerumque
ſuſtinentes. Hinc antequam diſſolutæ fuerint do-
mus religioſæ plures in Academia artes florue-
runt, quæ & ipſæ tunc temporis deficiebant.
Illis itidem ſeculis multi Codices Oxoniæ in
lucem prodierunt in gratiam puerorum rei
Grammaticæ operam dantium, huc proinde
multis accedentibus artificibus qui illorum uſui
pararent, ſcribis ſcilicet (jam arte typographica
inuenta, typographis) ac bibliopegis, aliisque
quorum in negotiis expediendis auxilia poſtu-
labant Academici. Et iſti artifices in vicis qui-
buſdam artes exercebant, eo nomine celeberrimis,
licet eorundem notitia nunc pene peri-
erit, è chartis utique exeſis aliisque vetuſtatis
reliquiis eruenda. Inde & in Aularum veterum
Catalogo *Wokebinders Hall* in Parochia S.
Mariæ Virginis memoratur. Quæ Aula re-
gnante Edwardo III. maxime floruit, Academi-
cis, Richardi de Bury, ſive Richardi Aungerville,
epiſcopi Dunelmensis, exemplo, bibliothecas
inſtituentibus, *antiquariosque, ſcriptores, corre-
ctores, colligatores, illuminatores, & generaliter om-
nes qui poterant librorum ſervitiis utiliter inſu-
ſtare*, ut verbis utar ipſius Richardi de Bury²;
ſive potius Roberti Holcot de ordine Præ-

1. In Colleſtaneis meis MSS. Vol. LIV. p. 172. 2. In Philo-
biblo, cap. 8.

dicatorum (qui Philobiblon sub nomine sancti episcopi re vera contextuit ¹), haud procul à bibliothecis locari curantibus. Neque dubitandum quin Aula, quam diximus, repleta fuerit ejusmodi artificibus, ut prope essent bibliothecam Cobhamianam supra veterem Congregationis Domum, in Septentrionali B. Virginis coemeterio sitam ².

Ad dolores levandos libros de Consolatione evolvit & perlegit, Boëtiumque in linguam vernaculam vertit.

§. XXXI. Ad dolorem ob tot incommoda, in quibus & Regis Galliae qui Religionem mutaverat infortunium censendum, aliquatenus levandum, Elizabetha jam vergens ætate, diligentius quam hæctenus studiis incubuit, eos præcipue libros legendo qui de Consolatione agerent. Tam Græcas quam Latinas litteras, ut jam supra observavimus, callebat. Ideo nihil in præstantissimis Auctoribus ipsi difficile videbatur. Quin & recentiores etiam Scriptores evolvit quos ingenio, quos studio, quos doctrina præditos videbat, quorumque vitam constantem & probatam intelligebat. Nam in homine virtutis & integritatis opinio valet plurimum, tam apud Principes quam vulgum. Itaque ad fidem faciendam testimonia virorum probitate clariorum adduci solent. Atqui ex omnibus Auctoribus qui de Consolatione scripserunt vix celebriorem Boëtio invenias. Ciceronis enim hac

1. Lelandi Itin. Vol. III. p. 64. Vide item Notas nostras in Tomum II. Lel. Coll. p. 299. 2. Hist. & Antiq. Univ. Ox. l. II. p. 48.

de re exercitacionem periisse probarunt eruditi Sigoniique plane factum esse quæ Ciceroni prægo tribuitur. Nihilominus fateor & hoc ipsum Sigonii opusculum cum primis esse eruditum & eloquens. Nec quidem diffitendum Ciceronis ipsum de Senectute librum summam utilitatem perlegendibus consolationem adferre, bonis præsertim illisque qui vitam transegerint scelerum immunem, & in pietatis studio semper proficientes, usque ad canos & senectutis metam pervenerint. Boëtius autem noster idem ille est quem in linguam Anglo-Saxonicam vertit Ælfrēdus Magnus, Anglo-Saxonum rex inclytus, Academiæque Oxoniensis, in qua Aulas aliquot ædificavit, à Danis perditæ renovator. Et hoc ipse etiam fecit Ælfrēdus ad animum levandum adversis jam pressus & ab hostibus secessum quærere vestemque & vultum mutare coactus. Hæc versio Ælfrēdiana plurimi æstimatur à doctis, linguæ Anglo-Saxonice peritis. Itaque è situ annis abhinc undeviginti eruit Christophorus Rawlinsonus, Armiger, superiorisque ordinis è Collegio Regine Oxoniæ Commensalis, juvenis doctissimus, candidissimoque pectore, & de antiquitatibus nostris optime meritus. Et de hac versione audiverat Elizabetha. Nequid tamen uti majorum linguæ imperita. Exstitit tamen, ut opinor, in Bibliotheca ejus, à Lelando forsitan in itinere comparata. Potuit etiam unus & alter Elizabethæ inter-

interpretari. Sed quomodocunque hoc fit, fuit certe alia versio quam perlegisse Elizabetham nullus dubito. Galfredi nimirum Chauceri, Poëtarum Anglicorum principis, (etsi aliquot Edmundum Spenserum concivem, uterque enim Londinensis, non tantum ipsi parem, sed & sale, facetiisque pariter atque poëtica facultate superasse judicant) cujus opera nuper emaculavit doctissimus Urrius, vir probitate atque fide nulli secundus, brevi proditura Amicorum cura Urrio ad Superos migrante priusquam typis fuerint mandata. Potuit item aliam versionem perlegere Elizabetha, quam & ipsam in Bibliotheca ipsius fuisse adservatam existimo, à Chauceriana quidem omnino diversam, metricam nempe quum Chauceriana sit prosaïca. Excusa fuit, quod animadversione plane dignum, in coenobio de Tavistock in quo litteras Anglo-Saxonicas (à Spelmannis, Junio, Marefcallo, Hickesio, aliisque viris maximis, quorum nomina veneror, proximo seculo restauratis) docebant monachi usque ad catalysim. Hoc liquet è nota sequenti sub finem: *Here endeth the Boke of comfort called in latyn Boëcius de consolatione Phie. Enprinted in the exempt Monastery of Tabeftok in Denshyre. By me Dan Thomas Rycharde Donke of the sayd Monastery. To the instant desyre of the ryght worshypful esquier Mayster Robert Langdon. Anno d. MDXXV. Deo Gracias.* Bina tantummodo ejus-

den

dem exemplaria vidi excusa. De versione autem fuse egi in litteris ad cl. Bagfordium, (virum plane mirabilem, natura doctum & sagacem, summisque encomiis dignum) in quibus & monui Joannem Waltwnem five Waltunem interpretem fuisse. Is vero quisnam fuerit, vel quonam seculo vixerit, enarrare nequii. At ex quo litteras obsignavi, Canonicum Osneiensem fuisse intellexi. Sic enim ad calcem versionis Codicis MS. in Bibliotheca Ædis Christi: *Explicit liber Boëcii de Consolacione Philosophiæ de Latino in Anglicum translatus per Johannem Waltonum nuper Canonicum de Oseneye anno domini millesimo CCCC. decimo.* Huc accedit versio quarta, quam & ipsi etiam consulere licuit Elizabethæ. Neque dubito quin & hanc quoque ob oculos habuerit, utpote sorori ipsius dicatam. Prodiit anno MDLVI. in 4to. Auctor erat Georgius Colvile alias Coldevel. E regione ipsum textum Latinum exhibet. In gratiam scilicet tironum, eo modo quo & alios melioris notæ libellos illo seculo excudebant. Sed quorsum versiones memoravimus? Nempe ut manifestum sit quanti Boëtium æstimaverint majores. Nam vertebant in linguam vernaculam in illorum usum qui sermonis Latini erant expertes. Haud aliter atque Thomam à Kempis sæpissime itidem verterunt nostrates, qui in Codice præstantissimo Dodwelliano (in quo liber nondum impressus) Thomas Kemper diserte vocatur. Verum Elizabetha

zabetha nostra versionibus non fidendum esse præclare sciebat. Itaque quum ipsa lingua Latinæ esset peritissima ipsum textum adhibuit, & quotidie usa est, utpote quæ adolescentula librum etiam perlegerat audiente Aschamo præceptore. Nec quidem legit tantummodo, sed & flosculos pro more suo ex eodem excerptit. Quin & jam ætate provec̄ta opus omnibus numeris absolutum esse persentiens, ut facilius memoria teneret novam in se suscepit ejusdem versionem. Et hanc ad umbilicum felicissime perduxit, teste Camdeno, qui viderat. Forte & hodie etiam existat inter *κειμήλια* vere regia, quorum alia in publicis, alia in privatis conspiciuntur bibliothecis, & in his aliquammulta Elizabethæ esse deprehenduntur, præclare sane inchoata (nam sapiens erat sententiis, ipsius amabiles mores significantibus) sed perfecta non plane, utpote quibus manus extrema non accessit. Ex hoc opere mirum est quantum solatii reportaverit Elizabetha. Quippe quæ prius criminum sibi conscia, tandem in conclavi secum subduxit rationem cujusnam potissimum libri auxilio conscientia cruciatus (peccatorum semper comes, quoque nihil esse miserius inter omnes convenit) sanaretur. Hunc autem, secundum sacros Codices, re vera esse Boëtium pro comperto habebat. Hinc sæpenumero ancillis aliisque à latere declarabat nullos suavius vivere, quam qui pie sancteque vivunt; nullos
miserius

miserius & afflictius, quam qui vivunt impie, non tantum vino, sed amore, ira, avaritia, ambitione, aliisque omnibus pravis cupiditatibus (quibus & ipsi principes non raro notantur) temulenti. “Imo,” indice porrecto inquebat, “agricolæ illi, quos conspicitis, tenuiter ac vilitè amicti, vigiliisque ac laboribus attenuati, adeoque paupertate pressi ut forsitan teruncium non habeant in orbe, deliciosius suaviusque re vera vivunt, modo adsit bona mens & recta conscientia (qua ex alacritate frui non est quod dubitemus) quam nobiles convivantes, nudi omni virtute, conscientiaque stimulis frequentissime agitati Orcumque & supplicium æternum miserum in modum expectantes. Contra rem ipsam distincte, & ut oportet consideremus, & videbimus illos ipsos quos pro pauperibus habemus divitiis esse locupletatos. Deum enim habent propitium, cui etiam confidenter loquuntur, neque Inferos metuunt, in pectore eum gerentes quem & ipsi tremunt Dæmones. Nam hominum bonorum mentem templum esse Dei, è Sacra Scriptura discimus. Ideo vir pius mortem ipsam invincibili gaudio ambabus manibus, ut dicunt, apprehendit, nullum felicitatis detrimentum facturus si ad intima Tartari demergatur. Nam oculus non vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis ascenderunt, quæ solatia Deus paraverit diligentibus ipsum.”

Cum ob alia, tum ob Mendozæ Hispanorumque astutias animo angebatur Elizabetha. Fragmentum de Mendoza è Joanne Hotmanno Jurisconsulto.

§. XXXII. Elizabethæ autem dolores (nam neque hoc silentio dissimulandum) præter alia vehementissime auxerunt diffidia ex Hispanorum artibus orta, qui ægre tulerunt Mendozam legatum apprehensum & deinde aliquandiu fuisse detentum ab ipsa. Mendoza in Hispaniam rediens ea de causa regem exagittavit, qui summam sibi injuriam illatam existimans, ministrum ab Elizabetha missum ad facinus excusandum coram audire dedignabatur. Quamvis enim Elizabetha *docta, erudita, omnesque artes esset virgo* (quod de virgine quadam Romana, quæ anno ætatis XIII. diem obiit, in Inscriptione veteri asseritur¹) & nihil non tentaret quod Hispanum placaret, rerumque Anglicarum studiosum redderet, is tamen callide egit, palamque ostendit se vindicem esse legatorum contumeliis laceffitorum. Proinde Elizabethæ minister, nullo cum Rege colloquio habito, dimissus, animo angebatur, & in Angliam redux, rem totam verbis retulit Elizabethæ, quæ iterum iterumque animo volyebat. De hoc negotio commentariolum confecit Camdenus, in quo tamen nonnulla discrepant ab iis quæ de eodem negotio scripsit Joannes Hot-

1. Vide libellum rarissimum, qui inscribitur, *Epiaphia & Inscriptiones lugubres. A Guilielmo Berchero, cum in Italia, animi causa, peregrinaretur, collecta. Excusum Londini in ædibus Johannis Carodi Regiæ Majestatis Typographi. Anno Domini. M.D.LX.VI. Cuius privilegio ad imprimendum solum. 4to. pag. 5.*

mannus, Jurisconsultus, Francisci Hotmanni, viri doctissimi & clarissimi, filius. Sic enim Hotmannus (nam verba ¹, mecum in secessu literario communicata à Roberto Kecko, è Templo Interiore Londini, Armigero, viro præstantissimo ingenio, & flagranti studio, rei que antiquariæ peritissimo, conatuumque nostrorum fautore summo, subjicere non pigebit:) “ Au fait de l’ Ambassadeur d’ Espagne (il y a en viron trente ans) la feu Reine d’ Angleterre n’ usa de main-mise, ains lui donna quinzaine pour fortir hors de son Royaume. Ce ne fut pas sans consulter s’ il y avoit droit de le retenir et chastier; disans, qu’ en vain se jette dans la franchise des gens celui qui viole le droit des gens : et y en avoit assez d’ exemples : ou du moins si on le feroit garder tant qu’ on en eût averti et demandé raison a son maistre. Me trouvant pour lors en la Court d’ Angleterre, quelques Seigneurs du Conseil et des plus grands, me firent d’ honneur, comme pareillement au feu Docteur Alberic Gentilis, d’ en vouloir entendre nostre avis; bien que ce Royaume la ne manque de personnes d’ experience et d’ erudition : nous leur dismes que le plus expedient et ordinaire moien & le plus salutaire a l’ Estat, estoit d’

1. E libro cui titulus, *De la Charge et Dignité de l’ Ambassadeur* : par Jan Hotman Sieur de Villiers. *Quatrième édition augmentée et meilleure.* A Paris 1617. Chapitre 4.

“en avertir son maistre et attendre l'aveu ou
 “le defaveu : mais le gentil-homme qu' ils y
 “envoierent, ne fut ni veu ni oüy du feu Roy.
 “d' Espagne ; qui se faisoit excuser sur son in-
 “disposition, afin de n' avoir a respondre sur
 “l'aveu ou le des-aveu, d' autant que ses des-
 “seins de long tems projettez sur l' Angleterre
 “estoit, comme on disoit, trop découverts ;
 “et d' ailleurs il ne vouloit, comme Prince ge-
 “neroux, ni mentir, ni abandonner celuy qui il
 “avoit possible mis en besogne.”

Libros iti-
 dem ludi-
 cros perle-
 gebat Eli-
 zabetha.

§. XXXIII. Verum enimvero non est quod
 censeas ex illis quæ diximus iis tantummodo
 libris, qui de Consolatione agunt, jam senes-
 centiam deiectam fuisse Elizabetham. Nam
 & illos etiam animi gratia identidem evolve-
 bat, qui utcumque ludicri, nihil tamen conti-
 nent quo boni mores corrumpantur. In qui-
 bus equidem jure optimo numerandi veteres.
 Imo quo vetustiores sunt auctores, eo plerum-
 que à verbis obscenis sunt purgatiores. Quo
 nomine & ipsi Patres ecclesiæ perlegebant. Mi-
 rum autem est quantum voluptatis ex iis per-
 cipiant eruditi. Neque minus proinde & ipsa
 Elizabetha. Adeo ut vir ille disertissimus Da-
 niel Rogerius, qui legati sive oratoris publici
 in partibus transmarinis regnante Elizabetha
 vicibus non semel perfunctus est, non absurde
 hæc scripserit ad initium Codicis cujusdam (mihi
 dono dati ab amico egregio ex Æde Christi)

tractatus.

tractatus varios perraros complectentis :

*Votum τῆ φιλοβίβλου
παρωδικῶς expressum,
ex Eurip. Herc. fur.*

Μῆ μοι μήτ' Ἀσιήτιδος
Τυραυνίδος ὄλεος ἔη,
Μῆ χρυσοῦ δώματα πάλην
* Τῶν βιβλίων ἀντιλαβῆν,
Ἄ κάλλιπα μὲν ἐν ὄλεω,
Κάλλιπα δ' ἐν πνίῃ.

* Pro [τῶν βιβλίων] le-
gitur [πῶς ἦσας] apud
Poëtam, Juventutis
bona prædicantem sub
Chori persona.

Latine sic,

*Mihi haud sient vel Asiatici
Opes superbientis imperi,
Domus vel auro plena fulgido,
Libris modo ipse perfruar bonis,
Vitæ brevis ferentibus solatia
Optima divitibus,
Optima pauperibus.*

§. XXXIV. Hoc modo quo explicuimus pu-
blicas privatisque negotiis distenta Elizabetha
vitam laudabiliter agebat, spatiumque septua-
ginta pene annorum emensa, summo cum ge-
mitu subditorum animam cœlo reddidit, cor-
pore partim laboribus partim doloribus discru-
ciato & mire mutato, facieque rugis adeo tra-
cta ut etiam contemptui esse cœperit. Quod
quidem cum propria observatione tum aliorum
iudiciis quam optime sciebat, & impatienter
ferebat, utpote quæ ætate etiam decrepita pro
pulchra

Animam
cœlo reddit
ætate deve-
xioris; qua
tamen pro
pulchra ha-
beri voluit.

pulchra haberi voluit, vehementerque irascebatur si quis minus formosam esse prædicaret. Effexii igitur imprudentia valde inflammavit qui effutierat illam jam vetulam non minus, animo quam corpore esse distorto. Imo infirmitatibus obnoxia si quando formam propriam in speculo adspiceret, indignatio idcirco illico erumpebat quod jam ætate senili laborans adolescentulæ species non compareret. Itaque quotiescunque per conclavia cubiculaque ubi specula adservabantur transitura erat, specula amovebant famulæ ne vultum forte fortuna conspiceret, & è mutationis contemplantatione iracundia incesseretur. Morbo correpta (nam, valetudine prosperrima quasi adhuc gavisa fuerat) medicorum consilia & auxilia aspernari, & nihili æstimare videbatur; quippe quæ temperantiam medicinam optimam esse, nihilque in senectute si ea observetur medicis opus esse putabat. Ad mortem usque historiam deduxit Camdenus; longe tamen contractius quæ eo spectant litteris prodidit quam exoptant multi. Atqui in hac parte ideo mihi defecisse videtur quod aliis nescio quibus negotiis (quorum moles, jam valetudine in deterius inclinante, preoppressit) fuerit districtus & abreptus, morteque ipse etiam impeditus quo minus omnia ea copia verborum exornaret qua instituerat. Veritati consentanea esse quæ dixerim inde liquere existimo quod in Codice Smithiano schedulam

dulans inveniri, cujus auctor fuerit Camde-
 nis, anno MDCII. conscriptam, in qua plura de
 Elizabethæ obitu in impressis Codicibus deside-
 rata, quam hîc loci exhibere libet. Nec dubito
 quin æqui bonique consules simul atque intel-
 lexeris eo consilio scripsisse Camdenum ut typis
 excuderetur, & Smithum etiam nostrum divul-
 gare in animo habuisse, si vita suppeditasset.
 “Hac eadem hieme Elizabetha Angliæ Regi-
 “na ingravescente jam ætate, (annum enim
 “ætatis septuagesimum, qui climactericus erat,
 “egit) in lentum morbum apud Regiam West-
 “monasterii incidit, eundemque auxit inle-
 “mentia cœli, quando post natalitia Christi
 “inde Richmondiam ad Tamisim conceit, ut
 “otio, quod bellissimum est senectutis subsi-
 “dium, frueretur. Sed indies magis magisque
 “invaluit morbus, vitalique humore sensim de-
 “ficiente contabuit, opem omnem medicam,
 “ut antea semper vegeta ætate, nunc maxime
 “aversata. Morosior etiam & magis anxia tum
 “ex senectute, tum ex eo, quod in illa ætate
 “miserrimum, se suis minus esse gratam sen-
 “serit, quum jam omnes alium *Solem orientem* re-
 “spicerent, Jacobum scilicet Regem Scotorum,
 “cujus juri in successione, licet pro prudentia
 “minus aperte, semper tamen pro æquitate
 “vere favebat. Male etiam illam habuit, quod
 “bellum maximis impensis in Hibernia contra
 “nefarium Rebellem, Hugonem O-Neal, quem
 “ad

“ad dignitatem Comitis Ti-Oen evexerat,
 “susceptum, ex incuria militum, qui bellum
 “quovis modo protrahere studuerunt; sive lo-
 “corum difficultate successu caruisset: qui ta-
 “men à Barone Montjoyo eo tempore ita pro-
 “fligatus, ut paucis ante ejus mortem diebus
 “pacem supplex peteret & in pacem fuerit re-
 “ceptus. Interim Gallus per legatum suum
 “nihil non movit ad seditionem concitandam,
 “quo minus duo divisa Britanniae regna, An-
 “glia & Scotia, in unum coalescerent. Sed
 “frustra: quum omnes omnium ordinum ho-
 “mines, licet religione dissidentes, de Jacobo,
 “qui indubitatus erat Regni heres, spem opti-
 “mam concepissent.”

Alexandri
 Nowelli in
 Aenei Nasti
 Collegium
 munificentia.

§. XXXV. Agesis nunc Præfationem claudamus. In hac expositum est, ut potui brevissime, (licet equidem non dixerim brevius, quam res petebat,) de omnibus quæ percurranda ac tangenda duximus. Ideoque, ut spero, cumulate satisfactum est voluntati tuæ. Imo, nî fallor, plura quam à te desiderata erant sum complexus. Nam in ejusdem contextu præter alia illustravimus quemadmodum Elizabetha educata, quemadmodum instituta, morataque fuerit: tum quæ bene, quæque male gesserit summa fide breviter indicavimus. Non desunt tamen qui illa etiam notanda censeant in quibus ab aliis scriptoribus discedit Camdenus. Verum nostrum non est commentarium scribere. Ne-
 que

que placuit molem minus necessariam struere. Nam tametsi causa hæc postulasse videatur, tamen quia postulare videtur, non flagitare, præterire visum est; utpote de quibus non necesse habeo dicere, ea, quæ me cupiunt amici, utcunque litterati, commemorare. Id velim credas, Camdenum à veritate (cui litaverat) opera dedita non aberrasse, illos neutiquam audientem qui anilibus fabulis noctem protrudere solent. Nam ego sic existimo, Camdeni errores vel infirmitati humanæ (nam humanum est errare) vel testimoniis quæ secutus est tribuendos esse. Juxta mecum etiam sentiunt cl. Smithus alique non pauci scriptores maximi, & in rebus nostris versatissimi, qui omnes narrantis probitatem significarunt, existimationemque vindicarunt quotiescunque in controversiam venit. Id genus error ille (ne aliam exempla) de Alexandri Nowelli in Collegium Ænei Nasi Oxoniæ munificentia. In hanc sententiam verba se habent: *Collegium Ænei Nasi Oxoniæ, ubi educatus, annuis ducentarum librarum redditibus ad tredecim studiosos alendos adauxit.* Id quidem verum est, Nowellum collegium adauxisse annuo redditu ducentarum librarum. At ea conditione dedit, ut sexaginta quinque marcæ, sive quadraginta tres libræ, sex solidi, & octo denarii tredecim studiosis sive scholaribus (cuilibet nimirum quinque marcas, sive tres libras, sex solidos, & octo denarios

in sexennium quotannis percepturo) triginta
 libræ Archididascalo & Hypodidascalo scholæ
 publicæ de Middleton in agro Lancastriensi
 singulis annis solverentur, pecunia vero quæ su-
 perefset in Principalis, Sociorum, Collegiatis
 usum (singulis quoque annis solvenda) cederet.
 Hæc è chartis authenticis me docuit Amicus e-
 ruditus & verecundus.

*Tractatus
 de Successi-
 one à nobis
 de industria
 omitti. Man-
 rissæ tamen
 loco de Re-
 ginæ Scoto-
 rum morte
 libellum e-
 didimus.*

§. XXXVI. Dum sub prelo opus ferveret
 plures ad nos amicorum beneficio pervenerant
 tractatus de Successione regia, quos otium na-
 ctus lectitavi, non alio consilio quam ut de ea-
 dem ipsemet judicarem. Nec est quod publi-
 cationem eorundem à nobis expectes, quum
 hac de re multi jam existent libri summo acu-
 mine parique eruditione contexti, idque etiam
 à viris probitatis laude venerandis. Sed quum
 inter hosce tractatus librum exilem invene-
 rim de morte Réginæ Scotorum præstantissimæ,
 (in qua dixi ingenium summum fuisse, summas-
 que virtutes) mecum ab Amico erudito Ri-
 chardo Rawlinsono, Thomæ fratre, communi-
 catum, omniaque in eo lecta, dignissima vide-
 antur, ea de causa mantissæ loco subjungendum
 duxi; una cum nonnullis eandem in rem è Gur-
 toni Historia ecclesiæ Cathedralis Petribur-
 gensis.

*Amicis gra-
 tiæ immor-
 tales agen-
 dæ. Meado-
 rum enco-
 mium.*

§. XXXVII. Jam nihil restat quam ut gra-
 tias agam operis promotoribus; in quibus certe
 eminent Richardus Meadus, M. D. vir omnibus

omnium.

omnium virtutum numeris absolutus; qui ante annos aliquamultos non tantum per litteras, amoris plenissimas, verum etiam per alia animi iudicia significavit se studia nostra laudare & probare, conatibusque publicis impense favere. Imo tanta est ipsius erga me (& tamen nomen meum in eruditorum albo neutiquam ponendum) benevolentia, ut etiam cum aliis divinæ cuiusdam indolis & exquisitæ eruditionis hominibus (in quibus sane censendus est frater ejus natu major Samuel Meadus, jurisconsultus ille celeberrimus de patria & de omnibus bonis litteris optime meritus, in quo ab historia nostra & antiquitate instructissimo singularem sapientiam una cum eleganti doctrina conjunctam reperiunt clientes) provocet & incitet qua præmiis qua & hortationibus ad antiquitates historiarumque Britannicas excolendas, & ad Codices præstantiores è situ atque tenebris eruendos nitorique suo restituendos. Adeo ut his stimulis incitatus ac incensus plura volumina in lucem ediderim; non quod considerem me præclarum aliquid docere posse, sed libuit Auctores celebres à tineis atque blattis vindicando & typis mandando aliis, doctrina recondita præditis, & ad majora tendentibus viam munire, quo clare & dilucide sententias de variis argumentis ad rem antiquariam & historicam pertinentibus, proferrent, & deinde castigatius quam hæctenus ab ullis factum est de iisdem
 scribe-

scriberent. Atque in istis voluminibus illa profecto sunt numeranda quæ nunc emitto. Camdeni eruditissimi Annales regnante ~~Elizabetha~~ completentia, quæ Academicis eo gratiora fore existimo, quod Auctor Academiæ Oxoniensis alumnus esset, eamque munificentia sua ditaverit; cujus exemplo & Medicus clarissimus, quem dixi, Richardus Meadus Ædem Christi (in qua bonis litteris tam Camdenis vacabat, quam & magnus ille Aldrichius summam eruditionem docti omnes suspexerunt) totamque proinde Academiam beneficiis haud contemnendis cumulavit. Quinetiam posteritati, postquam satis concessero, testimonium ~~est huc~~ opus inæ erga amicos summæ observantiæ, præcipue erga Meadum illum, de quo locutus sum, cum ob eruditionem singularem judiciumque acerrimum, tum ob eximias & rarissimas ingenii dotes, animi candorem, morum suavitatem, Medicinæ peritiam (quippe qui inter Medicorum principes jure optimo numerandus, scientiaque non sèmetipsum modo, sed & patriam quoque suam illustrat) diligentiamque admirandam in antiquitatis omnigenisque ad rem litterariam spectantibus monumentis colligendis & coacervandis. Itaque obsecro Meadum aliosque per immortalitatem illam quæ ipsum ipsiusque similes manet, ut Camdeni Annalium editionem hanc nostram, ipsius fratrisque (qui, ut jam innui, summam ingenii & uoctrinæ

doctrinæ non ludem modo, sed etiam admirationem (est consecutus) auspiciis susceptam sumptionisque promotam boni consulant & in musæis suis tanquam votivam grati animi tabulam appendi permittant.

XXXVIII. Sed & gratiæ etiam maximæ nominatim habendæ Amico illi nostro supra laudato, Joanni Bridges Armigero, varia multiplicique doctrina ornatissimo, industriaque in bonis litteris excolendis, & in libris præstantioris notæ feligendis ac colligendis summe colendo, cujus curæ ac impensis debemus effigiem Elizabethæ elegantissimam ad initium operis è prototypo in *miniatura* (quam vosant) expresso à Georgio Vertue Artifice plane peritissimo sculptam. Annum ætatis vicesimum quintum, ut videtur, jam agebat Princeps Serenissima quum pinxit Hilyardus, qui sane tanta usus est subtilitate, ut gloriam tulisse non possis non fateri. Quin & mihi argutias vultus, elegantiam capilli, venustatem oris, totamque symmetriam spectanti, ingenue est statendum, picturam hanc omnes quas hactenus vidi virginis regię atque ornatissimæ picturas facile superare, dignamque proinde esse quæ inter opera nobilissima numeretur. Ex Aula Edmundi Oxoniæ Sept. 4.

Uti etiam Joannis Bridges Armigero, cui Elizabethæ iconem debemus.

M.DCC.XVII.

Monitum

IN Præfatione nostra superiori Inſcriptionem è lapide veteri edidimus, eodem tempore illo lapide de quo differentes non ita pridem audiveram virum in dicendo admirabilem, maximoque animo, excellenti ingenio, judicio acerrimo, & doctrina exquisita ornatum Franciscum Atterburium Episcopum Roffensem, Amicumque eruditissimum, Carolum Batteileium Armigerum, Joannis Batteileii, τοῦ μακαρίου, fratrem. Verba autem nostra vix jam è prelo prodierant quum me certiolem fecerit Amicus lapidem ipsum ad Ædem Christi in Academia, usum re vera transmisſisse virum reverendum atque pereruditum Thomam Sprattum Archidiaconum Roffensem (cui dono dederat Batteileius) ipsumque proinde jam tandem (postquam scilicet quæ animadverteram typis fuerint mandata) è cubiculo Palmeriano ad locum publicum (ubi alia Academia adſervantur marmora) translatum esse. Hæc notavi rogatu viri cujusdam docti, qui & id moneri voluit rarissimum Sprattum pro donatore esse habendum.

Quinetiam illud monendus es, me nuperrime, ea parte Præfationis, in qua de Hollingshedo agitur, jam excusa, ab Antiquario eximio, Thoma Palmero, Armigero, paucis abhinc annis Collegii Novi in Academia Oxoniensi superioris ordinis commensali, nunc vero procuratore dignissimo, in inferiori regni ordinum confessu, municipii de Bridgwater in agro Somersettensi, viro virtute sua & singulari eruditionis laude florente, accepisse exemplar verum & authenticum Raphaelis Hollingshedi ultimi testamenti, quod ea quæ de Chronico ipsius nomen præferente in superioribus scripsimus egregie & ἀνασπίστως firmat. Quapropter tuam in gratiam subnectam.

In the Name of God Amen. I Raphael Hollyns-
hed of Bromecote in the County of Warr. ordaine
and make my last Will and Testament. In manner and
form following: First, I bequeath my sinful Soule to
Almighty God, the Creator of me and all mankind,
trusting that by the merits and bloodshedding of his
Dearest Son Iesus Christ he will pardon me of all my
Offences, and place my said sinfull Soule washed and
purged from the filth of Sin among the number of his
Elect in the Bliss of Heaven. Secondly, for my
worldly Goods whatsoever the same be, wherein I have
any property to give, and bestow the same, I give and
bequeath them and every part and parcel of them, unto
my Pastur Thomas Burdett of Bromcote aforesaid

1. Thomas Burdet ar. obiit = Brigitta filia Thomæ Curson de
15. Julii 33. Eliz. Croxall ar. Dugdale Warr. p. 632.

CL

Esq; making and Constituting him my only and sole
Executor. In witness whereof I have written my last
Will and Testament with mine own hand and subscribed
my Name, and put to my Seale, the first day of
October in the Year of our Lord God a Thousand five
Hundred Seventy eight.

Per me Raphael Hollyshed.

Prob'd Apr. 24. 1582.

INDEX

I N D E X

In PRÆFATIONEM nostram.

A.		Bourdetti.	83.
Abbatium mitræ honore		Brigitta Curson.	149.
infigitarum; locumquæ in		Buchananus.	98, 100, 102, 103,
superiori Regni Ordinum		104, 105, 106.	
Confessu habentium Narratio.		Bucsey.	118.
Historica Willisiana.		101, 108	
Adamus Lofthofus.		57.	
Speech about building			
Trinity-College in Dub-			
lin. 57 & seqq.			
Albericus Gentili.		137.	
Alfredus Magnus.		53, 54, 131.	
Ælopus.		17.	
Æthelbert (King)		111.	
Æthelmar.		111.	
Aldrichius.		53, 146.	
Alexander Hendersonus.		108, 109.	
Alexander Nowellus.		142, 143.	
Andreas Fulvius.		53.	
Anna Arestina.		12.	
Anna Bolena.		17. & seq. 46, 74.	
Aræ Multificii Schedæ de Islan-			
dia.		120.	
Arthurus Rex.		117.	
Athenarum Oxoniensium con-			
sarcinator.		13, 14, 65, 66, 67, 68.	
Augustus Thuanus.		12.	
B.			
Balfordius.		133.	
Baleus.		116.	
Beche (familia de la)		118.	
Boëtius.		130, 132, 133, 134.	
Bothuclius.		99.	
		Bourdetti.	83.
		Brigitta Curson.	149.
		Buchananus.	98, 100, 102, 103,
		104, 105, 106.	
		Bucsey.	118.
		C.	
		Caligula.	107.
		Callimachus.	54.
		Capetus Rex.	123.
		Carolus Batteleius.	148.
		Carolus Brent.	117.
		Carolus Eyston.	27.
		Carolus I. Rex Angliæ.	71, 72,
		73, 102, 108, 110.	
		Carolus II. Rex Angliæ.	72, 73.
		Charlot Countess of Derby.	
		112, 113.	
		Christoph. Rawlinsonus.	131.
		Chronicon Cantuariense.	22.
		Cicero.	16, 130, 131.
		Claude Tremobille Duke of	
		Cours.	112.
		Clandius Imp.	119, 120.
		Collegium Ænei Nasiadauctum.	
		142, 143.	
		Cyprianus.	45.
		D.	
		Daniel Rogerius.	138.
		Decius.	121.
		Diodorus Siculus.	27, 115.
		Domesday Book.	122.
		Dudleius.	15.
		Dugdale.	149.
		E.	
		Edmundus Bohunus.	15. & seqq.
		Edmundus	

Edmundus Boltonus.	100, 101.	Flodoarus.	123.
Edmundus Campianus.	49. & seqq.	Foxus.	41, 42.
Edmundus Molineux.	62.	Franciscus Atterburium.	148.
Edmundus Rex.	123.	Franciscus Chertoni.	20, 110.
Edmundus Spenserus.	132.	Franciscus Hotmannus.	37.
Edward Earl of Derby.	111.	Franciscus Thynnus.	84, 143.
Edward North.	111.	Fraunces Agars.	92.
Edward Stanley.	112.	Fyan.	90.
Edward Waterhouse.	93, 94, 95, 98.	G.	
Edwardus Burtonus.	54.	Galfredus Chaucerus.	132.
Edwardus Hallus.	64, 65.	Georgius Colvile alias Colde- wel.	133.
Edwardus III. Rex Angliæ.	116, 128, 129.	Georgius Vertue.	147.
Edwardus VI. Rex Angliæ.	20, 21, 61.	Gray Wrtldges Lord Chan- cels.	112.
Edwardus Thwaitesius.	63.	Gregorius Martinus.	65, 66, 67.
Edwardus Yate.	50.	Gruterus.	119.
Elagabalus.	107.	Gualterus D'Esereux Comes Es- sexiensis.	86. & seqq. A parti- cular account of his Death and his Behaviour, taken from his own words. 89.
Elizabeth Finch.	112.	Guilielmus Bercherus.	136.
Elizabetha Regina. A Licence of her's for tolerating sports upon Sunday. 28. Her Advertisements re- lating to the Church and Clergy. 32. Her Letter to Q. Mary relating to W. at's Rebellion. 76. De ea passim in hac Præfatione.		Guilielmus Camdenus passim.	
Elzevirii.	11.	Guilielmus Lilius.	126, 127.
Essexiensis Comes.	82.	Guilielmus Roperus.	127.
Etherickius.	125.	Guilielmus Rufus Rex Angliæ.	107.
Euripides.	139.	Guil. Stansby.	6, 9.
Eusebius Pamphili.	115.	Guntonus.	144.
Eutropius.	121.	H.	
Eynsham Abbey.	111, 112, 113.	Henricus Beningfeldus.	74.
F.		Henricus Dodwellus.	55, 125.
Fernando E. of Derby.	112.	Henricus Octavus Rex Angliæ.	18, 46, 54, 74, 106, 107, 108, 109, 110, 111.
Fleetwodus.	123.	Henricus Sextus Rex Angliæ.	126.
		Henricus Sidneius.	61, 62, 63.
		Henricus Tertius Rex Angliæ.	128.

Maria Scotorum Regina. 13. & seq. 78, 98. & seqq.
 Mathæus Parkerus. 84.
 Mediobarbus. 120.
 Mendoza. 136.
 Missale secundum usum Ecclesiæ Herefordensis 27. [Codex iste rarissimus: ac quantivis pretii (quem mihi dono dedit Amicus omnibus virtutibus ornatus) hoc titulo insignitur: Anno Incarnationis Dominice secundo supra quingentesimum atque millesimum | die vero prima mensis Septembris opera & industria M. Petri oliverii & Johannis manditier Impressorum Rothomagi iuxta sacellum divi apostolorum principis Petri commorantium. Impensa vero Johannis richardi mercatoris: hoc novum & egregium opus sacri Missalis ad usum famose ac percelebris ecclesie Hereforden. nuper instanti ac pervigili cura visum correctum & emendatum. Necnon auctoritate reverendi in Christo patris & Domini ejusdem ecclesie episcopi meritissimi. ac Dominorum decant & castali: est in propatulo veniale facili pretio coram cunctis productum & exhibitum. Pro ratione scilicet titulos eo seculo scribendi: quotiescunque nimirum Præ-

fationibus libros non adorabant. Nec tamen omnia quæ in codice continentur, complectitur Titulus adlegendus proinde è Rubrica sequenti ad calcem: ¶ Finis Missalis ad usum celebris ecclesie Hereforden. summo cura ac vigili opera nuper Impressi Rothomagi cum additione Accentuarum legitibus in ecclesiis valde utilis. Et hoc impensis Johannis richardi ejusdem Rothomagi civis non immeriti: iuxta ecclesiam divi nicholai commorantis. Hinc colligo plura hujus Missalis exemplaria fuisse excusa, eo sine ut omnibus paterent & vili seu (ut ipse titulus) facili pretio comparari possent. Itaque mirandum hoc nostro seculo ob raritatem tam difficulter cerni exemplaria. Imo ipsi iidem ejusdem Codices MSS. sunt admodum rari. Sed in mentem venire debet strages librorum sacrorum quo tempore Damos Religiosas everit Henricus VIII. Inde sane tot quotidie tam Bibliorum quam & aliorum Codicum sacrorum reliquias, non aliis quam præphanis (quos vocant) nobis destinatas, aliter atque instituerant qui donabant, offendimus. In qua re ipsi Turcæ nobis anteferendi, qui Alcorani ne fragmentum quidem ullo modo profanari permit-

tunt.

teunt. Verum his, omiſſis, è nostro plane, liquet Codice falli Amicum noſtrum Brownum Willifium in eo quod conjecerit Miſſale ſecundum uſum Eccleſiæ Herefordenſis typis nunquam fuiſſe mandatum. Itaſem Amicus ille 1; In the Preface concerning the Service of the Church, compiled Tempore Edwardi III, printed in our excellent Liturgy; we find mention made of a Miſſale ſecundum uſum Hereford, which prevail'd in ſeveral Churches before the Reformation; tho' that which was moſt generally followed, was the Salisbury Miſſale, divers Editions of which we meet with in Print: whether any of the Hereford were publiſhed in like manner is not cer-

tain, but it is preſum'd they were not; the MS. is alſo very ſcarce. Ad initium Codicis noſtri eximii Oratio ſcribitur pro Henrico VIII. & Anna Bullena, digniſſima quæ & ipſa à nobis divulgetur, ut inde intelligatur Regem ipſum juſſiſſe ut preces pro femina ſuaviſſima celebrarentur, quantumvis jam in vivis eſſet Regina Catharina, virtutibus æternum laudanda. Et tamen fatebris plerique id invitoſ feciſſe, tam ſcilicet Academicos quam & alios; uti etiam multi eruditi atque pii inviti pro Eccleſiæ Anglicanæ capite ſupremum agnoscant. Ceterum hæc è ſcriptoribus eccleſiaſticis eruenda reliquo. Proram vero puppimque obſervationis noſtræ facit Oratio quam dixi. Itaque ſubſequitur:

1. Vide mox poſt pag. 254. Hiſti cui. tit. The Hiſtory and Antiquities of the City and Cathedral-Church of Hereford: containing an Account of all the Inſcriptions, Epitaphs, &c. upon the Tombs, Monuments, and Grave-Stones. With Liſts of the Principal Dignitaries; and an Appendix, conſiſting of ſeveral valuable Original Papers. London: printed for R. Colſing, at the Mitre and Crown againſt St. Dunſtan's Church in Fleetſtreet. 1717. 8vo.

Oratio pro rege & regina.

Quæsumus omnipotens & misericors deus ut famulus rex noster Henricus octavus, ¹ in terris ecclesiæ Anglicane supremum caput, qui tua miseratione suscepit regni gubernacula, & famula tua Anna regina nostra virtutum omnium percipiant incrementa, quibus decenter ornati corporis incolumitate gaudere & viciorum voraginem debitare, hostes superare, ac in tranquilla pace dum in humanis agent, tam feliciter possint sua tempora pertransire, ut post huius vite decursum ad te, qui via, veritas & vita es, gratiosi valeant pervenire. Per Xpm.

Secreta.

Munera quæsumus domine oblata sanctifica, ut nobis unigeniti-tut corpus & sanguis fiant, ut famulo tuo Henrico octavo ² rege nostro & Anna regine nostre obtinendū animabus corporumque salute & ad paragendum in firma fide & salida pace injugum eis officium te largiente usquequaque proficiant. Per do. nostrum.

Postcommunio.

Hec domine quæsumus salutari sacramenti perceptio famulum tuum Henricum octavum regem nostrum & Annam reginam nostram ad omnibus tueantur adversis, quatenus diuturnam & prosperam vitam in tranquillitate ecclesiastice pacis obtineant, & post huius vite decursu ad eternam beatitudinem tua gracia coopezante perveniant. Per dnm.]

1. Hæc verba in terris eccl. A. I. cap. delevis manus aliquantulum, ut videtur, recentior. 2. Hanc aliter quidem hæc omnia concipiuntur in Cod. nostro. Quæ scilicet visia scribendi ac loquendi non sacerdotum, ut opinor, ignorantia sunt adscribenda, sed eorum plana diligentia qui ex animo pro Anna tanquam Regina orandum esse non censebam.

Index in Præfationem Editoris.

CLVII

Montjoyus Baro.	142.	R. Royston.	108.
Muretus.	119.	Richardus Tertius, Rex Angliæ.	
N.			
Narcissus Marth Armachanus.		Richardus Versteganus.	51.
57, 56.		Robert Langdon.	132.
Naudæus.	99, 100.	Robert Wyllyamg.	30.
Nero.	106.	Robert Wood.	26.
Nicholaus Sanderus.	19.	Robertus Bourdettus.	83.
O.			
Occo.	120.	Robertus Cottonus.	6, 7.
O. Cromwell.	112.	Robertus D'Evereux comes Es-	
Oriando Bredgman.	112.	sexiensis. 85, 86, 140.	
P.			
Pænius.	121.	Robertus Glocestrensis.	128.
Personus.	50.	Robertus Holcot.	129.
Petrus Puteanus.	8, 9.	Robertus Keckus.	137.
Philippus Hispaniæ Princeps.		Robertus Titius.	119.
73, 75.		Robertus Whitintonus.	54, 55.
Philippus Sidneius.	62, 93.	Robertus Winchelseius.	122.
Phil. E. of Denbroke.	112.	Rogerus Aschamus.	20, 134.
Plotina.	120, 121.	Rogerus Cæstrensis.	119.
Polybius.	11.	Rogerus Mostyn.	118.
Polydorus Vergilius.	21, 29, 30.	Roperus.	88.
R.			
Ralph Bredoaik.	112.	S.	
Ranulph Crew.	112.	Samuel Meadus.	145, 146, 147.
Ranulphus Cæstrensis.	116, 117, 118.	Samuel Palmerus.	119.
Raphaël Hollingshedus.	148, 149.	Scaliger.	119.
Reenhelmius.	119.	Scipio Barbatus.	119.
Ric. Castell.	113.	Seneca.	88.
Richard Grafton.	29.	Sidneii.	62.
Richardus de Bury, sive Richardus Aungerville.	129.	Sigonius.	131.
Richardus Dyerus.	126.	Simon Waterfonus.	6, 9.
Richardus Meadus.	144, 145, 146.	Sirmondus.	119.
Richardus Mostyn.	118.	Speedus.	54.
Richardus Rawlinsonus.	144.	Spelmanni.	132.
		Spelmannus.	110.
		Stephen Wrice.	113.
		Strada.	105.
		Suetonius.	116.
		T.	
		Themistocles.	101.
		Thomas Bakerus.	6.

Thomas Barlovius.	84.	104, 106, 141, 143v	
Tho. Bateleius.	148.	Tho. Sprattus.	148.
Tho. Burdett.	149.	Tho. Whitus.	61, 62, 63, 64.
Tho. Curfon.	149.	Tho. Wolfæus.	54, 55.
Tho. Girdlerus.	63.	Tho. Wyatus five Viatus.	76, 74,
Tho. Jordan.	113.		75, 76.
Thomas à Kempis five (ut in Cod. Dodwelliano) Thomas		Tir-Oen.	142.
Kemper. 133.		Titus Livius Foro-Julii Illis.	20.
Tho. Kneil.	93, 96.	Trajanus.	120, 121.
Tho. Langley.	29.	Craberse (Dottor)	93, 95.
Tho. Merkes.	64, 83.		U.
Tho. Morus.	127.	Utrius.	132.
Tho. Nortonus.	44, 47.		W.
Tho. Palmerus.	148.	Walterus Pollardus.	126.
Tho. Porterus.	111.	Wiclefus.	125, 126.
Tho. Posthumus Hobby.	112.	Will. Colgrane.	112.
Tho. Rawlinfonus.	13, 22, 25,	William E. of Derby.	112.
26, 30, 31, 47, 51, 55, 69, 73,		William Dodington.	110.
75, 107, 118, 120, 125, 145.		William Howes.	97.
Tho. Rycharde.	132.	Will. Wisse.	113.
Tho. Sebright.	125.	Woodwardus.	43, 86.
Tho. Smithus eques auratus.	22.	Wormius.	119.
Tho. Smithus, S. T. P. è Coll.		Wynandus de Worde.	55.
Magd. Oxoniæ.	7, 56, 100,		

E Cod. MS. Viri doctissimi THOMÆ SMITHI,
S. T. P. penes Editorem, n. xcvii. p. 41.

List of such, as were executed in
Henry VIII's time.

Titus B. L.

- Str Richard Empson R. } 17 Aug. 1510. 2°. at Tower-hill.
Edmond Dudley Br. } 7
- Edward Duke of Buck. } 22 May 1521. An. 13°. at Tower-
17 hill.
- Elizabeth Barton Nun of Canterbury }
Edward Hocking Doctor } Monkes of
Jo. Dearing } Cant. } at Tyburn 20.
Hugh Rich } Friers obseruant of Cant. } Ap. 1533. 24°.
Ric. Risbee } 1534 25°.
Ric. Master, Parson of Aldington in Kent. }
- Jo. Houghton, Prior of London }
Augustine Webster, Prior of Weobale } at Tyburn 4. May
Thomas Lawrence, Prior of Hesham } 1535. 27°.
Dr. Richard Reynald, Monk of Ston
Jo. Halle, Vicar of Chisleworth }
- Thomas Ermex } Monks of the }
Sebastian Newdigate } Charter-house } at Tyburn 18.
Humphrey Middlemore } of London, } Junii 1535. 27°.
- Dr. John Fisher, Bishop of Rochester. At Tower-hill 22.
Jun. 1535. 27°.
- Str Tho. More, R. Chancellor of England. At Tower-
hill 6. July 1535. 27°.
- A Priest hanged on a bough } at Windsor 9°. Oct. 1536.
A Butcher on a gibbet } 28°. by Marshal Law.
- Thomas Fitz-gerard C. of Kidare }
beheaded } at Tyburn
fve more of his uncles hanged, } 1 29. March 1537.
drawn, and quartered } 3 Febr. 28°.
- J. Darcy at Tower-hill. }
W. Hulsey at Lincoln. } in June 1537.
Robert Ask at Pork. } 29°.
Str Robert Constable at Hull.
La. Margaret Bulmer in Smithfield brnt. }

1. Sic in MS. nostro. Vide Stovæi Annales Ed. fol. p. 574. col. 2.

- Sir Tho. Percy K.
 Sir Francis Wigot K.
 Sir Stephen Hambleton K.
 Sir Jo. Bulmer K.
 William Lomley
 Nicolas Tempel
 The Abbot of Gerbase, Adam Nelson
 The Abbot of Fountains, Will. Hurst } at Tyburn in
 June 1537. 29°.
- A Priest, called Sir John Allen } at Tyburn 25. Feb.
 A Gentleman } 1537. 29°.
- Henry Hurkham, Customer of Plymouth } at Tyburn 21.
 Thomas Swell } Martii 1537. 29°.
- Jo. Forest, frier Observant, hanged } at Smithfield 28.
 and burnt in chains } May 1538. 30°.
- L. Henry Marquis of Exeter } at Tower-hill 9. Jan.
 L. Henry Mountacute } 1538. an. 30°.
 Sir Edward Nevil }
- Crofts Priest } at Tyburn 9. Jan. 1538. 30°.
 Collins Priest }
 Holland Maryner }
- Sir Nicolas Carew, K. of the Garter } at Tower-hill 3.
 and Master of the horses. } Martii 1538. 30°.
- Sir Adrian Fortescue K. }
 Sir Tho. Dingley Knight of } at . . . 10. July 1539. 31°.
 the order of St. John's }
- Griff. Clark, Priest, Vicar of Wandsworth } at St. Tho=
 The same Vicar's Chaplain, } mas of Water=
 The same Vicar's servant, } mings 8. July
 A frier called Water, } 1539. 31.
- Hugh Faringdon Abbot of Reading } at Reading 14. Nov.
 . . . . . Onyon Priest } 1539. 31°.
 . . . . . Ruge Priest }
- Richard Whiting, Abbot of Glaston, at Glastonbury 14.
 Nov. 1539. 31°.
- ii. Monks, the one Treasurer, the other Under-Treasurer
 of the Church of Glastenbury. Their names were John
 Thorn and Roger James.
- Jo. Pechey, Abbot of Colchester, at Colchester 1°. Dec. 1539. 31°.
- For trea- } L. Thomas Cromwell E. of Essex } at Tower-hill 28.
 son and } L. Walter Hungerford } July 1539. 31°.
 hereisy. }
- He was } Dr. Thomas Abell, Priest } at . . . . . 30. July
 7. years } Dr. Edward Powell Priest } 1539. 31°.
 in prison. } Dr. Richard Fetherston, Priest }

- Lawrence Cook, Prior of Duncaster
 Will. Horn, Laybrother of the Charterhouse
 Giles Heron Gent.
 A Monk of Westminster
 A Fryer
 Clement Philipot Gentl.
 Gerys Carew
 Leigh Cattershall } at Tiburn London 28. May 1541. 33°.
- . . . . . Horneton }
 Sir John Nevil K. } at York May 1541. 33°.
10. others with him }
 Lady Margaret, Countess of Sarum, within the Tower
 28°. May 1541. 33°.
- L. Leonard Gray, Deputy of Ireland : at Towerhill 28°.
- Junii 1541. 33°.
- A Welchman at . . . . . primo Julii 1541. 33°.
- German Gardiner } at Tiburn 7°. Marcii
 . . . . . Jark Parson of Chelsey } 1543. 34°.
- . . . . . Theby Gentleman }
 35°.
- L. Henry C. of Surrey : at Towerhill 19°. Jan. 1546. 38.
- * *Vide quedam nomina in fine Statuti de anno 32. Henrici 8vi. cap. 48.*
- James Mallet, Dr. of Law, sometimes Chaplain to Q.
 Katharine, at Chelmesford.
- . . . . . A Kiebe Monk of Gerbaur.
- . . . . . Abbot of Whally.
- . . . . . Abbot of Salley in comit. Lancast.
- Robert Hobbs Abbot of Woborn in com. Wob. at Woborne.
- So the Prior of that house.
- . . . . . Parson of Puddington in com. Wob.
- Matthew Mackerel, Dr. of Divinity, Prior of Warling
 in March 1537.
- William Would alias Thompsen, Prior of Bridlington,
 at Tiburn in Jun. 1537.
- . . . . . Willson, Monk of the Charterhouse of Mount-
 grace.
11. Priests at Callis 10. Ap. 1540.
- Vicar of Louth in March 1537.
- William Peterston, Commissary of Calles } 10. Ap. 1540.
 William Richardson, Priest of St. Ma- } hanged and
 tries at Callis } quartered at
 Callis.

E Codice MS. penes Richardum Rawlinsonum, A. M.

The Death of the Q. of Scotts.

To the right honorable Sir William Cecil.

I maye please your good Lordshipp to be advertised, that according as your honour gave me in Commaund I have heer sett downe in writing the trew order and manor of the execucion of the Lady Mary last Q. of Scotts, the 8. of Februarie last in the great hall within the Castle of Fotheringhay, togither with relation of all such speeches and actions spoken and done by the sayde Queen or any others, and all other circumstances and proceedinges concerning the same from and after the delibery of the sayde Scottish Queen to Thomas Andrews Esquire, High Sheriff for hir Majestyes Countye of North. unto the end of the sayde execucion: as followeth.

It being certyfyed the 6. of Februarie last to the sayde Queen, by the right honorable the Earle of Kent, the Earle of Shrewsberry, and also by Sir Amias Pawlet, and Sir Druce Drurye hir governors that shee was to prepare hir self to dye the 8. of Februarie nexte, shee seemed not to be in any terror for ought that appered by any hir outward gesture or behaviour (other then marvelling shee should dye) but rather with smiling cheer and pleasing Countenance, digested and accepted the sayde admonition of preparacion to hir (as shee sayde) unexpected execution, saying that hir death should be welcome unto hir seeing hir Majestye was so resolved, and that that soule were too farr unworthye the fruition of the joyes of heaben for ever, whose bodye would not in this world be content to endure the stroake of the executioner for a moment: And that spoken shee wept bitterlye and became silent.

The sayde 8. Day of Februarie being comme, and tyme and place appointed for the execution, the sayde Queen being of stature tall, of bodye corpulent, rownde shouldred, hir face fatt and broad, double chinne, and hazell eyed, hir borrowed haire aborne, hir attyre was this.

On

On hir head shee had a dressing of lawne edged with bone lace, a pomander chayne and an *Agnus dei* about hir necke, a Crucifix in hir hande, a payre of beades att hir girdle with a golden cross att the end of them. A bale of lawne fastned to hir caule bowed out with wyer, and edged round about with boane lace. Hir gowne was of black sattin printed, with a trayne and longe sleeves to the grownde, sett with acorne buttons of Jettr trymmed with pearle, and shorte sleeves of sattyn black cutt, with a payre of sleeves of purple velvett whole under them. Hir kirtle whole, of figured black sattin, and hir petticoate skirtes of Crimson velvett, hir hoozes of Spannish leather with the rough side outward, a payre of green like garters, hir nether stockings worsted, coloured watchett, clocked with silber, and edged on the topps with silber, and next hir leg, a payre of Jarlye hose white &c. Thus apparelled she departed hir chamber and willinglye bended hir stepps towardes the place of execucion.

As the Commissioners, and divers other knightes were meeting the Queen comming forthe, one of hir servantes called Melbin kneeling on his knees to his Queen and Mtes, wringing his handes and shedding teares, used these wordes unto hir. "Oh! Madam: unhappy me, what man on earth was ever before the messenger of so important sorrow and heaviness as I shall be, when I shall reporte that my god and gracious Queen and Mistris is beheaded in England": This sayde, teares prevented him of further speaking. Where upon the sayde Queen powring forth hir dying teares thus answered him. "My god servant, cease to lament, for thou hast cause rather to joye then to mourne. For now shalt thou see Mary Stewardes troubles receive their long expected end and Determinacion. For know" (sayde shee) "god servant, all the world is but vanitye, and subject still to more sorrow, then a whole Ocean of teares can swaile. But I pray thee" (sayde shee) "carry this message from me, that I dye a trewe woman to my religion, and like a trewe Queen of Scotland and Franunce. But God forgibe them" (sayde shee) "that have longe desired my end and thristed for my blood, as the harte doth for the water brookes. Oh god" (sayd shee) "that

"that arte the author of truthe and trathe it selfe, knowest
 "the inward chamber of my thought, how that I was
 "ever willing that England and Scotland should be united
 "together. Well" (sayd shee) "commend me to my sonne,
 "and tell him that I have not done any thinge prejudi-
 "ciall to the state and kingdome of Scotland:" and so re-
 "solving hir selfe agayne into teares sayde, "god, Helbin,
 "farwell," and with weeping eyes, and hir cheekes all
 besprinkled with teares as they were, kissed him, saying
 once agayne, "farwell, god Helbin, and praye for thy
 "Mistres and Queen." And then shee turned hir selfe
 unto the lordes, and tolde them, shee had certayne re-
 questes to make unto them. One was, for certayne mo-
 nyne to be payde to Curle hir servant. Sir Amias Pawlet
 knowing of that monye answered to this effect, "it shoulde."
 Next, that hir pore servantes might have that with quiet-
 nes which shee had given them by hir will, and that they
 might be favourably intreated, and to send them safely
 into their Countries. "To this" (sayde shee) "I conjure
 "you." Last, that it would please the Lordes, to per-
 mitt hir pore distressed servantes to be present about hir
 att hir deathe, that their eyes and hartes maye see and
 wittnes, how patiently their Queen and Mistris would
 endure hir execucion, and so make relacion when they
 camme into their country that shee dyed a true constant
 Catholique to hir religion. Then the Earle of Kent did
 answer thus: "Madam, that which you have desired can
 "not conveniently be granted. For if it should, it weare
 "to be feared, least somme of them, with speeches or
 "other behaviour, would bothe be grevous to your grace,
 "and troublesome and unpleasing to us and oure com-
 "panye, wherof we have had somme experience. For if
 "such an access might be allowed, they would not sticke
 "to putt somme superstitious trumperye in practise, and
 "if it were but in dipping their handkerchiffes in your
 "Graces bloude, wherof it were very unmeet for us to
 "gibe allowance."

"My Lord," (sayde the Queen of Scotts) "I will gibe
 "my worde, although it be but dead, that they shall not
 "deserve any blame in any the actions you have named.
 "But alas, (pore soules) it would doe them god to bidd
 "their

"their Mistris farewell: and I hope your Mrs." (meaning
 the Queen) "being a mayden Queen, will vouchsafe in
 "regard of womanhood, that I shall have somme of my owne
 "people about me att my deathe: and I know hir Ma-
 "iestie hath not given you any such freight charge or
 "commission, but that you might grant me a request of
 "farr greater Courtisie then this is, if I were a woman
 "of farr meaner calling then the Queen of Scottes." And
 then perceiving that shee could not obtayne hir request
 without somme difficultie, burste out into teares, saying:
 "I am Cosen to your Queen, and descended from the
 "bloud roiall of Hen. the 7. and a married Queen of
 "France, and an annoynted Queen of Scotland." Then
 upon great consultation had betwixte the 2. Earles and the
 others in commision, it was granted to hir what shee
 shortly before earnestly intreated, and desired hir to make
 choice of 6. of hir best beloved men, and women. When
 of hir men she chose Meldin, hir Apothecary, hir Surgeon,
 and one old man more, and of hir women, those 2. which
 dwelt in hir chamber. Then with an unparalleld coun-
 tenance, without any terror of the place, the prisons, or
 the preparacions she came out of the entrie into the hall,
 strept upp to the Scaffold, being 2. fote high and 12. fote
 broad, with rayles round about hanged and covered with
 black, with a lowe stole, longe layre Cushion, and a black
 covered also with black. The stole brought hir shee sitt
 downe. The Erie of Kent stood on the right hande, the
 Erie of Shrewsberry on the other, other knightes and
 gentlemen stode about the rayles. The Commission for
 hir execution was read (after silence made) by Mr. Weale,
 clarke of the counsaill: which done, the people with a lowde
 voice sayde, "God save the Queen." During the reading
 of this Commission, the sayde Queen was verie silent,
 listning unto it with so carelesse a regard, as if it had not
 concerned hir at all, nay, rather with so merry and cheere-
 full a countenance, as if it had ben a pardon from hir
 Majestie for hir life, and with all used such a strange-
 ness in hir wordes, as if shee had not knowne any of the
 Assembly, nor had been any thing scene in the English
 tongue.

Then Mr. Doctor Fischer Deane of Peterborough.

standing directly before his without the ropes, bending his bodie with great reverence uttered this exhortacion followinge.

"Madame: the Queen's most excellent Maiestie, desire
 "God preserve longe to reighne over us) I charge, (note
 "withstanding this preparacion for the execution of Iu-
 "stice iustly to be done upon you for your many trespasses
 "agaynst his sacred person, state, and government) a ten-
 "der care over your soule, which presently departing out
 "of your bodie, must epyther be seperated in the crew earth
 "in Christe, or perishe for ever: doth for Iesus Christe
 "offer unto you the comfortable promises of God, wherein
 "I beseech your Grace, even in the bowells of Iesus
 "Christe, to consider these 3. thinges:

"First, your state paste, and transitory glorie.

"Secondly, your condicion present: of death.

"Thirdly, your estate to come, epyther in everlasting
 "happines, or perpetuall infelicity.

"For the first, lett me speake to your Grace with David
 "the King: forgett (Madam) your selfe, and your owne
 "people, and your fathers howse: forgett your naturall
 "birthe, your regall and princely dignitie, so shall the
 "King of Kinges have pleasure in your spirituell bew-
 "tye. &c.

"Madam, even now, Madam, both God Almighty open
 "you a doore into a heavenly kingdome: Quit not there-
 "fore this passage by the hardning of your harte, and
 "grieve not the Spirit of God, which maye seale your
 "hope to a daye of redemption."

The Queen, 3. or 4. times sayde unto him, "Odr. Deane
 "trouble not your selfe nor me. for know, that I am tes-
 "tified in the auncient, catholique and Romaine religion,
 "and in defence therof, by God's Grace, I munde so
 "spend my blood."

Then sayde Mr. Deane, "Madam, change your opini-
 "on, and repent you of your former wickednes. Wert
 "your saythe onlie upon this grounde, that in Christe Ie-
 "sus you hope to be saved." Shee answered againe, and
 "agayne with great earnestnes, "God your Deane, trouble
 "not your selfe any more about this matter, for I was
 "borne in this religion, have lived in this religion, and
 "am resolved to dye in this religion." Q. hee

Then the Carles, when they sawe how farr unconformable shee was to heare Mr. Deane's god exhortacion sayde,
 "Hadam, we will praye for your Grace with Mr. Deane,
 "that you maye have your minde lightned with the trew
 "kn wledge of God and his worde."

"My Lordes," answered the Queen, "if you will praye
 "with me, I will even from my harte thanke you, and
 "thinke my selfe greatly favoured by you. But to sayne
 "in praye with you in your maner, who are not of one
 "religion with me, it weare a sinne, and I will not."

Then the Lordes called Mr. Deane agayne and badd
 him saye on, or what he thought god els. The Deane
 kneeled and prayed, as follows:

"Oh most gracious God, I and mercifull father,
 "who, according to the multitude of thy meretes, dost so
 "put away the sins of them that truly repent, that thou
 "remembrest them no more: Open, we beseech thee, thine
 "eyes of mercy, and behold this Person appointed unto
 "death, whose eyes of understanding, and spiritual light,
 "albeit thou hast hitherto shut up, that the glorious beams
 "of thy favour in Jesus Christ do not shine unto her, but
 "is possessed with blindness and ignorance of heavenly
 "things (a certain token of thy heavy displeasure, if thy
 "unspeakable mercy do not triumph against thy judgment)
 "yet O Lord our God, impute not, we beseech thee, un-
 "to her those her offences, which separate her from thy
 "mercy, and, if it may stand with thine everlasting pur-
 "pose, and good pleasure, O Lord, grant unto us, we be-
 "seech thee, this mercy, which is about thy throne, that
 "the eyes of her heart may be enlightned, that she may
 "understand, and be converted unto thee, and grant her
 "also, if it be thy blessed will, the heavenly comfort of
 "thy Holy Spirit, that she may taste, and see, how gra-
 "cious the Lord is: Thou hast no pleasure, god Lord,
 "in the death of a sinner, and no man shall praise thy
 "Name in the pit; renew in her, O Lord, we most hum-
 "bly beseech thy Majesty, whatsoever is corrupt in her,
 "either by her own frailty, or by the malice of the ghostly

1. *Inclusa e Communio officium. Non coram loco (Sec.) innummollo ha-
 bebim in Cod. MS.*

" enemy: visit her, O Lord, if it be thy good pleasure, with
 " thy saving health, as thou didst the offender in the sin
 " of thy Croffe, with this consolation, This day shalt thou
 " be with me in Paradise: say unto her soul, as thou
 " didst unto thy servant David, I am thy salvation, so
 " shall thy mercy, being more mighty, be more magnified.
 " Grant these mercies, O Lord, to us thy servants, to the
 " increase of thy Kingdom, and glory at this time. And
 " further, O most merciful Father, preserve we most hum-
 " bly beseech thy Majesty, in long and honorable peace and
 " safety, Elizabeth thy servant, our most natural Sober-
 " raign Lady and Queen; let them be ashamed and con-
 " founded, O Lord, that seek after her soul; let them be
 " turned backward, and put to confusion that wish her evil:
 " and strengthen still, Lords, we pray thee the hand and ha-
 " zard of justice amongst us, by her gracious government.
 " So shall we, both now, and ever, rest under thy truth-
 " fulness and truth, as under our shield and buckler, and
 " bless thy Name and magnifie thy mercy: which we will
 " and reignest one most Gracious God, for ever and ever.
 " Amen."]

At the assembly, save the Queen and his servants,
 sayde the praye after Mr. Deane as he spake it, during
 which praye, the Queen satt upon hir stowe, having hir
Agnus Dei, Crucifixe, Beades, and an office in Lattin.
 Thus furnished with superstitious trumpery, not regard-
 ing what Mr. Deane sayde, shee began verie fastly with
 teares and a lowde voice to praye in Lattin, and in the
 middst of his prayers with overmuch weeping and mourn-
 ing slypt of hir stowe, and kneeling presently sayde divers
 other Lattin prayers. Then shee rose, and knicled hawayne
 agayne, praying in English, for Christes afflicted Church,
 an end of hir troubles, for his sonne, and for the Queenes
 Majesty, to God for forgiveness of the sinns of them
 in this Islande: shee forgave his ennemyes with all his
 harte that had longe sought his blood. This done he
 desired all Sauntes to make intercession for his soule, the
 favour of the worlde Jesus Christ. Then he began to kiss
 his Crucifixe, and to crosse his self, saying the wordes
 " Even as thy armes oh Jesu Christ were spread
 " upon the crosse, to receive me, so receive me into the
 " Paradyse

"armed of mercye." Then the 2. executioners kneeled downe unto hir, desiring hir to forgive them hir death. Shee answered, "I forgive you with all my harte. For I hope this death shall give an end to all my troubles." They with hir 2. women helping began to disroabe hir, and then shee layde the Crucifix upon the scale. One of the executioners tooke from hir neck the *Agnus Dei*, and shee layde hold of it, saying, shee would give it to one of hir women, and withall, told the executioner that he should have monye for it. Then they take of hir chayne. Shee made hir self unready with a kinde of gladnes, and smiling, putting on a payer of sleeves with hir owne handes, which the two executioners before had rudely putt of, and with such speed, as if shee had longed to be gone out of the worlde.

During the disroabing of this Queen, shee never altered hir countenance, but smiling sayde, shee never had such groomes before to make hir unreadye, nor ever did putt of hir clothes before such a compaigne. At lengthe unattired and unappareled to hir petticoate and kirtle, the 2. women burst out into a great and pittifull shrieking, crying, and lamentation, crossed themselves, and prayed in Latine. The Queen turned towardes them, embraced them, and sayde these wordes in Frenche: "*Ne cry vous, j'ay peupé pur vous:*" and so crossed, and kissed them, and bad them praye for hir.

Then with a smiling countenance shee turned to hir men servants Welshin, and the rest, crossed them, badd them farewell, and pray for hir to the last.

One of the women having a Corpus Christi cloathe, lapped it upp 3. corner wise, and kissed it, and putt it over the face of hir Queen, and ynned it fast upon the pauls of hir head. Then the 2. women departed. The Queen kneeled downe upon the Cushion resolutely, and without any token of feare of death, sayde allowde in Latine the Psalme: *In te dominus confiso.* Then grasping for the block, shee layde downe hir head, putting hir cheane over hir backe with bothe hir handes, which holding their still, had been cutt of, had they not been espyed.

Then shee layde hir self upon the blocke most quietly, and stretching out hir armes and legges cryed out: *In*

commandment I take my leave this 11. of February 1586.
 Your honors in all humble service
 to command

R. W.

E. Gurneys, p. 77.

The manner of the Solemnity of the Scottish Queen's Funeral, being the first of August, 1587. when she was buried in the Cathedral Church of Peterburgh.

Upon Tuesday being the first of August were the Funerals appointed to be celebrated for the Scottish Queen in the Cathedral Church of Peterburgh, and accordingly there were sent thither from the Court, the Queen's household Officers, to make preparation for the Diet, Mr. Dorsel and Mr. Cox, for the Funeral Officers Mr. Fortescue Master of the great Wardrobe. The Heralds came down three or four days before, and appointed (together with the Bishop and the Dean) the place for the body to be interred, which was devised over against the lying of Queen Katherine, near to the tomb of John last Abbot, and first Bishop of that Church. There was a rich Hearse created above the first step of the Quire, near to the place of the burial, and the whole Quire and Church were hanged with black. Upon Sunday at night the thirtieth of July, the body was brought by Torch-light from the Castle of Forheringhup (where it had lain since the time of Execution, being the eighth of February before) by Garter King at Arms, and other Heralds, with some number of Horse, in a Chariot made of purpose, covered with black Velvet, and adorned with her Emblems accordingly, between one and two of the Clock in the night: where attended for it before the Church, the Bishop of Peterburgh, and the Dean of the Cathedral Church, the Master of the Ward-robe, Clarence King at Arms, and Divers, as well of her Majesty's Servants, as other persons. There came with the body, six of the Scottish Train, as Melvin, the Master of her Household, and Physician, and others. The body with the closures weighed nine hundred weight, which being carried, and attended orderly by the said persons, was committed to the ground in the Vault appointed, and immediately the Vault was covered, saving a small hole left open for the Stages to be broken into.

There

There was at that time not any Office of the Church-service done, the Bishop being ready to give Benediction therein, but it was by all that were present, as well Scottish as others, thought good, and agreed, that it should be done, at the day, and time of solemnity. Upon Monday in the afternoon, came to Peterburgh, all the Lords, and Ladies, and other Militants appointed, and at the Bishop's Palace was prepared a great banquet for them, where all at one Table supped in the great Chamber hanging hanged with Black, where was a Table set on the right side thereof of purple Velvet. Upon Tuesday morning, the chief Mourners, Lords, and Ladies, and other Militants being ready, about ten of the clock they marched from the Hall of the Bishop's Palace, as followeth.

The Countess of Bedford Chief Mourner.

The Earl of Rutland.	Lady Howel.
The Earl of Lincoln.	Lady Mannors.
The Countess of Rutland.	Mrs. Blington as a Lady.
The Countess of Lincoln.	8. Scottish Gentlewomen.
The Bishop of Peterburgh.	Sir Tho. Cecil.
The Bishop of Lincoln.	Sir Tho. Mannors.
L. Dudley L. Chamberlain.	Sir Edw. Montague.
L. S. John of Basing L. Stew.	Sir George Hastings.
L. Willoughby of Parham.	Sir Richard Knightly.
L. Compton.	Sir Andrew Howel.
L. Mordaunt.	Sir George Sabel.
The Dean of Peterburgh.	Sir James Harrington.
Lady Mordaunt.	Mr. John Mannors as a
Lady Talbot.	Knights.
Lady Dudley.	18. Scottish Gentlemen.
Lady S. John of Basing.	Divers Esquires with Gent.
Lady S. John of Bleithoe.	2. Kings at 7 Carter.
Lady Mary Sabel.	Arms 3 Clarencies.
Lady Cecil.	5. Heralds at Arms.
Lady Montague.	In hundred poor women.

The solemnity being sealed, the Prebends, and the Quire, which received them at the Church, sang an Antheme, the Scottish, all having their Habits departed, and would not tarry at Sermon, or Ceremonies. The Bi-

shop of Lincoln preached, out of that 39. Psalm 5, 6, 7. ver. Wick:
 "Lord let me know mine end," &c. "Who shall gather them.
 "them," &c. "In the prayer, when he gave thanks for
 "such as were translated out of this vale of misery,
 "he used these words: Let us give thanks for the happy
 "dissolution of the High and Mighty Princeess Mary
 "late Queen of Scotland, and Dowager of France, of
 "whose life and death, at this time, I have not much
 "to say, because I was not acquainted with the one,
 "neither was I present at the other. I will not en-
 "ter into judgment further, but because it hath been
 "signified unto me that she trusted to be saved by the
 "blood of Christ, we must hope well of her Salvation.
 "For, as Father Luther was wont to say, many one that
 "liveth a Papist, dieth a Protestant." In the discourse
 of his Text, he only dealt with general doctrine of the vani-
 ty of all flesh. The Sermon ended, the offering of the
 Chief Offerer and hatchments were received by the Bi-
 shop of Peterburgh, and the offerings of the rest by the
 Dean, which ended, the mourners departed. The Cere-
 mony of burial was done by the Dean, the Officers break-
 ing their Staves, and casting them into the vault upon the
 Coffin: And so they departed to the Bishop's house, where
 was a great Feast appointed accordingly. The concourse
 of people was of many thousands, and after dinner the
 Nobles departed away every one towards his own home.
 The Master of the Wardrobe paid to the Church for the
 breaking of the ground in the Quire and making the grave
 10*l*. And for the blacks of the Quire and Church 20*l*.

When Cardinal Barbarini, afterwards Pope Urban V.
 wrote his Poem upon this Queen's death, wherein he
 hath this,

Regalique tuam summa binos coeet, &c.

either he was ignorant of this her manner of interment, or
 else he undervalued it, as not suitable to her quality.

Shortly after this interment, there was a table hanged
 up against the wall, which contained this Inscription:

*Maria Sacrum Regina, Regis filia, Regis Galliarum
 Vidua, Regina Angliae Augusta, & Maris proxima;
 Virginitatis Regalis, & animae Regis catholici, jure Regis
 Frustra sepius impetravit, barbara, & tyrannica*

The Death of the Queen of Scots.

*Crudelitate ornamentum nostrum fatis, de hinc
 Vere Regium extinguitur. Adm. infat. p. 163.
 Et Maria Scotorum Regina morte naturali, seu
 Superfluo Rege, plebei facti, morte civili, seu
 Novam, & inauditam unum genus, in quo cum
 Mortem includimus, hic extat. Cuius funus
 Marie cineribus, omnium Regum, acque Principum
 latam, atque prostratam Majestatem hic
 Et quia tacitum Regale salis superque
 Officii mones, plura non addi.*

Which in English may be renderd thus: Mary Queen
 of Scots, daughter of a King, Widow of the King of
 France, Cousin, and next here to the Queen of England,
 adorned with Royal vertues, and a Royal mind (the right
 of Princes being oftentimes in vain impleas'd) by base
 barous, and Tyrannical cruelty, the ornament of our
 age, and truly Royal light, is extinguish'd. By the same unrighte-
 ous judgment, both Mary Queen of Scots, with natural
 death, and all surviving Kings (now made common per-
 sons) are punished with civil death. A strange and un-
 usual kind of monument this is, whereto the living are
 included with the dead. For, with the sacred oaths of
 this blessed Mary, know, that the Majesty of all Kings,
 and Princes, lieth here violat'd, and prostrate. And be-
 cause Regal secrecy doth enough and more admonish Kings
 of their duty, Traveller, I say no more.

This Table continued not long, but was taken away,
 and cast aside, by whose hand, or order I know not. Yet
 the Royal Ensigns of an Helmet, Sword, and Scutcheon
 remained to the year 1643. hanging high over the place
 of her burial. Yet did not their height secure them from
 the storm, which then fell upon this Church, and Mem-
 oruments.

After that the body of this Queen had rested in this
 place the space of 25. years, her Son King James VI.
 minded to remove it to Westminster, went to the Church
 of Peterburgh, as followeth.

JAMES R.

Trusty, and well-beloved, we greet you well. For that we think it appertained to the duty we owe to our dearest Mother, that like honour should be done to her Body, and like Monument be extant of Her, as to others, Hers, and our Progenitors have been used to be done, and our selves have already performed to our dear Sister the late Queen Elizabeth, we have commanded a memorial of her to be made in our Church of Westminster, the place where the Kings and Queens of this Realm are usually interred: And for that we think it inconvenient, that the Monument, and her body should be in several places, we have ordered that her said Body remaining now interred in that our Cathedral Church of Peterburgh shall be removed to Westminster to her said Monument. And have committed the care, and charge of the said translation of her body from Peterburgh to Westminster to the Reverend Father in God, our right trusty and well-beloved servant the Bishop of Coventry and Litchfield bearer hereof, to whom we require you (or to such as he shall assign) to deliver the Corps of our said dearest Mother, the same being taken up in as decent, and respectful manner as is fitting. And for that there is a Pall now upon the Hearse over her Grave, which will be requisite to be used to cover her said Body in the removing thereof, which may perhaps be deemed as a Fee that should belong to the Church, we have appointed the said Reverend Father to pay you a reasonable redemption for the same; which being done by him, we require you that he may have the Pall to be used for the purpose aforesaid. Given under our Signet at our Honour of Hampton Court, the eight and twentieth Day of Septemb. in the tenth year of our Reign of England, France and Ireland, and of Scotland the six and fortieth.

Rich.
Pelle.

In obedience to this Letter the Body of the Queen of Scots was taken up the eleventh of October following, in the year of our Lord, 1612. and translated to Westminster.

SUBSCRIBERS

To this Edition of CAMBRIDGE, ELIZABETH.

NB. *An Asterisk is put before those that Subscribed for Royal Paper, a Dagger after those that Subscribed for several Copies.*

- JOHN Adenbroke, of London, M. D.
 Edward Alexander, Esq.
 * Thomas Allen, M. A. Rector of Marston and Kingst-down in Kent. †
 Richard Allin, B. D. Fellow of St. John's Coll. Cambridge.
 Henry Andrewes, M. A. Rector of Stratton in the County of Dorset.
 * Francis Annesly, Esq.
 John Apthys, Esq. Garter principal King of Arms.
 * Richard Arundell, Esq. †
 The Honourable Bertram Ashburnham, Esq.
 The Right Reverend Father in God, Francis (Accesbury) Ed. Bishop of Rochester, and Dean of Westminster.
 * Thomas Bacon, alias Selator, of Catley near Linton in Cambridgeshire, Esq.
 Samuel Bagnale of London, Gent.
 Thomas Baker, B. D. of St. John's Coll. Camb.
 * John Baron, D. D. Master of Balliol-College, Vice-Chancellor of the University of Oxford, Prebendary of Bristol, and Rector of Heath in the County of Oxford.
 Charles Battely, Esq.
 Charles Beale, M. B.
 Hilkiah Bedford, M. A.
 Charles Bernard, Gent. Clerk of the Chirurgians Company Lond.
 Robert Betham, M. A. Rector of Siblethorpe in Hampshire.

- John Blackbourne, M. A.
 William Blackstone, of London, Apothecary.
 Sir John Bland, Baronet.
 Thomas Bootle, of the Inner Temple, Esq.
 Thomas Bowdler, Esq. †
 Jo. Bowles, B. A. of St. Mary-Hall Oxon.
 Henry Box, Esq.
 Charles Brent, M. A. Student of Christ-Church Oxon.
 * The Right Honble James (Bridges) Earl of Carnarvon.
 * John Bridges, of Barton near Kettering in Northamptonshire, Esq. Fellow of the Royal Society. †
 Nathaniel Bridges, M. A. Rector of Orlingbury in Northamptonshire.
 Ralph Bridges, M. A. Vicar of Southweald in Essex, and formerly Chaplain to the Right Reverend Father in God Henry (Compton) Ld. Bishop of London.
 * William Brome, of Bwington near Hereford, Gent. †
 William Bromley (Junior) Esq. Gentleman-Commoner of Christ-Church Oxon.
 Legh Brooke, M. A. Fellow of Brazen-Nose Coll. Oxon.
 Daniel Browne, Bookseller of London. †
 John Browne, Chirurgion of London.
 Bezaliel Brownish, of London, Merchant.
 Edward Burton, of the Middle Temple, Esq. †
 Salisbury Cade, of London, M. D. Physitian to St. Bartholomew's Hospital.
 The Honourable Benedict Leonard Calvert, Esq. Gentleman-Commoner of Christ-Church Oxon.
 John Campbell, Gentleman-Commoner of Clare-Hall in Cambridge.
 Hugh Chamberlain, of London, M. D.
 * Arthur Charlett, D. D. Master of University-College Oxon. and Rector of Hambledon in Bucks. †
 * The Right Honourable the Ld. Cholmondley.

Robert Cholmondley, of Holford in Cheshire Esq.

* Walter Clavell, of the Inner-Temple Esq. Fellow of the Royal Society.

Henry Clements, Bookseller of Oxford.

* Henry Clements, Bookseller of London.

William Clinch, of Canterbury, M. D.

Edward Coles, of Richmond, M. D.

William Coles, of Mile End Green, M. D.

Jonathan Colley, M. A. Chantor and Chaplain of Christ-Church Oxon.

Mr. John Cottle, of Doctors Commons London, Proctor of the Court of Arches.

Francis Cross, of London, Merchant.

Thomas Crowe, of London, M. D.

Robert Dale, Esq. Suffolk Herald.

John Davys, M. A. Vice-Principal of Hart Hall Oxon.

Thomas Deacon, of London, Gent.

Henry Dillon, Esq.

John Dod, M. D.

Peirce Dod, M. D. Fellow of All-Souls-Coll. Oxon.

* The Honourable Brigadier James Dormer.

* Philip Dwight, D. D. Vicar of Fulham in Middlesex.

Richard Dyer, M. A. Fellow of Oriel-Coll. Oxon.

Matthias Earbery, M. A. late of St. John's-Coll. Camb.

Maurice Emmet, Gent.

Henry Englesfeld, of Whiteknights in the County of Berks, Esq.

Sir John Evelyn, of Wotton in Surrey, Kt. and Baronet.

Thomas Eyre, of Hundercomb in Bucks, Esq.

Charles Eyston, of East-Hendred in Berks, Esq.

Colson Fellowes, Gentleman-Commoner of Christ-Church Oxon.

John Fenwick, Esq. Fellow-Commoner of St. John's College Camb.

Subscribers Names.

CLXXXIX

* The Right Rev. Father in God William (Fleetwood)
Ld. Bishop of Ely. †

Stephen Fletcher, Bookseller of Oxford.

* The Right Honourable Thomas Ld. Foley, Baron Foley,
of Kidderminster in Worcestershire.

Thomas Frankland, Esq.

John Freeke, of London, Gent.

* John Freind, M. D.

Richard Frewin, M. D.

Roger Gale, Esq.

Samuel Gale, Gent.

William Gibbons, M. D.

Thomas Girdler, B.D. Fellow of Wadham-College Oxon.

* Thomas Granger, of London, Gent.

* Edward Green, Gent. Chirurgion to St. Bartholomew's
Hospital London.

Henry Gregory, M. A. Student of Christ-Church Oxon.

John Griffin, of Sarsden in Oxfordshire, M. A.

John Guile, Esq. Col. of the Guards.

Francis Guyn, of Ford-Abbey in Devonshire, Esq.

Fletcher Gyles, of Holbourne, Bookseller. †

Richard Hale, M. D. Physitian to Bethleem and Bride-
well Hospitals.

William Hale, Esq.

Colonell James Hales.

* John Hales, Esq. Bencher of the Inner-Temple.

Anthony Hall, M. A. Fellow of Queen's-College Oxon.

George Harbin, M. A.

* The Right Honourable Simon Ld. Harcourt, Baron
Harcourt, of Stanton Harcourt in the County of Oxford.

John Harding, Esq. M. A. of the University of Camb.
and Deputy to the Remembrancer of the Exchequer.

John Hare, Esq.

* Edward Hatley, Esq. Gentleman-Commoner of Christ-
Church Oxon. * The

- * The Right Honourable Edward Earl of Northampton
 John Harwood, LL. D. of Doctors Commons, &c. &c.
 Christopher Haflam, B.A. Student of Christ Church Oxon.
 Joseph Herne, of the Inner-Temple, Esq.
 James Hill, of the Middle-Temple, Esq.
 Samuel Hill, Esq.
 Thomas Hinton, M. A. Rector of Lichfield, &c.
 * George Holmes, Gent. Deputy-Keeper of the Records
 in the Tower. †
 John Holte, B. A. Student of Christ Church Oxon.
 The Right Rev. Father in God George (Prosper) Ledi-
 Bo. of Bath and Wells.
 Hugh Howard, of London, Gent. Keeper of the Paper-
 Office at White-Hall.
 Job Hunt, M. A. Fellow of Balliol College Oxon.
 Robert Huntman, of London, Gent.
 Walter Jetheries, of London, Merchant.
 Robert Jenkin, D.D. Master of St. John's Coll. and Re-
 gular Professor of Div. in the University of Cambridge.
 Charles Jenner, of London, Apothecary.
 Jesus-College Library in Oxford.
 John Innes, Bookseller of London. †
 * William Jones, of Lond. Gent. F. R. S.
 * Charles Joy, of London, Merchant.
 * James Joy, of London, Gent.
 † Robert Keck, of the Inner-Temple, Esq.
 The Rev. Mr. . . . Kellal, Minister of Boston.
 Robert Keylway, of Lond. Gent. Chirurgion to St. Bar-
 tholomew's Hospital.
 * Corbett Kynalton, Esq.
 Gilbert Lake, B. D. Vicar of Chippenham in Wilts.
 Roger Laurence, M. A.
 Henry Leach, M. A. Fellow of Brasenose Coll. Oxon.
 Matthew Lee, B. A. Student of Christ Church Oxon. †

Subscribers Names.

CLXXXI

- Thomas Leigh, M.A. Fellow of Brazen-Nose Coll. Oxon.
 * Henry Levet, M. D. Phyfitian to Sutton and St. Bartholomew's Hospitals London.
 J. Lewis, of Margate in Kent, M. A. †
 John Lewis, Bookseller of Covent-Garden Lond.
 John Loder, M. A. Vicar of Napton near Southam in Warwickshire.
 Francis Luttrell, of the Middle-Temple, Esq.
 * John Markham, of London, Apothecary.
 The Right Honble. Robert (Marsham) Earl of Rumney.
 * Richard Mead, M. D. †
 * Samuel Mead, Esq. †
 George Medcalfe, of the Custom-House London, Esq.
 Roger Meredith, of Leed's Abbey, Esq.
 John Merrik, Esq.
 Roger Metcalfe, of London, Chirurgeon.
 Mr. Middleton.
 Richard Mollyn, of Penbedw, Esq.
 John Murray, of London, Gent.
 Thomas Newey, D. D. Prebendary of Winchester, Chancellor of Exeter, and Chaplain to the Right Rev. Father in God Jonathan Ld. Bishop of Winchester.
 John Nicoll, M. A. Student of Christ-Church Oxon. and Second Master of Westminster School.
 Thomas Northey, of London, Apothecary.
 * The Honourable Mrs. Anna Henrietta Oglethorpe.
 * The Right Rev. Father in God Adam (Otteley) Ld. Bishop of St. David's.
 Samuel Pake, of Yarmouth, M. D.
 * Samuel Palmer (of the Lock Hospital belonging to St. Bartholomew's Hospital) Gent.
 * Thomas Palmer, Esq.
 James Pearse, of Arundel Street in Lond. Gent.
 Pembroke-Hall Library in Cambridge.
 Thomas Pestell, of London, Gent.

- Charles Peters, B. A. of Christ-Church Oxon.
 William Phipps, LL. D. of Doctors Commons Lond.
 Charles Pinfold, LL. D. of Doctors Commons Lond. and
 Commissary to the Dean and Chapter of Wells.
 * Walter Plummer, Esq.
 Henry Plumtree, M. D. F. R. S.
 John Radcliffe, M. A. of St. John's Coll. Oxon.
 Christopher Rawlinson, of Carke-Hall in Lancashire, Esq.
 * Richard Rawlinson, M. A. of St. John's College Oxon.
 and F. R. S.
 * Thomas Rawlinson, Esq. F. R. S. †
 Sir Robert Raymond, Knight.
 Henry Raynes, LL. D. Chanc. of Nitch and Coventry.
 James Richardson, M. A. Master of Black-heath School.
 Richard Richardson, of North-Bierley in Yorkshire, M. D.
 George Andrew Ruperti, Chaplain to his Majesty's High-
 German Chapel in St. James's, and Minister to the
 High-German Lutheran Congregation in the Savoy.
 Mr. Benjamin Russell of Merton-College Oxon.
 Thomas Sclater, Esq. See Bacon.
 Thomas Sergeant, of the Tower, Gent.
 * Sir Thomas Sebright, Baronet. †
 William Shaw, Esq.
 Sir Hans Sloane, Baronet, Fellow of the College of Phy-
 sicians and of the Royal Society. †
 George Smith, of the Middle-Temple, Gent.
 Samuel Smith, of the Middle-Temple, Gent.
 * James Sotheby (Junior) of London, Gent.
 * The R^t. Honble. Charles (Spencer) Earl of Sunderland.
 Edward Staples, Gent. one of the Clerks to the House
 of Commons.
 Lewis Stephens, M. A. Student of Christ-Church Oxon.
 * William Stratford, D. D. Canon of Christ Church Oxon.
 Sir Philip Sydenham, of Brampton D'Arcy in Somers-
 setshire, Baronet. †

Jos. Taylor of London, Gent. Clerke of the United
Hospitals of Bridewell and Bethlem.

Brook Taylor of Doctors Commons Lond. LL. D. Fel-
low of and Secretary to the Royal Society.

Lewis Thomas, of London, Gent.

Timothy Thomas, B. A. Student of Christ-Church Oxon.

William Thomas, Gent.

Thomas Tonkin, of Trevannance in Cornwall, Esq.

The Right Rev. Father in God (Sir) Jonathan (Tre-
lawny Baronet) Ld. Bishop of Winchester.

* Arthur Trevor, Esq.

* The Honourable Sir William Trumbull of East-ham-
stead Park in Berks.

* Samuel Tuffnaile, of Langley's in Great-Waltham
in Essex, Esq.

Richard Tyson, of London, M. D.

Thomas Wadsworth, M. D. and Physitian to the Ho-
spital of St. Thomas in Southwark.

Thomas Wagstaffe, Gent.

William Wagstaffe, M. D.

Lionel Walden, Esq.

James Wallwyn, of Longworth in Herefordshire, Esq.

Edward Waterman, M. A. Curate of Leeds and Vicar
of Hollingbourn.

Joseph West, Gent. Mayor of Shaftesbury in the County
of Dorset.

John White, M. A. Student of Christ-Church Oxon.

John Whiteside, M. A. Minister of King's Walden in
Hartfordshire, Chaplain of Christ-Church and Keeper
of the Ashmolean Museum in Oxford.

Browne Willis, of Whaddon-Hall in Buckinghamshire, Esq.

John Woodward, M. D. Fellow of the Royal Society
and Professor of Physick in Gresham-College Lond. †

To these must be added, Richard Atherton, Esq. Gent.
Commoner of Brazen-Nose Coll. Oxon.

Advertisement

THE Publisher is now printing a 8vo. *Gulielmi Neubrigensis Historia rerum Anglicanarum*. Which work is done from the most authentic MS. of this ancient Author now extant in the World, by the Help whereof a great many Passages will be retriev'd never before published, and the gross Faults in the former Editions, which could not be avoyded because the Publishers had not the use of this MS. will be faithfully and carefully corrected. To prevent any mistake about the Credit of the MS. it is to be observ'd that Sir Roger Twysden (to whom it once belong'd) set so great a value upon it, that, finding so many Things of Moment wanting in the former Editions, he intended to have published a new Edition of this History from it himself. There will be only an hundred and fifty Copies Printed, fifty of which will be on Royal Paper. The Price to Subscribers will be a Guinea the large, and fifteen shillings the small Paper; whereof half is to be paid at the time of Subscribing, and the rest when the Copies are delivered. Subscriptions are taken in either by the Publisher at Edmund-Hall, or by John Rance at the THEATRE Printing House in Oxford.

Edmund-Hall Oxon. Jan. 8. 1713.

CUIELMI CAMDENT
ANNALIUM
RERUM
ANGLICARUM
ET
HIBERNICARUM,
REGNANTE
ELIZABETHA,
VOLUMEN PRIMUM;

Complectens operis partem primam.

THO. HEARNIUS
THOMÆ RAWLINSONO,
ARMIGERO,
S.

PERE ad umbilicum pene perduto, ecce litteræ à Te, Vir amicissime, in quibus de pictura Elizabethæ Reginae à Bridgesiana plane diversa agitur. Penes scilicet Virum celeberrimum Richardum Meadum, M. D. studiorumque nostrorum fautorem summum. Tuas autem

tem vix jam perlegeram ac per-
penderam, quum ab ipso quae-
que Meado litteras accipio, quib-
us pollicetur Vir optimus &
vere maximus, se eisdem pi-
cturae iconem, sumptibus suis
excusptam & exculam, tran-
smitturum esse si edere in animo
esset. De hoc beneficio gratias
illuc ago, nefasque esse duco le-
ctores tanta benevolentia frau-
dare. Itaque post pauculas se-
ptimanas in manus traditur i-
con, archetypó (ut ex aliis cl.
Meadi litteris colligo) altero
tanto major. Mirum est quanta
voluptate fuerim perfusus si-
mul atque adplexi. fit quidem
jure. Nam & ipse enim amicus,
quibus ostendi, gaudent eo no-
mine,

mine, vehementerque latantur. Laudant omnes, monentque ut juris publici faciam. Nempe eo consilio communicatam esse intelligunt, tum ut Reginae ingenium clarius ex ea pateat (nam certe ex ipsa icone, si tacuissent historici, tantum animum Reginae fuisse discimus, ut aulico insolenti, superbo, ac ingrato, quantumvis jam antea apud Principem gratiosissimo ipsiusque quasi deliciis, a lapam impingere non gravaretur) tum etiam ut una cum Bridgesiana consideretur, chalcographique, de quo jam antea mentionem feci, qui cum viris maximis nostri seculi in certamen descendere potest,

1 Vide Praefationem no I am, § X VIII

in arte venustas plenius cognoscatur. Tandem igitur decretum, ut mox post Camdeni Praefationem affigatur. Et quidem dignissima est quae non tantum ibi collocetur, sed quae etiam in collectione (quam tanti aestimant Meadus alijque Viri principes) magni Aldrichii, Aedis Christi (egregii & nobilis illius eruditionis & sapientiae domicilii, omnibus maximarum artium disciplinis excolti, rerumque omnium copia ad studia litterarum satis instructi, quoque proinde cura Parentum adolescentibus undique conveniunt ad animos clarissimis disciplinis excolendos) nuper Decani, harumque rerum si quis unquam peritif-

peritissimi, adseruetur. Gratulor
igitur eruditis, rerumque no-
strarum studiosis (quorum ju-
diciū in minoribus etiam re-
bus consequi pulcherrimum ar-
bitror) quod doctissimi Meadi
sumptibus hæc prodeat icon ele-
gantissima, Symbolo lingua Ita-
lica concepto insignita, Auctore
scilicet ipsa Regina, quæ ut mul-
tarum linguarum scientissima
erat, ita & varia Symbola affe-
ctabat. Quin & tu quoque me-
cum gratulaberis. Nec est quod
hominum postremorum judi-
cium metuamus. Vale, mi a-
mice, singulari fide ac virtute
ornate, & Guiliehmum Neubri-
gensem (qui nunc prælum exer-
cet) ad fidem Codicis præstan-
tissimi

tissimi in Bibliotheca prænobilis Domini Dⁿⁱ. Thoma Sebright Baronetti perperam in quibusdam locis emendatum exadatum brevi à me in hoc loco scribebam Oxonia in Aula Edmundi pridie Nonas Januarias anno

**Æræ Christianæ, qua quidem à
Kalendis Januarii (à quibus cum
Chronographis nostris antiquis
exorditur ipse Camdenus) nu-
meratur, c^{io}. d^{ccc}. xviii. sed c^{io}.
d^{ccc}. xvii. quæ est Martii Juliani
die censetur xxv^o. pro calculo
Ecclesiæ Anglicanæ.**

GUILIELMUS CAMDENUS
LECTOR, I.

ANTE annos octodecim, Guilielmus Cecilius Baro Burghleius, Summus Angliæ Theſaurarius, mihi ne cogitanti quidem, primum ſua, deinde Regia tabularia aperuit; atque inde primordia regni ELIZABETHÆ filo Historico contexere juffit. Nescio, quo confilio, niſi ¹ dum ille proſperæ Regiæ famæ conſuleret, ut induſtriæ etiam meæ hoc in genere præ-

1. Quod ille Edd Belg. * A ludium

AUCTORIS

ludium videret. Obsecundavi, nec invitus quidem; ne optimæ Principis memoriæ, ejus expectationi, & VERITATI, quæ mihi utriusque instar, defuisse viderer. Illam enim subterfugientem, & sese occultantem, aut ibi, aut nullibi, deprehendere speravi.

Primo autem limine, implicatissima difficultas quodammodo absterruit. In condensas enim omnis generis scriptorum & instrumentorum strues, pro temporum ratione satis digestas, pro argumentorum varietate confusissimas incidi. In quibus excutiendis, dum pulvere oblitus, totus desudo; materiamque idoneam sedulo quæsitam, sed expectato rarius inventam, conveho; & ille vivere desit, & industria mea admodum deserbuit. Postquam in
compa-

PRÆFATIO.

*comparabilis etiam illa Princeps
cœlestem animam cœlo reddiderat,
spe avidissima aliquandiu expectavi,
non solum si quis, sed etiam si ali-
quis è tanto eruditorum numero,
qui ejus beneficio, & opibus & otio
abundant, hanc debitam gratiam,
meritamque rependeret. Sed quum
certo comperissem, aliis, qui optime
poterant, per graviora negotia non
licuisse; alios, nescio quibus de caus-
sis, etiam deprecando speciose recu-
sasse: ad intermissum studium de-
nuo me accinxi, & acrius, quam an-
tea, incubui. Omnia undique ad scri-
bendum subsidia conquisi, Regum
& Magnatum Diplomata, Litte-
ras, Consultationes in Regio Con-
sistorio, Legatorum documenta, &
Epistolas sedulo volvi, & revolvi:*

AUCTORIS.

Parlamentaria Diaria, Actus & Statuta percurri, & singula Edicta perlegi. Quorum omnium longe plurima, Clarissimo viro Roberto Cottono Equiti Aurato & Baronetto, qui rei Historicae & Antiquariae lectissimam suppellectilem magnis impensis, & felici industria sibi comparavit, ut debeo: (lumen enim maximum mihi¹ libentissime de lumine accendit suo) ita, LECTOR, si te hac in parte juvero, aut delecta vero, eidem gratias meritissime referre debes.

Mea etiam ipsius scrinia excussi, qui, etiamsi Venerandae Antiquitatis admirator, recentium tamen non incuriosus, multa vidi, observavi, à majoribus, atque fide dignis, qui rebus gerendis interfuerunt, & partium

1. Lubentissime Edd. Belg.

PRÆFATIO.

*tium utrinque, in hoc Religionis dis-
scidio, studiosis, accepi. Quæ singula
judicii mei (quantulumcumque est)
statera examinavi, ne quando fal-
laci credulitate ad falsa propende-
rem. VERITATIS enim studium,
mibi ad hoc opus aggrediendum, ut
solus stimulus; ita & scopus unicus.
Quam Historiæ detrahere, nihil a-
liud est, quam pulcherrimo animanti
oculos effodere, & pro salubri succo,
Lectorum animis venenum propi-
nare.*

*Quæ Veritatis igitur lumini ob-
struere solent, amoliri statui singula.
Inscitiam, & quæ inde existunt
Dubietatem & Falsitatem, incor-
ruptæ fidei splendore ex monumen-
tis illis omni exceptione majoribus,
quantum possum, dispuli, & forte an,*

non

AUCTORIS

non minorem inde rerum illarum notitiam, quam qui in Republica diu multumque versatus, mihi comparavi. Præjudicium vitavi, quandoquidem iudicium tollit; & mentes cum in Religione, tum in Republica ita perstringit, ut perinde ac oculi glaucomate obsessi, nihil clare intueantur. Periculum non metui, ne quidem ab iis, qui præsentis potentia succedentis ævi memoriam exstingui posse opinantur. Et meminervint, quotquot in scriptores veri cultores sævierunt, sibi dedecus, illis gloriam accumulasse. Spes lucelli transversum non egit: Historiæ dignitatem promercalem habere, mihi (cui cum composita paupertate semper bene convenit) sordidum visum, & servile. Suspicioni gratiæ aut simul-

PRÆFATIO.

simultatis locum reliqui nullum. Qui enim, mihi memorandi, vix unus & alter beneficio, injuria ne unus cognitus; ut inter obnoxios vel infensos non habear. Superstites vix brevi elogio memoravi. Patriæ hostes insectando, boni civis laudem cum mali Historici nota aucupari, ridiculum existimavi. Hæc curavi, ut, quod Polybius jussit, soli VERITATI litarem. Nec ΠΑΡΡΗΣΙΑΝ, ingenuam illam cum modestia loquendi libertatem Historico dignam, aliquis, ut spero, in me desiderabit. Illam, quæ cum obtrectandi malignitate falsam libertatis speciem induit, & propitiis auribus ubique excipitur, ex animo detestor. Manifesta non reticui, dubia mollius sum interpretatus, occultiora non indagavi.

Abdi-

AUCTORIS

Abditos Principum sensus (*inquit magnus ille Historiarum Antesignanus,*) & si quod occultius parant, exquirere, illicitum, anceps; nec ideo assequare. *Atque cum Halicarnasseo curiosulis succenseo, qui plura quam legibus permissum, quærerere aut cognoscere volunt.*

Ad cetera quod spectat: Quamvis me minime lateat, ΠΟΛΕΜΙΚΑ & ΠΟΛΙΤΙΚΑ maxime propria esse Historiæ, Ecclesiastica tamen nec potui, nec sane debui prætermittere. (Inter Religionem enim, & Rempub. divortium esse non potest.) Sed quum Ecclesiasticæ Historiæ scriptor hæc suo sibi jure vendicet, ego non nisi levi, & quasi pendentem quidem manu attigi. Quum ex Historiæ lege & dignitate sit, per negotiorum

rum

PRÆFATIO.

rum celsitudines discurrere, non minutias indagare, *minutiis non institi. Minutula tamen sunt, quæ si non hunc, alium scire juvet.* Circumstantias vero haudquaquam omisi, ut non modo rerum eventus, sed rationes etiam, causæque noscerentur. *Illud Polybii mihi perplacet: Si tollas ex Historia QUARE, QUOMODO, QUO FINE, quidque fuerit actum, & an ex ratione res gesta successerit, quicquid reliquum est, ludicrum magis erit, quam documentum.* Et in præsens quidem oblectet, in posterum non profit. *Judicium affectibus non tradidi, dum sedato animo scribens, aliorum potius exquisivi; nec meum fere usquam, ne aliud quidem agens, interposui; quum an*

AUCTORIS

Historico liceat, controvertatur. Suum cuique pro captu per me liberum esto. Orationes, nisi ipsissimas, vel in pauciora redactas, non admiscui, multo minus finxi. Sententiolas rarius adpersi, nec observationibus illis, quas Græci ΕΠΙΣΤΑΣΕΙΣ apposite vocant, narrationes exornavi, dum occulte animum erudire sategi. Digressiones vitavi. Verba formalia adhibui. Topographica & Genealogica non neglexi: nec Chronologica; temporum seriem, quantum fieri potuit, secutus; annum à Calendis Januarii, ut nostri Chronographi olim soliti, exorsus.

ANNALIUM nomine inscripsi, quod quæque in suum annum retulerim, quod res illustres Annalibus mandandas, Tacitus docuerit; & eorum

PRÆFATIO.

eorum munus esse præcipuum, ne virtutes fileantur, utque ex prævè dictis factisque, ex posteritate & infamia metus proponatur. Imo etiam, quod in Annalibus aridius & contractius scribendi genus, quale hoc meum, maxime requiratur.

His initiis animum ad scribendum appuli, hoc consilio porro perrexi: & in his concinnandis, limandis, & perpoliendis, omne subcisevæ industriæ curriculum conficere, atque supremis tabulis, amplissimo viro Jacobo Augusto Thuano, qui historiam sui temporis summa fidei & modestiæ laude inchoavit, legare destinavi. Ne quod exteri solent, ille mihi cum primis charus, in rebus nostris, tanquam hospes in Re-

AUCTORIS

publica aliena, peregrinaretur.

*Ecce autem, hoc consilium, nescio quo fato, mihi præceptum, & magna pars eorum ante aliquot annos ad eum transmissa, dum adhuc primis lineamentis adumbrati, & vix inchoati jacerent, lituris & lacunis deformati, segmentis hinc inde assutis, mendis, ut tumultuante calamo exciderunt, scatentes; & à librario pessime accepti. Ex his ille Tomo scilicet Historiæ Undecimo, & Duodecimo, paucula demendo, mutando, addendo, sed recto sanè cum judicio, interpolata, intexuit. Quum autem ille pro suscepti operis ratione (Universalem enim sui temporis Historiam aggressus) pauca Anglica & Hibernica decerpserit, plurima quæ nostros cognoscere juvet, & forsan
inter-*

PRÆFATIO.

interfit, prætermiserit: & ego rerum nostrarum notitiam ab exteris non sine convitio efflagitari audiverim; humeros oneri aliquandiu subductos iterum apposui, totos relegi, recognovi, plurima addidi, & aliquem orationis cultum adhibui, sed sine conquisitis verborum lenociniis. Satis enim mihi videtur, si tanquam tabulam dilutioribus coloribus minus eleganter pictam, bono lumine collocavero.

An publici tamen juris facerem, inter ancipites curas suspensio animo hæsitavi. Verum enimvero Judicia, Præjudicia, Odium, Obtrectatio, quæ signa efferre, & classicum canere prævideo, non tantum deteruerunt, quantum Veri studium, Patriæ charitas, & Principis illius

AUCTORIS

lius memoria (quæ apud Anglos grata & sancta esse debet) contra eos excitarunt: qui quum fidem in Patriam, & Principem exuerint; tam hujus existimationem, quam illius gloriam atterere famosis apud exteros libellis, ex animis malevolentia suffusis, non desistunt; & nunc, quod non dissimulant, improbitatis suæ monumentum justo volumine posteris sunt prodituri. Nihil ego malim quam me mei similem esse, & illos sui. Suum cuique decus rependet posteritas. Quod argumenti sublimitas postulat, dolens fateor, non præstiti: operam vero quam potui, sane lubens impendi. Mibi, ut in aliis, ita in his nequaquam satisfeci. Satis superque tamen habeo, si ex propensa voluntate memo-

an.

P R Æ F A T I O.

*riam rerum conservandi, vera nar-
randi, & animos ad probitatem, aut
prudentiam, erudiendi, inter minu-
tos magnarum rerum scriptores lo-
cum tantisper invenero.*

Quicquid sit,

DEO, PATRIÆ, ET POSTERIS,

AD VERITATIS ARAM

dedico, confecroque.

ERRATA.

Pag. 290. lin. 2. lege *cum eo*. P. 440. lin. penult. in
notis l. *Bourkorum*. P. 548. lin. 13. l. *primum*. P. 576.
lin. 2. l. *classis*. P. 732. lin. 2. l. *subjiciantur*. P. 819.
lin. 6. l. *propugnaculum*. P. 893. lin. 15. l. *Bantreian*.

APPA-

ELIZABETH REGINA

J. Goussier fecit

G. Leroux sculpsit

APPARATUS.

ELIZABETHÆ, Angliæ ^{Eliz. verbe} Re- ^{genus, pa-} ^{ternur, p.} ^{Regis} ginæ, genus paternum ^{verè} Regium erat. illa enim ^{Henrici} Octavi filia, ^{Henrici} Septimi neptis, ^{Edwardi} Quarti proneptis. Maternum ^{Maternum.} in impar quidem, nobile tamen, & mul-

tis magnisque affinitatibus per Angliam & Hiberniam diffusum. Abavus erat *Galfredus Bolemus*, claris in Norfolcia natalibus, Prætor Urbis Londini, Anno M. CCC. LVII. eodemque tempore Equestri dignitate ornatus. Vir integer, ea existimatione, ut *Thomas Baro Hoo*, & *Hastings*, ex Ordine *Georgiano*, filiam & heredum unam illi in uxorem dederit; ea opulentia, ut filias in splendoras familias *Cheneiorum*, *Heidonorum*, & *Fortescuorum* elocaverit, filio lautum patrimonium reliquerit, & mille libras monetæ Anglicæ egenis in Urbe Londino, & ducentas in Norfolcia erogandas legaverit. Huic natus

A

Guiliel-

Guilielmus Bolenus, inter octodecim lectissimos Equites Balnei ad inaugurationem Regis *Richardi* III. adscitus. cui *Thomas* Comes Ormondia (qui ea dignatione apud Angliæ Reges fuit, ut solus ex Hiberniæ Proceribus sedem & suffragium in Comitibus Parliamentariis Angliæ, & supra Angliæ quidem Barones habuerit) filiam & heredum alteram connubio junxit. Ex hac ille (præter filias *Sheltono*, *Calthropo*, *Clero*, & *Sackvillo*, opibus & genere conspicuis, enuptas, liberosque alios) genuit *Thomam Bolenum*. quem juvenem *Thomas Howardus* Comes *Surriæ*, qui postea Dux *Norfolciæ*, bellica laude celeberrimus, in generum delegit, data *Elizabetha* filia in matrimonium: & *Henricus* VIII. una & alterâ amplissima legatione perfunctum, primum Aulæ Regiæ Quæstorem, Ordinis *Georgiani* Equitem, & Vicecomitem *Rochfordium*; deinde Comitem *Wiltoniæ* & *Ormondia*, privatique Sigilli Custodem constituit. Ille, inter alios liberos, *Annam Bolenam* procreavit, quæ tenella in Galliam missa, famulabatur primum *Mariæ* Anglicæ *Ludovici* XII. deinde *Claudiæ* Britannicæ *Francisci* Primi uxori; eaque defuncta, *Margaretæ Alenconia*, quæ enascenti Protestantium Religioni cum primis in Gallia favit. In Angliam reversam, & inter honoratas Regiæ Virgines admittam, jam ad viginti duos annos natam, *Henricus* duodequadragesimum agens, ob formam venustam, & modestiam Gallica¹. . . . . remperatam

Anna Bolenæ
nata M. D.
VII.

A Rege uxorem repudiaturo amata.

peratam effictim deperiit. Quum vero pudicitiam expugnare non potuisset, in uxorem spe prolis masculæ ambivit.

Jam antea, ut rem paullo altius repetam, *sille Catharinam* conjugem, feminam moribus sanctissimis, & Hispanica gravitate, sed sæpius abortientem, & quæ filiam unicam superstitem habuit *Mariam*, fastidire, post xvii. annos, cœperat; idque artibus *Thomæ Wolfæi* Cardinalis, qui jam in fastigio potentæ apud Regem, sui quodammodo erat impotens. Ille enim *Carolo Quinto* Imper. *Catharinæ* è sore nepoti, infensor, quod Archiepiscopatum Toletanum negasset, & ad Papatum aspiranti non favisset; Galloque in *Caroli* invidiam adeo jam devotus, ut uxorem è *Gallia Henrico* destinaret; Regi in suas cupiditates pronò, & ægerrime ferenti quod *Carolus*, sponsalibus, quæ cum *Maria* filiola contraxerat, diremptis, *Isabellam Lusitanam* duxerat, scrupulum injici curavit, nuptias illas cum *Catharina*, quæ prius fuerat *Arthur*i fratris ipsius uxor, lege divina esse prohibitas, licet *Julius* II. P. R. dispensasset. Postea ipse in aures inculcavit, quam graviter in Deum commisisset *Catharinam* ducendo, quanto peccato volutaret illam retinendo; Excommunicationis sententiam incurrisse, Deumque in has tam injustas nuptias iram effudisse, qui prolem masculam semel atque iterum susceptam superesse noluit: nec aliud quid-

Repudii
causa.

quam expectari posse, quam ut funesta illa bella, nuperrime confopita, novis cladibus resuscitarentur, nisi de legitimo regni herede certo constiterit. Illam igitur repudiandam, ut omnis scrupulus Regi ex animo tolleretur, ejusque animæ tot annos incestu pollutæ, & simul Regni salutis ex certa legitimæ proles successione consuleretur.

Ad P. P.
lata.

Hinc Rex *Clementi VII.* Pontifici Rom. supplicat, ut delegaret qui de causâ cognoscerent, utque vel dispensatio *Julii P. P.* sacrarum litterarum auctoritate confirmaretur, vel ipse ab *Excommunicationis sententia absolveretur, & matrimonium ipsum nullum, & invalidum fuisse, ipsique licere cum quacunque alia muliere (alio non obstante Cænone) matrimonium contrahere, declararetur.* Delegavit ille *Wolseum*, & Cardinalem *Campegium*, cui & Bullam clam tradidit, in qua Regis votis favorabiliter annuens quantum cum Deo potuit, singula concedit, si contingat matrimonium cum Catharina alias contractum nullum fuisse, & esse declarari: Verum hanc Bullam, prout res Imperatoris in Italia succederent, vel celandam, vel publicandam. Agitabantur jam passim quæstiones, An jure divino liceat fratri relictam fratris accipere in uxorem? Si hoc jure divino vetitum, an Papali interveniente dispensatione non possit fieri licitum? Quum autem hujusmodi matrimonium Sacrosanctis utriusque Testamenti legibus adversari, etiam si Pontificis Rom. accesserit dispensatio,

In Acade-
miis agi-
tata.

penfatio, plures Orbis Christiani Academiae, virique doctissimi suis suffragiis comprobassent: Rex in amorem *Annae Bolenae* exardere coepit, simulque Cardinalis (incepti fero poenitens) ira incitatus, clandestino effecit, ut Pontifex Rom. Academiarum sententias Pontificia auctoritate confirmare abnueret, & causa Romae, & in Anglia, de die in diem ampliando protraheretur. Cardinalis enim a *Bolena*, quae doctrinae Evangelicae addicta fastum ipsius pompa plenissimum oderat, timebat; itidem & Pontifex ab Imperatore jam in Italia praepotente, qui *Catharinae* materterae causam acerrime defendebat. Nec Pontifex *Henricum* irritare volebat, qui ipsum jampridem a Caesarianis captum sua opera & pecunia liberaverat. *Henricus*, etsi hinc animus ira aestuaret, occultavit tamen, & primum ipse assidue & humillime per Legatos & litteras, deinde Praesules & Proceres Angliae per libellum supplicem chirographis suis subsignatum demissis precibus ad Pontificis pedes advoluti obsecraverunt, ut Apostolica auctoritate firmaretur (ipsorum verbis utor) quod duae Academiae Angliae, quod Academia Parisiensis, quod multae aliae Academiae, quod doctissimi & integerrimi viri domi forisque verum esse affirmarant, ac pro vero defendere tam verbo quam calamo paratissimi erant. Infelicitatem autem singularem esse, si a sede Apostolica hoc ille Princeps non obtineret, cujus solius ope sua stat sedi Apostolicae auctoritas a multis impetita, quibus partim

Ampliando dilata.

Rex ut expediretur, rogat.

Praesules etiam & proceres.

tim

tim ferro, partim calamo, partim voce atque auctoritate sæpius restitit, & tamen solus illius auctoritatis beneficio non frueretur. Ut frueretur, iterum atque iterum obtestati sitat, ne intestina bella de jure successione denuo recrudescerent.

Et præfules
se rsum.

Præfules etiam veriti ne Pontifex regnum Interdicto, aut Regem excommunicatione innodaret, suis seorsim litteris triste inter *Alexandrum* tertium Pontificem Romanum, & *Henricum* secundum Angliæ Regem dissidium in memoriam revocarunt, & inter alia rationum momenta, his ipsissimis fere verbis, quibus *Gilbertus*, Episcopus *Londinensis*, tunc temporis usus eræt, infimis cum precibus admonuerunt: *Zelum vestrum accensum ut ad tempus intra fines modestiæ cohibeat, submississime supplicamus: ne vel Interdicti sententiam, vel ultimum illud præcisionis elogium proferendo, Ecclesias innumeras subverti misere patiamini; & tam regem ipsum, quam innumeros cum eo populos, à vestra, quod absit, obedientia irrevocabiler avertatis. Melius est membrum capiti coherere vel saucium, quam à corpore projici jam præcisum. Redeunt ad sanitatem saucia, vix corpori coalescunt jam præcisa. Adducit desperationem præcisio, quum sanet vulnus sæpiissime caute medicantis operatio. Unde, si placet, consultius est, ut sanando vulnere, si quod est, ad præsens operam detis, quam Ecclesiæ Dei partem nobilissimam præcidendo, quæ turbata sunt hoc tempore, longe supra quam possit exprimi, perturbetis. Sanguis regius tunc scit demum vinci,*
quum

quum vicerit. Nec erubescit cedere quum superaverit. Mansuetudine leniendus est, monitis & patientia superandus. Quid enim si jacturam quandam temporalium infert vel exhibita, vel in tempus exhibenda adhuc etiam patientia? Numquid non severitati retrahendum est, quum strages imminet populorum? Numquid non in mare multa jactanda sunt, quum jam spondet interitum confusio fœda maris & fluctuum?

Verum quum hæc surdis auribus Pontifex & Car- Rex neglectus Pontifici Rom. renunciat.
 dinales per quinque plus minus annos negligere-
 rent, ægerrime ferentes Pontificiam in dispen-
 sando potestatem in quæstionem devocari, Re-
 gemque Romam citandum censerent; perpulsa-
 runt Principem animi plenissimum, protervia
 Ecclesiasticorum quorundam domi irritatum,
 qui pro causæ æquitate iniquissime, pro Regia
 dignitate indignissime, & pro meritis in Eccle-
 siam Romanam ingratisime secum agi existi-
 mavit, ut uno fere eodemque tempore *Cathari-*
nam repudiaret, *Wolſæum* Cardinalem bonis ex-
 ueret, Episcopos, quod Legatinam ejus aucto-
 ritatem in Regiæ præ eminentiæ fraudem agno-
 verant, ingente pecunia mulctaret, Pontificis
 Romani auctoritatem profligaret, titulum SU-
 PREMI CAPITIS ECCLESIE ANGLICANÆ
 SUB CHRISTO, à Synodo & Angliæ Acade-
 miis delatum admitteret, *Annam Bolenam* trabea Annam du-
cit.
 honoraria indutam, feretque aureo redimitam
 honore Marchionissæ Pembrocliiæ *cum assensu*
procerum Regni ob generis nobilitatem, virtutumque
meritum

meritum (ita se habent verba) exornaret, in uxorem duceret, Reginamque sacraꝝi juberet; *Clemente VII.* frustra indignante, *matrimonium prius validum & Cañonicum esse* decernente, & Regem *Majoris excommunicatio:is pœnam incurriſſe*, pronunciante.

Elizabetha
nata.

Ex his nuptiis nata est *Elizabetha* Greenwici ad Tamisim die VII. Septembris M. D. XXXIII. Mox vero nuptiæ illæ cum *Catharina* contractæ, irritæ, & incestuosæ: hæ cum *Anna* licitæ, & ex jure divino, Parlamentaria auctoritate judi-

Regni he-
res decla-
rata.

cantur. *Elizabetha*, si mascula Regi soboles defuerit, regni heres declaratur, & in Regis fidem, & heredum ex *Anna*, à singulis juratur. Quumque *Paulus* tertius in has nuptias denuo Romæ pronunciare statueret, & domi Virgo sacra in Cantio à religiosis subornata, quasi divino furore percita, in eadem atque Regem multa ef-

Holy
Maide
of Kent.

Auctoritas
in Ecclesia-
sticis Regi
delata.

futiret; titulus *Supremi Capitis Ecclesiæ Anglicanæ, cum omnimoda auctoritate errores, hæreses, & abusus in eadem reformandi*, Regi à regni Ordinibus defertur, & jusjurandum illud in fidem heredum Regis ex *Anna* confirmatur. Anno tamen tertio vix exacto, ille in amores, suspiciones, iram, cædem, & sanguinem projectus, ut novo *Jane Seimoræ* amoris viam patefaceret, *Annam*, quæ abortum masculum fecerat, violati thori ex levi suspicione insimulatam in judicium vocat. Illa objecta ita diluit, ut multitudini adstanti innocens circumventa videretur; Par-
tamen

tamen damnarunt. Damnata Regi per nuncium belle & festiue singulares gratias de cumulatis in eam beneficiis egit, *scilicet*. quod genere minus illustri ad illustrem Marchionissæ dignitatem, consortis honorem, & Reginæ celsitudinem evexerit: quodque longe maximum, quum in terris sublimius evehere non possit, in cœlum, ubi æterna inter innocentes gloria fruatur, extollere jam voluerit. Supplicium placide & Christiane subiit, prospera quæque regi comprecando, & inimicis ignoscendo.

Anna obtruncata.

Ille postridie *Janam* in uxorem ducit, nuptias cum *Anno* non minus quam cum *Catharina* plane illicitas & irritas Parlamentaria auctoritate declarat, earum filias *Mariam & Elizabetham* inde esse illegitimas, & regni successione excludendas. Illa *Edwardum*, qui patri in regno successit, ex utero excisum enixa, statim periit. Rex de uxoris morte parum sollicitus novis amoribus & in Italia & in Gallia, ut sibi amicos conciliaret, statim vacat. Animi tamen ambiguus & ad singula pavidus, dum à Pontificiis ob rebelliones excitatas timet; ex nobilioribus, ne seditiones commoverent, aut exteris hostibus se conjungerent, alios leviculis de causis, alios inauditos capite truncat. Religiosos ob perveraciam in Pontificia potestate asserenda proditorum supplicio crebrius afficit, & ex avaritia, Monasteria majora, ut antea minora, venerandæ vetustatis & majestatis plenissima dirigit, opeque

Jana postridie nupta. Maria & Elizabetha illegitima declarata. Jana in partu obiit.

Rex in Pontificios, Lutheranos, & Monasteria scivit.

Legem 6.
Articulo-
rum sancit.

que tot annos congestas diripit, cauffis ex humana fragilitatis vitiis, & folutiore vita quaefitis. Simulque Proteftantes ut Hæreticos comburit ex lege, quam vocarunt, *Sex Articulorum*, contra eos qui Romanæ Ecclefiæ doctrinam de Transubftantiatione, una in Sacramento Euchariftiæ fpecie, Sacerdotum cœlibatu, Votis, Miſſa privata, & Auriculari Confefſione impugnarunt. Adeo ut uno eodemque loco & tempore in Pontificios laqueo & dilanatione, & in Proteftantes vivicomburio fœviretur. Unde quum domi terribilis & foras tyrannicus haberetur, primum rejectus à Maria Lotharinga Ducis Guiffi filia, quam *Jacobo* Scotorum Regi nepoti rivalis factus ambivit, deinde à *Christianæ Danica* Duciffa Mediolanenfi *Caroli* v. neptis, ægre *Annam Clivenſem*, dum Proteftantium in Germania amicitiaſe applicaret, in uxorem obtinet. Eam autem ſtatim atque duxerat, quaſi forma principe indigna, averſatus abjicit, in faſtidium ac libidinem juxta laſcivus, cauſſatus illam Ducis Lotharingiæ filio prius fuiſſe deſponſatam, & nescio quam muliebrem impotentiam; ut *Catharinam Howardam*, *Edmundi Howardi* filiam, Thomæ ducis Norfolciæ neptem ſuperinduceret, quam anno vertente, pudicitiaſe jam ante violatæ ream peractam obruncat, thorunqueregionum *Catharinæ Parræ* ex equeſtri familia iterum viduæ aperit.

Annam
Clivenſem
ducit, &
repudiat.

Catharinam
Howardam
ducit, & ca-
pitive plectit.

Catharinam
Parram
ducit.

Quu

Quum jam ex intemperanti juventute corpus effectum sentiret, irritatior in Gallum quod Scotis subsidia contra Anglos submiserat, & æquior *Carolo Cæsari*, qui *Catharinæ* materteræ repudium penitus oblitus, spem certam reconciliandi ipsum Ecclesiæ Romanæ occulte fecerat, (qua in re Gallus jam illuserat) cum *Carolo* Carolo Imp: reconcilia-
tur. foedus contra Gallum iniit. Deinde Galliam cogitans, ut majorem apud *Carolum* gratiam iniret, & simul conscientiæ exulceratæ satisfaceret, Regni Ordinibus in Comitibus proposuit, ut si ipse & *Edwardus* filius sine sobole diem obirent, Successio-
nem in li-
beris stabili-
lit. primum *Maria*, & si ei proles deficeret, *Elizabetha* deinde in regno succederet. Sin autem sine prole obirent, Corona Angliæ ad eos devolveretur, quibus ille vel litteris Patentibus, vel supremis tabulis assignaverit. Quod lubentissimis omnium animis scitum & sancitum erat, læsæ Majestatis poena contraeuntibus inflicta. E Gallia, Bononia capta, & ingenti pecunia Bononiam
capit. profusa reversus dum ipse anxius Angliam novis quotidie suborientibus opinionibus distractam ingemisceret, & ipsa Anglia opibus exhaustis, pecunia ære intermixto depravata, Monasteriis præscæ pietatis monumentis dirutis, Nobilium, Præsulum, Pontificiorum, & Protestantium cruore promiscue effuso, & Scotico bello implicata, luctuosa suspiraret, supremum spiritum, pinguedine diffuens, ex virulenti herpetis in crure inflammatione, Anno M.D.XLVII. inchoante exha- Moritur.

lavit. Princeps magnanimus, in cujus maximo ingenio inerant confuso quodam temperamento virtutes magnæ & vitia non minora.

Edwardus
Sextus suc-
cedit.

Edwardus filius vix decennis successit, *Edwardo Seimoro*, Duce Somersetti, ejus avunculo, Protectore constituto. Cujus auspiciis insignis victoria de Scotis ad Muselburgum reportatur, dum Angli pacti foederis fidem de *Maria* Scottorum Regina *Edwardo* desponsanda armis repetunt: & feralis lex *Sex Articulorum*, aliæque ab *Henrico VIII.* contra Protestantes latæ refinguntur, illæ ad Pontificiam auctoritatem profligandam confirmantur, Missa abrogatur, Imagines è Templis emoveantur, utriusque Testamenti libri vulgari lingua procuduntur, Officia divina in eadem celebrantur, & utraque species in Eucharistia præbetur. Ceterum, sacrilega avaritia in res Ecclesiasticas, Collegia, *Cantarias*, Nosocomia, & pauperibus dicata, quasi superstitiosa, rapaciter involavit, ambitio & æmulatio inter proceres, audacia & inobedientia inter plebeios adeo insolenter exultarunt, ut Anglia quasi lymphata intemperis agi sibi videretur, rebellionibus, tumultibus, partium studiis, pecuniæ depravatione & omnibus malis quæ sub Rege puero accidere solent, intus misere intabescens. Accesserunt etiam damna foris accepta: propugnacula Anglorum in Scotia, necnon in Gallia amissa: Bononia quæ tanti constitit, & omnes arces in agro Bononiensi ab

Evangelii
doctrina
inducitur.

Infelix sub
puero Rege
regnum.

Anglis

Anglis exstructæ, cum tormentis & omni apparatu bellico, pacta pecunia, non sine insigni Anglici nominis probro, Gallis tradita: quum Anglia seditionibus divulsa defendere non valeret, *Carolus* Imperator ex foedere rogatus auxiliari negaret, (utpote quæ Anglis post initum foedus acquisita) etiam gratis oblatam recusaret. Et ad infelicitatis cumulum, Protector Protector è medio tollitur. adversus *Dudlei* Ducis Northumbriæ fraudes incautus, *feloniæ* damnatus ex lege recenti de consilio inito occidendi Consiliarios Regios, Northumbrium scilicet, & alios, capite plectitur; filius ex privata lege, maxima patrimonii parte & paternis honoribus spoliatur; & ipse Rex Et ipse Rex. suorum præsidio nudatus, ambitiosorum immunitati expositus, immature (morbo an veneno, incertum) præripitur; incredibili ob eximias supra ætatem virtutes desiderio apud populum relicto.

Tristi hoc tempore quum *Dudleius* malis artibus fraternum amorem inter Protectorem & *Thomam Seimorum* fratrem dissolvisset, occasione arrepta ex muliebri æmulatione inter Reginam Dotariam *Thomæ* conjugem, & Ducissam *Somerfetti* Protectoris uxorem, inter alia ad *Thomam* læsæ Majestatis convincendum, objiciebatur, illum cogitasse de Rege in suam potestatem redigendo, & *Elizabetham* Regis sororem in uxorem ducendo. Illa autem totius rei ignara, & Elizabetha apud fratrem gratia, longe ab omni suspitione interea adolesebat, summa

summa apud *Edwardum* fratrem, (qui non alio quam *dulcis sororis* TEMPERANTIÆ nomine salutavit) & singulari apud proceres, & plebem gratia. Forma enim erat inprimis venusta & imperio digna, gravitate modesta, ingenio splendido, animo regio, memoria felici, & optimarum litterarum studio indefesso; adeo ut ante XVII. ætatis annum Latinam, Gallicam, Italicam linguam calleret, & Græcam mediocriter. Nec Musicam, quantum Principem deceret, neglexit, ut quæ scite & jucunde caneret, psalleretque. Cum *Rogero Aschamo*, qui ejus studiis admotus, Locos communes *Mslancthonis*, integrum *Ciceronem*, magnam partem *Historiarum T. Livii*, selectas *Isocratis* Orationes, (quarum duas in Latinum convertit) *Sophoclis* Tragicædiæ, Novumque Testamentum Græce legit, è quibus & linguam purissima dictione, & mentem aptissima præceptione instruxit, bonisque litteris non ad pompam, sed ad vitam & virtutem ita fuit assidua, ut ad miraculum usque fuerit inter sui seculi Principes erudita.

Liberalia autem hæc studia fratris *Edwardi* mors interruptit. Vix dum exspiraverat, quum à *Dudleio* Northumbriæ Duce (qui regnum *Janæ Greiæ*, cui filium desponderat, affectabat) internuncii interpellarent, ut pacta pecunia, & latifundiis quibusdam assignatis, jure suo in regnum cederet. Illa modeste respondit, cum *Maria* sorore natu majore prius transigendum, qua

qua superstite, se nihil juris sibi posse arrogare. Mox publicâ præconis voce *Jana Greia, Henrici VIII.* è secunda forore proneptis, Regina Angliæ promulgatur. Causæ quæsitæ, *scilicet;* Quod *Maria & Elizabetha* illegitimæ Parliamentaria lege judicatæ, quæ nunquam rite abrogata, (licet illas Rex pater suo ordine post *Edwardum VI.* si soboles deficeret, successuras eadem lege declarasset.) Quodque sorores illæ civili Anglorum jure *Edwardo* successores hereditario esse non possent, quia non germanæ, sed (ut Jurisperiti nostri loquuntur) *of the halfe bloud.* Subinnuitur etiam, *Henricum VIII.* supremis Testamenti tabulis jus regni in *Janam illam Greiam* transcripsisse, simulque demonstratur, quanti sit periculi, si *Maria* aut *Elizabetha* exteris Principibus nuberent, qui Pontificis Romani auctoritatem jam Anglia eliminatam revocarent, externoque jugo Anglos subjicerent. Et in eandem sententiam *Litteræ Patentes Edwardi sexti* paullo ante mortem confectæ, pluriumque Procerum, Episcoporum, Judicum, & aliorum chirographis munitæ proferuntur.

Nihilominus propensissima procerum & plebis in *Henrici VIII.* filias voluntas hanc tempestatem fato Duci & *Janae* funesto intra vicesimum diem dispulit, *Mariaque* per universam Angliam Regina declarata. Cui ad Urbem Londinum cum exercitu accedenti *Elizabethæ*, (ne fororis, & suæ etiam ipsius causæ quæ tunc agebatur, deesset)

Jana Greia
frustra Re-
gina decla-
ratur.

Maria Re-
gina pro-
mulgatur.
Elizabetha
se adjungit.

deeffet) cum quingentis equitibus obviam processit. Primis quæ *Maria* habuit Comitibus Parliamentariis, quæcunque contra matrimonium inter *Catharinam* Reginæ matrem & *Henricum* VIII. decreta fuerant, antiquantur, illudque legi divinæ consonum & ad omnia validum esse ex his rationibus judicatur; quod cum parentum ipsorum, Principum prudentissimorum consensu, virorum gravissimorum tam Angliæ quam Hispaniæ consilio, & matura eruditissimorum in Orbe Christiano deliberatione contractum, celebratum, & liberorum procreatione consummatum fuisset. Idem etiam religionis cûltus, & Sacramentorum administratio quæ in usu fuerant moriente *Henrico* VIII. revocantur, sine ulla tamen omnino Pontificiæ potestatis agnitione vel mentione. Quod Reginam & Cardinalem *Polum* imprimis sollicitos habuit, qui in re matrimonii parentum consensum & prudentum iudicium non aliunde quam ex *P. P. Julii* II. dispensatione dependere crediderunt; & Sacramentorum usum nondum in Ecclesiam rite receptis sine Pontificis auctoritate permitti succensuerunt. Verum Ordines regni, quod *Maria* deprehendit, auctoritatem Pontificis Romani jam excussam denuo admittere & agnoscere verebantur. Nec ferebant ut Regina titulum *Supremi Capituli Ecclesiæ Anglicanæ* deponeret, in quem ipsorum plerique Præsules, Proceres, & plebei, *Henrico* Octavo, heredibus, & successoribus

Angli Pontificis potestati ægre se subjiciunt.

ribus juraverant, & plurimi rem ex Ecclesiæ bonis auxerant. Illa autem deponere ex animo gestiit, persuasa, universum jus suum ad regnum non aliunde^pquam ex potestate Pontificis Romæ qui pro ea sententiam tulerat, firmari; postquam pater eam illegitimam pronunciari curasset. Certe plurimi hoc tempore Pontificiam potestatem & externum jugum adeo exosi sunt, ut *Thomas Wiatus* & *Cantiani* nonnulli decimo die post nuptias *Mariæ* cum *Philippo* Hispano pactas, in rebellionem proruperint, persuasi, non alio consilio pactas, quam ad Anglorum cervices Hispanorum viribus gravius sub Romano jugo deprimendas, atque ad *Elizabetham*, proximam regni Angliæ heredem, è medio tollendam. Et *Carolus* v. Imperator gnarus animorum in Anglia, ejusmodi moras *Polo* Cardinali, cum Legatina à Pontifice potestate Angliam cogitanti, iniecit (nec sine Regiæ consilio) ne rebus nondum constitutis offensionem concitaret, ut in Angliam non veniret nisi post quindecim menses, quum jam tertium Parlamentum haberetur, nuptiæ inter *Mariam* & *Philippum* essent celebratæ ex *Julii* III. Pont. Rom. dispensatione, eo quod secundo & tertio consanguinitatis gradu fuerint conjuncti, & *CAROLUS* ipse Imperator sponsalia cum *MARIA* impubere de futuro quondam contraxisset. Tum demum ille ab Imperatore dimissus in Angliam venit, & natalibus restitutus, Ordinibus rogando & obsecrando proposuit,

Qua Lege
Ecclesie
Rom. re-
conciliati.

posuit, ut leges contra Hæreticos restabilerentur, omnes leges à vicesimo Regis *Henrici VIII.* anno contra Romanam sedem promulgatæ abrogarentur, & universum regni corpus Ecclesiæ Rom. reconciliaretur. Quæ ægre impetravit, nec prius, quam bona Monasteriis, Collegiis, Episcopatibus, &c. ab *Henrico Octavo & Edwardo Sexto* ablata, Regina, & possessoribus simul eadem sanctione confirmarentur, *ne quies regni turbaretur.* Hinc ille statim *Clerum populumque schismatis crimine absolvit, Romæ præ gaudio solennis Missa ab ipso JULIO III. P. P. celebrata, supplicationes decreta, Jubilæum indictum, & plenaria concessa indulgentia singulis qui pro unione Regni Angliæ Deo gratias egerint.* Eoque missi *Antoni- us Vicecomes Montisacuti, Thomas Thurlbeis Episcopus Eliensis, & Edwardus Carnus, ad gratias de schismatis venia agendas, debitamque Papæ & sedi Apostolicæ submissionem & obedientiam Regis, Regina, Regniq; nomine præstandam.* Quibus in *Palatio Apostolico & Aula Regum publicum datur à Paulo IV. (Julius enim jam obierat) Consistorium, obedientiæ admissa, venia & absolutio à Cardinale Polo data, approbata & denuo data.* Atque ad *Mariam & Philippum* magis demerendos, Papa *Hiberniam in Regnum ex Apostolicæ potestatis plenitudine perpetuo erexit, & titulo, dignitate, præeminentiis regiis, &c. insignivit & decoravit.* Quæ tamen singula Ordines Hiberniæ ex sua auctoritate *Henrico VIII.* cumulate detulerant, & ipsa Regina

Hibernia à
P. R. in re-
gnum ere-
cta.

Regina jam antea utebatur & fruebatur. Sed hæc non hujus loci.

Religio Romana nunc in Anglia constituta videbatur. Ecclesiastica tamen hominum nutio quum ex Regina jam quadragenaria, exfusa, & valetudinaria prolem vix sperarent, ab *Elizabetha* etiamnum timuerunt. Illam enim Protestantium religioni innutritam norunt, & in illam quasi Solem orientem omnium animos & oculos conjectos perspexerunt. Serio igitur à primordio regni *Mariæ* consultarunt, ne religio jam revocata quid detrimenti per illam caperet. Prolem regiam scelere tollere sanioribus, & ipsi *Mariæ* Principi pientissimæ (licet in illam ob maternas similitates iniquiori) piaculum visum; contra quibusdam male-sanis, qui ad religionem Catholicam stabiliendam nihil non audendum, nihil non perpetrandum, quo jure, qua injuria censuerunt. Percommodum vero illis acciderat, quod *Thomas Wiatus*, *Petrus Carevus*, *Jacobus Croftus*, & alii è Protestantium numero turbulenta & temeraria seditiose moliti essent, & *Elizabetham Edwardo Courtenæo* Devonix Comiti matrimonio jungere fatigissent. Hinc illa quasi conscia in carcerem contrusa, seditio-
Eam exagitant. nis affinem esse primum incerti rümore sparsi, deinde nonnulli ad quæstionem in caput abrepti, aliis tormenta adhibita. *Croftus* minime consciam fuisse & extra omnem seditio- nis culpam religiosa asseveratione coram affirmavit. *Wiatus*

item (qui subaccufasse ferebatur) extremum fupplicium fubiturus, idem palam p̄fessus eft. Nihilominus illa adpofitis cuftodibus huc illuc raptata, famulisque & ancillis in vincula fubinde adductis, durius quam pro dignitate tractata.

Gallus &
Danus con-
folantur.

Interea *Henricus* II. Rex Galliarum clandestinis litteris amore pleniffimis recreat, multa & magna pollicitus in Galliam evocat; an ex amore, aut dolo, ut majus periculum crearet, Scotorumque Reginæ nurui deftinatæ viam ad Angliæ Coronam poft *Mariam* munitet, non dixerō. *Christianus* etiam tertius Rex Daniæ, qui jampridem Protestantium religioni nomen dederat, ftudium omne defert, fimulque de raptiis cum *Frederico* filio clandestino agit. Quod quum Pontificiis in Anglia fuboluiſſet, minas & pericula denuo intentant, & ſibi timentes clāmitant, omnia religioni Romanæ, Reginæ, & regno intuta eſſe, dum illa ſupereſſet: itaque vel læſæ Majeſtatis, vel hæreticæ pravitatis neceſſario damnandam. Eaque tempeſtate dum in minoris notæ Proteſtantes ſæviretur, *J. Storius* Legum D. & alii ingenio immiti per circulos paſſim dictitarunt, Hæreſis radicem (illam innuentes) excindendam, non ramuſculos amputandos. Quum tamen illa, ut navigium ingruente tempeſtate, feſe moderans, ad Romanæ religionis normam ſacra audiret, & ſæpius confiteretur, imo Cardinale *Polo* aſperius interpellante,

lante, se Romano-Catholicam præ terrore mortis profiteretur. Hoc *Maria* tamen haud credidit, non oblita se mortis terrore propulsam, litteris sua manu ad patrem scriptis (quas ipse vidi) & Pontificis Romani auctoritati in Anglia in æternum renunciaſſe, ſimulque agnoviſſe patrem *Supremum ſub Chriſto Eccleſiæ Anglicanæ caput*, matrisque ſuæ nuptias cum *Henrico* patre inceſtuofas & injuſtas fuiſſe. Nec Cardinali ipſi ceteriſque præſulibus hoc perſuaderi poterat, qui eam in Romanæ religionis ſecuritatem ſubſtatam optarunt. Quod tamen *Philippus Mariæ* maritus, & Hiſpani æquis auribus audire non poterant, in *Elizabetham* æquiores, non tam quod afflicta Principis Virginis fortuna miſericordiam allegerit, quam ſuis rationibus provide conſulentes. Præviderant etenim, *Elizabetha* ſublata, per *Mariam* Scotorum Reginam, heredem regni Angliæ proximam, jam Galliæ Delphino deſponſatam, Angliæ, Hiberniæ, & Scotiæ regna ſceptro Gallico poſſe adjungi, quo nihil Hiſpanorum magnitudini, quibus continetia jam erant cum Gallis bella, formidoliſus erat.

Quum igitur *Elizabetham* tollere ſine impietate non poſſent, longe ex Anglia amovere conſultiffimum nonnullis viſum & *Emanueli Philiberto* Sabaudiæ Duci elocare. Nec hoc Hiſpano placuit, qui *Carolo* filio eam antea deſtinaverat. Et *Thomas Cornvalliſus* Reginæ à Conſiliis diſſuaſit,

Ad Rom.
religionem
terrore cogunt.

Regno emittere, & ſucceſſione excludere fatagunt.

diffuafit, utique populum Anglicum ægerrime laturum, imo minime paffurum, ut proxima regni heres à regno peregre abduceretur. Quo ~~quidem~~ tempore *Maria* pro inveterato in *Elizabetham* odio, & quod illa à nuptiis cum Sabardo alienior effet, ita ira excanduit, ut contumeliis onerarit, & *Mariam* Scotorum Reginam certam & indubitatam effe Anglici Imperii heredem fibi proximam fubinde affirmare non dubitaverit. Has in *Elizabetham* confultationes intervertit bellum, à *Maria* in mariti gratiam Gallo denunciatum, quæ licet prima & præcipua cauffa, aliæ tamen addiæ, & illæ quidem veriffimæ, *fcil.* Quod Gallus contra fœderis leges, Ducis Northumbriæ & *Thomæ Wæatti* rebelliones, *Dudlei* & *Afhtoni* machinationes in ipfam per adminiftratos foverit, piratas in Anglicos Mercatores emiferit, *Staffordum* armis & navibus ad Castrum Scarburgum occupandum intruxerit, Caletum malis artibus tentaverit, Anglicam monetam in Gallia adulterari permiferit, Belgiumque, quod Angli ex pacto tueri tenentur, invaferit. Hoc bello flagrante, & Scotis, quos Gallus excitarat, limites Angliæ infestantibus, Caletum, arces *Risbank*, *Newnambrig*, *Mere*, *Oye*, *Hammes*, *Sandgate*, arx & oppidum *Guinarum* amittuntur, & inter crebra præfulum funera, quæ trifti omine iram divini numinis denunciaffe videbantur, *Maria* à marito neglecta, & mœrore ex Caletum amiffo
(quod

Caletum amittitur.

(quod annos cc. juris fuerat Anglici) confecta, febre semestri & aqua intercuti die xvii. No-
 vembris è vita migravit M. D. LVIII. quum quin- *Maria*
obiit.
 que annos & iv. menses fegnasset. Princeps
 apud omnes ob mores sanctissimos, pietatem in
 pauperes, & liberalitatem in nobiles atque Ec-
 clesiasticos nunquam satis laudata. Ceterum
 tempus infame fuit ex immani præfulum sævi-
 tia, qui Protestantium vivicomburiis Angliam
 tristissimo ubique spectaculo funestarunt. Plures
 enim ex omni ordine Episcopos, verbi Mini-
 stros, & plebeios hoc diro supplicio quinquen-
 nio absumpserunt, quam (ut quidam observa-
 runt) *Henricus* VIII. totis xxxvii. annis, vel An-
 glia viderit, ex quo, regnante *Joanne*, Christiani
 in Christianos apud nos flammis sævire coepe-
 rint. Eodem quo *Maria* obiit die, post paucu-
 las horas *Polus* Cardinalis Archiepiscopus Can- *Et Polus*
Cardinalis.
 tuariensis, quartana conflictatus exspiravit. Vir
 quem pietas, doctrina, & integritas multo ma-
 gis quam Regii generis splendor illustrarunt,
 licet ille *Georgii* Ducis Clarentiæ, fratris *Ed-
 wardi* Quarti Regis Angliæ, è filia nepos.

ELIZA-

ELIZABETHA
 ANGLIÆ, &c.
 REGINA.
 PARS PRIMA.

M. D. LVIII.

ORS Mariæ aliquot horas celata Mors Mariæ significata.
 Præsulibus & Proceribus in Camera
 Parlamentaria (Ordines enim Regni ad Parliamentum jam-
 pridem convenerant) primum an-
 nunciatur. Illi ex præcipuo quodam
 dolore aliquantisper obmutescunt,
 mutua tamen consolatione se brevi colligunt, & luctu
 lætitiã miscentes, ne vel de successura tristari, vel de
 mortua lætari viderentur, ad publicas curas conversi,
 ELIZABETHAM veram legitimamque regni heredem ex
 successionis lege anni xxxv. Henrici VIII. declarandam,
 summa animorum conspiratione decernunt. Mox illis
 ex inferiori confessu convocatis Heathus Archiepiscopus
 Eboracensis Regni Cancellarius, inter medios singultus
 significat, optiram Reginam religioni & Reipub. morte
 Pars I. D imma-

1558. immatura præreptam esse; singulos inde dolorem tantum hausisse, ut omnem consolationem vinceret, nisi Deus Optimus Maximus, ex sua in Anglorum gentem misericordia, Elizabetham, alteram Regis Henrici filiam, incolumem conservasset. De cujus certissimo in successione jure quum nemo dubitare possit, nemo debeat; præsules & proceres una voce & una mente Reginam jamjam promulgatæ decrevisse, modo illi assenserint. Vix dixerat, quum omnes undique uno ore conclamantes ingeminarent: *Vivat Regina ELIZABETHA; Regnet diutissime, Regnet felicissime.* Nec mora, Parlamento soluto eam tubis clangentibus in majori Westmonasterii Palatio, & statim in primario urbis Londini foro, Reginam Angliæ, Franciæ, & Hiberniæ, fideique propugnatricem faustis populi acclamationibus & lætissimo applausu promulgarunt. Felicissimis sane auspiciis, nec alterum unquam Principem populus proniore & constantiore mente & amore, majore observantia, lætiori applausu, & votis repetitis, quoties in publicum prodiret, toto vitæ decursu, unquam profecutus est.

*Elizabetha
Regina
promulga-
tur.*

*Consiliarios
sibi adsci-
cit.*

Jam illa annos xxv. nata, usu & adversitate efficacissimis Magistris edocita, prudentiam supra ætatem comparaverat, cujus primum specimen in Consiliariis deligendis dedit. In sanctius enim consilium sibi adscivit Nicholaum Heathum Archiepiscopum Eboracensem, quem dixi, magna prudentia & modesto ingenio virum, Guil. Powlettum Wintoniæ Marchionem summum Angliæ Thesaurarium, Henricum Fitz-Alanum Arundeliæ, Fr. Talbottum Salopiæ, Edwardum Stanleium Derbiæ, Guil. Herbertum Penbrochiæ, Comites; Edwardum Baronem Clintonum maris præfectum, & Guil. Baronem Howardum Effinghamium Cubicularium; Thomam Cheineium, Guil. Petrum, Joannem Maso-
num,

num, Richardum Sackvillum ex ordine Equestri, & Nicholaum Wotqum Decanum Cantuariensem, qui omnes fuerunt Mariæ à consiliis, & ejusdem cum ea religionis. His è suis adjunxit temperamento quodam pro temporum ratione, Guil. Parrum Marchionem Northamptoniæ, Franciscum Ruffelium Comitem Bedfordiæ, Tho. Parrum, Edwardum Rogers, Ambrosium Cavum, Franc. Knolles, & Guil. Cecilium, qui Regi Edwardo Sexto fuerat à secretis, virum longe prudentissimum & instar multorum; pauloque post Nicholaum Baconum (cui custodiam magni Sigilli commisit:) singulos Protestantium doctrinam amplexos, nulloque sub Maria loco; quos, ut reliquos in eorum locum jam inde suffectos, ita temperavit & cohibuit, ut sibi essent devotissimi, & ipsa semper sui juris, nulli obnoxia.

Primis auspiciis primam curam, sed cum paucis intimis adhibet de Protestantium religione restauranda, quam sacris litteris, & primævæ Ecclesiæ sinceritati maxime consonam & verissimam esse, tum ex informatione à teneris, tum ex judicio, ad veritatem sibi persuaferat; & restaurare quidem certa & stabili sententia apud animum statuerat? Deinde cum reliquis, ut portus intercluderentur, Arx Londinensis alicui probatæ fidei committeretur, novum Diploma ad Thom. Comitem Suffexiæ Hiberniæ Proregem transmitteretur (qui Hiberniam non alias pacatiorem cccxx. equitibus, dcccxlx. peditibus præsidariis in officio continebat,) Diplomata itidem juridicis Magistratibus renovarentur, (ne juridicus conventus qui tunc agebatur, solveretur) cum clausula adjecta (*ne aliquod Officium conferrent,*) novi Justitarii & Vicecomites per Comitatus constituerentur, pecunia in *excambium* in transmarinas regiones non exportaretur, & concionatores à

De religione prima cura.

Domestica disponit.

1558. controversis in religione quæstionibus abstinere. Quod
 Externa
 curat. ad externa, ut legati ad Principes orbis Christiani mitterentur qui Mariæ obitum significarent. Ad Ferdinandum igitur Imperatorem protinus mittitur Thomas Chalonerus cum litteris, quibus Regina sua ipsius manu edocuit, *Sororem obiisse, se Dei benignitate, jure hereditario, & subditorum consensu in regna successisse; nihilque magis exoptare, quam ut vetus inter Anglicam & Austriacam familiam amicitia non solum conservetur, sed etiam augeatur.* Ad Hispanum in Belgio mittitur Baro Cobhamus cum documentis in eandem sententiam, necnon cum diplomate, quo comes Arundeliæ, Thurlbeius Episcopus Eliensis, & D. Wottonus à Maria ad pacem Cameraci tractandam nuper delegati, Reginæ nomine denuo delegantur; illisque Guilclmus Baro Howardus Effinghamius adjungitur. Henricus etiam Killegreus ad Germanorum Principum animos ex purioris religionis studio conciliandos clam submittitur, D. B. ad Danorum Regem, & Armigillus Waadus ad Ducem Holsatiæ.

Ab Hispano
 ambitur.

Philippus morte Mariæ uxoris comperta, veritus ne Regni Anglici vires & nomen, quæ sibi inprimis usui erant, amitteret, & regna Angliæ, Hiberniæ, & Scotiæ per Scotorum Reginam Galliæ coalescerent; per Comitem Feriæ, quem ad ægrotantem uxorem, atque Elizabetham invisendam miserat, serio cum Elizabetha agit de nuptiis cum illa contrahendis, pollicitus se gratiam peculiari dispensatione à Pontifice Romano impetraturum. Hoc eam admodum anxiam habuit, quod potentissimum Europæ Principem de se optime meritum, nuptias ultro ambientem rejicere, cum minus prudentis, tum parum gratæ videretur. Sollicitum hoc etiam habuit Gallorum Regem, qui Galliæ non poterat non timere, si Anglia novis nuptiis Hispano hosti denuo

nuo accederet. Ille igitur Romæ nihil non agit per Episcopum Engolismensem, ut nulla hujusmodi dispensatio impetraretur, quandoquidem Elizabetha Protestantium doctrinæ favere crederetur, imo etiam ut illegitima pronunciaretur. Sed hæc occultissime, ne Anglos, rebus nondum compositis, irritare videretur. Comes Feriæ ut has nuptias conficeret, Pontificiis in Anglia ubique inculcat, non aliam superesse illis rationem ad Catholicam religionem conservandam, & pristinum honorem tuendum; quibus neglectis, se non posse non misereri Angliæ, quasi opibus exhaustæ, militaribus viris indigæ, præfidiis & munimentis male firmatæ, ab apparatu bellico minus instructæ, & quasi Consiliarii regni consilii essent inopes. Et sane res Anglicana afflictissima nunc jacuit, hinc Scotico, inde Gallico bello implicata, ære alieno, quod Henricus VIII. & Edwardus VI. contraxerant, oppressa, ærario exhausto, Caleto & regione *Oyensi* cum magno apparatu bellico, non sine Anglici nominis dedecore, amissis, populo discordibus de religione sententiis distracto, Regina ab amicis potentibus nuda, & nulla exterorum principum cognatione munita.

Illam quum de his nuptiis animo attentius agitasset, mox apprehendit matrimonium mulieris cum relicto sororis, *ex rationis paritate*, æque ac viri cum relicta fratris, sacra auctoritate prohiberi, ideoque illicitum esse, etiamsi summi Pontificis accederet dispensatio: perspexitque, hujusmodi matrimonium ex dispensatione contrahendo, non posse non agnoscere se ipsam injustis nuptiis natam esse, quam pater Henricus (abdicata Catharina Hispana quia fratris relicta) genuerat. Quas tamen orbis Christiani Academia & Synodus Londinensis ex lege divina justissimas comprobaverat, ut illas cum Catharina injustas & omnino indispen-

1558.

Eum amolitur.

Amoliendi causa.

biles.

1558. biles. Procum itaque Philippum responso modestissimo, honesto, & virginali pudore, sed vere ex conscientiae scrupulo paulatim amolitur. Quum autem ille crebris litteris urgendo instaret; & illa compositos tanti Regis mores modestissima gravitate atque gratia, Majestate dignissimos, subinde prædicando admiraretur & imitari gauderet; prodierunt aulici qui contra Hispanos ut fastu tumidos declamitarunt; & nonnulli ex intimis Consiliariis in aures assidue infusurrarunt mollissimo ingenio Virgini, dum timerent ne animus in dubio facillime impelleretur, actum de ipsa & amicis esse, conclamatum de Anglia, si Pontificiam auctoritatem in dispensando, aut alia quacunque re agnosceret, duos Pontifices matrem illegitime Henrico VIII. enuptam pronunciaffe, & inde ex eorum sententia jam lata, Scotorum Reginam jus in regnum Angliæ sibi arrogare. Pontificem sententiam istam nunquam rescissurum, nec aliquid æqui à Romanis expectari posse, qui in matrem & illam fuerant iniquissimi; ad hæc, Gallum jam Romæ enixe agere, ut Maria Scotica legitima Angliæ Regina declararetur.

Illa animo ab hujusmodi nuptiis averfissimo, & Protestantium religionem præmovendi cupidissima, nihil Deo gratius, nihil ad importunum procum amolendum efficacius censuit, quam ut religio quamprimum mutaretur. Mutata enim religione, & ejus de nuptiis ambiendis animum mutatum iri minime dubitavit. Consultationem itaque inter intimos consiliarios, quo modo Protestantium religio, Pontificia profligata, restabileretur, maturari jussit, omnibus periculis, quæ inde existere possint, perpensis; & quibus rationibus depellantur. Illi hæc vel externa, vel interna fore præviderunt. Externa, vel à Pontifice Romano, qui Excommunicationis fulmen emitteret, & regnum in prædam
inva-

De Protestantium religione inducenda deliberat.

Pericula perpensis.

Externa.

invadentibus exponeret: vel à Gallo, qui occasione inde arrepta, pacis negotium Cameraci inchoatum procrastinaret, aut potius Reginae Scotorum nomine in Anglos bellum moveret, non solum ut in hostes, sed etiam hæreticos, Scotiamque ad idem excitaret, quæ jam ad ejus nutum: vel ab Hibernicis Romanæ religioni addictissimis, & ad rebelliones projectissimis: vel ab Hispano in vicino Belgio præpotente. Illi Pontificis excommunicationem; ut brutum fulmen minime formidandum, pacem à Gallo si offeratur amplectendam, sin minus, ambiendam statuerunt, quandoquidem eadem pax etiam Scotiam complectatur, Protestantes tamen Galliæ & Scotiæ neutiquam deserendos; Berwicum, & limites ad Scotiam, uti etiam Hiberniam, præfidiis majoribus firmanda: cum Hispano vero amicitiam inprimis, quoquo modo colendam, & antiquum fœdus Burgundicum confirmandum. Pericula interna præviderunt fore à Nobilibus regio consilio amotis, ab Episcopis, & Ecclesiasticis de gradu dejiciendis, à Judicibus qui pro tribunalibus federunt, ab Eirenarchis per singulos Comitatus, & à plebeiis qui regnante Maria re & æstimatione magni erant, quia Romanæ religioni devoti. Hos loco deturbandos & legum severitate coercendos, (quod & Maria contra Protestantes fecerat) nullosque nisi Protestantes ad rerum administrationem adhibendos, & in Collegia utriusque Academiae cooptandos censuerunt, simulque Pontificios Præfides ex Academiis, Scholarchas ex Wintoniensi, Ætonensi, ceterisque scholis submovendos. Protestantes illos, qui novandi studio abrepti, novam omnino Politiam Ecclesiasticam tunc procudere cœperunt, tempestive comprimendos, nec nisi unam eandemque religionem tolerandam, ne religionis diversitas inter Anglos (gentem animosam & bellicosam) perpetuas seditionibus

Internæ.

1558. bus faces subjiceret. Cura Liturgiam emendandi, quæ sub Edwardo VI. lingua patria edita, Parkero, Billo, Maio, Coxo, Grindallo, Whitheado, & Pilkingtono, Theologis eruditis & moderatis, Thomæque Smitho Equiti doctissimo demandatur, re nemini communicata nisi Marchioni Northamptoniæ, Comiti Bedfordiæ, Joanni Greio de *Pyrgo*, & Cecilio.

Ministro-
rum impa-
rentiam
reprimi.

Sacra in
parte vul-
gari lingua
permittit.

Justa Mariæ,
& Carolo V.
solvit.

Quidam autem verbi Ministri moræ impatientes, dum legibus præcurrere quam expectare mallent, primum per privatas ædes, mox per Ecclesias doctrinam Protestantium liberius profeminare, & plebs novitatis avida ad eos magno numero confluere, & de controversis in religione quæstionibus adeo inter se & cum Pontificiis rixari cœperunt, ut ad contentionum occasiones præcidendas Regina severe edixerit, ne hujusmodi quæstiones agitent. Permisit vero ut Epistolæ, Evangelia, atque Decalogus Anglica lingua, sine ulla tamen expositione, plebi prælegerentur, item Oratio Dominica, Symbolum Apostolorum & Litaniam vernacula lingua haberentur. Romano autem ritu in ceteris omnibus uterentur, donec de religionis cultu ex auctoritate Parliamentaria statueretur. Interim Mariæ sorori justa in Templo Westmonasteriensi magnifico apparatu solvit, & paullo post Carolo Quinto, qui ante biennium raro inter Cæsares exemplo, (sed quod omnibus victoriis gloriosius est,) se vicerat, imperio renunciaverat, & mundo vivere desierat, ut Deo soli totus viveret & vacaret.

M. D. LIX.

Nobiles
restituit &
vehit.

ANNO novo ineunte, Guil. Parrum, ob læsam Majestatem sub Maria gradu dejectum, Northamptoniæ Marchionem denuo creat, Edwardum Seimorum magna parte patrimonii, & paternis honoribus ex privata

privata quadam lege, adversantium invidia spoliatum, 1559.
 in Baronem Bellocampium & Hertfordiæ Comitem erigit, Thomam Howardum, filium secundum Thomæ Ducis Norfolciæ, honore Vicecomitis Howardi de *Bindon*, Henricum Carium de *Hunsdon*, ex Maria Bolena confobrinum, & Olivarium à Sancto Joanne de *Bletnesho* Baronum titulo exornat, qui singuli à Pontificia religione alieni. Jam regia pompa ab Arce Londinensi per mediam urbem incredibili applausu, quem (visu & auditu juxta venerabilis) supra modum adauxit, Westminsterium deducitur, ubi postridie patrum ritu inauguratur & inungitur ab Oglethorpo Episcopo Carljolenfi, quum Archiepiscopus Eboracensis & reliqui hoc munere defungi recusarent ex suspicioso & sollicito de religione Romana metu, quem tum prima ejus institutio in Protestantium religione illis injecerat, tum quod nuperrime Episcopum sacra celebrantem, hostiam ad adorationem tollere vetuerit, & Litaniam cum Epistola & Evangelio populari lingua habendam (quæ illi inter piacula habuerunt) permiserit. Vere tamen illa pia, quæ Deo quotidie, ubi primum surrexit, aliquandiu vacavit, inde statis horis in Sacrario privato; singulis diebus Dominicis & Festis Sacellum adiit, nec usquam alius Princeps majore cum devotione sacris interfuit. ¹ Concionibus Quadragesimalibus atrata, more prisca ævi semper interfuit, quanquam sæpius dixerit, quod de Henrico Tertio prædecessore legerat, se malle devote precibus Deum alloqui, quam alios de Deo diserte loquentes audire. ² De Cruce, Beata Virgine, & Sanctis haudquaquam contemptim sensit, nec de iis sine quadam reverentia unquam locuta, nec alios loqui patien-

Inauguratur.

De sacris quid sensit.

1. Conciones Quadragesimales atrata, & in ore prisca ævi attente audivit, quanquam *Edd. priores, quæ & sentiat pro sentit in margine habent.* 2. De Cruce autem, Beata in *Edd. priorib.*

1559. ter audivit. ¹ Et ne jejunium Ecclesiasticum in Quadragesima violaret, licentiam pro carniū esū singulis annis ab Archiepiscopo Cantuariensi rite rogavit.

Parlamentum habet.

Quæ in eo statuuntur.

Pauculis diebus interjectis, Comitia habentur Parliamentaria, in quibus primum omnibus omnium suffragiis sancitur, Elizabetham esse, & jure divino, civili Anglorum, & regni Statutis debere esse (ut ipsa formula utar) legitimam, indubitam, & certissimam Angliæ Reginam, & juste legitimeque è Regio sanguine prognatam, juxta successionis rationem ab Ordinibus regni anno xxxv. Henrici VIII. præscriptam. Lex tamen ista, quæ pater eam & Mariam successionem in regno excluderat, non refigitur: in quo Baconi prudentia (cui, ut juris oraculo, in ejusmodi rebus Regina tota innitebatur) à nonnullis desiderabatur, maxime quum Northumbrius id contra Mariam & eam objecisset, eoque nomine, Maria quantum ad se refixerat; & seditiosi nonnulli hinc perniciose in eam quasi minus legitimam Reginam postea arriperent; licet Jurisprudencia Anglica jam olim pronunciarit, Coronam semel susceptam omnes omnino defectus tollere. Ab aliis autem hoc ipsum prudentiæ Baconi dabatur, qui in tanta legum atque Actorum perplexitate, & inconstantia, quum quæ pro Elizabetha facerent, cum ignominia & probro Mariæ conjuncta viderentur, ulcus vetustate obductum refricare noluit, atque ad eam igitur legem ann. xxxv. Henrici se applicuit, quæ utriusque famæ & dignitati quodammodo ex æquo consulit.

De religione mutanda refertur.

In his Comitibus deinde post alia refertur de Corona Angliæ ad pristinam in rebus Ecclesiasticis jurisdictionem restituendam. Scilicet leges Henrici VIII. contra sedem Romanam, & Edwardi Sexti pro Protestantibus,

1. Desunt in Edd. prioribus usque ad, Pauculis diebus interjectis, &c.

à Maria

1559.

à Maria abrogatas revocando, atque etiam fanciendo, *ut quæcunque, jurisdictiones, privilegia, præminentie spirituales, quacunque Ecclesiastica auctoritate in usu jam olim fuerant, ad Ecclesiasticos visitandum, & omnimodos errores, hæreses, schismata, abusus, enormitates corrigendum, imperiali Angliæ Coronæ in perpetuum adjungerentur; ut Regina & successores Litteris Patentibus certos homines delegare possent, qui illam auctoritatem exerceant; ea tamen lege, ut nihil hæresim esse definiant, nisi quæ jam olim è sacris litteris Canonicis, aut quatuor prioribus Conciliis Oecumenicis, aut aliis Conciliis ex vera & germana sacrarum litterarum sententia, hæreses sunt definitæ, aut jam inde ex auctoritate Parlamenti, cum assensu Cleri Anglicani in Synodo definiuntur. Singuli Ecclesiastici, Magistratus, pensiones ex ærario accipientes, ad Academicos gradus promovendi, pupilli emancipandi, & ad prædiorum investituram, atque inter regios famulos admittendi, &c. jurejurando obstringerentur ad agnoscendam regiam Majestatem unicum & supremum esse suorum regnorum gubernatorem (titulus enim Supremi Capitis Ecclesiæ Anglicanæ minime placuit) in omnibus tam spiritualibus rebus aut causis, quam temporalibus: omnibus exteris Principibus & Potestatibus à causis intra suas ditiones cognoscendis, prorsus exclusis.*

His legibus in superiori confessu novem qui eo die aderant Episcopi (nec plures quam quatuordecim in vivis jam supererant) Eboracensis scilicet Archiepiscopus, Londinensis, Wintoniensis, Wigorniensis, Llandavensis, Coventrensis, Exoniensis, Cestrensis, & Carlionensis, Abbasque Westmonasteriensis obfirmate refragati sunt; E proceribus homo plane nemo præter Comitum Salopiensem, & Antonium Brownum Viccomitem Montis-acuti, quem Maria regnante, regni Ordines cum

xviii.
Martii.

1559. Thurlbeio Episcopo Eliensi Romam legasse dixi, ut Anglia in unitatem Romanæ Ecclesiæ, & Apostolicæ sedis obedientiam reduceretur. Hic ex quodam religionis ardore, & honoris oratione acriter instabat, magno Angliæ dedecori esse, si ab Apostolica sede, cui nuper se submisit reconciliaret, mox deficeret: & majori periculo fore, si excommunicatione effulminata, vicinorum hostium furori, ex hujusmodi defectione exponeretur. Se Ordinum Angliæ auctoritate universæ Angliæ nomine Pontifici Romano obedientiam detulisse, eandemque non posse non præstare. Majorem igitur in modum etiam atque etiam obtestando contendit, ut à Romana sede non secederent, cui Christianam fidem primum acceptam & perpetuo conservatam debent. At in confesso inferiori quum de his referretur, longe plurimi unanimes suffragati sunt, Pontificiis obmurmurantibus, plures è Protestantibus data opera tum è Comitibus, tum è Civitatibus & Burgis fuisse electos, & Norfolciæ Ducem, Arundeliæque Comitum, inter proceres potentissimos, in suam sive rem sive spem, Ceciliumque sua solertia suffragia emendicasse.

Disputatio
instituitur.

Jam animis hominum de religione discordantibus, uno eodemque edicto prohibetur, ne quis irreverenter de Sacramento Altaris loqueretur, & utraque species permittitur. Colloquium etiam Westmonasterii inter Pontificios & Protestantes coram Regni Ordinibus in ultimum diem Martii indicitur. Pro his eliguntur Rich. Coxus, Whitheadus, Edmundus Grindallus, Rob. Hornus, Edwinus Sandes, Ed. Gueftus, Joan. Elmarus, & Joannes Juellus: pro illis Joan. Whitus Episcopus Wintoniensis, Radulphus Bainus Episcopus Coventrensis & Lichfeldensis, Th. Watsonus Episcopus Lincolnienfis, D. Colus Decanus ad S. Pauli, D. Langdallus Archidiaconus Lewisensis, D. Harpesfeldus Archidiaconus Cantuarie s.

tuariensis, & D. Chadseius Archidiaconus Middlesexiæ. 1559.

Quæstiones propositæ erant: de sacris in lingua populari celebrandis, de auctoritate Ecclesiæ in cærimoniis ad ædificationem constituendis & abrogandis, & de sacrificio Missæ. Verum hoc in nihilum recidit. Post ^{Quo successu.} pauca enim verba ultro citroque de scripto recitata, quum de ratione disceptandi haudquaquam convenire possent, Protestantibus quasi parta victoria triumphantibus, Pontificiis conquerentibus durius cum illis actum esse, quod non nisi ante unum & alterum diem de quæstionibus præmoniti essent, quodque Baconus Custos Magni Sigilli (homo in Theologicis parum versatus, & Pontificiis infestissimus) tanquam Judex præsideret; quum ille tantum ordinis vindex esset constitutus. Sed quod verissimum, illi rem serius perpendentes, non ausi sunt, Pontifice Romano inconsulto, res tantas & in Ecclesia Romana minime controversas in quæstionem vocare; ubique exclamantes, *Quando de fide constabit, si semper liceat de fide disputare? Disputationes de religione¹ eo quo sceptrum semper vergere, & id genus alia.* Adeoque indignati sunt Lincolnienfis & Wintonienfis, ut Reginam, & hujus ab Ecclesia Rom. defectionis auctores, excommunicationis censura feriendos censuerint, qui hanc ob causam incarcerati. Prudentiores autem Pontifici Romano hanc potius committendam statuerunt, ne ipsi subditi obedientiam in Principem exuere, & seditionis signum tollere viderentur. Nec fecerunt hæc Pontificem Romanum, qui jam commotior jussit Edw. Carnum Cambro-Britannum, Equestris dignitatis Jurisconsultum, qui legationem pro Henrico VIII. & Maria Regina Romæ, & nunc pro Elizabetha, egerat, Legati munus deponere, atque (ut ipsissimis

^{Carnus Romæ detinetur.}

1. *Eo semper quo sceptrum, vergere, in Edd. prioribus.*

verbis

1559. verbis utar) *vigore mandati vivæ vocis sanctiss. D. Papæ oraculo facti, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub majoris Excommunicationis, necnon bonorum omnium amissionis pœna, ne urbe excederet, sed Hospitalis Anglorum administrationem susciperet,* (scilicet ne occultas Gallorum in Elizabetham molitiones edoceret, quod sedulo ante ex charitate in patriam fecerat.) A nonnullis tamen creditur folertem illum senem hoc exsilium ex inflammato Rom. religionis studio sponte elegisse.

De Caletō
disceptatur.

Interea (ut temporis seriem fecutus, hæc Ecclesiastica & Parlamentaria aliquantisper omittam) Delegati Angliæ & Hispaniæ (qui Cameraci de pace tractabant) cum Gallis acriter de Caletō restituendo disceptantes, nullo modo ut Caletō cederent consequi poterant, etsi supra tres aureorum milliones legitima obligatione à Gallis debitos è rationibus hoc nomine expungendos proponerent. Hispanus, quum sui causa Angli amiserint, & in Belgii usum esse prospiceret ut Anglici juris esset, vere quidem, & honeste ab Anglis stetit, alioqui pacem omnino detrectaturus. Obstiterunt contra Galli, unum Caletum non posse refarcire damna Gallis ab Anglis illata, oppidis eorum ope ab Hispanis captis, plurimis viculis Britannicæ Armoricæ ab Anglica classe incensis & direptis, navibus interceptis, commercio (quod regni nervus) interrupto, & infinita pecunia ad prohibendas Anglorum exscensiones profusa. Præterea Caletum vetustum esse Imperii Gallici patrimonium, bello olim amissum, bello jam recuperatum, minime igitur restituendum: immo & Gallicæ Ordines hoc decrevissent. Restituere enim nihil aliud esse, quam gladium hosti in manus reddere, & Gallorum animos à rege suo æternùm avertere; inique igitur & absurde Anglos repetere. Illi contra, se æquissime & summa cum ratione repetere contenderunt: scilicet, Caletum Regni Angliæ

Angliæ particulam uno & altero seculo exstitisse, nec tantum jure belli, sed hereditariè acquisitum, & pacti-
onibus pro aliis quibusdam locis, quibus reges Angliæ
cesserant, concessum. Damna illa accepta Hispanis im-
putanda, qui Anglos invitos in belli societatem per-
traxerunt, ex quo, locis munitissimis amissis, & duci-
bus captis, detrimentum ceperunt longe maximum, com-
modum vero plane nullum: Quicquid Galliæ Ordines
decernunt quia ipsis fructuosum est, non eo nomine
justum esse. Nec Caletum juste posse detineri, quum
pactis jam conditionibus singula loca superiore bello
capta ceteris Principibus restituantur. Responderunt
Galli, hoc fieri ratione nuptiarum quæ inter reliquos
Principes contrahendæ. Proposuerunt igitur, ut primo-
genita filia Mariæ Scotorum Reginae & Delphini Galliæ,
nuberet filio primogenito Elizabethæ, quæ Caletum in
dotem referret, simulque Scotorum Regina jure, quod
in Anglia habet, cederet; vel filia Elizabethæ primo-
genita nuberet filio primogenito Reginae Scotorum, si-
mulque Angli juri ad Galliæ regnum, quod vindicant,
renunciarent, omniaque quæ Galli Angliæ debent, re-
mitterentur, Caletum interim penes Gallos esset. Hæc
ut incerta, alterius ævi, & ad moras nectendas excogitata, furda aure neglexerunt Angli. Hucusque deven-
tum erat, quum Hispanus certis nunciis accepisset, Eli-
zabetham non solum oblatum connubium amoliri, sed
in religione pleraque omnia vertere & mutare. Inde
studium ejus de Caletto restituendo, quod fixum ante
videbatur, labascere cœpit; Hispanique delegati moræ
impatientes, quum de ceteris inter ipsos & Gallos quo-
dammodo convenisset, præ se tulerunt se nolle diutius
bello distineri de Caletto, nisi Angli in sexennale bel-
lum, largius quam antea pecuniam & copias confer-
rent. Hinc Cardinalis Lotharingus erectior, Scotorum
Reginam

1559. Reginam neptim suam, veram & indubitatam Angliæ Reginam esse, Hispani delegatis asseveranter affirmat; Hispanum igitur, si modo justitiam colat, eniti debere ut Caletum nepti, justissimæ Angliæ Reginæ, in manibus traderetur. Hoc Hispani (quibus Gallorum potentia suspectior) haud libenter audiebant. Ideoque Catharinam Greiam, Hen. VIII. è sorore proneptim, ex Angliâ recte subducere tentabant, ut haberent quam opponerent Scotorum Reginæ & Gallis, si quid humanitus Elizabethæ accideret, quo minus Gallia Angliæ & Hiberniæ accessione amplificaretur. Et admodum urgebant ut induciæ inter Angliam & Galliam agitentur, donec convenirent, & interea temporis Caletum Hispano, ut honorario arbitro, aut sequestro committeretur; quod Galli & Angli non minus abnuerunt.

Præsenferat hæc Elizabetha, quæ nuptiis cum Hispano neglectis, & religione mutata, nihil boni ab Hispanis sperare poterat. Noverat etiam Cameracensem Tractatum eo consilio susceptum, ut Protestantium religio excinderetur. Et sane pax pro sexus ratione, & ob ærarii inopiam justissimo bello optatior ipsi visa, quæ gloriosius esse pacem prudentia firmare, quam bellum per acies conficere, dicere solebat. Nec è sua vel nominis Anglici dignitate Hispani præsidio inniti existimavit. Suam igitur sibi pacem seorsim conficiendam, & cum Gallo de Caletum transigendum consultissimum putabat, eo etiam sollicitata crebris Galli, Montmorentii Galliæ Conestabilis, Francisci Vindocini litteris, & nunciis à Guisio per Baronem Greium, quem ad Guinas captum ea de causa è carcere dimiserat. Ad hanc transactionem Guido Cavalcantius Patritius Florentinus in Angliâ à pueritia educatus, adhibetur; quocum Gallus secreto collocutus, tutissimum existimavit, ut clam Hispanis in obscuriori aliquo vel Angliæ vel Galliæ viculo per delegatos

Cum Gallo
de pace
tractatur.

gatos submissos hæc tractarentur. Contra Elizabetha, masculi animi virgo, professa est, se Principem esse absolute liberam ad actiones suas per se & suos administratos gerendas. Licet regnare sorore, nihil nisi Hispano consulto fuerit administratum, se tamen velle inconsulto Hispano, non loco obscuro, sed ad Castellum Chasteau in Campbressis. Cameracense (quod parum ab urbe Cameraco abest) inter suos & Galliæ delegatos hoc transigi. Et hinc sane non minorem apud Hispanum offensam subiit, quam prius ob connubium spreto, & religionem immutatam. Gallus tamen cautus, ut exploraret quo esset in nuptias & Hispanum animo, duos rogavit scrupulos sibi prius eximi: alterum, si ille Caletto cederet, priusquam certo sciret quem maritum Regina sibi assumeret, Caletum facile in Hispani manus deveniret, qui quantivis pretii emeret, & uxores dilectis maritis nihil non concedant; alterum, an (quod Hispani jactant) Angli ejusmodi fœdere Hispanis alstringantur, ut una cum illis contra quoscunque bella gerant? Ad hæc responsum est: Reginam eo esse in Regnum Angliæ materno animo, ut in mariti gratiam Caletto minime cederet, & si maxime vellet, populum Anglicum nullo modo laturum. Fœdus autem ejusmodi cum Hispano intercedere nullum, sed tantum necessitudinem; liberrimamque illam esse ad fœderationem quæ Angliæ sit usui, cum quocunque Principe contrahendam. Hinc visum ut ad Castellum Cameracense de componendis controversiis & pace concilianda agerent utrinque delegati. Pro Regina Angliæ Thurlbeius Episcopus Eliensis, Guilielmus Baro Howardus Effinghamius Reginæ Cubicularius supremus, & Nicholaus Wottonus Ecclesiarum Metropolitanarum Cantuariæ & Eboraci Decanus: pro Rege Galliæ Carolus Cardinalis à Lotharingia Archiepiscopus & Dux Rhemensis, Par primus Franciæ, An-

1559. nas Dux Montmorentius, Par, Conestabilis, & Magnus Magister Franciæ, Jacobus Albonus Dominus à St. Andrea, Marchio Fronfac, & Franciæ Marecallus, J. Morvillerius Episcopus Aurelianensis, & Claudius Albo-
 Pacis cum Gallo facta. spinaeus in privato Consilio Secretarius. Inter hos conventum in hæc fere verba: *Neuter Princeps alterum invadet, aut invadenti auxiliabitur. Si subditi quid contra hanc pacem attentarint, ipsi punientur, & pax non violabitur. Commmercium libere exercebitur, naves armatae, priusquam oram solverint, cautionem præstabunt, quod alterius Principis subditos non deprædentur, munitio apud Aimouth in Scotia diructur. Rex Franciæ per octo annos pacifice gaudebit oppido Caletto cum pertinentiis, & XVI. tormentis majoribus. Quo tempore exacto, eadem cum oppido Elizabethæ restituet. Octo mercatores exteri, non Gallo subditi, fidem interponent pro solutione quingentorum millium Coronatorum nomine pænæ pro non restituto Caletto. Elizabethæ tamen semper remanebit jus suum in dictum oppidum. Obsides quinque dabuntur donec mercatores se obligent. Si quid durante tempore prædicto, per Reginam Angliæ, aut ejus subditos ex ejus auctoritate, jussu, aut approbatione armis directe, vel indirecte attentatum, aut innovatum fuerit contra Regem Christianissimum, aut Reginam Scotorum, ab omni promissione fideque data liberabuntur & absolventur, & obsides & mercatores liberati erunt. Si per Regem Christianissimum, Reginam Scotorum, aut Delphinum quid attentatum, aut innovatum fuerit itidem contra Reginam Angliæ, possessione Caleti sine ulla dilatione cedere tenebuntur.*

Pax etiam cum Scota facta.

Eodem loco, & iisdem diebus per eosdem delegatos pax etiam confecta est inter Reginam Angliæ, Franciscum & Mariam Regem & Reginam Scotorum, quibusdam articulis de concessione *salvorum conductuum*, homicidis.

micidis, latronibus, deprædatoribus limitaneis, & transfugis, ad Anglos & Scotos relatis. De quibus quum inter Tho. Comitem Northumbriæ, Cuthbertum Tunstallum Episcopum Dunelmensem, Guil. Baronem Dacreum de Gillelandia, & Jacobum Croftum Villæ & Arcis Berwici Capitaneum Anglos; Comitem Mortoniæ, Baronem Humium, & St. Clerum Decanum Glascuensem Scotos, apud *Upsalington* convenisset, pax inter Reginam Angliæ, Regem Galliæ, Delphinum & Scotorum Reginam per Angliam promulgata, quæ averfis auribus tanquam in dedecus Anglorum ob Caletum amissum & non restitutum à populo excepta, dum Protestantes culpam in Episcopos & Pontificios, & illi identidem in Baronem Wentworthum Præfectum è Protestantium numero transferrent. Et eo sane nomine, Maria regnante, ille absens & inauditus in quæstionem vocatus, nunc autem denuo temporibus mutatis, in iudicium revocatus, auditus, & *Parium* iudicio absolutus. Radolphus autem Chamberlanus qui Castro Caletensi, & Johannes Harlestonus qui munimento ad *Risebank*, præerant, ob stationem desertam, læsæ Majestatis postea damnati, sed supplicium remissum.

1559.

Baro Wentworthus & alii in iudicium de Caletto vocati.

Quum jam Parlamentarius^o conventus solvendus, visum est universis, ut tertius ordo Reginam de nuptiis mature contrahendis moneret. nec proceres quidem se adjungere voluerunt, ne quis eorum in suam spem hoc proponere videretur. Thomas itaque Gargravius, tertii ordinis Orator, cum paucis delectis Reginam, impetrata prius venia, accedit, & excusatione à suo officio, principis mansuetudine, & rei magnitudine facta, & attentione hinc conciliata, in hanc sententiam pergit: *Nil est quod Deum immortalem ardentiore studio assidue comprecamur, quam ut felicitas, ex æquissimo tuo imperio hæctenus percepta, Anglorum genti in omnem*

Ordines Reginam ad nuptias hortantur.

1559. *æternitatem perpetuetur. Hoc quæ fieri possit, dum animo & cogitatione plurima versamus, comprehendere non possumus, nisi vel tu in æternum imperes, quod sperare non licet, vel ex matrimonio liberos maternæ virtutis ac Imperii simul heredes suscipias. Quod Deus Opt. Max. faxit. Hoc simplex, hoc unicum, cunctaque complexum omnium Anglorum votum. Ceteris omnibus cujuscunque loci & ordinis, maxime vero Principibus curandum est, ut licet ipsi mortales existant, Respublica immortalis perennet. Hanc vero immortalitatem Anglis donare poteris, si, quod humana natura, ætas, forma, & fortuna postulant, aliquem in maritum adsciveris, qui sit solatio & adjumento, secundarum adversarumque consors. Unius enim mariti opera magis ad res gerendas quam multorum conjuncta industria proculdubio valet. Nihil esse potest à publicis rationibus magis alienum, quam eam Principem, in cujus matrimonio salus Reipub. & pax continetur, calibem, quasi Vestalem virginem vivere. Regnum è majoribus acceptum liberis relinquendum, qui regno futuri & ornamento & firmamento. Reges Angliæ nulla de re magis sollicitè unquam cogitarunt, quam ne Regia familia orbitate intercideret. Hinc recenti memoria Henricus VII. avus tuus, Arthuro & Henrico filiis de conjugio etiam ætate adhuc tenella prospexit. Hinc pater Edwardo filiolo vix octenni Mariam Scotorum Reginam in uxorem ambivit, & nuperrime Maria soror vetula Philippo Hispano nupsit. Si orbitas tam regiis, quam privatis familiis pro maxima pœna à Deo infligi soleat, quale & quantum sit piaculum, si Princeps eandem sibi ultro accersat, unde infinita miseriarum moles Rempub. omnibus calamitatibus, quas meminisse animus horret, necessariò obruat? Quod ne eveniat, non solum pauculi qui coram adsumus, sed univèrsa Anglia, imo
singuli*

singuli Angli ad pedes prostrati supplice voce, crebrisque suspiriis ex intimo animo demississime efflagitamus & obtestamur. Hæc ille ornate & pluribus. 1559.

Illā paucis respondit: *In re minime grata perspectissima vestra populique mei benevolentia pergrata est, utique ab animo erga me & Rempublicam optimo profecta. De matrimonio quod tantopere suadetis, mihi jamdiu persuasum, me à Deo in hanc lucem editam, ut ea quæ divinæ gloriæ cedant inprimis cogitarem & facerem. Hinc id genus vitæ delegi, quod à sollicitudine rerum humanarum liberrimum, ut uni Deo vacarem. A quo, si vel potentissimorum Principum oblata connubia, vel intentatæ mortis periculum dimovere potuissent, conjugis honore jampridem potita fuisset. Et hæc quidem ego privata cogitavi. Nunc vero, quum publica regni administrandi cura accesserit, maritales etiam curas attrahere, inconsideratæ videatur imprudentiæ. Imo, quod satisfacere posset, ego jam antea mihi maritum matrimonio conjunxi, Regnum scilicet Anglicum. Et ecce, inquit, quod vos oblivisci demiror, maritalis hujus fœderis, & matrimonii mei cum regno meo pignus. (Simulque digito extento aureum ostendit annulum, quo in inauguratione se regno in matrimonium conceptis verbis rite dederat.) Respiratione hîc facta, Nec mihi, quæso, inquit, miseram orbitatem exprobrando objicite. Vos enim singuli, & quotquot existunt Angli, mihi liberi, mihi cognati, quibus nisi me Deus orbaverit (quod absit) orba sine injuria censerî non potero. Vos autem laudo, quod maritum mihi non præstitueritis. Hoc enim Principis absolutæ Majestati, & vestrâ prudentiâ qui subditi nati, indignissimum fuisset. Nihilominus, si divino numini ita visum fuerit, ut aliam vivendi rationem incam, promitto nihil me facturam quod Reipub. sit fraudi; sed ejusmodi maritum, quoad fieri possit, assumpturam,*

Illā respon-
det.

1559. *pturam, cui Respub. non minori sit quam mihi ipsi curæ. Sin in suscepto vitæ genere permansero, non dubito, quin divinum numen & mea & vestra consilia ita dirigat, ut de successore non ambigatur, qui magis Reipub. sit usui, quam qui ex me enascatur, quum optimorum Principum soboles subinde degeneret. Ceterum satis superque mihi futurum, tum ad nominis memoriam, tum ad gloriam, si, quum extremum vitæ spiritum edidero, sepulchrali marmori inscribatur, HIC SITA ELIZABETHA, QUAE VIRGO REGNAVIT, VIRGO OBIIT.*

Alia in hoc Parlamento statuta.

In hoc Ordinum conventu, præter ea, quæ dixi, quædam scita & sancita erant de Regina persona non violanda, de Decimis & Primitiis Coronæ restituendis, de uniformi precum publicarum ratione, Liturgia sc. & Sacramentorum administratione quæ sub Edwardo Sexto, pauculis immutatis, per singulas Ecclesias habenda; pœna eandem depravantibus, aut aliam quamcunque usurpantibus inflicta. De sacris adeundis diebus Dominicis & Festis, multa duodecim denariorum absentibus in singulos dies imposita, eademque pauperibus eroganda. Item de feditiosis contra Reginam rumoribus, mercimoniis, re nautica, pannaria, ferraria, de coitionibus tumultuosis, & illicitis. Atque, ut cetera omittam (lege non impressa) de Archiepiscoporum & Episcoporum possessionibus. Ne illi Ecclesiæ fundos nisi ad XXI. annorum, aut *trium*, ut vocant, *vitarum terminum*, aliis quam Reginae & successoribus darent, concederent, aut locarent, *pristinis redditibus reservatis*. Exceptio autem illa *pro Regina*, aulicis ejus benignitate abutentibus, & Episcopis in rem suam attentis quæstulosa, Ecclesiæ vero admodum damnosa cessit, donec Jacobus Rex primis regni auspiciis magno Ecclesiæ bono prorsus sustulerit. Proscriptus autem plane nemo, quod sæpius primis Regum Parliamentis fieri assolet: nata-

libus

libus restituti erant Gregorius Fines Baro Dacreus, 1559. Thomaeque frater, quorum pater supplicium regnante Henrico VIII. luerat, Henricus Howardus, qui postea Northamptoniæ Comes, & tres ejus sorores, liberi Henrici Howardi Comitis Surriæ, qui ab Henrico VIII. jam morituro leviculis de caussis securi percussus, Joannes Greius à Pyrgo frater Marchionis Dorsetæ, Jacobus Croftus, Henricus Gates, qui Maria regnante læsæ Majestatis convicti, & alii nonnulli.

Nobiles restituti.

Parlamento dimisso, ex ejusdem auctoritate Liturgia in lingua populari in Ecclesias illico inducitur, Imagines sine tumultu amoveantur, Episcopis, Pontificiis, & aliis Ecclesiasticæ professionis juramentum *Suprematus* proponitur, quod plerique omnes eorum, Henrico VIII. regnante, juraverant. Quotquot jurare abnuerunt, Beneficiis, Dignitatibus, & Episcopatibus exuuntur. Nec illi sane plures (ut ipsi prodiderunt) in universo regno, quod supra IXM. cccc. *Promotionum* Ecclesiasticarum numerat, quam LXXX. Rectores Ecclesiarum, I. Præbendarii, xv. Præsides Collegiorum, Archidiaconi XII. totidem Decani, vi. Abbates, & Abbatissæ, & Episcopi XIII. omnes qui tunc federunt (præter unum Antonium Landavensem ob sedis suæ calamitatem;) Nicholaus scilicet Heathus Archiepiscopus Eboracensis, qui Cancellarii munere jampridem sponte cesserat, & in suo Chobhamiæ prædiolo in Surria, Deo & bonis studiis securus plures annos vixit, tanta apud Reginam gratia, ut eum subinde mira comitate inviserit; Edmundus Bonnerus Londinensis, legationibus apud Imperatorem, Pontificem Rom. & Gallum defunctus, sed qui auctoritati tantam naturæ acerbitatem adjunxerat, ut crudelitatis notam apud omnes subierit, & carcere magnæ vitæ parte detineretur; Cuthbertus Tunstallus Dunelmensis, omni politiori litteratura instructissimus, multis honorum

Liturgia in lingua populari.

Episcopi Pontificii abdicati.

1559. honorum gradibus domini decursis, & legationibus celebris, qui junior Pontificium primatum acriter prolixam ad Cardinalem Polum epistola impugnavit, & grandævus Lambethæ in libera custodia obiit; ubi etiam Thomas Thurlbeius Eliensis Romana legatione de obedientia sedi Romanæ deferenda, & Cameracensi Tractatu magnam prudentiæ laudem consecutus, vitam exegit; Gilbertus Bournus Bathoniensis & Wellensis de sede sua bene meritus; Joannes Christopherfonus Ciceftrensis, qui Græce doctissimus in Reipub. Christianæ usum multa Eusebii & Philonis fidelissime transtulit; Joannes Whitus Wintoniensis vulgariter doctus, & poëtica facultate, ut tempora ferebant, tolerabilis; Thomas Watsonus Lincolnensis, spinosa Theologia eruditus, sed austera gravitate morosus; Radulphus Bainus Coventrensis & Lichfeldensis, qui alter Hebraicæ linguæ restaurator, & ejusdem Lutetiæ Professor Regius, quem sub Francisco primo bonæ litteræ reflorescerent; Owenus Oglethorpus Carliolensis; Jacobus Turhervillus Exoniensis; & David Polus Petroburgensis. Postea Fekenhamus Abbas Benedictinorum Westmonasterii, vir doctus & bonus, qui longo tempore vixit, & publice bene de pauperibus merendo, animos adversariorum ad benevolentiam allexit, loco motus erat. Hi primum in carcerem dati, sed plerique mox amicorum, vel Episcoporum custodiæ commissi, præter duos istos proterviores, Lincolnensem & Wintoniensem, qui Reginam excommunicare minabantur. Tres vero, Cuthbertus Scotus Cestrensis, Richardus Patus Wigorniensis, & Thomas Goldwellus Afsaphensis solum sponte mutarunt, necnon Virgines aliquot velatæ, ut postea Nobiles nonnulli. E quibus notæ melioris erant, Henricus Baro Morleius, Fr. Inglefeldius, Robertus Peckhamus, ambo ab intimis consiliis Mariæ Reginæ, Thomas Shelleius, & Joannes Gagæus.

In Episcoporum demortuorum & profugorum loca 1559.
 suffecti fuerunt Protestantes qui reperiri poterant doctif- Protestan-
 tes Episcopi
 substituti.
 simi. Matthæus Parkerus, vir pius, eruditus, & mori-
 bus modestissimis, qui Henrico VIII. à sacris, Colle-
 giatæ Ecclesiæ *Stoke-Clare* Decanus præfuerat, ad Ar-
 chiepiscopatum Cantuariensem rite electus, concione ha-
 bita, Spiritu Sancto invocato, & Eucharistia celebrata,
 impositione manuum trium quondam Episcoporum,
 Guil. Barloui Bathoniensis, Joan. Scorii Cicestrensis, Mi-
 lonis Coverdali Exoniensis, & Joan. Suffraganei Bedfor-
 diensis, Lambethæ consecratur. Ille postea consecravit
 Edmundum Grindallum, Theologum præstantem, in Ep-
 iscopum Londinensem, Richardum Coxum, qui Ed-
 wardi Sexti pueritiæ informator, in Eliensem, Edwinum
 Sandes, in concionibus expeditum & profluentem, in
 Wigornensem, Roulandum Mericum in Bangorensem,
 Tho. Youngum, eruditum utriusque Juris Professore,
 in Menevensensem, Nicholaum Bulinghamum, LL. etiam
 Doctorem, in Lincolnensem, Joannem Juellum, omni
 liberali doctrina instructissimum, in Sarisburiensem, Ri-
 chardum Davis in Asaphensem, Edwardum Guestum in
 Roffensem, Gilbertum Barcleium in Bathoniensem,
 Thomam Benthamum in Coventrensem & Lichfelden-
 sem, Guilielmum Alleyum, disertum sacrarum littera-
 rum interpretem, in Exoniensem, Joannem Parkhur-
 stum, humanioribus litteris excultissimum, in Norwi-
 censensem, Robertum Hornum, valido & fœcundo inge-
 nio, in Wintoniensem, Richardum Cheneium, Luthero
 addictissimum, in Glocestrensem, & Edmundum Scam-
 blerum in Petroburgensem. Confirmavit autem Guili-
 elmum Barlouum (qui regnante Henrico VIII. fuerat
 Menevensis & postea Bathoniensis) in Cicestrensem, &
 Joannem Scorium, virum erudito judicio, qui prius fu-
 erat

1559. erat Cicestrensis, in Herefordensem. Itidem in Provincia Eboracensi Youngus à Menevensi ad sedem Eboracensem translatus, Jacobum Pilkintonum, doctrina & probitate præstantem, in Dunelmensem, Joan. Bestum in Carliolensem, & Guilielmum Downhamum in Cestrensem consecravit. Quales hi fuerint, & quanta sub Maria vel in Germania exsulantes, vel in Anglia latitantes perpeffi sint, Ecclesiastico historico enarranda relinquo.

Quum autem viri docti rarius invenirentur, multi ex officina mechanici, & non minus illitterati, quam ipsi Pontificii sacerdotes, Dignitates Ecclesiasticas, Præbendas, & opima sacerdotia consecuti sunt. Plurimis tamen Pontificiorum sacerdotum magis ipsorum, & religionis etiam suæ usui visum est, obedientiam Principi, Papæ auctoritate renunciata, jurare vel hoc consilio, ut Protestantes Ecclesiis suis excluderent, simulque suorum qui abdicati erant, inopiæ subvenirent. Hanc illi piam prudentiam instarque meriti existimarunt; ideoque Pontificem Rom. de juramento pro sua auctoritate dispensaturum sperarunt.

Ita religio in Anglia mutata, orbe Christiano mirante, quod tam facile, & sine motu. Sed illa non subita mutatio, (quæ haud unquam facile feratur) verum lenta, & gradatim. Mensem enim integrum & amplius à Mariæ obitu (ut summatim, quæ jam dixi, repetam) Romana religio eodem quo prius stetit loco. Vicesimo septimo Decembris permissum ut Epistolæ, Evangelia, Decalogus, Oratio Dominica, Symbolum, & Litanía vernacula lingua haberentur: vicesimo secundo Martii, quum Ordines regni convenissent, ex revocata Edwardi Sexti lege, integer usus Cœnæ Dominicæ, scilicet sub utraque specie, conceditur: vicesimo quarto Junii, ex auctori-

Quibus gradibus religio mutata.

auctoritate legis *De uniformitate precum publicarum,* 1559. & *Sacramentorum administratione,* Missæ sacrificium aboletur, & Liturgia in lingua Anglica constabatur. Mense Julio Episcopis & aliis sacramentum *Suprematus* propositum, & Augusto Imagines è templis emotæ, fractæ, aut combustæ. Quum autem calumniantia ingenia Regnam fugillarent, quasi titulum *Supremi Capituli Ecclesiæ Anglicanæ,* & auctoritatem sacra in Ecclesia celebrandi arrogarit: illa edito scripto declarat, se nihil aliud arrogare, *quam quod ad Coronam Angliæ jam olim jure spectavit, scilicet se sub Deo summam & supremam gubernationem & potestatem in omnes regni Anglici ordines, sive illi sint Ecclesiastici, sive Laici, habere: quodque nulla extranea potestas ullam in eos jurisdictionem vel auctoritatem habeat, aut habere debeat.*

Reginæ in Ecclesiasticis auctoritas explicata.

Ex hac religionis mutatione, ut observarunt Politici, Anglia facta est omnium regnorum in orbe Christiano liberrima, scepro ab externa Pontificis Rom. servitute quasi manumisso; & opulentior quam seculis superioribus, immensa pecunia domi retenta, quæ pro Primitiis, Indulgentiis, Appellationibus, Dispensationibus, Palliis, & id genus aliis, Republica supra fidem exhausta, Romam assidue exportari solebat.

Utilitas ex religione mutata.

Religione Protestantium auctoritate Parliamentaria jam constabilita, Elizabethæ prima & præcipua cura fuit, ut eandem sartam tectam contra omnes omnium machinationes inter medios eo nomine hostes constantissime tueretur; nec tantillum quidem unquam innovari permisit. Secunda, ut æquabilitatem in universa vita, singulisque actionibus conservaret. Unde pro Symbolo usurpavit, SEMPER EADEM. Reliqua consilia in his steterunt, ut suorum securitati provide consulere. ut enim, quod sæpe in ore habuit, Respub. semper esset

Reginæ in religione & Repub. tuenda cura.

Symbolum.

1559. tuta, illa nunquam fuit secura. Utque apud suos amorem, apud hostes metum, apud omnes gloriam compararet. Illa enim norat, firma & mansura ea esse, quæ prudentia inchoat, & cura conservat. Quò modo his virilibus curis & consiliis sexum superavit, & quid effecit prudentissime prævertendo, divertendo, & fortissime resistendo, ex iis quæ incorrupta fide ex ipsis (ut ita vocem) regni commentariis tradentur, præsentēs & posterī judicarint.

Principibus
exteris pro
Pontificiis
interceden-
tibus re-
spondet.

Hoc tempore quum Imperator & Catholici Principes crebris litteris intercederent, ut clementer cum Episcopis abdicatis ageretur, & templa in urbibus seorsim Pontificiis permitterentur, respondit: *Etsi Pontificii illi-
Episcopi insolenter & palam contra leges latas, & regni quietem reluctati fuerint; & obstinate nunc eam doctrinam rejiciant, quam plerique ipsorum sub Henrico Octavo & Edwardo Sexto mente & manu publice concionibus & scriptis, quum ipsi non essent privati, sed publici Magistratus, aliis ultro proposuerant: se tamen velle cum illis in tantorum Principum gratiam leniter agere, quamvis non sine suorum offensa. Templam autem in quibus sua divina officia seorsim celebrent, salva republica, & illaeso honore atque conscientia, concedere non posse. Nec causam subesse ullam cur concederet, quum Anglia non novam aut alienam amplectatur religionem, sed eam quam Christus jussit, prima & Catholica Ecclesia coluit, & vetustissimi patres una voce & mente comprobaverunt. Permittere vero templa cum ritibus diversis, præterquam quod legibus Parliamentaria auctoritate sancitis aperte repugnet, nihil aliud esset, quam religionem ex religione serere, mentes honorum varie distrabere, factiosorum studia alere, religionem atque rempublicam conturbare, & divina humanaque commiscere: quod esset re malum, exemplo pessimum, suis por-*

perniciosum, & illis ipsis, quibus permiffum, nec admodum commodum, nec plane tutum. Statuisse igitur ex insita clementia, & potiffimum ipsorum rogatu, paucorum privatam insolentiam nonnihil connivendo velle sanare, ita tamen ut præfractas eorum mentes indulgendo haudquaquam foveret.

1559.

Hispanus spe nuptiarum cum Elizabetha excussus, & Galli filiam jam ducturus, de Anglia nihilominus serio cogitat, quam Gallico scepro conjungi neutiquam voluit. Utque tanti regni dignitatem in sua familia retineret, Ferdinando Imperatori patruo auctor erat, ut alterum è filiis Elizabethæ in maritum commendaret, quod ille litteris amore plenissimis quamprimum fecit, & per Gasparum Preinorum *liberum Baronem in Stibing* sedulo egit. Ipseque Hispanus, ut hoc efficeret, eximium & singulare studium Elizabethæ benignissime pollicetur, & illa vicissim ei, jam Hispaniam per mare cogitanti, & naves, & portus, & omnia summa necessitudinis officia per Tho. Chalonerum cumulate defert.

Ferdinandus Imp. Carolum filium Regi-
næ in mari-
tum com-
mendat.

Gallus ex altera parte in regis Delphini filii sui & Mariæ Regiæ Scotorum gratiam (conjectis in Angliam oculis) præfidiarios Gallos è Scotia non deduxit, quod ex pacto promiserat, sed plures clam submisit, & cum Pontifice Romano vehementius quam antea egit, ut Elizabetham hæreticam & illegitimam, Mariamque legitimam Angliæ Reginam declararet, obtestando, ne cæca exspectatione ex Anglia penderet, neve Galliam in obsequio Ecclesiæ Romanæ immotam Angliæ jam iterum deficienti postponeret. Hispanus tamen & Imperator per suos Romæ studiosissime, sed occulte contranitendo impediunt. Dum Pontifex consulto ambiguus rem

Gallus Angliæ regnum Scotæ vendicat.

1. Declararet. Quod tamen Hispanus & Imperator per suos Romæ studiosissime, sed occulte contranitendo impediunt. Nihilominus Galli Gallum in Edd. prioribus.

1559. extraheret, Guisii Gallum ambitiose credulum in tam blandam spem Angliam sceptro Gallico adjungendi per Scotorum Reginam ipsorum neptim impulerant, ut ille aperte filio & nurui Angliam vendicaret, juberetque, quum Romæ hoc consequi non posset, ut in omnibus Diplomatum hoc titulo uterentur: FRANCISCUS, ET MARIA, DEI GRATIA, SCOTIÆ, ANGLIÆ, ET HIBERNIÆ REX ET REGINA. Insigniaque Regni Angliæ conjunctim cum Insignibus Scotiæ in supellectili, & parietibus ubique depicta & fecialium paludamentis intexta passim proposuit; Legato Anglico frustra conquerente, hoc fieri in insignem injuriam Elizabethæ, quacum amicitiam nuperrime contraxerat, quandoquidem Maria Angla superstite, quæ illi bellum denunciabat, hoc non fecerat. Equitum præterea peditumque delectus in Gallia Germanique habuit, qui in Scotiæ partes Angliæ vicinas transveherentur. Adeo ut Elizabetha non potuerit à Gallo non timere, qui nihil jam nisi sanguinem & cædem Protestantibus anhclabat. Sed conatus ejus mors inopina in hastiludio inter festivitates nuptiales filia cum Hispano, & sororis cum Sabauda, præcidit; & peropportune quidem Elizabethæ rebus, quam cum ut hæreticam, tum ut illegitimam, hinc è Scotia inde è Gallia omnibus viribus oppugnaturus erat, Illam tamen (ut mortuo constaret regius honos) exsequias ut regi amico in templo Paulino Londini magna pompa perfolvit. Simulque per * Carolum, Baronis Howardi Effinghamii filium, Francisco successori de patris obitu condolet, & de successione gratulata, ut amicitiam nuper initam sancte coleret, admonet.

Bellum
dum appa-
rat, occi-
ditur.

* Qui nunc
Magnus Ang-
liæ & Hi-
bernici Ad-
miratus.

Franciscus
II. & Scota
titulum re-
gni Angliæ
assumunt.

Franciscus autem, & Scotorum Regina ejus uxor, (Guisiis consultoribus, qui rerum quodammodo in Gallia nunc potiti) pro Angliæ & Hiberniæ Regibus se publice gerunt, nec arrogatis Angliæ insignibus abstin-

nent,

1559.

ne sit, sed magis magisque ubique ostentant. Nicholao Throcmortono Ordinario legato, viro acri & prudenti, vehementius de his exoptulanti, primum responsum est, licere Sætorum Reginæ illa gestare, aliqua differentię notula adjecta, ad generis propinquitatem, qua regium Anglorum genus attingit, ostendendam. Pernegavit ille ex armorum, quam vocant, *Lege*, licere cuiquam alicujus familiæ Insignia usurpare, qui ex certo ejusdem herede non sit natus. Postea retulerunt, eam non alio consilio Insignia illa arrogare, quam ut Angliæ Regina Galliæ insignibus abstineret. Ad hoc ille reco- luit, quod antea in Tractatu Cameracensi D. Wottonus, duodecim Angliæ Reges Galliæ Insignia gestasse, jurę- que adeo indubitato, ut omnibus inter Anglos & Gallos fœderibus nihil contra cautum fuerit. Evicit tandem, intercedente Momorantio Guisianorum æmulo, ut ab Angliæ & Hiberniæ titulo & Insignibus omnino absti- neretur. Ille enim neutiquam honori regni Galliæ esse censuit, ut alius titulus, aut Insignia assumerentur, aut in Sigillo Regio insculperentur, quam *Regis Franciæ*. Hunc unum titulum instar esse multorum, nec superi- ores Reges alio titulo usos fuisse docuit, quum jus in Neapolim & Mediolanum &c persequerentur. Verum enimvero ex hoc titulo, & Insignibus, quæ, Guisii auctoribus, Henricus Galliarum Rex Sætorum Reginæ jam tenellæ imposuerat, omnia mala, quæ illam postea involverunt, quasi à fonte profluxerunt. Hinc enim Elizabetha & indictas inimicitias cum Guisii, & tacitas cum illa gessit, quas vafra hominum malitia utrinque ita fovit æmulatione gliscente, novisque occasionibus indes emergentibus, ut non nisi cum morte extingue- rentur. Regnum utique socium non fert, & Majestas injurias gravius intelligit.

Simulatum
inter An-
glam &
Scotam o-
rigo.

Tempore

1559.

Galli iniquius cum Anglis agunt.

Milites in Scotiam mittunt.

Scoti Regenti parere recusant.

Tempore interjecto, tres tantum pro Caletō oblitus. quum quatuor ex Tractatu exhibendi, transmittuntur, Mercatores Angli injuriosius in Gallia tractantur, famulus Throcmortoni legati à Fr. Magnō Galliae Priore Guisii fratre è publico vi abreptus in Triremes conjicitur, in ipsum legatum bombardulae intra suos parietes disploduntur, nec aliis illi in mensa vasculis, quam quibus Insignia regni Angliae junctim cum Gallicis insculpta, contumeliose ministratur. Brossius etiam cum delecta militum manu in Scotiam mittitur, & Triremes è Massilia & mari Mediterraneo in Britannicum accersuntur.

Jam Protestantium Religionem in Scotia professi, qui *Congregationis* nomen sibi assumpserant, à ministris quibusdam importunis, & inprimis à Knoxo, praeservido Regiae auctoritatis impugnatore, persuasi, procerum esse sua auctoritate Idololatriam tollere, & Principes intra legum praescripta per vim reducere; obsequium Regenti, Reginae matri, matronae modestissimae praestare detrectarant, religionem, tumultuose loca sacra incendiando & diripiendo, mutarant, Hamiltonium Ducem Castri-Heraldi, virum totius regni pene potentissimum, Gallorum injuriis irritatum, & è primaria nobilitate plures, spe proventuum Ecclesiasticorum inescatos, in eas partes pertraxerant. Adeo ut non religionem cogitarent, sed defectionem plane moliri Regenti, Gallisque in Scotia militantibus viderentur: & Jacobus Prior S. Andreae, nothus Reginae frater, (qui postea Comes Moraviae) inter illos antesignanus affectati contra sororem regni ab illis insimularetur. Ille suspicionem amolitur sanctissime protestando, se nihil aliud quam divinam gloriam & patriae libertatem sibi proponere, eandemque à Regente & Gallis oppressam; non posse non dolenter deplorare.

1. *Desit pene in Edd. prioribus.*

Domini

Domini Congregationis apud Elizabetham per Guil-
 elmum Maitlandum Lidingtonium Secretarium luctuosa 1559.
 oratione jam conqueri cœperunt. Scilicet ex quo Sco- Opem ab
 torum Regina Delphino nupserit, regni administratio- Elizabetha
 nem immutatam esse, milites externos omnia vastare, implorant.
 suprema regni munia Gallis esse delata; castra & mu-
 nimenta in eorum manus tradita, puriorem regni pecu-
 niam in eorum quæstum adulteratam. Gallosque his
 & huiusmodi artibus viam adoticum regnum occu-
 pandum subdole sibi munire, si quid humanitus Re-
 ginæ acciderit. Cecilius (quo in his & aliis rebus om-
 nibus pro singulari prudentia præcipuo administro usâ
 est Elizabetha) per Henricum Percium, postea North-
 umbriæ Comitem, agit, ut intelligeret quem scopum
 illi *Domini Congregationis* sibi proponerent, quibus ra-
 tionibus, quod vellent, assequi valerent: & si quando
 suppetiæ ferantur, quibus conditionibus amicitia inter
 duo regna coalesceret. Respondent illi oculis in cœ-
 lum sublatis, non alium sibi propositum scopum, quam
 ut Jesu Christi gloriam, sinceram verbi divini prædica-
 tionem promoverent, superstitiones & Idololatriam ex-
 stirperent, persequentium furorem cohiberent, avitam-
 que libertatem conservarent. Quibus rationibus hæc
 concidere valeant, plane nescire, sperare autem, divi-
 num numen, quod incepit, cum adversariorum confu-
 sione ad optatum finem perduciturum. Mutuam vero
 inter regna amicitiam, summam esse votorum; atque
 ad eam firmandam opes, fidem, & constantiam de-
 vovent.

Lente de his rebus in Anglia deliberatur, quia Scoti Hac de re
 ab armis & pecunia minus instructi, & inter se fluxæ deliberatur.
 fidei; tantum admonentur ne temere Martis aleam
 tentarent. Quamprimum autem compectum erat, Mar-
 chionem Albeusium, Regiæ Scotorum avunculum, de-

1559. lectus per Ringravium in Germania ad bellum Scæcum habere, tormenta majora ad portus convehi, majores apparatus fieri, quam ad pauculos incriminos Scotos reprimendos (hoc enim prætexebatur.) Gallos etiam Dano, ut in societatem pertraherent, promittere, Lotharingum jure suo in regnum Daniæ cessurum; nec non censuram Pontificis Romani contra Reginam & Sententiam Declaratoriam pro jure Reginæ Scotorum in Angliam denuo importunius urgere: Radulphus Sadleirus, vir prudens, ad Scotiæ limites mittitur, ut Northumbriæ Comiti limitis Medii Custodi, & Jacobo Crofto Berwici Præfecto consilio adesset. Quorsum enim hæc spectarent, consiliiarii in Anglia videre non poterant, quam ut Angliam invaderent, & armis id persequerentur, quod titulis & Insignibus præ se ferebant.

Gallos à Scotia submovendos decernitur.

Serio igitur hac de re consilia in Anglia habentur. Pessimi exempli videbatur, Principem patrociniū præstare tumultuantibus alterius Principis subditis, at impietatis ejusdem religionis cultoribus deesse. Præposteræ vero esse prudentiæ, permittere ut Galli, jurati nominis Anglici hostes, qui regnum Angliæ vendicant, & secuta ubique pace jam gaudent, armati hæreant in Scotia vicina, tam opportuna ad Angliam invadendam ex ea parte qua Angliæ nobiles & plebs Romanæ Religionis sunt addictissimi. Hoc nihil aliud esse quam singulorum salutem, & universorum quietem hostibus ignave prodere. Non segnibus igitur consiliis acquiescendum, arma expedienda; Anglicæ providentiæ semper fuisse hostes prævertere, non expectare; semperque licuisse pericula tam prævertere quam repellere, & iisdem artibus propugnare quibus hostes oppugnant. Angliam nunquam secure tutam esse, nisi quum armata sit & potens; potentiolem vero futuram, quum à Scotia nihil timeat. Ne timeat, ejusdem religionis professori-

1559.
 floribus subueniendum, & Gallos à Scotia exturban-
 dos, contra quos non consilia, sed arma valeant. Qui-
 bus non ita pridem supine posthabitis, Caletum non sine
 damno & dedecore fuerat amissum; & paullo ante,
 dum isti pacis studium egregie simularent, Ambletum
 & vicina Bononiæ propugnacula ex improvise inter-
 cepta: unde Bononia ex necessitate reddita. Nec aliud
 de Berwico & limitancis oppidis expectandum, nisi
 arma primo quoque tempore fumantur, & Gallis, in
 Scotia pacis studium præ se ferentibus, non credatur,
 quum Gallorum consilia sint occulta, ambitio infinita,
 & proventus immensi; adeo ut in proverbium apud
 Anglos jam olim cesserit, Galliam totum triennium
 nec inopem esse posse, nec bello abstinere. Elizabetha
 etiam sæpe illud Valentiniani Augusti usurpavit, ΤΟΝ
 ΦΠΑΓΚΟΝ ΦΙΛΟΝ ΕΧΟΙΣ, ΓΕΙΤΟΝΑ ΟΤΚ Ε-
 ΧΟΙΣ. *Francum amicum habe, at non vicinum.* In
 hanc igitur sententiam itum, Justum, honestum, neces-
 sarium, & utile esse Gallos è Scotia quamprimum ex-
 turbare.

Hinc Guilielmus Winterus, machinarum classicarum
 Præfectus, cum classe in Bodotriam (*Edenborough Frith*
 jam vocant) mittitur, qui magno Gallorum terrori, bel-
 licis corum naves per littus dispositas, & præsidium
 Gallium in *Inchkeith* insula adoritur; Dux Norfolciæ
 mox *Locum-tenens Generalis in partibus Borealibus*
Scotiam versus constituitur; Guilielmus Baro Greius,
 vir bellicosissimus (qui Guinas nuper animose contra
 Gallos, sed infeliciter defenderat) limiti Medio &
 Orientali præficitur. Et Thomas Comes Suffexiæ, qui
 Hiberniæ, Maria regnante, Deputatus, in Hiberniam
 remittitur cum titulo *Locum-tenentis Hiberniæ*, &
 mandatis, ut ante omnia prospiceret, nè gens Hibernica
 inculta, & ideo magis superstitiosa, in rebellionem Gal-
 lorum

Angli terra
 marique in
 Scotiam
 mittuntur.

Res Hiber-
 niæ consti-
 tuuntur.

1559. Iorum artibus religionis prætextu concitaretur: ut Ophaliam castellulis muniret, latifundia veteranis concederet *habenda sibi, & heredibus masculis de corpore; Surlii-Boyum* Scoto-Hibernicum in possessiones, quas jure hereditario in Ultonia vendicavit, feudali jure ad servitia præstanda admitteret, Principis proventus moderate adaugeret, Fiscumque regium ad formam Fiscalem in Anglia redigeret.

Franciscus Salopiæ Comes moritur.

Inter hæc è vita migravit, qui inter primarios regni consiliarios, Franciscus Talbottus, quintus ex hac familia Salopiæ Comes, unico filio Georgio è Maria, Thomæ Baronis Dacræi Gillslandii filia, successore relicto.

M. D. LX.

Fœdus Berwicense.

Quamprimum Norfolcius Berwicum pervenerat, occurrunt illi Jacobus Nothus Prior S. Andreæ, Baro Rethuenus, & alii, qui nomine Ducis Castri-Heraldi, & Confœderatorum, cum illo nomine Reginæ Angliæ fœdus in hanc sententiam paciscuntur: *Quum Galli Scotiam subjugare, & Galliæ sceptro adunare quo jure qua injuria moliantur, Angliæ Regina Ducem, Castri-Heraldi regni Scotiæ heredem designatum, proceres, populumque Scoticum in patrocinium suscipiet, & Rex Galliæ Mariam Scotorum Reginam in matrimonio habeat. & altero post anno, exercitum terra marique cum omni apparatu bellico ad Gallos è Scotia expellendos, & excludendos submittet: pacem cum Gallis nisi ea lege ut Scotia pristina libertate utatur fruatur, non inibit, munimenta Anglorum auxilio à Gallis recuperata mox subruentur, aut Norfolciæ Duci pro ejus arbitrio in manus tradentur: Angli in Scotia nulla loca munient, nisi ex Ducis Castri-Heraldi & Procerum Scotiæ assensu; Illi Anglis opem ferent quam possunt maximam. Hostium loco habebunt qui unque Anglis hostes*

*U*stes fuerint. Scotiæque regnum Gallia adunari alia
 quavis ratione, quam quo nunc matrimoniali jure con-
 jungitur, non permittent. Si Anglia cis Tinam flumen
 à Gallis invadatur, Scoti duo millia Equitum & mille
 peditum Reginae Angliæ stipendiis mittent: sin invada-
 tur ultra Tinam, omnibus quibus poterunt copiis se
 Anglis in subsidium adjungent, suisque impensis, totis
 triginta diebus, ut assolent, ad Scotiam defendendam.
 Comes Argatheliæ, Scotiæ Justitiarius, operam dabit,
 ut pars Hiberniæ Septentrionalis in ordinem redigatur,
 certis quibusdam conditionibus, de quibus inter Hiber-
 niæ Proregem & ipsum conveniet. Denique præscribi-
 tur quod uterque præstabit, si Jacobus Mac-Conellus,
 aut alii Hebridiæ, in Scotia vel Hibernia aliquid mo-
 verint. Ad hæc firmanda, priusquam Anglicus exerci-
 tus Scotiam ingrediatur, obsides sexto vel quarto quo-
 quo mense, pro Scotorum arbitrio mutandi, in Angliam
 mittentur, durante inter Gallum & Reginam Scotiæ
 matrimonio. & altero post anno, Dux Castri-Heraldi,
 & Confederati Comites & Barones Parlamentarii suis
 subscriptionibus & sigillis hæc intra viginti dies rata
 habebunt, simulque declarabunt (quandoquidem Regina
 Angliæ non alio quam amicitia & vicinitatis nomine
 ad servitutis jugum à Scotis depellendum hæc suscipiat)
 se obedientiam Reginae Scotorum & Regi marito in om-
 nibus præstituros quæ ad pristinam libertatem opprimen-
 dam non facient.

Jam crebris Principum exterorum nunciis & litteris
 interceptis certò innotuit, Gallos statuisse Angliam in-
 vadere; simulque Sebastianus Martiguius, è familia
 Luxemburgica juvenis prænobilis, cum cl. peditibus
 veteranis, & una ac altera equitum ala in Scotiam ap-
 pulit. D'Oiselius Gallus, qui Scotiæ Regenti ab inti-
 mis consiliis nimio plus præfidens, Scotiæ proceribus
 apud

Martiguius
 cum Gallis
 in Scotiam
 venit.

1560. apud *Aimouth* prope Berwicum proposuit, ut junctis jam viribus Regem & Reginam Scotorum in Angliæ possessionem mitterent. Illi autem perspecta rei difficultate, & ne pacem nuper initam violatæ viderentur, recusarunt. Martiguium tamen juvenilitæ exultantem, & ardore Angliam invadendi flagrantem sanum Regentis consilium vix cohibuit. Sed mox restinctus est ille ardor, quum Marchio Albeufius, qui majoribus cum copiis Scotiam versus vela faciebat, violentia tempestatis ad Hollandiæ littora conflictatus, amissis aliquot navibus & militibus plurimis, Deipam, unde solverat, rejiceretur.

Albeufius tempestate rejicitur.

Hispanus pacem suadet.

Anglorum apparatus detinet.

Galli fatigunt ut Angli à Scotia revocentur.

In Angliam ab Hispano jam venerat Ph. Stavelius à *Glaion*, aurei velleris Eques, & Machinarum bellicarum præfectus, ut querelas Gallorum contra Reginam de re Scotica explicaret, regisque sui nomine pacem & concordiam suaderet. Ille tamen clam monuit, ut Regina inceptum in Scotia strenue urgeret, et si Hispanus contra, bellicum apparatus, de quo illa Antverpiæ contraxerat, in Angliam transvehi palam vetuerit; ita ut illa novum apparatus è Germania necessario fecerit. Nec suspicione caruit quod Stavelius proposuit, ut quædam Hispanorum vexillationes in Scotiam mitterentur, quæ cum Gallis Scotos rebelles coercerent, simulque Gallos cohiberent, si quid in Angliam tentarent. Per id tempus Michaël Seurius, ordinarius Galli legatus, subinde cum Regina agit, ut classem & exercitum è Scotia revocaret. Nec illa abnuit, modo Galli itidem domum revocentur. Sed dilationibus hinc inde quaesitis, res de die in diem producit, donec J. Monlucius, Episcopus Valentinus, à Protestantium professione non alienus è Gallia adveniret. qui quum huc venisset, nulla se instructum ad hanc rem auctoritate respondet. Ille tamen vir uberi facundia, quantum posset,

suadet, ut exercitus & classis à Scotia revocarentur : contenditque gestationem illam Insignium Angliæ neutiquam fraudi esse Reginæ, sed potius honori Regiæ Angliæ familiæ. Verum, quum nec hoc quod absurdum, nec illud quod periculosum videbatur, persuadere potuisset; Seurius Stavelium & Episcopum Aquilanum Hispani in Anglia legatum ordinarium rogat, ut coram testes adessent, quo tempore contra Reginam de violato pacis fœdere protestaretur; quod abnuerunt illi, quia hoc in mandatis non habuerant. Protestatur tamen ipse satis proluxa oratione. cui responsum redditum typis evulgatum : in quo illa *universo orbi testatum voluit, violationem fœderum & causas omnes belli à Gallis omnino proficisci, & nihil sibi magis molestum, nihil magis odiosum hoc bello posse accidere; & id genus alia, quæ ex jam dictis facile colligantur, atque ex alio scripto jam antea edito. Quo declaravit, quamquam indignis affecta esset injuriis, regni titulo & Insignibus arrogatis; nunquam tamen induci potuisse ut crederet, hoc Regis, aut Reginæ Galliæ, aut regii sanguinis Principum assensu factum fuisse, sed malis artibus Guisiorum, qui Regis & Gallorum opibus abusi, per Scotorum latus jam Angliam fauciaturi. Se autem non posse suæ & suorum salutem oscitanter deesse. Et proculdubio Guisii ex amore in Scotam neptim, odio in Elizabetham religionis causa, & ambitione bene merendi de Gallia, nova regna adjiciendo, freti pollicitationibus Anglorum quorundam, qui à religione Protestantium averfi, in Elizabethæ perniciem acerrime incubuerunt. Sed averterunt offensiones & similtates exortæ in Gallia de publica rerum administratione à Principibus regii sanguinis ad Guisios translata; & illa hostilibus eorum & aliorum consiliis tam mature & caute se objecit, ut amicis admirationi, inimicis terrori jam inde fuerit.*

1560.

De pace violata protestantur. Respondetur.

Hostilis Guisiorum in Elizabetham animus.

Quo

1560. Quo die Greius Scotiam cum exercitu ingreffus, dem Seurius, Monluciusque, de revocando exercitu summopere urgent, etiam spe Caletum restituendi proposita, modo revocaret. Illa plane respondit, se Caletum piscatorium oppidulum præ universæ Britannæ salute & securitate nihili æstimare. Eodemque ipso die in Hispaniam misit Antonium Brownum, *Montis-acuti* Vicecomitem, virum spectatæ prudentiæ, sed Romanæ religioni deditissimum, eoque nomine Hispano gratiorem futurum, qui cum Tho. Chamberlano, assiduo ibidem legato, Hispanum inter alia edoceret, quam justis de causis exercitum in Scotiam miserit, iis scilicet quas modo dixi; necnon monstraret, Scotorum Reginam, tenui valetudine juvenulam, enuptam in Gallia esse regi valetudinario sine spe prolis; Hamiltonio, Duci Castri-Heraldi, Parlamentaria auctoritate heredi regni Scotiæ designato, & filio ejus in Gallia peregrinanti, insidias Guisiorum machinationibus structas esse; eorum consilia eo tendere, ut Scotiæ Coronam Galliæ regno adjungerent, & non Reginæ conservarent; quod quanti sit periculi Belgicis provinciis, & Hispaniæ, ipse serio perpendat. Contra, confœderationi procerum Scotiæ rebellionis notam nen inurendam; quæ non, alio consilio inita, quam ut (quod pro officio debent) regni in Reginæ, & justis successoribus conservarent, quod Guisiorum molitionibus labefactari, vel ad Gallos transferri sine sua & suorum injuria non patiantur.

Ineunte Aprili, Anglorum exercitus in quo equites c. cc. peditum vi. c. prope Letham accedunt. Hæc sita est ad Bodotriam, maximum Britannæ æstuarium, ubi *Letha* fluvius diffusior exoneratur, stationemque navibus præbet opportunam, vix altero ab Edenburgo, primaria Scotiæ urbe, milliari; & ob hanc situs commoditatem Galli in perfugium & receptum auxiliariis

Caletum à Gallis offertur.

Recusatur.

Monti-acuti Vicecomes ad Hispanum mittitur.

Belli Scotici causas edocet.

Scotos confœderatos excusat.

Letha obli-

tibus suscipiendis communierant. Anglos, qui primum
 accesserunt, Martignus eductis peditum cohortibus ad-
 ortus est, ut colle, quo illos castrameturos existima-
 vit, prohiberet; sed postquam quatuor plus minus ho-
 ras velitatum, nonnullis utrinque cæsis, in oppidum re-
 jicitur. Vallum deinde ducitur, molès aggeruntur, è
 quibus non minus quam è navibus in oppidum assidue
 effulminatur. Galli subinde majoribus animis quam
 viribus erumpunt, & multa fortitudinis specimina edunt.
 Inter alia xv. Aprilis vallo potiti tria tormenta majora
 obturarunt, & Mauritium Berkleium captivum abdux-
 erunt. Sed Jacobus Croftus, & Cuthbertus Vagharus
 eos mox expulerunt, & in oppidum non sine strage re-
 pulerunt; quò tempore Arthurus Greius, filius Baronis
 Greii, qui summum imperium in Castris habuit, glande
 humero trajectus. Arthurus Greius vul-
neratur. Castra deinde propius oppidum ad-
 moventur, quum effulminationes ob intervallum ple-
 rumque irritæ caderent. Paulo post fortuito igne pars
 aliqua oppidi, & horrea nonnulla magno terrore con-
 flagrarunt. quem Angli majoribus machinis in eam par-
 tem oberfis adauxerunt, & interea fossas ingressi mu-
 rorum altitudinem sunt dimensî. Sexto die Maii (quod
 inter Anglos & Scotos communi consensu convenit)
 undique scalis admotis muros occupare acerrime totis
 viribus enixi. Verum quum scalæ essent justo brevio-
 res, & aquæ occluso emissario altiores, magna vi
 glandium superne obruti repelluntur, quamplurimi de-
 siderantur, plures vulnerantur. Angli re-
pelluntur. Acceptæ cladis culpa in
 Crofto resedit, quod quasi inceptum improbanş (an ex
 iudicio, vel studio in Gallos, vel odio in Greium, non
 dixerim) in parte sibi destinata spectator otiosus de-
 sedisset, & laborantibus opem non tulisset. Certe Nor-
 folcius & Greius illum non hoc solum nomine, sed
 etiam occulta consilia cum Scotiæ Regente habuisse, &

1560. huic expeditioni se opposuisse, litteris ad Reginam subaccusarunt. Unde in quæstionem in Sacro Consistorio postea vocatus, præfectura Berwici erat antotus, & Greius in ejus locum suffectus. Reginæ tamen gratia non excidit, quæ postea Regiæ Contrarotulatore mero merito constituit. Hac prima fortunæ destitutione, Anglorum Scotorumque animos dejectos Norfolcius novis cohortibus auxiliaribus illico submissis confirmavit: leviculis aliquot pugnis deinde decertatum est, donec Rex Galliæ certior factus, suos Lethæ ita incingi, ut omnes terra marique aditus intercluderentur, & ob disjunctam locorum intercapedinem suppetias opportune ferri non posse, seditionibus domi indies gliscentibus, auctoritatem concessit Episcopo Valentino, & Carolo Rochfoucaldio Randano, rem transigendi cum Elizabethæ delegatis; quæ statim in Scotiam misit Guilielmum Cecilium & Nicholaum Wottonum Decanum Cantuariensem & Eboracensem. Galliæ enim & Scotiæ Regi & Reginæ infra Majestatem visum est in æquam disceptationem cum subditis descendere. Quo tempore Jacobus Prior ea proposuit, quæ Cecilius nec à subditis proponenda, nec à Principibus concedenda censuit. Dum disceptatur, obiit Maria Lotharinga mater Regina, & Regens Scotiæ, Princeps pia & prudens, indignis contumeliis ab æstuosis quibusdam concionatoribus excitata (ut in ipsorum Ecclesiastica Scotiæ historia, quam Elizabetha inter imprimendum suppressit, videre est) necnon à *Dominis Congregationis*, qui ut *Regni Consiliarii nati* eam pro sua auctoritate, ut Dei gloriæ Scotticæque libertati adversantem, Reginæ Scotorum & mariti nomine, ab omni rerum administratione suspenderant.

Gallus
pacem
proponit.

Regens
Scotiæ
moritur.

Tractatus
Edenbur-
genſis.

Articuli, de quibus delegati tertio mense post obsidionem inchoatam convenerunt, hi sunt: *Tractatus pacis*

in

in Castello Cameracensi inter Elizabetham & Henricum
 Secundum Gallie renovabitur & confirmabitur. Tra-
 ctatus idem inter Angliam & Scotiam ratificabitur.
 Apparatus bellici utrinque cessabunt. Munimentum
 apud Aymouth in Scotia diruetur. Rex Franciæ &
 Regina Maria titulo & Insignibus Angliæ & Hiberniæ
 abstinebunt. Disceptatio super compensatione injuriarum
 Elizabethæ illatarum, & super cautione quinti arti-
 culi, rejicitur in alium conventum Londini habendum.
 Quod si nec tunc conveniri potuerit, res Regi Catholico
 committetur. Rex & Regina cum nobilibus Scotiæ sub-
 ditis suis reconciliabuntur. Confæderati, præcipue Rex
 Catholicus, comprehendentur. Hic Tractatus intra sexa-
 ginta dies confirmabitur, & juramentum utrinque de eo
 observando præstabitur.

1560.

Publicata hæc pax in castris & oppido communi om-
 nium lætitia, quum Anglos agro circumvicino perpo-
 pulato, Gallos omni commeatu exclusos, Scotosque sti-
 pendiiis minime solutis, belli tæderet. Et sane universæ
 Britannæ illa salutaris habebatur, qua Scotiæ libertas
 avita retenta, Angliæ dignitas conservata, & securitas
 parta, quæ jam inde nihil à Scotia timuit: usque adeo
 ut Angli Elizabetham securitatis fundatricem, Scotique
 Protestantantes libertatis vindicem lætanter agnoverint.

Illâ toto hoc tempore publico bono, singulari in pa-
 tris amore, ita fuit attentata, ut interim potentium
 Principum amores ex animo fere deleverit. Ambierunt
 enim eodem tempore ejus nuptias Carolus Archidux Au-
 striæ, filius Ferdinandi Imperatoris junior, per Comi-
 tem Elphenstenium, Jacobus Comes Araniæ, à Protestan-
 tibus Scotiæ commendatus, proposito consilio uniendi
 per eum divisa Angliæ & Scotiæ Regna, quod tamen
 cum hominis laude mox rejectum. Erricus Rex Sueciæ
 per Joannem fratrem Finlandiæ Ducem, quem Gustavus

Pax publi-
 cata.

Proci Eli-
 zabethe.

Carolus
 Austriacus.

Aranæ
 Comes.

Erricus Rex
 Sueciæ.

1560. pater paulo ante mortem in Angliam eo nomine miserat: in spem pronior, quod ejusdem cum Elizabetha religionis, ea credula importunitate ut ipse Angliam cogitaret, etsi Danus hostili in eum animo, intercipere statuisset, qui è re sua non existimavit ut, Anglia & Suecia, quibus Dania interposita, his nuptiis coalescerent. Agnovit illa summum & singularem ejus amorem, & laudavit; adventum gratum futurum respondit, verum animum non posse adhuc inducere, ut cælibem vitam longe gratissimam in conjugalem mutaret. Rogavit igitur ut quavis alia re benevolentiam experiretur; etiamsi voti compos non fuerit, amorem non male collocatum sentiret. Monuit etiam ne tempus uxorem eligendi longius differret, quam optavit ut nanciscatur ipso dignissimam. Hujusmodi cum responsis Joannes Dux Finlandiæ sexto post mense domum rediit, quum nihil non fecisset ut nuptias promoveret, apud Reginam assidue procando, aulicis largiendo, & infimorum benevolentiam captando, inter quos nummos argenteos subinde sparfit, dictitans, fratrem ubi advenerit, aureos plebi divisurum. Nihilominus frater suspicax eum reversum male excepit, quasi ille sibi ipsi nuptias ambisset, propositique tenax: toto fere biennio missis conditionibus per Nicholaum Guldensteinum ambire non destitit. Simulque qua erat inconsiderata levitate, Philippi Lantgravii Hassiæ filiam in uxorem petiit, à qua etiam rejectus, cum mediocris conditionis muliercula matrimonium contraxit.

Carolus autem Austriacus speravit & expectavit, tum ut accessione Angliæ Austriaca familia, quæ maxima-

1. Tollitur distinctio post miserat in Codice quem mutuo sumpsit ab Amico doctissimo Thoma Rawlinsone, Armigero. Secus tamen atque in ipso, quo uxor, Camdeni Codice, in quo & commate, non, ut in Edd. transmarinis, semicolo mox post religionis interpungitur.

tum Principum connubiis felicissima, adaugeretur; tum 1560.
 ut avita religio per eum, si non revocaretur, saltem
 toleraretur. Nec spem ejus statim præcidit Elizabetha.
 Palam enim præ se tulit, & coram Elphensteno, & lit-
 teris ad Imperatorem protestata est, inter plura splendidissima
 proposita conjugia, nullum splendidius esse quam hoc
 Caroli Austriaci. Veruntamen nec jam antè periculi
 procellam, nec dum honoris auram de instituto vitæ
 cursu dimovere potuisse; non eo usque tamen ut con-
 jugali vitæ omnino renunciaret. Seque certo sperare,
 Numen divinum, cujus bonitati tota innitur, in his
 & ceteris consilia ad suam suorumque salutem directu-
 rum. Adolphus etiam Dux Holsatiæ, patruus Frede- Adolphus
Dux Holsa-
tiæ.
 rici II. Regis Daniæ, à Dano excitatus, ut nuptias cum
 Sueco interturbaret, in spem matrimonii raptus ex lit-
 teris quibus Elizabetha optaverat, *ut ille eadem qua
 olim Hispanis necessitudine Anglis conjungeretur, &
 studium amantissime promiserat;* in Angliam venit.
 Quem lautissime exceptum periscelidis honore, & annua
 pensione munifice donavit, atque singulari benignitate
 principem bellica gloria, Dithmarsis nuper debellatis,
 clarissimum in perpetuum sibi devinxit.

Nec defuerunt domi, qui quod amantes solent, de
 vitis conjugio vana sibi somnia finxerunt; scilicet Gui- Guil. Pick-
eringus.
 kelmus Pickeringus Ordinis Equestris, cui nonnulla ge-
 nita claritas, mediocres opes, sed ex bonarum artium
 studiis, vitæ elegantia, & legatione Gallica atque Ger-
 manica honor aliquis; Henricus comes Arundeliæ, mul- Comes A-
rundeliæ.
Robertus
Dudleius.
 tarum imaginum, magnatum opum, sed ætatis jam di-
 vergentis; & Robertus Dudleius, Ducis Northumbriæ
 filius natu junior, in integrum à Maria Regina restitu-
 tus, ætate florente & conspicua lineamentorum com-
 positione, qui quanto odio pater ejus & avus apud po-
 pulum, tanta apud Principem gratia flagravit, rara &
regia

1560. *Favor in cum.* regia Elizabethæ clementia, quæ eum servatum in-
 ribus cumulavit, cujus pater ipsam perditam voluerat.
 An hoc ex ejus virtute, cujus adumbrata signa præ se
 tulit, an communi carceris sorte sub Maria Regina, an
 ex gènesi, occultoque "syderum consensu" hora natali,
 & inde arctissima animorum cognatione, non facile
 quis dixerit. (Principum certe in hos propensio, ab
 illis averſio fatalis videatur.) In auspiciu honoris,
 & primum benevolentia argumentu, eum, quem equis
 præfecerat, cum Duce Norfolciæ, Marchione North-
 amptoniæ, & Comite Rutlandiæ, primo regni anno in
 Georgianæ periscelidis ordinem, qui apud Anglos longe
 est honoratissimus, non sine omnium admiratione co-
 optavit.

Montis-acuti in Hispania legatio.

In Hispania interea Vicecomes Montis-acuti apud Re-
 gem belli Scotici necessitatem explicat, rebellionis no-
 tam à Scotis quantum potest, eluit; religionem non aliam
 in Angliam inductam esse, quam quæ sacris litteris, &
 quatuor prioribus Conciliis Oecumenicis sit consona, ex
 documentis frigide docet, (utpote qui Romanæ religi-
 onis cultor admodum devotus;) Burgundicum fœdus
 inter Angliæ reges & majores ejus olim pactum ut re-
 novetur, rogat. Hispanus fœderis renovationem mini-
 me necessariam esse respondet, (quum tamen fœderum
 renovatio sit apud Principes usu receptissima, quæ fœ-
 deribus ipsis quasi vitam infundit, atque mutuam eorum
 benevolentiam orbi terrarum contestatur, & ipse pa-
 terque Carolus in Tractatu de nuptiis cum Maria Re-
 gina Angliæ Anno M. D. LIII. se obstrinxerant ad fœ-
 dus illud confirmandum,) Religionem in Anglia im-
 mutatam deplorat, exercitum in Scotiam emissum &
 rebelles sublevatos dolet, seque de his rebus serius edo-
 ctum conqueritur. Molitionibus tamen Gallorum, qui
 Elizabetham excommunicandam voluerunt, occultò se
 opponere

*Hispanus fœdus re-
 novare recusat.*

*Elizabethæ
 tamen con-
 tra Gallos
 favet.*

1560.

opponere non desistit, efficitque per suos Romæ ut nulla sine ejus consensu Ecclesiastica censura innodaretur. Submonuit etiam in rem suam, sed serius, ut articulis cum Gallo infereretur, licitum fore Anglis Gallos è Scotia, si denuo redierint, exturbare; atque de Caleto restituendo disertis verbis cautio interponeretur. Offensum nihilominus ejus animum sensit Vicecomes, & Regina perspexit, tum ex his quæ dixi, tum maxime ex insignium Ordinis Georgiani in Vicecomitis matris redhibitione. Hac enim amicitiam cum Anglis prorsus ejurare videbatur. Offensiores autem reddidit repulsa, quam postea tulit, quum per Legatum in Anglia intercederet (curante Comite Feriæ, qui filiam Guil. Dormeri ex Maria Sidneia duxerat) ut Jana Dormera filia Tho. Newdigati, vidua Roberti Dormeri Ordinis Equestris, & avia Comitissæ Feriæ, *Clarentia* anicula, quæ Mariæ Reginæ fuit intima, & à privatis erga pauperulas elemosynis, Richardus Shelleius *Ordinis S. Joannis in Anglia Prior* postea dictus, & Th. Harvæius, Pontificiæ religioni devotissimi, & Hispano chari, bona cum venia in Belgio & Hispania, quo se, licentia non impetrata, religionis causa subduxerant, permanerent. Antiquis enim Angliæ legibus sub pœna publicationis bonorum cautum erat, ut nulli nisi regni magnates & mercatores sine speciali Regis venia regno exirent, nec in exteris regionibus nisi ad præfinitum tempus permanerent, idque vel ad valetudinem in calidiori tractu recuperandam, vel ad uberiores ingenii cultum in Academicis capiendum, vel ad militarem disciplinam ediscendam. Utque illa ad Hispanum rescriptis, *Exemplo caruit ut ejusmodi venia perpetuæ à patria absentiae mulierculis concederetur. Et quanquam res ipsa per se nullius momenti videretur, quum tamen illi non tantum inde boni caperent ad commoditatem privati beneficii,*

Periscedem remittit.
Repulsam in parvis agre fert.

1560. *ficii, quantum alii sumerent animi ex exemplo ad Reipub. detrimentum, non permittendum censuit.* Comes Feriæ

Feriæ
Comes eum
magis ab-
alienat.

Et Papam
in Elizabe-
tham ex-
citat.

Papæ ad
eam litteræ.

hoc in suam injuriam, interpretatus, ne insultu dimitteret, servulum Chamberlani, assidui in Hispania legati Anglici, in Inquisitionem tanquam hæreticæ pravitatis reum rapuit, Reginæ Angliæque offensior, offensi Regis animo (uxore frustra obnitente) faces subjecit. Quin etiam perhibetur cum Pio Quarto Pontifice Romano recens electo de ea excommunicanda egisse. Ille autem nescio qua spe, Vincentium Parpaliam, Abbatem S. Salvatoris, cum arcanis mandatis & litteris blandissimis ad eam submisit: quas integras hîc subijciam, etsi in historiæ leges peccare nonnullis videar.

Charissimæ in CHRISTO filiæ ELIZABETHÆ Reginæ Angliæ.

Charissima in Christo filia nostra, Salutem & Apostolicam benedictionem. Quantopere cupiamus, nostro ita Pastoralis officio postulante, salutis tuæ consulere, & honori tuo simul Regniue stabilitati prospicere, & scrutator cordium novit Deus, & ipsa intelligere poteris ex mandatis quæ dilecto huic filio Vincentio Parpaliæ, Abbati Sancti Salvatoris, homini tibi noto, nobisque probatissimo, ad te dedimus. Proinde hortamur & monemus Celsitudinem tuam etiam atque etiam, Charissima filia, ut repudiais malis suavoribus, qui non te, sed se ipsos amant, suisque ipsorum cupiditatibus inserviunt, Dei timorem in consilium adhibeas, tempusque tuæ visitationis agnoscens, paternis nostris monitis, salutaribusque consiliis obtemperes; omniaque de nobis tibi pollicear, quæ non modo ad animæ tuæ salutem conservandam, sed etiam ad dignitatem Regiam stabilendam & confirmandam pro auctoritate, pro loco, ac munere, quod nobis

nobis à Deo commissum fuit, à nobis desideraris. Qui te, si, ut optamus, & ut speramus, in Ecclesiæ gremium redierit, eodem, quo Evangelicus ille pater reversum ad se filium, amore sumus, & honore, ac lætitia recepturi. Quamquam eo major nostra lætitia futura est, quod is unius filii salute gavisus est, tu tecum una universos Angliæ populos trahens, non solum ex tua, sed ex totius nationis salute, nos & universitatem fratrum nostrorum, quos propediem, Deo juvante, ad tollendas hæreses in Occumenico Generalique Concilio congregatos audies, & universam Ecclesiam lætitia gaudioque complebis. Quinetiam cælum ipsum exhilarabis ex tam memorabili facto, admirabilem nomini tuo gloriam, & multo splendidiorem ea quam geris coronam adeptura. Sed hac de re pluribus verbis Vincentius tecum aget, & nostrum tibi paternum animum declarabit, quem ut benigne excipias, diligenterque audias, eandemque ut ejus orationi fidem habeas, quam haberes nobis ipsis, Serenitatem tuam rogamus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die quinto Maii. M.D.LX. Anno primo.

Quæ Parpalia proposuit non comperi. nec enim scriptis mandata credo; comminisci vero cum vulgo Historicorum minime lubet. Elizabetham sui similem, ~~SEMEL~~ ~~PER~~ ~~ANDEM~~ perstitisse, & rem pro Pontificis voto non successisse, omnes norunt. Fama obtinet, Pontificem fidem dedisse, sententiam contra matris nuptias, tanquam injustam, rescissuram, Liturgiam Anglicam sua auctoritate confirmaturam, & usum Sacramenti sub utraque specie Anglis permitturum, dummodo illa Romanæ Ecclesiæ se aggregaret, Romanæquæ Cathedræ Primatum agnosceret, imo & hæc curantibus aliquot aureorum millia fuisse promissa.

1560.

Gallus & uxor Traſtatum Eſdenburgenſem confir- mare abnu- unt.

Quibus de cauſis.

Franciſcus II. Rex Gal- lorum moritur.

Elizabetha edicit con- tra Anaba- ptiſtas.

Et Sacri- legos.

Jam tempus confirmandi Traſtatum Eſdenburgenſem advenerat : quem quum Elizabetha præſtito ju- rejurando ſolenni ritu confirmaffet, idemque ad Regen & Re- ginam Gallix tranſmiſiſſet, ut illi itidem ex pacto ratum haberent; Thromortonus, ordinarius in Gallia Lega- tus, eos nullo modo inducere poterat, nec Petrus *Mew- zas*, vir Equeſtris dignitatis, qui hoc nomine in Galliam poſtea miſſus; licet in Diplomate, quo Episcopus Va- lentinus ad illud foedus ineundum delegatus erat, di- ſertis verbis *ſe bona fide & verbo Regio* confirmaturos ſpoſponderint. Cauſas cur confirmare abnuebant, has attulerunt : Quod Scoti non auctoritate regia, ſed ſua ipſorum, quod minime debuerant, foedus Berwicenſe cum Anglis iniſſent, quod illud à rebellibus initum, & e mentitis fidelium ſubditorum ſigillis & chirographis ſubſignatum, quodque obſequium in foedere illo pro- miſſum haudquaquam præſtitiffent. Dum hæc diſce- ptantur, Franciſcus Secundus Rex Gallix anno ætatis XVIII. nondum exacto, regni ſecundo, è vivis exem- ptus, Scotorum Reginam viduam reliquit, majori Pon- tificiorum dolore, aut Proteſtantium per Britanniam gau- dio, non dixero.

Elizabetha jam ſecurior, ut Eccleſia incorrupta per- ſtaret atque propagaretur, & Reſpublica gloria & op- bus magis floreret, duo ſalutaria edicta promulgavit. Altero Anabaptiſtas & id genus hæreticos, qui in ma- ritima Angliæ oppida ex tranſmarinis regionibus ſpecie declinandæ perſecutionis convolarant, & ſectarium vi- rus in Anglia ſparſerant, è regno intra viginti dies ex- cedere imperavit, ſive illi indigenæ ſive exteri, ſub pœ- na incarcerationis & bonorum amiſſionis. Altero ſa- crilegum hominum genus coërcuit, qui ſuperſtitionis tollendæ obtentu antiqua ſepulchra demoliri, Epitaphia & digmata clariffimarum familiarum, ceteraque vene- randæ

randæ antiquitatis monumenta, quæ prophanorum fu- 1560.
rori sub Henrico Octavo & Edwardo Sexto supererant,
denuo docere, campanas è templis tollere, & templorum
tectâ plumbis devestire cœperunt!

Monasterium etiam Westmonasteriense, Regum An- Collegiatam
gliæ inauguratione, sepultura, & Insignium Regalium Westmona-
custodia celeberrimum, in Ecclesiam Collegiatam, imo sterii Eccle-
Ecclesiæ plantarium convertit; ibique Decanum, Præ- siam fun-
bendarios duodecim, Didascalum, Hypodidascalum, dat.
Scholasticos quadraginta, (Alumni Regii vocantur, è
quibus sex aut plures ad Academiâs singulis annis pro-
moventur) Ministros, Cantores, duodecim pauperes, &c.
ad Dei gloriam, veræ Religionis, & bonarum litterarum
incrementum instituit; felici sane eruditorum in Eccle-
siam & Rempublicam proventu.

Quodque majori, imo maximæ gloriæ cedit, æratam Pecuniam
pecuniam paullatim tollere, probamque ex puro puro ad suum
argento restituere cœpit; ad regni gloriam restauran- valorem
dam, & ad prævertendam fraudem eorum qui domi reducit.
forisque nummos adulterarunt, optima regni incommodo
adulteratis nummis permutarunt, probamque pecuniam
in exterâs regiones exportarunt; necnon ad rerum ve-
nalium pretia laxanda quæ admodum intendeabantur,
summo cum Reipublicæ detrimento, & inprimis sti-
pendiariorum, militum, servorum, & omnium qui di-
urna pro labore accipiunt. Et hoc quidem intra pau-
cos menses feliciter sine motu præstitit, primum pro-
hibendo ne quis probam aut æratam monetam eliquan-
do dissolveret, aut regno eveheret, deinde æratam ad
suum valorem vocando, scilicet æratum denarium ad
obolum cum quadrante, nummum duorum denariorum
ad tres obolos, *Testonum* sex denariorum ad quatuor
denarios, alios *Testonos* ad duos denarios & quadran-
tem, nec enim, plus argenti inerat: demum eandem, ff

1560. intra statutos dies in officinam monetariam inferatur, proba pecunia à possessoribus non sine suo dispendio redimendo : ut Elizabethæ acceptum referatur, quod probior & purior fuerit in Anglia pecuniis quam totis ducentis ante annis visa, aut alibi per Europam in usu. Pauloque post probam pecuniam, quam *Sterlingam* vocamus, pro Hiberniæ Regno procutit, eo valore, ut solidus XII. denarios in Hibernia, & IX. in Anglia valeret. Magnum sane hoc & memorandum, quod nec Edwardus Sextus potuit, nec Maria causa, postquam Henricus VIII. pecuniam primus Regum Angliæ subtraxerat, magno regni dedecori, successorum, populique damno, & insigni luxus atque profusionis exemplo, quum plures illi opes pater reliquerit, quam quivis alter Rex Angliæ successori, plurimas ex tributis exegerit (nec tamen Polo Cardinali credamus, qui prodidit plures quam omnes Reges à Normannica victoria exegisse) infinitaque corraferit, quum Parlamentaria auctoritate latifundia omnia in Hibernia quæ Angli absentes tenuerunt, omnes Ecclesiasticorum Beneficiorum Primitias, & Decimas in Anglia & Hibernia, omnes Monasteriorum redditus, donaria, & bona sibi arripuisset.

Quam Henricus VIII. corruperat.

Ejus luxus.

Huntingdoniæ Comes obit.

Supremus hic annus fuit Francisco *Hastings*, Huntingdoniæ Comiti ex hac stirpe secundo, qui è Catharina Pola, filia Henrici Baronis *Montis-acuti*, & patris Reginaldi Poli Cardinalis, Henricum successorem, pluresque alios liberos procreavit, fraterno inter se amore, at non religione unanimes.

Shanus O-Neal in Hibernia tumultuatur.

In Hibernia *Shanus*, sive Joannes *O-Neal*, potentissimus Ultoniæ Dynasta, verus & legitimus Comi *O-Neal*, cognomine *Bacco*, i. e. *Claudi*, (quem Henricus VIII. Comitem *Tit-Oeniæ* creaverat) filius, quum *Matthæum* Baronem *Dungannoni* fratrem nothum, legitimum filium falso creditum, è medio sustulisset, patrem dominatu,

minatu, qui ex mœrore mox obiit, spoliasset, & barbara electione, calceamento supra caput projecto, titulum *O-Méal* assumpsisset: veritus ne secum ex lege ageretur, in rebellionem prorupit. Unde quingenti pedites ex Anglia missi, & alæ Equitum in Hibernia conscriptæ. Sed post levia certamina, quum se Anglorum viribus irreparem, suis exosum, & *Surly-boiurn*, Jacobum *Mac-Cornellum*, & *O-Donellum* in ipsum excitatos videret, à Comite *Kildariæ* affine persuasus, arma deposuit, & in Angliam culpam deprecatum venire promisit. Quod etiam præstitit, ut suo loco dicemus.

M. D. LXI.

ANNO ineunte, Franciscus Comes *Bedfordiæ* in Galliam missus, ut Francisci Regis mortem deploraret, *Caroloque IX.* successori congratularetur, & seorsim & simul cum *Throc-mortono* Scotorum Regnam de *Tractatu Edenburgensi* confirmando sæpius frustra interpellavit, quæ nihil aliud respondit quam de tanta deliberate statuendum; se nisi ex consilio procerum *Scotiæ* nec posse, nec velle confirmare. *Throc-mortonus* tamen eam, *Cardinalem Lotharingum*, ceterosque *Guifios avunculos*, & *Jacobum fratrem* ejus notum, qui recens in Galliam venerat, omnibus quibus poterat rationibus sedulo urgere minime destitit. Quum autem contextis excusationibus indies procrastinarent, *Elizabetha* suspicata illos exitiosa in Angliam meditari, antevertere statuit. *Thomam* itaque *Randolphum* in Scotiam mittit, qui proceres ad mutuam amicitiam, quæ solidissime religionis unitate fundatur, hortaretur, doceretque, *Germaniæ Principes* in foedus contra *Pontificem Romanum* coisse, & *Elizabetham* imprimis optare ut *Angli Scotique* in eodem comprehenderentur. Jam commodissimum tempus adesse (quum *Scotorum* Regina

Scota Tractatus confirmationem differt.

Suspicio inde enata.

Et Randolphus in Scotiam mittitur.

1561. Regina sit vidua) consopendi omnem inter Anglos & Scotos discordiam, qui multo & mutuo sanguine tot seculis concertarunt : vel ineundo perpetuum cum Anglis fœdus, vel amputando hujusmodi pacta ex antiquo cum Gallis fœdere, quæ inter Anglos & Scotos discordiam ferere solent. Denique ut submoneret Scotos, ne permitterent viduam Reginam alium exterum Principem in virum denuo adsciscere, cujus viribus & eos ulcisceretur, qui nuperrime Gallis restiterunt, & libertatem in servitutis periculum revocaret.

Scotæ
transitus in
Scotiam
negatur.

Illæ de hoc
expostulat.

Scotorum Regina interim Scotiam cogitans (præmissis d'Oisellio Gallo) Elizabetham rogavit, ut ipsa fide publica per mare in Scotiam trajiceret, & d'Oisellius per Angliam transfiret. Sed Elizabetha, magna adstante multitudine, & hoc & illud omnino negavit, causa addita, quod illa Tractatum Edenburgensem juxta fidem datam nondum ratum habuisset. Si ratum haberet, singula promisit, sive per mare, sive per Angliam iter haberet, quæ à Regina, à cognata, & vicina expectari possent. Hac repulsa Scotorum Regina commota Throcmortonum accersit, quocum longos hac de re habuit sermones, quos summatim ex ipsius Throcmortoni litteris hinc insertam (etsi nonnulla jam dicta retexenda) ut initia & progressus simultatum inter maximas & prudentissimas nostri ævi principes clarescant. Illa, arbitris amotis, ita Throcmortonum afatur: *Quæ mea sit muliebris infirmitas, & quo animi æstus abripiat, nescio; tot tamen infirmitatis meæ testes adhibere non lubet, quot tua Domina nuper adhibuit, quam D'Oisellium Legatum meum alloqueretur. Nihil est quod me tam angit, quam quod ea rogaverim quibus opus non erat. In patriam (Deo favente) licentia ab illa non petita, redire poterò, ut invito & obstante fratre illius Edwardo huc veni. Nec desunt amici*

amici quæ me domum reducere, ut huc deduxerunt, & valent & volupt. At malui ejus amicitiam, quam alterius cujusque experiri. Sæpius à te audiui amicitiam inter me & illam nostris utriusque regnis imprimis esse necessariam. Illa tamen secus sentire videtur, alias in re tantilla repulsam non tuleram. At majori forsan favore Scotos mihi rebellantes prosequitur, quam me Scotorum Reginam, eadem Regiæ Majestatis sublimitate parem, sanguine conjunctissimam, & heredem certissimam. An tu existimes, eam bonam fidem & amorem inter Scotos mihi rebellantes & illam posse intercedere, quæ inter illam & me intercedat? An opinatur, me ab amicis destitutum iri? Certe illa me jam eo adegit, ut ab iis opem petierim, à quibus libens nollem. Nec illi satis demirari possunt, quo consilio illa meis subditis jam pridem opem in me tulit, & nunc viduæ reditum ad meos impedit. Præter amicitiam nihil plane ab illa expeto, nullum illi negotium facefso, nec rebus Anglicis me interpono. Me tamen haud latet plures esse in Anglia qui præsentibus non acquiescunt. Exprobrat quod exigua mihi sit experientia. Fateor. Experientiam ætas adfert. Etatem tamen eam habeo, ut me erga cognatos & amicos amice, benevole, & juste geram, nihilque in illam effutiam quod Regina & cognata sit indignum. Liceat etiam mihi bona cum illius venia dicere, me perinde ac illam, Reginam esse, nec ab amicis nudam, animumque non minus excelsum gerere, ut æqualitate quadam nos inter nos metiri deceat. Sed à comparatione abstineo, quum parum absit à contentione, & invidia non careat. Quod ad Tractatum Edenburgensem, factus erat Rege marito meo superstite, cui in omnibus pro eo ac debui, mihi obtemperandum erat; & quum ille ejusdem confirmationem distulerit, in illo, non in me culpa resideat. Illo defuncto, Consiliarii Gallicæ

1561. *lia me meis consiliariis reliquerunt, nec avunculi mei se rebus Scoticis immiscere voluerunt, ne Elizabetha, aut Scotis offensionem afferrent. Scoti qui mihi adsunt, privati sunt, nec ejusmodi, ut eos in consilium de rebus tantis adhibeam. Quamprimum Ordines regni huius consulero, responsum quod sit rationi consentaneum, reddam, utque maturius reddam, iter domum accelero. Illa autem iter intercludere statuit ne reddam; ut ipsa in causa sit quod non satisfaciam, aut satisfieri nolit; forsitan eo consilio, ut nullus sit nobis inter nos discordiarum exitus. Me juvenulam esse quasi probro sepius objicit: & juvenulam sane inconsultam merito censeat, si res tanti momenti sine Ordinum consilio tractarem. Mariti factis, ut accepi, uxor nec ex honore, nec conscientia tenetur. Sed hoc non disputo. Vere tamen hoc dicam: Nihil charissimæ meæ sorori feci quod mihi fieri nolim. Omnia summa necessitudinis officia detuli, verum illa aut non credit, aut contemnit. Utinam tam illi essem chara, quam propinqua: hoc enim pretiosum esset propinquitatis genus. Iguoscat illis Deus, si qui sunt, qui inter nos lites serunt. Tu autem, qui Legatus, dic sodes, qua de causa illa in me sit offensior, quæ nec verbo, nec factis hæcenus læsi.*

Throc-mortonus respondet.

Ad hæc Throc-mortonus: *Ut respondeam in mandatis non habeo, sed ut audiam quid respondeas de Tractatu Edenburghensi confirmando. Ceterum offensionis causam audire si lubet, deposita Legati persona, paucis explicabo. Statim atque Regina Domina mea erat inaugurata, in Insignia & titulum Regni Angliæ invasisti, quod prius Maria regnante non fecisti. Si qua major injuria Principi inferri possit, tu pro prudentia judicaris. Ejusmodi sane injuriam privati quidem nunquam conquant, nedum Principes.*

At, inquit illa, mariti pater, ipseque maritus hoc vo- 1561.
luerunt, hoc jufferunt. Ex quo illi diem obierunt, & Dilceptatio
ego mei juris facta, Insignibus illis & titulo omnino inter eos
abstinui. Veruntamen haud scio, an fraudi sit Regina, altera.
si ego etiam Regina, cui avia Henrici Octavi soror ma-
jor nata, Insignia illa geram, quandoquidem alii genere
remotiores gesserunt. Certe Courtenæius Marchio Exo-
nix, & Ducissa Suffolciæ Henrici Octavi è sorore natu
minore neptis, Insignia Angliæ cum limbis ad differen-
tiam speciali gratia gestarunt.

Quum hæc Elizabethæ non satisfacerent, quæ per-
 suasissimum habuit, illam nihil nisi moras in aliquam
 spem novam interponere, quandoquidem de confirma-
 tione Tractatus nihil Ordinibus Scotiæ proposuerat, qui
 semel atque iterum à morte mariti convenerant: illa
 jam in via, iterum Throcmortonum Abbevillam accer-
 sit, ibi comiter percunctatur, quo modo Elizabethæ
 verbo aut facto satisfaceret? Ratificando, inquit ille,
 Tractatum Edenburgensem, quod jam toties dixi. Cui
 illa: *Audi igitur, ut dijudices: an justissimæ non sunt*
rationes, quas illa moras, & vanas existimat esse excu-
sationes? Primus in illo Articulus de ratificando Tra-
ctatu ad Castellum Cameracense, inter Angliam &
Galliam, nihil ad me spectat. Secundus de ratificando
Tractatu ibidem facto inter Angliam & Scotiam, rati-
ficatus erat per maritum & me; nec denuo ratificari
potest, nisi meo solius nomine concludatur, quum mari-
tus expresse in illo nominetur. Articulus tertius, quar-
tus, & quintus, suam vim jam sortiti sunt. Apparatus
enim bellici cessarunt, Galli presidarii è Scotia sunt
revocati, munimentum ad Airmouth solo equatum jacet.
Insignibus & titulo Angliæ à mariti morte abstinui.
Ea ex utensilibus, edificiis, & Dilematibus per Gal-
liam delere mihi integrum non est, uti nec penes me est,

Illæ satis-
facere co-
natur.

1561. *Valentia* Episcopum & Randanum, qui mihi non sunt subditi, ad disceptationem sexti Articuli in Angliam remittere. Quod ad postremum Articulum, spero seditiosos meos subditos de mea inclementia non conquesturos. Verum quo minus clementiam meam experiantur, illa, ut video, interveniet, quæ reditum impedire cogitat. Quid in Tractatu isto jam restat, quod fraudi sit tuæ Regina? Ut cumulatius tamen satisfaciam, litteras uberiores hac de re manu mea scribam, licet illa non dignetur nisi per amanuensem ad me rescribere. Tu autem, Legate, quod Legati est, velim præstes, hoc est, res potius lenias, quam exasperes.

At frustra. Sed nec litteris illis Elizabethæ satisfactum, cujus in animo alte inhæsit injuria ex titulo & Insignibus arrogatis, & anxie jam sollicita erat ne denao arrogaret, nisi Tractatus confirmatione, & jurisjurandi religione, ut iisdem abstineret, obstringeretur.

In Scotiam redit.

Interim Scotorum Regina idoneam nacta tempestatem, à Caletio solvit, & in Scotiam appulit, prætervecta cælo caliginoso naves Anglicas, quas alii ad eam honoris causa deducendam, alii ad piratas coercendos, alii ad eam intercipiendam emissas existimabant. Jacobus enim nothus per Angliam nuperrime rediens intercipiendam submonuerat, si Elizabetha religioni, & suæ securitati consultum vellet. Idem Lidingtonius, lætatus D'Oiseliæ in Anglia detineri, suavit, ne (ut scripsit) illa reversa tragædias excitaret, omne commercium litterarum & nunciorum cum Anglis intercluderet, factionem Anglis addictam labefactaret, & demum in Protestantes Scotiæ non tanquam in proditores, sed tanquam in hæreticos, perinde ac Maria Anglica non ita pridem sæviret. Verum enimvero illa, reversa, omni benignitate in subditos usa, in religione (etsi tumultuose inducta) nihil mutavit, & Rempublicam optimis institutis

tutis temperare cœpit. Ad Elizabetham vero Liding-
tonium cum suis & procerum Scoticorum litteris misit, quibus omne pacis ineundæ conservandæque studium detulit, rogavitque, ut certa aliqua pacis ratio inter Angliam & Scotiam iniretur; certio-rem autem nullam esse, quam si Elizabetha, modo nullam susciperet prolem, illam auctoritate Parliamentaria heredem in regno Anglico proxime successuram declararet.

Hoc novum Elizabethæ visum, quæ Tractatus Edenburgensis confirmationem, chirographo & verbis promissam, expectaverat. Respondit tamen, *Quod ad successionem, se sperare Scotorum Reginam sceptrum sibi & liberis, si qui nascantur, non erepturam. Juri ejus ad Angliæ sceptrum nihil se derogaturam spondet, quantum illa Angliæ titulum & Insignia præpropera aliorum ambitione arrogaverit; pro qua injuria æquum est, ut satisfaciatur. Successorem designando veretur ne amicitia potius dissocietur, quam consolidetur, quandoquidem dominantibus successores semper sint suspecti & invidiosi, populus, qua est inconstantia, præsentium fastidio Solem orientem respiciat, occidentem deserat; ipsique successores designati intra æqui bonique terminos, suas & aliorum spes pravas cobibere haudquaquam possint. Adeo ut si successionem illi confirmaret, securitatem sibi præcideret, & sepulchrale linteum ante oculos viva proponeret, imo sibi vivæ videntique funus duceret.*

Postquam hæc respondisset, iterum litteris ad illam datis per Petrum *Mewtas*, blande admonet ut Tractatum confirmaret. Nec illa directe negavit, non tamen commode posse innuit, donec res Scoticæ constituerentur. Interea Elizabetha illius avunculos, Aumalium scilicet, Magnum Priorem, Albeufium, & alios nobiles Gallos, qui illam in Scotiam deduxerant, per Angliam redeuntes,

1561.
Heres regni
Angliæ de-
clarari pe-
tit.

Elizabetha
respondet.

Tractatus
confirma-
tionem ur-
get.

Guifios
benigne
excipit.

1761. redeūtes, nullo non humanitatis genere benignissime excepti.

Nisi Anglos
durius.

Excommu-
nicationem
urgent.

Papa Anglos
ad Concili-
um Triden-
tinum alle-
ctar.

Ejus Nuncio
aditus in
Angliam
negatur.

Nihilominus Angli Mercatores, Guisio auctore, in littore Armoricano navibus direptis indigne tractantur, & de Excommunicatione in Elizabetham effundenda Romæ iterum recte agitur. Pius autem IV. Pontifex Rom. mitius cum ea agendum censuit. Ille enim literis blandis, ut dixi superiori anno, egit, & nunc quum ad dissidia in religione tollenda Concilio Tridentino quondam inchoato, & crebris bellis interrupto, diem dixisset, omnesque Principes etiam à Pontificia religione averfos eo allectaret, Hieronymum Marteningo Abbatem *Martinegi* in Angliam cum litteris amore plenissimis destinavit, Ille autem in Belgio substitit, veniamque ut in Angliam admitteretur rogavit. Lege enim antiqua cautum erat, ne Pontificis Nuncii Angliam (nisi prius venia impetrata) ingrederentur, juramento etiam præstito, ne quid in Angliam molirentur, *quod fraudi sit Regi, aut regni libertati.* Consiliariis vero Angliæ minime tutum visum erat, eum admittere, quum tot undique Pontificiæ religioni innutriti rebus turbandis domi forisque sedulo incumbere. Quum Abbati illi in Angliam trajicere non permetteretur, Episcopus Viterbiensis, Pontificis apud Gallum Nuncius, cum Throcmotono studiose egit, ut Elizabetha suos Oratores ad Concilium mitteret, suadenteque litteris plures Orbis Christiani Principes, Gallus, Hispanus, Lusitanus, Henricus Cardinalis Lusitanus, & maximo opere Dux Albanus (cujus adhuc impensa in eam voluntas,) ut Oecumenico Concilio Tridentino potius in re religionis, quæ unica

1. Allectaret, Abbatem *Martinegi* in Angliam in Edd. prioribus. At in ipso Camdensi Codice plane ut edidimus. Fateor tamen doctissimum Smithum in alio Codice (quem penes me habeo) allectaret, Hieronymum Marteningo Abbatem in Angliam scripsisse.

Christianorum anchora, & regnorum fulcrum, acquiescere, quam privatis paucorum, quantumvis eruditum, opinionibus. Respondet illa, se ex animo Concilium Oecumenicum optare, ad Pontificium non missurum, nihil sibi cum Romano Pontifice esse, cujus auctoritas ex Anglia Ordinum regni consensu profligata erat. Nec illius esse, sed Imperatoris, Concilia indicere; nec majorem in eo auctoritatem, quam in quovis alio Episcopo se posse agnoscere. Quo tempore huic Abbati, postremo Pontificum Romanorum in Angliam Nuncio, accessus erat negatus, eodem Edwardus Carnus, jam antea dictus, vir prudens, & jure Cæsareo eruditus, qui Equestri dignitate à Carolo Quinto Imp. donatus, & postremus Regum Angliæ apud Pontifices Orator, ex hac vita Romæ emigravit.

Jus Concilii convocandi non Papa esse.

Carnus obiit.

Chamberlanus Anglicus in Hispania Legatus quum Hispanum ex hoc responso, ut cum Pontificis injuria conjuncto, animo indies magis magisque alieno setiret, (ille enim, Francisco Gallorum Rege defuncto, metu jam solutus, ne Anglia, Scotia, & Hibernia in Galli potestatem redigerentur, Anglos negligere cœpit) bona cum venia domum rediit. In ejus locum Thomas Challonerus susceptus, qui quamprimum in Hispaniam appulit, homo injuriarum impatiens, & apud Germanos subinde Legatus, nihil nisi humanitatem expertus, datis litteris ut revocaretur vehementius contendit, eo quod (pro morè regionis) atculæ ejus excuterentur. Verum monuit Elizabetha, Legato omnia æqui boni ferenda, dummodo Principis honor non directe violetur.

Hispanus officiosus.

Legato quousque injuria ferenda.

Elizabetha bello necessaria parat.

Jam illa consultrix & provida femina (religione quodammodo constituta) ut remedia ad vim compararet, & suæ suorumque securitati prospiceret, paceque placidius frueretur, quamvis ærarium exhaustum inveniit, armamentarium omni bellico apparatu instruere inci-

1561. incipit, magna vi pecuniæ in arma & tela per Germaniam impensa; quum ea, de quibus Antverpiæ contraxerat, Hispanus detineret: majora tormenta, ex jare & ferro fundit plurima, ærisque puri & nativi, etiam opulentissimam diu neglectam divinum numen (quasi incepto faveret) juxta *Keswicum* in Cumberlandia aperuit, quæ illi usui abunde sufficit, & aliis etiam regionibus æs suppeditat. Lapis etiam Calaminaris, qui ad æraria opera imprimis necessarius, nunc primum in Anglia (propitio Dei favore) copiose inventus: & pulverem tormentarium (ne prece & pretio à vicinis emeret) domi confici prima curavit. Præsidio Berwici, quod prius quingentis constabat militibus, plures auctioribus stipendiis addidit, ut veteranis & viris bellicosis prospiceret.

Ad hæc æris vena reperta.

Et lapis Calaminaris.

Stipendia præsidiaris augeat. Berwicum munit.

Classem apparatus.

Angli naves ædificant.

Arma comparant.

Berwicum oppidum magna munitionum mole armare cœpit, & brevi tempore effecit. Viros nobiles & prudentes ad munimenta, intra xx. mill. pass. à limite Scotiam versus, instauranda delegat. Classem ob omni nautico & bellico instrumento apparat, quam Britannia vidit, instructissimam; ad eam tuendam propugnaculum in Meadweagi ripa juxta *Upnoram* (ubi statio est) erigit, nautis & classariis stipendia adauget, adeo ut navalis gloriæ restauratrix, & *Arctoi Regina maris* merito ab exteris nominaretur. Neque jam illi opus erat (ut patri & antecessoribus) naves ex Hamburgo, Lubeca, Dantisco, Genua, & Venetiis in usum conducere. Maris etiam accolæ opulentiores. Principem alacritate quadam imitati, naves bellicas certatim construunt, adeo ut brevi tempore regia cum subditorum classe conjuncta, tam numerosa fuerit, ut xx. class. belligerantium in navale bellum educere potuerit. Nobiles & plebei arma non minus alacri diligentia passim comparant, ita ut armamentaria completissima per nobilium ædes instruerentur. Armilustria etiam creberrima habitæ, & juvenus ad

ad rei bellicæ scientiam, & dimicandi audaciam sæpe
 nunc jam inde exercita. Rustici etiam, licentia rem
 frumentariam exportandi facta, acrius quam antea in
 agriculturam incumbere cœperunt, imo & supra quam
 leges postea latae exegerint, sola, quæ ex omni memo-
 ria inculta jacuerant, subigendo. Iisdem etiam diebus
 Regina mercatorum avaritiæ, qui bellica instrumenta
 Russiæ Imperatori contra Polonos, & Christiani nomi-
 nis hostibus subministrabant, severo edicto occurrit:
 necnon Rationalium aviditati, qui pensiones religiosis
 Monasteriis ejectis assignatas subtraxerant. Edixit enim
 ut singulis quos in vivis esse, & non promotos ex certis
 testimoniis constaret, ad assen numerarentur.

1561.

Agricultu-
 ram acrius
 exercent.

Edictum in
 gratiam
 Poloni.

Et religio-
 forum.

Auctoritates sive *Commissiones* ad rem annonariam
 pro classe & præsidio Berwicensi exigendam revocavit,
 pecunia provisoribus numerata, ut emerent, nec popu-
 lum gravarent. Cogitavit etiam illas pro aula Regia
 tollere, nonnullis Comitibus postea consentientibus
 justo pretio præbere, ut ab exactoribus sive *Provisori-
 bus*, malefico hominum genere (quos illa Harpyias
 dixit) liberarentur. Per hoc etiam tempus, ni male me-
 mini, Justitiariis *ad Assisas capiendas*, stipendia adauxit,
 atque vaticum primum concessit. Et quamvis ad rem
 attentior, novit tamen ubi, quantum, & quando libe-
 ralitas exercenda, bene meritis sane provide benefica.
 Quum enim Henricus pater licet tres liberos haberet, multa
 è Regio *Domanio* profuse elargiretur; Edwardus etiam
 & Maria, quum liberos non haberent: illa licet nullos
 haberet, paucissima è *Domanio* donavit, nec quicquam
 aliud fere nisi ea cautione, ut, masculis deficientibus,
 ad Coronam reciderent. Quo nomine & regnum &
 successores hanc providam curam grata memoria pro-
 sequi debent.

Commis-
 siones Provi-
 sorum re-
 vocatæ.

Stipendia
 Justitiariis
 aucta.

Provida
 Regiæ
 cura.

Optimis his Regiæ & populi studiis, dum respublica

com-

1561. communi omnium lætitia reviviscere videretur, hoc tristi intervenit, Pyramis pulcherrima Cathedralis Ecclesie S. Pauli Londini, quæ singulari urbis ornamento in suscipiendam edita altitudinem, D. XX. scilicet pedes à solo, & CC. LX. à turri quadrata, cui impensata erat, è materia lignea plumbo vestita, de coelo prope fastigium tacta deflagavit, tantaque violentia magno civium terrore vorax ignis descendit, ut totam una cum tectis Ecclesie illius longe amplissimæ omnibus, quæ plumbo etiam oblecta, quinque horarum spatio penitus hausserit, fornicibus tamen (qui è saxo solido) integris. Munificentiæ autem Regine benignitate, quæ vim magnam pecuniæ materiamque large suppeditavit, & collatiis Ecclesiasticorum atque aliorum stipe, tecta brevi tempore instaurata sunt, pyramis solummodo desideratur.

Templum
Paulinum
deflagrat.

Bathoniæ
Comitis
obitus.

E vita hoc anno emigravit Joannes Burchierus, vir antiquæ nobilitatis, secundus hujus cognominis Bathoniæ Comes, & Baro *Fitz-Warinus*, qui ex Eleonora, filia Georgii Baronis Rossi, numerosam progeniit sobolem. Successit è filio primogenito nepos Guilielmus adhuc superstes.

M. D. LXII.

Primum
bellum ci-
vile in Gal-
lia.

MOTUS jam in Gallia exardescere cœperant, dum in minori Caroli Noni ætate privata Principum amulorum ambitioni speciosum religionis nomen utrinque prætexeretur, & reformatæ religionis cultores gravissime premerentur. Quumque inde Pontificii in Anglia, nescio qua vana spe Protestantes ædem in Anglia opprimendi, multa & magna per circulos occultis colloquiis maffitarent, omnia suspicionibus erant plenissima. Margareta Comitissa Lenoxiæ, Henrici VIII, è sorore majore neptis, Richardo Sackvillo, maritusque Comes Lenoxiæ, qui cum Regina Scotorum litterarum

Lenoxia &
maritus
custodiæ
dati.

commet-

commercium occulte habuit, Custodi Rotulorum in cu- 1562.
 todiam traditi, & aliquandiu detenti. Arthurus Polus Polus in ju-
 dicio vocati.
 & frater, pronepotes Georgii Ducis Clarentiæ, fratris
 Regis Edwardi IV. Antonius Fortescuus, qui eorum fo-
 rorem duxerat, & alii in iudicium tracti, quod conspi-
 rarint ad Guisum in Galliam se subducere, inde cum
 exercitu in Walliam redire, Scotam Angliæ Reginam, &
 Arthurum Polum Clarentiæ Ducem declarare. Quæ sin-
 gula pro tribunali ingenue sunt confessi, protestati ta-
 men non hæc suscepturos Elizabetha superstitite, quam
 anno vertente morituram illicitis ariolorum artibus fe-
 ducti crediderant. Unde capitis damnati, vitæ tamen
 ob regii sanguinis reverentiam parcitum. At severe, ut Catharina
 Greia in-
 carceratur.
 multi existimarunt, cum Catharina Greia, Henrici Greii
 Ducis Suffolciæ filia, quæ Reginæ agnatione multo pro-
 pinquior, actum. Illa enim Henrici VIII. ex altera fo-
 rore proneptis, Henrico, filio natu maximo Comitis
 Penbrochiæ, enupta, & mox legitime repudiata, diu
 neglecta, jam gravida & ad pariendum vicina in arcem
 Londinensem conjicitur, professa, se cum Edwardo Sei-
 moro, Hertfordiæ Comite, legitimo matrimonii nexu
 conjunctam esse, & ab eo gravidatam. Ille è Gallia re- Et Hertfor-
 diæ Comes.
 vocatus, quo animi gratia bonâ cum Reginæ venia pro-
 fectus erat, idem palam professus, in eadem arce con-
 dicitur. Archiepiscopus Cantuariensis & alii ad causam
 cognoscendam & determinandam, *omni appellatione re-
 mota*, delegantur. Quumque testes matrimonii intra
 præscriptum tempus producere non posset, *definitiva
 sententia* ab Archiepiscopo pronunciat, *illum illicitam
 & illegitimam carnalem copulam cum illa habuisse,
 & pro hujusmodi excessu & illum & illam debite pu-
 niendos*. Hanc sententiam ut injustam, iniquam, & nul-
 lam Joannes Halesius, homo opiniosissimus, sed erudi-
 tione multiplici, impugnavit, eos legitimos esse conjuges

1562. ex solo ipsorum consensu argumentatus. Unde & ille
 iti custodiam datus. Illa mox filium primogenitum in
 carcere peperit, posteaque & alterum, corrupti, custo-
 diis, ex Hertfordio progenit, quod Edwardus War-
 nerus, arcis Præfectus, quasi conscius luxu, loco eriotus
 custodiæque traditus. Et ipse Hertfordius in *Camera*
Stellata triplici de crimine accusatur, quod Virginem,
 Regiæ stirpē natam, in Regia vitiatat, carcerem effre-
 gerat, & iterum compresserat. Ille protestatus se ma-
 trimonium cum ea legitime contraxisse, non dissimula-
 vit quin per fores carceris patentes eam adierat, ut de
 sententia pronunciata moerentem solaretur, debitumque
 conjugale solviffe. Unde pro singulis ctiminibus quin-
 que millibus librarum mulctatus, & novem annos in
 custodia detentus. Non destitit tamen à Jurisconsultis
 persuasus contra Archiepiscopi sententiam, *Appellatio-*
nem interponere & clandestinò continuare, quam ta-
 men his temporibus sponte & publice renunciavit. Illa
 post aliquot annos (ut, quæ tempore disparata, hîc se-
 mel conjungam) grâvi morbo correpta, coram Hopto-
 no, Arcis præfecto, culpam à Regina, quod matrimo-
 nium, ea inconsulta, contraxerat, deprecata, liberos
 & Hertfordii libertatem ejus fidei obtestando comen-
 dans, pie & placide in Christo obdormivit.

Ille mulctatur.

Ille moritur.

Guiffi in Elizabetham machinantur.

Recrudescente jam in Gallia inter Principes è Regio sanguine & Guiffis bello, religionis fuceo, ut dixi, ad partium firmamentum utrinque quæsito: Elizabetha vereri cœpit, nè vicini belli incendio Anglia etiam involveretur. Acceperat enim, Guiffis Antonio Borbonio Navarræ Regi, ut in partes allicerent, Navarræ regnum & Regiæ Scotorum connubium, una cum Angliæ regno in dotem occulte ostentasse, idque Hispani opibus & Pontificis Rom. auctoritate, qui matrimonium Navarri cum hæretica uxore dissolveret, simulque Elizabetham

tham ob hæresim regno abdicaret. Hinc illa Henricum 1562.
Sidneium virum spectatissimum eo misit, ut hæc certius H. Sidneius
in Galliam
missus.
ëdisceret, & ad pacem partium duces hortaretur. Ve-
rum eores devenerat, ut utrinque aures paci occlude-
rent. Sidneius è Gallia reversus, illico amandatur ad Et in Sco-
tiam.
Scotorum Regnam, ut colloquium, quod illa cum Eli-
zabetha in Angliã expetierat, in annum insequentem
prorogaretur, vel donec bellum Gallicum deservesceret.

Jam consultatum ap. ex usu foret, ut hæ principes in De collo-
quio cum
Scota deli-
beratur.
colloquium descenderent. Quod Scotorum Regina pri-
ma expetiit, suspicione non caruit, illam suis commo-
dis servire, & temporibus insidiari, vel ut jus in An-
gliam sibi firmaret, vel Pontificiis in Anglia, & Guilibis
cognatis in Gallia spem præberet, & animos augetet.
Contra aliis visum erat, hinc firmissimam inter eas a-
micitiam posse conglutinari, fœdus inter Gallos & Sco-
tos paullatim labefactari, & Scotorum Reginam ad Pro-
testantium religionem prolectari. Alii adnotarunt, ex
ejusmodi colloquiis semina æmulationis potius, quam
amoris spargi; invidiosam semper alteri opum & po-
tentia ostentationem esse; præsentiam opinioni & famæ
de corporis pulchritudine, oris venustate, animique do-
tibus non respondere, & reprehensioni locum alterutri
relinquere. Nec Scotorum Regina jam tutum vide-
batur se Elizabethæ potestati, quacum de regni jure Quæ etiam
dubitat.
concertaverat, committere. Ancipiti etiam cogitandi
cura hæsitavit, quum jam audisset, Elizabetham à Pro-
testantibus Gallia aperte stare, in quam partem propen-
deret, *Dum secum (ut ipsa scripsit) perpenderet, se pa-
ternum genus ex Anglia, maternum è Gallia ducere, in
Gallia coronatam Reginam fuisse, & Dotariam esse, in
Anglia certissimam esse heredem, & regnum exspe-
ctare, plurimum se avunculis in Gallia qui educarunt,
debet, plurimum etiam amori sororis Elizabethæ velle
desere.*

1562.

Timuit tamen, qua fuit perfpicaci intelligenti, ne si ad amicitiam arctiorem cum illa se applicaret, malam gratiam à Rege Galliarum iniret, à Guis's avunculis destitueretur, pecuniamque è Gallia dotali amitteret, dum certum Gallorum amorem incertæ Elizabethæ amicitix posthaberet, quæ (ut ipsius verbis utar) *personam non transgreditur*. Hinc colloquium de quo pluribus mensibus agitatum, etiam articulis propositis, tandem in nihilum recidit, maxime quum illa datis litteris omnino intervifere recusaverit, nisi heres regni Anglici Parlamentaria auctoritate designaretur, aut in filiam ab Elizabetha adoptaretur, ad certissimam pacem, & unionem regnorum toties expetitam, fundandam. Hæc si concederentur, se Elizabethæ devotissimam futuram, etiam Guis's avunculis neglectis, pollicetur. In his etiam litteris innuit se vehementius hæc urgere, quod accepisset nonnullos occulte cogitare de alio successore subornando, nec alio quam religionis nomine, etsi illa Protestantium in Scotia toleraret religionem.

Nisi certis
conditioni-
bus.

Card. Lo-
tharingus
nuptias
Scotæ pro-
ponit.
Elizabetha
deterret.

Verum quum Cardinalis Lotharingus eodem tempore ageret cum Ferdinando Imperatore, ut illa nuberet Carolo Archiduci filio, qui Elizabethæ nuptias tunc ~~proponit~~ *proponit*: Elizabetha per Thomam Randolphum denunciavit, si Cardinali, capitali Anglorum hosti, de illis nuptiis auscultaret, & amicitiam inter Angliam & Scotiam posse dissolvi, & forsitan spem regni Angliæ intercludi. Qua ne excideret, amice monuit, ut ejusmodi maritum in Anglia deligeret, in quo ipsa sibi inprimis placeret, deinde suis & Anglis in pace colenda satisfaceret, sibi que viam ad successionem certam in Anglia præmuniret, quæ declarari non possit, nisi prius constaret, quem in maritum illa adscisceret.

His curis etsi Elizabetha nonnihil suspensa, tota tamen in Gallicum bellum, ne è Normannia Angliam

fuit intenta; & post maturam deliberationem, 1562.
 subditos Regis Galliarum in Normannia opem implorantes,
 in patrocinium recipit, pactione cum Principe Con-
 dæo, Romano, Colinio, & aliis confecta, ut illis c. mil-
 lia Aureorum numeraret, VI. c. militum in Galliam Pactum cum Protestantibus Galliarum init.
 transmitteret, quorum III. c. ad Diepam, & Rotho-
 magum defendenda adhiberentur. Illi autem Franciscopolim,
 ad Sequanæ ostium à Rege Francisco Primo New haven.
 constructam, quam Angli *Novum Portum*, Galli *Portum Gratiae* vocitant, in cautionem traderent, quam
 III. c. præsidarii Angli Regis Galliarum nomine tue-
 rentur, donec Caletum restitueretur. Ipso die quo hæc Rationes pacti reddidit.
 pactio inita, illa rationem consilii sui edito scripto ex-
 plicat; Nimirum, se in Normanniam exercitum mittere,
 non ut provinciam illam, avitum Regum Angliæ patrimonium,
 quo jure, quave injuria ereptam recuperaret, sed ut Gallorum
 Regi ætate nondum adulta conservaret, & à Guisiorum tyrannide vindicaret,
 qui in purioris religionis cultores immaniter sævire, ipsam
 suo in Caletum jure injuste spoliare, & jam Normanniæ
 portus occupare inceperant, unde Angliæ proxime imminerent,
 quam jam spe devorarent. Adeo ut illorum conatibus non
 posset ræon obviam ire, nisi Regi juveni, fratri, & confæderato,
 ejusque subditis oppressis deesse, orbis Christiani tranquillitati
 invidere, quodque maximum, suam religionem, securitatem,
 & salutem ignave prodere videretur. Quumque Paulus Foenix
 Galli Orator in Anglia apud illam ageret, ut Carnutum
 Vicedominus, Haijus, & alii qui pactioni subscripserant,
 quasi patriæ proditores ex Castellæ Cameracensis
 Tractatu Regi dederentur; litteris ad Regem excusavit,
 culpamque ab illis in turbida Guisiorum ingegia
 rejecit, qui Regis patrem, fratrem, & eum ipsum
 bellorum turbine involverant.

Mense

1562. Milites in Galliam mittit. Mense Septembri exercitus Anglorum pars altera ad Franciscopolim appulit, Adriano Poiningo ducore qui Marecallus designatus, & ab incolis letaliter admiffa. Altera pars ad Diepam. Comes Warwici, qui exercitui præfectus, fœtus Franciscopolim advenit, ad-versantibus ventis bis in Angliam rejectus. Excursiones deinde nonnullæ in agrum vicinum factæ, ad quas prohibendas Rhingravius propius accessit, & castrametatus est. Angli & Galli nihilominus levia certamina subinde seruerunt, & classarii toto mari prædantes opima spolia intulerunt, naves Gallicas è vicinis stationibus indies abripientes.

Oxoniz Comes.

Vitam hoc anno naturæ reddidit Joannes *Verus*, Comes Oxoniæ, ex hac illustri prosapia decimus sextus, qui ex uxore priore, filia Radulphi Névilli, Comitum Westmorlandiæ, Catharinam, Edwardi Baronis Winderforii conjugem, tulit, ex secunda Margareta Goldinga Edwardum, Oxoniæ Comitem, qui patrimonium profligavit, & Mariam, Peregrino *Berty* Baroni Willoughbæzio enuptam.

Hunc etiam in meliorem vitam comitati sunt Guil. Baro Greius de Wilton, rebus gestis & gente prænobilis, cui ex Maria, filia Caroli Comitum Westmorlandiæ, filius Arthurus successit; & Joannes Baro Merdant primus, cui Joannes filius ex Elizabetha, una heredum Henrici Vere de Addington, itidem successit.

Shanus O-Neal in Angliam venit.

Ex Hibernia jam venerat Shanus *O-Neal*, ut, quod ante annum promiserat, præstaret, cum securigero *Gallo-glassorum* satellitio, capitibus nudis, crispatis cincinnis dependentibus, camisiis flavis croco, vel humana urina infectis, manicis largioribus, tuniculis brevioribus, & lacernis villosis: quos Angli non minori tunc admi-

1. Desunt in Edd. prioribus usque ad, Ex Hibernia jam venerat &c.

1762.

quam hodie Chineses & Americanos, prosequuntur. Ille omni cum humanitate exceptus, & ad Reginæ pedes provolutus, rebellionis crimen ejulando confessus veniam impetravit. Comiter interrogatus, quo jure Hugonem, Matthæi fratris filium, avita hereditate excluderat, ferociter respondit, ut jam antea in Hibernia, Optimo. Scilicet, se certum & legitimum Cohi filium & heredem; utique ex uxore legitima natum, paternam adiisse hereditatem: Matthæum fabri ferrarii Dundalkiensis fuisse filium, à fabro genitum, natum post nuptias ejusdem cum Alifona uxore, à matre tamen pro filio, Cono subdole obtrusum, ut hereditatem & dignitatem *O-Neali* interverteret, quod licet ille pateretur, alium tamen neminem ex *O-Nealorum* familia unquam perpeffurum. Cessionem quam pater Henrico VIII. & redhibitionem quam ille eidem per Diploma fecerat, instar nihili esse, quum Conus nihil juris haberet in iis quibus cesserat, nisi ad vitam suam; nec sine consensu procerum & populi, à quibus ad *O-Neali* honorem electus erat, cedere potuisse. Diplomata etiam ejusmodi nihil valere, nisi certus familiæ heres jurejurato. **XII.** virorum prius comprobetur; quod hac in re minime factum. Se vero jure divino & humano certum esse heredem, primogenitum scilicet patris legitimo matrimonio procreatum, atque unanimi procerum populi- que consensu *O-Neal* designatum ex patria *Tanistria* lege, qua vir matura ætate puero, & patruus illi nepoti, cujus avus patri supervixerit, præferendus. Nec quicquam auctoritatis in Ultoniæ proceres sibi arrogasse, quam majores retroactis temporibus, ut prolatis tabulis probare poterat, jure suo exercuerant. Sed de his alibi dixi. Quæ quum fidem apud Reginam invenissent, ille cum honore domum remissus, contra prædones Hebridianos strenuam & fidelem operam aliquandiu navavit.

Causam suam defendit.

Domum remittitur.

1563.

M. D. LXIII.

Parlamente-
rum habe-
tur.

Leges latæ.

MENSE Januario regni Ordines Westmonasterii convenerunt, legesque salutare tulerunt ad pauperes sublevandos, rem nauticam, & agriculturam adaugendam, errores, falsarios, nummorum adulteratores, hariolos, Necromanticos, Sodomitas, perjuros coercendos, Biblia sacra, & Liturgias in Cambro-Britannicam linguam convertenda: nec non ad Reginæ regniq. majestatem conservandam, & detrimenta cum dedecore, quæ ex usurpata Pontificis Romani auctoritate obvenerunt, avertenda: atque ad prorumpentem eorum, qui eandem propugnant, audaciam comprimendam, eos læsæ majestatis reos esse sanxerunt, qui scripto, typis, verbo, factove externi cujuscunque Principis, Prælati, aut *Status* auctoritatem in Spiritualibus in Anglia vel aliis Reginæ ditionibus tertiò asseverabunt, quique juramentum de suprema Reginæ in causis Spiritualibus, vel in personas Ecclesiasticas potestate, secundò oblatum recusabunt. Ita tamen, ut neque *sanguis corrumpatur*, nec bona fisco cedant, nec hoc juramentum ab aliquo regni Barone, aut eminentioris dignitatis (quòvis de fideli eorum obsequio Regina minime dubitaret) exigatur, nec ab alio quopiam, *nisi qui est, erat, aut erit ex ordine Ecclesiastico, aut munia Ecclesiastica nunc gerit, gerebat, aut geret: aut moniti ritus Ecclesiæ Anglicanæ non observabunt, aut eosdem verbo aut facto publico depravabunt, aut Missas celebrabunt, vel audient, & cetera*, quæ in lege videre est. Ordines præterea temporum felicitati congratulantes, Reginæ ob religionem reformatam, pacem restitutam, Angliam cum Scotia ab externo hoste liberatam, pecuniam repurgatam, classem restauratam, apparatus bellicum & nauticum supra expectationem comparatum, & laudatum in sal-

lia ineptum ad securitatem Angliæ juvenique Galliarum Regi præstandam, atque Caletum recuperandum, concesserunt Ecclesiastici unum *Subsidium*, Laïci item alterum cum duabus *Quindenis*, & *Decimis*. *Quindena & Decima* (ut in exterorum gratiam adnotem) Quindena & Decima. taxatio certa est, olim imposita singulis Civitatibus, Burgis & Oppidis, non viritim, sed generatim pro ratione decimæ quintæ partis facultatum locorum. *Subsidium* Subsidium. vocamus, quod singulis capite censis viritim pro ratione bonorum & agrorum imponitur. Verum nec hæc, nec illa taxatio unquam imponitur nisi ex Ordinum consensu in Parlamento.

Interim Princeps Condæus dum ad auxiliares Angios in Normannia festinato itinere contendit, memorabili illo Druidensî prælio interceptus, à Guisio captivus abducitur, & una inter alios Nich. Throcmortonus, qui sponte à Protestantibus antea captus (ut occulta quædam consilia cum illis communicaret) prælio interfuit. Ille autem paulo post dimissus, pecuniam pactam Colinio repræsentavit, qui cum auxiliariis Anglorum cohortibus ad Castrum Cadomense, quod tunc obsedit, præfectus, eorum ope Cadomum, Baiocassas, Falesiam, & Laudi Fanum ad deditioem facilius adegit. Throcmortonus captus.

Dum hæc in Gallia geruntur, Elizabetha per Chalonensium, in Hispania Legatum, Regi significat, se exercitum in Galliam transmisisse, ut Guisio in ipsam insulstantibus, & exitiosa meditantibus tempestive occurreret, priusquam in Angliam bellum transferrent, & Franciscopolim in manus traditam detineret, donec de Caletum satisfieret. Respondet ille, Si Caletum tantummodo repetatur, hoc se primis votis optare, sin religionis causa bellum suscipiatur, religionem avitam se non posse negligere: *Quod ad Guisios, quantum sunt, inquit, illi, ut potentissima Angliæ Regina ab illis timeat, quibus* Elizabetha Hispanum de auxiliis in Galliam missis docet.

1563. *bus nulla jam, ut prius, cum Gallo intercedit affinitas?*
 In Anglia etiam Episcopus Aquilanus, Hispani Ligatus, Hispanum nec velle, nec posse Gallum fratrem hęc-bello deserere, sæpius Reginæ deñunciavit. Cui in nihil aliud, quam Adagio illo Anglico respondit: *Sua cuique domus tuenda est, & mihi mea.* Nec Hispanum lauit, Reginam eodem tempore sedulo agere cum Protestantibus Germaniæ Principibus per Henricum *Knolles*, & Christophorum Montium de Condæo sublevando, & communi religionis causa propugnanda. Unde & ille infensor causas in eam occulte religionis etiam nomine quæsivit.

Obsides pro
 Calecto fugam adornant.

Pax in Gallia.

Protestantes Galli Anglos destituunt.

Bellum utrinque indicitur.

Inter hæc, obsides Galli, qui in Angliam dati pro quingentis millibus *Coronatorum* de Calecto restituendo, quum omnia ad bellum spectare viderent, fugam adornarunt; sed navem conscensuri, retracti sunt cum Joanne Ribaldo Navarcho illo celebri, qui ad eos subducendos in Angliam clam advenerat. Pax interea in Gallia inter Regem, & Condæum spe summæ rerum in Gallia administrationis & matrimonii cum Scota lactatum, atque Protestantes convenit, nulla habita Reginæ Angliæ ratione. Qui omnes uno ore protestati sunt, nisi Angli mox Franciscopoli abscederent, pactum in Tractatu Castellii Cameracensis de Calecto restituendo irritum fore; publica que præconis voce omnibus Gallis facta erat potestas omnes Anglos invadendi, captendi, & deprædandi dum Franciscopolim tenerent. Eandem potestatem Regina Anglis itidem concessit, ut hostium loco omnes Gallos (præter Londini incolas) haberent, dum illi Calectum detinerent. Hinc incredibile est quanta classe Angli maria invaserint, & Gallis præcluserint, imo & Hispanis, ut necessarium fuerit Reginæ prædatoriam eorum in Hispanos insolentiam per Legatum excusare, & edicto cohibere.

1563.
 Wawicensis, Franciscopoli Præfectus, quum vacil-
 lantem Gallorum incolarum fidem perspiceret, qui jam
 ex tenui pacis rumore de oppido prodendo, & exclu-
 dendis Anglis clandestina consilia, & inter se, & cum
 Ringravio, qui cum copiis in vicina egit, agitabant;
 omnes Gallos, tam Protestantes quam Pontificios, sine
 discrimine ex oppido emovet, eorumque navigiis ma-
 num injicit; quod ægerrime Galli tulerunt, quiritantes,
 Anglos non tam afflictorum Gallorum protectionem,
 quam loci possessionem cogitare; & eos ut exteris
 iniquiores fugillarunt. Certe nihil olim Normannos, A-
 quitanos, Pictones, & reliquos Anglici juris in Gallia
 magis abalienavit, quam quod eos non alio quam ex-
 terorum loco habuerint. Jam ad oppidi oppugnatio-
 nem Galli omnia sedulo comparant, simulque Rex &
 Condæus per Briquemotium & D'alvium de Francisco-
 poli reddenda soletter in Anglia agunt, nec Regina ab-
 nuit hisce legibus: *Si Hispanus fide juberet de Caletō*
ad præfixum tempus restituendo, Tractatus ad Castel-
lum Cameracense interpositis Regis, Reginae parentis &
Principum è sanguine Regio juramentis confirmaretur,
Integritate Gallia Parliamentis comprobaretur, & obsides
è primaria nobilitate traderentur.

Galli inco-
 læ è Portu
 Novo ejici-
 untur.

Pro Caletō
 offertur.

Interim Franciscopoli pestis in præfidiarios gravif-
 sime grassatur, & è subsidiariis eo missis ducenti cum
 ductore Thoma Fincho, viro Ordinis Equestris, & duo
 Baronis Wentworthii fratres naufragio perierunt. Unde
 quum spes tenuis esset oppidi retinendi, Thom. Smithus,
 Ordinarius in Gallia Legatus, jubetur proponere de
 restituenda Franciscopoli pro Caletō, utque res, vel
 Hispano, qui Galli sororem duxerat, arbitro, compo-
 neretur. Illi autem profus abnuerunt, dictitantes, *Gal-*
lum Superiorem agnoscere nullum, nec res suas cujus-
cunque Principis arbitrio permissurum. Nicholaum
 veto

Pestis inter
 milites.

1563. vero Throcmortonum, cum mandatis & documentis ad hæc missum, comprehenderunt, suspicatis hominibus, rebus miscendis gnarum, ad turbas concitandas rediisse, caussati illum sine fide publica in Galliam venire, quum tamen & litteras fiduciaras, & alias à Gallico in Anglia Legato haberet. Nec audire quidem illum voluerunt, certo persuasi, Franciscopolim pestis sævitia brevi expugnatum iri. Eo jam accesserat Momorantius Constabularius cum primaria nobilitate, & paullo post ipse Condaeus cum flore Protestantium. Anglis; mutatam Gallorum Protestantium mentem summopere demirantibus, responsum fuit, non de religione, sed de patria junctis viribus, pace jam confecta, dimicandum. Tubicinem ad Warwicensem Momorantius mittit, qui deditioem imperaret; ille eum remittit cum Hugone Powletto, qui ostendit, Anglos paratos extrema quæque subire potius, quam Reginæ injussu locum dedere. Excitatis itaque aggeribus, continuata per plures dies machinarum displosione, ruinis apertis, aquæductibus interclusis, & aqua è fossa, quæ mari altior, derivata, expugnationi instant Galli, animosa fide pro viribus obsistunt Angli, pluribus quotidie, vi pestis, quam hostili & magis pereuntibus.

Obsidetur.

Hæc ut Elizabetha comperit, afflictissimæ suorum forti illacrimans, ne diutius pesti & cædi viros fortissimos exponere videretur, ductorum & militum virtute publico scripto laudata, Warwicensi mandat, ut honestis conditionibus cum Gallo de deditioe transigeret, qui Powlettum, Mauritium Dennis præsidii Quæstorem, Horseium, & Pelhamum ad Momorantium de deditioe delegat; brevique in has condiciones conven-

Deditur.

Ut oppidum cum universo apparatu bellico, & navibus & bonis, quæ ad Gallia Regem ejusque subditos spectabant, redderetur, major oppidi turris illico in manus

1563.

nia Memorantio traderetur, capti utrinque sine pretio dimitterentur, & Angli cum omnibus, quæ ad Reginam & ipsos spectant, libere intra sex dies, si venti permitterent, exirent. Obsides dati Olivarius Manours Comitis Rutlandiæ frater, Leightonus, Pelhamus, & Horfeius. Ultimus mansit Edwardus Randolphus tribunus militum, qui pietate nunquam satis laudata misellos milites ægros & peste laborantes suis humeris in naves convehere non destitit. Ita Franciscopolis, gravius peste quam ab hoste oppugnata, Gallis relicta, postquam Angli xi. menses tenuissent. Quo tempore, præter gregarios milites, Somersettus, Joannes Zouchus, Albericus Darcus, Drurius, Entwessellius, Ormesbeius, Vaghanus, Crokerus, Cœcksonus, Proudus, Saulus, Kemisus, egregii militum ductores, peste absumpti. Interfecti duo fratres Tremaini, Sanderus, Bromfeldus machinarum præfectus, Robinsonus oppidi Ballivus, Strangwaius, navali laude clarus, & Goodalus in cuniculis agendis vir longe peritissimus.

Ob hoc oppidulum receptum Rex Galliæ immortales Deo gratias publice egit, Pontificii per Galliam præ gaudio exsultarunt, gloriantes, Anglos Protestantium eorundem ope à Gallia esse ejectos, à quibus in Galliam vocati, & inde semina dissidii inter Anglos & Protestantes Galliæ sparsa esse. Hospitalius Cancellarius copiosa oratione hanc felicitatem Gallis congratulatus, ut amplificaret, ex falso rumore retulit, Anglicam classem cum auxiliaribus copiis in conspectum oppidi postridie quam dederetur, advenisse; & pronunciavit, Anglos hoc bello jure suo ad Caletum repetendum omnino excidisse. Milites peste laborantes in Angliam revecti, ita contagiosa lue vim morbi disperferunt, ut univèrsum regnum graviter affligerit, & una urbe Londino, quæ cxxi. Parœciis constat, intra annum xxi. clo. lo xxx. plus minus cada-
vera elata fuerint.

Publica inde in Gallia læticia.

Pestis Londini sævit.

Quum

1563.

Scotæ nuptiæ denuo proponuntur.

Angli Dudleium in maritum commendat.

Galli dissuadent.

Scoti Regi-
næ suæ in-
sultant.

Quum bello civili in Gallia flagrante, Guisus, Reginae Scotorum avunculus, cecidisset, dotalis pecunia e Gallia non solveretur, Hamiltonius, Dux Castri-Heraldi, Ducatu exueretur, & Scoti præfectura Scellitii in Gallia excluderentur; illa sane ægerrime tulit. Cardinalis Lotharingus, alter ex avunculis, veritus, ne hinc illa, Gallis relictis, ad Anglorum amicitiam se applicaret, per Crocum iterum nuptias cum Carolo Austriaco, Comitatu Tirolis in dotem oblato, proponit. Illa rem Elizabethæ impertit, quæ per Randolphum, eadem, quæ prius dixi, de marito adsciscendo monuit, & deinde explicatius Robertum Dudleium in maritum commendavit, (cujus uxor Roberti heres jampridem præcipitio perierat) promisitque, si illum duceret eam Parlamentaria auctoritate declarandam esse *sororem, aut filiam, Angliæque heredem*, modo ipsa improles obiret. Quamprimum hoc per Foixium, Gallicum in Anglia Legatum, Regina parens, & avunculi comperissent, conjugium cum Dudleio adeo dedignati sunt, quasi omnino impar, regio genere, regiaque Majestate prorsus indignum, ut promiserint, non modo dotalem pecuniam rependendam, sed Scotis omnes pristinas libertates, imo & ampliores, si illa in Gallica amicitia firmiter persisteret, & oblatum illud conjugium respueret. Suggesterunt etiam, Elizabetham non serio, sed simulate has nuptias proponere, quasi ipsa Dudleium sibi in maritum destinarat; nec esse cur illa in Parlamentaria auctoritate spem poneret, quum in Anglia quod alterum Parlamentum sanxit, alterum refigat. Præterea Anglorum consilia nihil aliud spectare, quam quavis arte ne omnino nuberet, distineret. Hanc tamen rem illa ad colloquium refert, gravibus molestiis domi interim conflictata, dum Moravius Archiepiscopum S. Andreae in carcerem conjiceret, quia Missis celebrandis non abstineret; cui veniam

lacrimis profusis ægre exoravit, & fervidi Ecclesiæ Ministri, Moravii auctoritate suffulti, vim facerent impune Sacerdoti qui Missam in aula (quod lege permissum erat) celebrarat. Nec tumultuantes illa cohibere potuit, quamvis tota in Reipublicæ curam incumbere, amnestiam concedendo, stipendia Judicibus adaugendo, salutare leges sanciendo, capitali pœna adulteris inflicta, & in tribunali sæpe causas audiendo, ut æquali jure summos cum infimis contineret.

1563.

Funesto hoc anno magno cum Protestantium dolore obiit Guil. Baro Greius *de Wilton*, Berwici Præfectus, vir militari gloria florens, patrimonio admodum acciso ex gravi redemptionis pretio quod captus in Gallia per solvit: cui in Berwici Præfectura Franciscus Bedfordiæ Comes successus.

Baro Greius
moriatur.

Obiit etiam non minore Pontificiorum desiderio Alvarus à *Quadra*, Episcopus Aquilanus, Hispani in Anglia Legatus, qui eorum spes de Romana religione restauranda foverat, & Polos, quos dixi, sibi intimos habuerat. Unde adeo suspectus, quasi rebus in Anglia turbandis, & amicitia inter Reginam & Hispanum discindendæ totus incumberet, ut Regina de homine revocando apud Hispanum egerit. Ille autem pietatis nomine excusavit, & incommode cum Principibus agi rescripsit, si ex qualibet offensa Legati domum revocarentur. Indignabatur sane, hunc ipsius Legatum, ipso inconsulto, fuisse domi conclusum, interrogationibus subditum, & publice reprehensum: nec alia de causa, quam quod Italum, qui in alterum bombardulam disploserat, in ædes fugientem admiserat, & clam emiserat. Jam inde Hispanus in Anglos commotior erat, arrepta occasione quod Angli piratæ Gallos in ora Hispaniæ infestarent, & navigationem in Indiam occidentalem cogitarent: iramque conceptam manifesto prodidit,

Et Episcopus
Aquilanus.

Hispanus
in Anglos
commo-
tior.

1563. didit, Richardum Shelleium Anglum, religionis nom. te profugum, averfiffimo à fuo Principe animo honorifica legatione Maximiliano Romanorum Regi designate congratulatum mittendo, & in quafdam Anglorum mercatorum naves in Boeticæ portubus manus injiciendo, quia Angli dum Gallos perfequerentur, Hispanorum naves interceptiffent.

Baro Pagetus
moritur.

Vitam etiam cum morte commutavit hoc anno, ætate jam ingravefcente, Guilielmus Baro Pagetus, quem ad ampliffimos honores fua virtus extulit; præclara enim eruditione & prudentia meruit, ut Henricus VIII. in Secretarium adfciverit, Legatum ad Carolum Imperatorem, & Francifcum primum Galliarum Regem miferit, & inter regni curatores tenella filii ætate nominaverit; Edwardus Sextus Ducatus Lancæftriæ Cancellarium, Aulæ Regiæ Cenforem five *Contrarotulatore*m constituerit, ad Baronis honorem evexerit, & Georgiana perifcelide donaverit, (quam tamen Dudleius Northumbrius ignominiofe detraxit, & Maria, cum honore, ut *prudencia & confilio optime de Repub. promerito*, restituit) Custodiæque Privati Sigilli præfecerit, qui inter fummos civilium honorum gradus quartus. (Henricus enim VIII. ex lege Parliamentaria primum *totum* Cancellario, secundum Thesaurario, tertium Regii Confilii Præfidi, & quartum Privati Sigilli Custodi detulit, & supra quidem omnes Duces, Regum filiis, fratribus, patruis & nepotibus exceptis.) Elizabetha negotiis jam præ ætate imparem, publicis curis, quod expetiit, laxavit, chariffimumque habuit, licet Romanæ religioni deditiffimum. Filios reliquit Henricum & Thomam, qui invicem in Baronis honore fuccefferunt, & Carolum sæpius dicendum, filias etiam aliquot in clariores familias elocatas.

Summi
honorum
gradus.

Illam ad meliorem vitam comitatus est Henricus 1563.
Manours, sive *de Maneriis*, Rutlandiæ Comes, Thomæ Comitis Rutlandiæ obitus.
 primi ex hac familia Comitis filius, Georgii Baronis * St. Leger, five Sellen-ger.
Roos nepos ex filia Thomæ à * *S. Leodegario*, Annæque
 uxoris, quæ soror Regis Edwardi. Quarti plurimum
 splendoris attulit, & pronepos Roberti, qui, ducta filia
 & herede p̄rantiq̄i Baronis *Roos*, opimos redditus &
 titulum Baronis *Roos* in familiam intulit. Progenuit
 Henricus ex Margareta Nevilla, Radulphi Comitis West-
 morlandiæ filia, duos filios, Edwardum & Joannem, suo
 ordine Rutlandiæ Comites, & filiam, Guilielmo Courte-
 næio de *Pouderham* enuptam.

Miseram etiam vitam exiit Francisca Ducissa Suffol- Et Ducissæ Suffolciæ.
 ciæ, filia Caroli Brandoni Ducis Suffolciæ ex Maria al-
 tera Henrici Octavi sorore, & Dotaria Galliæ Regina,
 quum primum Janam filiam, Reginam Angliæ promul-
 gatam, & paullo post capite obruncatam, mox mari-
 tum suum eodem supplicio sublatum, Catharinam secun-
 dam filiam, Comitis Penbrochiæ filio nuptam, repudia-
 tam, & jam carcere conclusam, Mariamque filiam ter-
 tiam, impari conjugio ¹ cum Keio, * primario Aulæ Ja- * Serges-
ant Porter.
 nitore, conjunctam vidisset, & ipsa generis oblita Adri-
 ano *Stokes*, minorum gentium nobili, suo dedecori, sed
 tamen securitati nupsisset.

M. D. LXIV.

GALLIA jam exultabat domestica pace recupe-
 rata, quam quodammodo Reginæ Angliæ debebat.
 Eam enim libentius inter se conciliarant, ut influenti-
 bus Anglis viam obstruerent, non immemores quantas
 olim strages dederint, à Burgundo ex privata simultate
 in Galliam evocati. Quum hinc inter Gallos & Anglos
 potius belli ardor restinctus, quam pax coaluerit, Re-

1. Cum Keio, adlico aleatorum arbitro, conjunctam in *Edd. priorib.*
 Pars I. O gina,

1564. gina, à Protestantibus Gallis male gratis neglecta; fluitavit non amplius rem alienam suo periculo curare, sed deliberate ad pacis cogitationem se recepit, quam per Thomam Smithum, virum prudentem & apprishæ eruditum, tentavit, & Galli perlibenter audierunt. Thromortonus, qui libera quasi custodia in Gallia tunc egit, illi in pace procuranda adjunctus. Gallus Morvillerio Episcopo Aurelianensi, & Jacobo Burdino à secretis rem commisit, qui in has pacis leges Trevis Campaniæ mense Aprili consenserunt. *Neuter invadet alterum: Invadenti alter non auxiliabitur. Privatorum facta solum eos tenebunt. Commertium liberum erit. Proditores & rebelles non recipientur. Litteræ Reprisalium non concedentur. Injuriam oblivione sepelientur. Reservatio jurium, Fuga, Actiones, Petitiones, Prætensiones, quæ invicem respectivè habent, aut habere prætendunt, remanebunt eis salve & integre, & pari modo Defensiones & Exceptiones reservabuntur.* Postridie seorsim de his convenerunt. *Certa pecuniæ summa statis temporibus Reginæ rependetur, obsides ex Anglia DCXX. millibus coronatorum numeratis liberabuntur, & Thromortonus liber in patriam post fæderis confirmationem revertetur.* Lætitiâ ex hac pace Gallus accensis publice pro more pyris testatus est. Eam Regina Angliæ coram Gonoro & Foixio iurejurando confirmavit, & paullo post Gallus itidem coram Barone Hunsdonio, qui cum in Georgianum Ordinem adscitum eodem tempore periscelide, trabea honoraria, torque rosato cum S. Georgii imaguncula dependente & ceteris rite investivit.

Pax inter
Gallum &
Angliam.

Pacis Arti-
culi.

Gallus in
Ordinem
Garterii
adscitus.

Diegus, sive Didacus Gusmanus *de Sylva*, Canonicus Tolctanus, his diebus in locum Episcopi Aquilani, qui ante aliquot menses obierat, Legatus in Angliam venit gravitate & Sacerdotali habitu venerandus. Hoc

temporis

temporis intervallo durius cum Anglis in Hispania, auctore Roderico Gomezio *de Sylva*, odio religionis actum, sed temperavit Dux Albanus, an studio quod præ se ferebat in Anglos, an æmulatione in Gomezium, non facile quis dixerit. Duriter etiam agebatur cum Anglis in Belgicis Hispani Provinciis, dum ex religionis itidem odio Granvellanus Cardinalis Anglos & Belgas mutuo commercio beatos committere studet. Eo enim curante, Belgæ anno superiori per Affonviliam querebantur, vectigalia solito majora mercimoniis in Anglia esse imposita (quod tamen Philippo & Maria regnantibus factum) necnon plurima mechanica Belgarum opificia Parlamentaria auctoritate esse interdicta. Querebantur vicissim Angli, sua in Belgio bona pro rebus minutissimis confiscari ex auctoritate quorundam novorum editorum, quibus etiam quædam merces exportari vetantur; transitum per Belgicas Provincias cum equis, nitro, pulvere tormentario, ex Italia & Germania prohiberi, gravissima vectigalia, nec prius audita pro cibariis, anchoris, ædibus, &c. rigidissime exigere; & hæc omnia contra fœdus Commercii (*Intercursum Magnum* vocant) olim initum.

1564.

Angli duriter in Hispania habitati.

Et in Belgio.

Querebantur vicissim Belgarum & Anglorum.

Interea Ducissa Parmensis, Belgii Gubernatrix, primum vetat, materiam prohibitarum in Anglia mercium è Belgio in Angliam vehi, & mox pannos Anglicos in Belgium invehere, colore quæsito à peste, quæ in Anglia nuperime grassabatur, re vera subdolo Granvellani consilio, ut pannarii Angli, & qui ab iis magno numero dependent, ad tumultus concitarentur, quum panni non exportarentur, & res pannaria interim in Anglorum detrimentum in Belgio constitueretur. Angli stomachantes, arrepta hac occasione, quasi ab Inquisitione Hispanica, jam in Belgium illata, sibi timerent, & tumultus in Belgio futuros prævidentes, Embdæ ad Amasim

Anglicæ merces in Belgio prohibita.

1564. *masim fl. in Frisia Emporium pannorum & in Belgii edixit, ne quis Belga commercium cum Anglis Embdæ aut alibi exerceret, aut mercos ab iis emptas in Belgium sub confiscationis pœna importaret.*

Gufmannus conciliare studet.

Hæc ut acria & utrinque damnosa censuit Gufmannus. Vir ille prudens novit quantæ opes ex Anglorum commercio in Belgium redundarint, ex quo Lodovicus *Malanus*, Flandriæ Comes, circa annum M. CCC. XXXVIII. Anglos, immunitatibus amplissimis concessis, ad Emporium lanæ Anglicæ Brugis Flandriæ constituendum illegerit. Jam inde enim ex concursu omnium fere gentium in Flandriam ad pannos ex Anglica lana, aliasque Anglicas merces emendas, & suas distrakendas, incredibile est quantum res mercatoria, institoria, navalis, & piscatoria apud Belgas floruerit. Adeo ut lana Anglica verum fuerit Belgis *Vellus Aureum*, cui inclytus ille *Militaris Ordo Velleris Aurei* suam originem, & Burgundiæ Duces magnas opes debuerunt. Certe hoc nostro tempore (ex rationum tabulis loquor) commercium inter Anglos & Belgas XII. milliones aureorum in singulos annos superavit, & panni Anglici (ut plumbum, stannum, & cetera taceam) Antverpiam quotannis exportati v. millionibus aureorum sunt æstimati. Hinc ille ad rem componendam enixus, effecit ut commercium interclusum in pristinum statum restitueretur, & quæcunque à Kalendis Januarii anno primo Elizabethæ utrinque contrà decreta & instituta, suspenderentur, donec à Delegatis utrinque plenius provideretur.

Anglica lana Vellus Aureum Burgundiæ.

Opulentum inter Anglos & Belgas commercium.

Gufmanni opera restitutum.

Anno autem insequente, quum Vicecomes *Montiacuti*, Nicholas Wottonus, & Gualterus Haddonus, à Supplicum libellis pro Anglis; Montignius, Affonvilus, & Joachimus Egidius pro Belgis hæc Erugis semel atque

quæ iterum tractare inciperent, tumultus Belgici incru- 1564.
descendentes colloquium interruperunt, postquam conve-
nisset ut commercium libere exerceretur, donec Prin-
ceps alter alteri contra denunciaret, mercatoribus qua-
draginta ante diebus utrinque præmonitis, ut sibi &
mercibus consulerent.

His foras compositis, ruris amœnitates quæsit Re- Elizabethæ
Academiæ
Cantabrigi-
am invisit.
gina, & Cantabrigiam Academiam, alterum Britannia
lumen, invisit, ubi à studiosis nullo non honoris genere
excepta, Comœdiis, Tragœdiis, & Scholasticis digla-
diationibus oblectata, singula Collegia perlustravit, &
habita Latine oratione propensam eorum benevolentiam
agnovit, multiplicem eruditionem laudavit, exhortata
ut in pietatem & bonarum litterarum studium omni
cogitatione incumbere, de quibus se bene merituram
spondit.

Reversa Robertum Dudleium Hippocomum, summa Rob. Dud-
leium ad
honores
evehit.
gratia apud ipsam florentem, quem maritum Regina
Scotorum, ut dixi, tacito consilio destinaverat, ut ad
tantas nuptias commendatior esset, Baronem Denbighia
(data illi Denbighia cum latifundiis) creat, & Leice-
stria Comitem, *sibi & heredibus masculis de corpore le-
gitime natis.* Cujus etiam in gratiam fratrem ejus natu
majorem Ambrosium titulo Baronis Insulæ, sive *Lisle,*
& Comitum Warwici antea ornaverat, *sibi & heredibus
masculis legitimis, Robertoque fratri ac heredibus suis
masculis legitime de corpore procreatis.* Dudleius his
honoribus auctus, ut gratiam apud Regiam Scotorum, Ille Baconum
subac-
cusat.
quam omnibus officiis ambivit, & demereri studuit, in-
iret, illico Baconum, Magni Sigilli Custodem, apud Re-
ginam insinulavit, quod in causa successionis se con-
tra Scotorum Regiam immiscuerit, consciusque fuerit
libelli quo Halesius, quem dixi, jus Coronæ Angliæ, si
Regina improles obiret, Suffolciensi familiae asserere
conatus.

1564. conatus. Unde ille in carcerem conjectus, Baconum vero (licet inficiaretur) ægre & ferius apud Reginam in gratiam restituit Cecilius, qui suum hæc de re iudicium sepositum & reconditum apud se habuit, & semper habere statuit, nisi, quod professus est, ipsa Regina expromere imperaret: quæ sane nihil magis averfis auribus unquam audivit, quam jus successionis in disceptationem vocari. Prudentiores autem & opulentiores nulla cura magis exercuit, dum in Religionis discidio Protestantes effervescentes, Scotorum Reginam, quia alterius religionis, etsi juris minime dubitati, ex apicibus & versutiis legum rejiciendam, Pontificiorum alii, & plerique omnes æqui bonique illam, ut veram & certam ex jure heredem, admittendam censerent: & nonnulli Margaretam, Scotæ amitam, uxorem Matthæi Stuarti Comitis Lenoxiæ, & ejus liberos præferrent, utique de quibus in Anglia natis optima quæque sperabant. Hæc Scotorum Reginam non latuere, utque, quantum poterat, præverteret, ex consilio Comitissæ Lenoxiæ amitæ, Matthæum Comitem Lenoxiæ in Scotiam accersit, specie in avitum patrimonium restituendi, re vera ut de his rebus confuleret; qui uxoris opera & veniam, & etiam litteras commendatitias ab Elizabetha impetravit, quum patria jam totos viginti annos exsulasset.

Diversa de
successione
studia.

Scota Lenoxium in
Scotiam
revocat.

Lenoxii
genus.

Ille (ut ad majorem perspicuitatem altius rem repetam) ex eadem *Stuartorum* stirpe qua regia Scotorum familia, & etiam regio eorum sanguine natus erat. Maria enim, Jacobi Secundi Regis Scotorum filia, peperit Jacobo Hamiltonio Jacobum primum ex hac stirpe Araniæ Comitem, & Mariam filiam uxorem Matthæi Stuarti Comitis Lenoxiæ, hujus prænominis primi. Jacobus Comes Araniæ primæ uxori repudiata & superstiti superinduxit Jenettam Betoniam, Cardinalis Betonii amitam,

am, è qua Jacobum Castri-Heraldi Ducem suscepit, quem hinc pro illegitimo æmuli habuerunt. Maria, soror Comitis Araniæ, enixa est Matthæo Joannem Comitem Lenoxiæ, qui ab Hamiltoniis, dum Regem Jacobum IV. in libertatem afferere voluit, occisus, reliquit hunc, de quo agitur, secundum Matthæum Stuartum Lenoxiæ Comitem, Jacobo Quinto patris nomine longe charissimum. Matthæus autem Rege defuncto, & Hamiltoniis rerum potentibus, in Galliam se subduxit: unde in Scotiam ab Henrico Galliarum Rege, ne quid detrimenti Respublica Scotica per Hamiltonium Proregem caperet, remissus, operam strenue præstitit. Ille tamen vir vere bonus & apertus, Cardinalis Bottonii & Hamiltonii versutiis irretitus, Galli favore brevi excidit. Quumque nec domi manere, nec in Galliam redire potuerit, in Angliam venit, & Henrici Octavi fidei se permisit, qui eum clientelis in occidua Scotiæ parte potentem gratanter excepit, ut proximum heredem Regni Scotiæ post Mariam tunc infantulam agnovit, (etsi Hamiltonii possessionibus in fiscum redactis damnaverint) Margaretamque *Douglasiam*, suam è sorore natu majori neptim, in matrimonium dedit, cum latifundiis in Anglia quæ annis singulis valerent M.DCC. *marcis*, stipulatione facta ut ille Castrum Dunbritonium, Insulam Butham cum Castro Rothsaio Anglo in manus traderet. Quæ fortiter suscepta successu caruerunt.

Hunc Scotorum Regina, femina prudens & pro-
 vida, quæque in spem Angliæ incubuit, in Scotiam, ut
 dixi, accersit, exsilium remisit, & in bona avita resti-
 tuit, tum ut Jacobi Nothi fratris, quem Comitis Mo-
 ravæ honore auxerat, conatibus opponeret, tum ut
 de successione in Anglia per hujus filium Henricum
 Darlium aliis spem præcluderet. Si enim ille juvenis,
 regio

Revocandi
 Lenoxium
 causæ.

1564. regio sanguine in Anglia natus, Anglisque admodum charus, potentiori alicui familiæ Anglicæ conjungeretur, subtrahit, ne ille, Anglorum viribus subnixus, in jure successionis in Anglia obstaculo esset, quum plurimorum opinione secundus ab ipsa regni Angliæ heres haberetur. Nec illa quicquam magis in votis habuit, quam ut Scotiæ & Angliæ regna ad aliquem Scotici generis per ipsam devolverentur, & in avito *Stuartorum* cognomine per illum posteris propagaretur.

Angla antevertere studet.

Hoc Elizabethæ subolet, utque anteverteret, per Randolphum Scotorum Reginam edocet, illas nuptias adeo ab Anglis universis improbari, ut Parlamentaria Comitæ, Consiliariis invitæ, in aliud tempus prorogarit, ne regni Ordines irritati, contra ipsius jus in successione, vel hac de causa, statuerent. Quod ne postea fieret, utque Anglis satisfaceret, monuit ut de aliis nuptiis cogitaret: jamque denuo Leicestrium in maritum majorem in modum commendavit, quem ad Comitæ honorem hoc præcipue nomine evexerat.

Leicestrium denuo commendat.

Colloquium de nuptiis cum Leicestrio.

Hinc Berwici mense Novembri de nuptiis cum Leicestrio Bedfordius & Randolphus, Moravius & Lidingtonius delegati egerunt. Angli inconcussam amicitiam, perpetuam pacem, & spem certam successionis polliciti sunt, si illa Leicestrio nuberet. Hac enim lege promiserat Elizabetha illam filiam adoptivam, aut sororem auctoritate Parlamentaria declarare, simul ac ipsa Elizabetha nupserit. Scoti contenderunt, non è dignitate esse Reginæ, à Carolo Ferdinandi Augusti filio, Rege Galliarum, Principe Condæo, & Duce Ferrariæ in uxorem expetitæ, ad nuptias nuperi Comitæ & subditi Angliæ descendere, spe sola sine ullis dotalitiis proposita; nec ex honore Reginæ Angliæ ejusmodi maritum tantæ Principi proximæ agnatæ commendare. Hoc autem fore certissimum amoris argumentum, si permit-

Scotæ proci.

ret illam pro arbitrio virum sibi, qui pacem cum Anglia colet, eligere, simulque annuam pecuniam assignaret, & jus successionis Parliamentaria auctoritate confirmaret. Toto hoc negotio percipiit Elizabetha, ut his nuptiis utriusque regni successio in Anglico genere constabiliretur, licet lente festinaret. Scotorum Regina, quum toto biennio res produceretur, & jam Darlium in maritum sibi destinaret, suspicata est dolo malo secum agi, & Elizabetham non alio consilio has nuptias proponere, quam ut illa è procis potissimum sibi præligeret, vel excusatus Leicestrio nuberet, si ipsa Regina absoluta in Leicestrii nuptias prius consentiret. Delegati vero Scoti suis rationibus consulentes ad suam apud Reginam potentiam tuendam, quasunque nuptias quovis modo interturbare statuerant. Ut illas cum Darlio impedirent, monuerat Elizabetha; ipseque Leicestrius, spe potiundæ Elizabethæ plenus, clandestinis litteris Bedfordium submonuit, ne rem urgeret, & in spem istam Darlio occulte favisse creditur.

M. D. LXV.

DARLIUS interea, matre sedulo & suppliciter apud Elizabetham intercedente, veniam adeundi Scotiam, & ibi tres menses manendi ægre impetravit; quæsito colore, ut particeps esset paternæ restitutionis. Hyemeque illa acerrima, qua Tamisis ita gelu constrictus, ut pervius esset, Edenburgum venit mense Februario. Juvenis forma imperio dignissima, aptissima membrorum compositione, ingenio mitissimo, & moribus suavissimis. Scotorum Regina ut vidit, statim ad mare cœpit, utque amorem occultaret, cum Randolpho Anglo in Scotia Legato de nuptiis cum Leicestrio subinde colloquia miscet, simulque Roma Dispensationem quærit, quum Darlius & illa eo gradu se attingerent,

Darlius
Scotiam
adit.

A Scota
adamatur.

1565. rent, ut ex jure Pontificio dispensatione ^{opus esset} Quum hæc diluxissent, Lidingtonium ad Elizabetham mittit, ut ipsa consentiente nuptiæ cum Darlio contraherentur, nec diutius vana expectatione à nuptiis detineretur.

Quæ Angliæ adfensum ad nuptias petit.

De his de- liberatio.

Illam intimis consiliariis rem proponit, qui ex occultis Moravii suggestionibus facile crediderunt, Reginæ Scotorum consilium, per has nuptias, ad titulum, & jus suum in regnum Angliæ suffulciendum, & denuo asserendum, simulque ad religionem Romanam reducendam spectare: aliosque ex certitudine successionis per liberos ex his nuptiis, alios ex studio Romanæ religionis illi adhæsurus; quandoquidem longe plures per Angliam Eirenarchas Romanæ religioni devotos esse certo comperissent. Ad hæc prævertenda, maxime necessarium censuerunt, primum ut Reginam exorarent aliquem in matrimonium sibi quamprimum assumere, ut ex certitudine successionis per eam, & ejus sobolem, & non aliunde res & spes Anglorum dependerent. (timuerunt enim si Scotorum Regina prius nuberet, & prolem susciperet, ne plures in illam propenderent ob successionis certitudinem & securitatem.) secundo ut professio Romanæ religionis, quantum poterat, per Angliam infringeretur, reformatæ autem sedulo promoveretur, & constabiliretur: hoc moderatius agendo cum præfervidis quibusdam Protestantibus de Adiaphoritis, illud revocando Episcopos Pontificios abdicatos ad custodias, qui peste grassante per rura dispersi erant, deferendo Episcopis ampliolem auctoritatem leges Ecclesiasticas exercendi contra terculamentum illud *Præmunire* (quod Jurisperiti objectarunt,) supprimendo libros è Belgio in Angliam ab Hardingo & Theologis profugis emissos, submovendo quosdam Scotos Sacerdotes per Angliam latitantes, privando profugos Anglos beneficiis Ecclesiasticis,

asticis, quibus hactenus fruebantur, & adigendo Judices regni, qui plerique omnes erant Pontificii, ad supremam Regiam auctoritatem jurejurando agnoscendam. Ad nuptias autem cum Darlio disturbandas visum est, ut in terrorem delectus militum per limites Scotiam versus haberentur, & Berwicus majori præsidio firmaretur. Comitissa Lenoxiæ Darlii mater, Carolusque filius custodiae traderentur, Comes Lenoxiæ, & Darlius filius à Scotia sub pœna amissionis bonorum in Angliam revocarentur, priusquam aliquod fœdus cum Gallo aut Hispano iniretur. Scoti nuptiis adversantes sustentarentur, & Catharina Greia cum Hertfordiæ Comite in aliquam gratiam reciperetur, à qua sola ut ab æmula in regni successione Scotorum Regina anxie timuisse credebatur. Nec aliud videbatur quod majorem moram & impedimentum istis nuptiis inferre poterat.

Hinc ad Scotorum Reginam mittitur Nich. Throcmortonus, qui diu deliberandum, quod semel statuentum, moneret; nuptias præcipitatas pœnitentiam commitem subsequi; & nuptias cum Leicestrio iterum atque iterum commendaret; illas cum amitæ filio juri Pontificio omnino adversari. Percipit enim Elizabetha, ut per illam aliquis Anglici generis in utroque regno succederet, etsi non defuerint qui in rem religionis, & utriusque regni fore existimarunt, si sine prole obiret. Illa respondit, rem jam revocari non posse, nec esse cur Elizabetha succenseret, quum ex ejus consilio non externum, sed Anglum elegisset: eumque regio utriusque regni sanguine prognatum, & totius Britannix longe nobilissimum. Lidingtonius inter hæc in Anglia agens, subinde Reginx Scotorum matrimonium simulate Leicestrio proposuerat, necnon Norfolciæ Duci ut Regiis

Throcmortonus ad impediendum mittitur.

illi respondetur.

1. Ita corrigitur in cl. Smithi Codice, à Camdeniano (in quo, uti etiam in Edd, transmarinis, Herefordiæ male legitur) diverso.

1565. nuptiis longe digniori, qui tunc temporis modesta recusatatione declinavit.

Lenoxius & Darlius à Scotia revocantur. Se excusant.

Regina Angliæ, ut aliquod impedimentum his festinatis nuptiis interponeret, Lenoxium, & Darlium filium, tanquam subditos, juxta formulam licentiæ concessæ, revocat. Pater modestissime litteris se excusat, filius ne suo honori adversetur orat; innuit fieri posse ut Angliæ, patriæ charissimæ, usui esse possit, atque se Scotorum Reginæ amatorem & cultorem præ ceteris omnibus esse devotissimum palam profitetur. Quæ ut amore responderet, eum mox Equitis aurati dignitate, titulis *Baronis Ardmannock, Comitæ Rossie, & Ducis Rothessæ* exornat, & quinto postquam in Scotiam venerat mense, in maritum cum plurimorum procerum assensu assumit, Regemque declarat; Moravio qui suæ seorsim ambitioni incubabat, & sub specioso religionis prætextu Ducem Castri-Heraldi, hominem minime malum, in partes traxerat, fremente, & aliis tumultuantibus, quæstionesque agitantibus, *An Pontificius in regem admittendus? An Scotiæ Regina maritum pro suo arbitrio sibi eligeret? An regni proceres ex sua auctoritate non impronerent?*

Scota Darlio nubit.

Moravio & alii hinc fremunt.

Anglia moderate fert.

Scoti nonnulli arma sumunt.

Regina Angliæ, quæ mollissimum Darlii ingenium, probumque & apertum patris animum noverat, miserta juvenis cognati, & Reginæ adolescentulæ, quibus res erat cum turbulentissimis hominibus, qui Regio imperio annos jam amplius viginti soluti, Reges ferre nescierunt, placatus tulit. Nec ab iis metuit, quum æmulæ Reginæ potentiam tam mediocri conditione minime adauctam videret, Darlii matrem in sua potestate haberet, & turbas in Scotia hinc orituras prævideret, quæ statim concitaretur, Nonnulli enim Scotiæ proceres, Hamiltonius inprimis, & Moravio, nuptiis indignantes,

1. Julii 29. in margine scribitur Codicis dicti Smithiani.

hic

hic quod contractæ essent Angliæ Regina non consentiente, ille ex æmulatione in familiam Lenoxiam, sed uterque religionis conservandæ obventu, ad disturbandas nuptias signa exarserunt, ut Regina necessario copias conscriberet ad nuptias secure celebrandas. Adeoque acriter ope Regis mariti rebelles persecuta est, ut in Angliam fugaret, priusquam cohortes Anglorum in eorum auxilium promissæ advenerint. Regina vero Angliæ Moravio, qui Anglis erat addictissimus, conniventer latebras concessit, & clam per Bedfordium pecuniam suppeditavit, donec postridie quam David Rizius trucidaretur, in Scotiam (ut suo loco dicemus) redierit. Causæ cur Moravium & Scotos rebelles in Angliam admisit, hujusmodi erant, quod Regina Scotiæ Yaxleium, Standonum & Walslum, Anglos profugos in Scotiam, & *O-Nealum* Hibernicum in patrocinium receperat, consilia cum Pontifice contra Anglos agitaverat, & justitiam in prædones & piratas non exercuerat.

Fugantur.

In Angliâ fovetur.

His nuptiis confectis, nihil consultius visum illis, qui Evangelicæ religioni & Angliæ saluti maxime studuerunt, quam ut ad Scotorum Reginæ spem de Angliæ regno labefactandam, Elizabetha jam serio animum ad nuptias applicaret. Commodumque iisdem diebus Maximilianus II. Imperator per Adamum Smircoritum Legatum honorificas proposuit conditiones de nuptiis cum Carolo fratre contrahendis. Quo tempore, nescio quibus de causis, nisi hisce de nuptiis, simultates in aula exortæ sunt gravissimæ inter Suffexium, qui nuptiis impense favit, & Leicestrium qui in spem suam clam obstitit. (Spes sane maximas & improbas amplectuntur, qui insperata sunt consecuti.) Sane Suffexius illum ut hominem novum injuriose contempsit. qui duos tantum, ut ille detrahendo dicere solebat, ciere poterat majores, patrem scilicet & avum, eosque patriæ Hostes.

Angliæ ut nubat suadetur.

Imperator fratrem commendat.

Hinc simultates in aula.

1565. & perduelles. Univesa hinc aula in patriam studia abiit, & Comes si quando prodirent agmina asseclorum cum machæris & parmis ferratis prominentibus ex umbone cuspidatis, quæ tunc in urbem, quasi ultima experturi, secum traxerunt. Sed post pauculos dies in gratiam pristinam Regina reduxit, odiumque sepelivit, potius quam sustulit. Ut omnino tamen tolleretur, nihil non egit. Dissensiones enim procerum, & illud diverbium, *DIVIDE, ET IMPERA*, à nonnullis inculcatum damnavit, vim Imperii in obedientium consensu esse rata. Muliercularum autem æmulatione, & simultatibus subinde, nec inutiliter quidem, se oblectavit.

Quas Elizabetha componit.

Inter hæc, illa rerum Scoticarum non immemor, post unum & alterum mensem à nuptiis in Scotia celebratis, Tamworthum è privato cubiculo nobilem ad Scotorum Reginam misit, ut de pace non violanda admoneret, de præcipitato cum nativo Angliæ subdito matrimonio sine suo consensu expostularet; simulque Lenoxium & Darlium filium in Angliam remitti ex foederis formula, & Moravium in gratiam recipi postularet. Illa rem subodorata, hominem non admisit, sed articulis scripto traditis, *verbo Principis pollicetur, nec se, nec maritum quicquam molituros, quod fraudi sit Reginae Angliæ, aut legitimis ex ejus corpore liberis, aut regni tranquillitati, vel profugos admittendo, vel fœdus cum exteris sanciendo, vel quavis alia ratione, imo libentissime ejusmodi fœdus cum regina & regno Angliæ contracturos, quod usui sit & honori regno utrique, nec quicquam in religione, legibus, & libertatibus Angliæ innovaturos, si quando Angliæ regno potirentur. Hac tamen lege, ut Elizabetha eadem vicissim erga se & maritum plene præstaret, & successionem Coronæ Angliæ in sua persona & legitima sua sobole, eaque deficiente, in Margareta Comitissa Lenoxiæ, matre mariti, & ipsius liberis legi-*

Anglicus Legatus in Scotia neglectus.

Scripto respondetur.

1565.
capis Parliamentaria auctoritate constabilet. Quod ad cetera; se de nuptiis cum Darlio quamprimum nubere certo statuisse, & Reginam certiorin fuisse, responsum autem tulisse nullum. Se Reginam postulatis satisfacisse, quandoquidem non alienigenam, sed Angigenam nupsisset, quo non alium genere nobiliorem, nec se digniorem, in universa Britennia noverat. Illud autem novum videri, ut Darlium apud se non detineret, quem sibi maritum sacro matrimonii fœdere junxerat; aut Lenoxium in Scotia non retineret, qui sit natus Scotia Comes. Quod ad Moravium, quem experta est hostem infestissimum, blande rogat ut suos subditos suo ipsius judicio relinqueret, quum ipsa in causis subditorum Angliæ se minime intermiscet. Hoc responso rediit Tamworthus parum pro dignitate, ut ipse putavit, acceptus. utique ille homo procax Reginæ Scotorum existimationem obloquio nescio quo læferat, & maritum Regis titulo non dignatus.

Eodem tempore hæc honori Elizabethæ accesserunt, Cæcilia Suecica in Angliam venit.
 quod ex consentiente omnium de virtute ejus fama, Cæcilia, soror Errici Regis Sueciæ, uxor Christophori Marchionis Badensis, jam gravida, ex ultimo Septentrione longo per Germaniam itinere ad eam invisendam venerit, quam cum marito magnifice excepit, pensione annua assignata, filioque ex sacro fonte suscepto, cui *Edwardi Fortunati* nomen indidit: & Donaldus *Mac Carty More*, præpotens Hiberniæ Dynasta, supplex territoria amplissima in manus tradiderit, ut ab ea recepta, *jure feudali sibi & heredibus masculis legitime natis teneret.* Deficientibus autem illis, Coronæ Angliæ ad-dixit. Illa eum pro humanitate benignissime complexa, (Princeps ad benevolentiam hominum alliciendam nata) ex prudentia honore Comitis *Glencar*, & titulo Baronis *Valentiæ* solenni ritu investivit, muneribus affecit, itineris Glencariæ Comes creatus.

1565. neris expensas perfolvit, ut instrumenta contra Desmonium, rerum novandarum jam suspectum, haberet.

Res Hiberniæ.

Præfuit Hiberniæ hoc anno Justitiarius titulo Nicolaus Arnoldus, vir Ordinis Equestris à Comitatu Grogstrensi, nec plures quam M.D.XC. milites in præfidiis habuit; sed illi brevis revocatus, provinciam tradidit Henrico Sidneio, qui regnante Maria aliquandiu Hiberniæ fuerat Justitiarius & Thesaurarius, & jam Walliæ Præses. Primi Hiberniæ Præsides, quos *Proreges* hodie Latine dicimus, ut obiter adnotem, à primo Anglorum sub Henrico II. ingressu, usque ad Edwardi III. tempora, dicti erant *Justitiiarii Hiberniæ*, & *Justitiiarii atque Custodes terræ Hiberniæ*; deinde *Locum-tenentes*, & eorum Vicarii *Deputati*. Postea pro Principis arbitrio, nunc *Deputati*, nunc *Justitiiarii*, nunc *Locum-tenentes*, (qui titulus honoris plenissimus) sed plerumque una eademque auctoritate. Et proculdubio primi illi Hiberniæ Justitiiarii (ut Justitiarius Angliæ, qui etiam *Justitia* in abstracto illo ævo dictus) *constituti erant ad pacem conservandam & justitiam universis & singulis exhibendam*: ut Proprætores & Proconsules olim apud Romanos summo cum Imperio in Provinciam missi.

Proreges & Justitiiarii Hiberniæ.

Discordiæ inter Desmonium & Ormondium.

Sidneius Provincia suscepta, Momoniam Australem Hiberniæ partem confusissimam invenit, Giraldo Comite Desmonix, qui omnia officia fidelis subditi sancte promiserat, & Thoma Comite Ormondix, aliisque atrociter inter se tumultuantibus, & in intestina bella prorumpentibus. Adeo ut Regina Desmonium in Angliam ad lites dirimendas acciverit, & Præsidentem ad Justitiam administrandam per provinciam illam constituerit, cum Adessore, duobus Jurisconsultis, & Scriba; primumque Præsidentem nominavit Warhamum à *S. Leodegario*, sive *S. Leger*; virum in rebus Hibernicis longo usu versatissimum.

Primus Momonix Præses.

Hoc

Hoc anno animam Deo reddidit Edwardus Baro Northus, quem Henricus VIII. Cancellarium Curiā Augustinianam constituerat, & Maria, cui percharus erat, Curia illa abrogata, ad Baronis honorem evexit: & medio Octobri expiravit Thomas Chalonerus, ex Hispanica legatione jampridem reversus, vir clarissimus, patria Londinensis, educatione Cantabrigiensis, qui tam Musis quam Marti se devoverat. Juvenis sub Carolo Quinto in expeditione Algeriana meruit, ubi naufragus quum nataffet donec vires & brachia deficerent, tandem rudente mordicus apprehensa, non sine dentium aliquot jactura evasit. Regnante Edwardo Sexto, in proelio Musselburgensi adeo strenue pugnavit, ut Dux Somersettensis equestri dignitate ornaverit. Sub Elizabetha honorifica legatione ad Ferdinandum Imperatorem, & ordinaria in Hispania toto fere quadriennio perfunctus, ubi *De Republica Anglorum instauranda* tercio & erudito carmine quinque libros composuit, dum, ut ille dixit, hieme in furno, æstate in horreo degeret. Elatus est ad S. Pauli Londini, insigni, pro dignitate, funere, cui primario inter atratos loco interfuit Cecilius, quum filius ejus Thomas, qui postea Henrici Walliæ Principis pueritiæ admotus, nondum adolevisset.

Th. Chaloneri
obitus.

M. D. LXVI.

ANNO auspicante, Carolus IX. Rex Galliæ Rambouletum cum insignibus Ordinis conchyliati S. Michaëlis, in Angliam ad Reginam misit, ut duobus pro suo arbitrio Angliæ proceribus donaret. Selegit illam Ducem Norfolciæ, & Comitem Leicestriæ, hunc ut Charissimum, illum ut longe nobilissimum, quos Rambouletus, postquam pro Rege suo inter S. Georgii Equi-

Norfolcius
& Leicestrius
Ordine Gallico donati.

I. Medio Octobri hoc anno animam Deo reddidit Thomas Chalonerus, ex Hispanica legatione &c. *sanctummodo in Edit. prioribus.*

Pars I.

Q

tes

1566. tes auratos honorifice Windforæ collocatus esset, rite in Regia Westmonasterio investivit. Quod istar magni honoris tunc habuit, quæ meminerat, nullos ex Anglis præter patrem Henricum VIII. fratrem Edwardum VI. & Carolum Brandonum, Ducem Suffolciæ in illam ordinem fuisse adscitos, quem illa, omnium, quæ ad honorem spectant, observantissima, postea evulvisse indoluit, quum cuilibet sine discrimine quasi prostitui vidisset. Nec honorariis rebus tantum vacavit, sed ante omnia civium saluti studiosissime. Quum enim ex coeli intemperie annonæ difficultatem rerum periti timerent, non solum rem frumentariam ex Anglia evehi vetuit, sed magnam vim invehi provide curavit.

Rei frumentariæ prosperum.

Arundelius peregre profectus.

Dum hæc aguntur, Henricus Comes Arundeliæ inter proceres regni præpotens, postquam vana spe matrimonii cum Regina magnas opes profudisset, spesque illa, Leicestrio jam apud Reginam potentissimo, & amicis in Aula fidem fallentibus, omnino infracta esset, impetrata venia, specie valetudinis recuperandæ, re vera doloris minuendi causa solum sponte mutavit. At alii ex Anglorum gente, qui pro innata fortitudine se ad arma, non ad otia natos existimarunt, quum nobiles ex omnibus Europæ partibus ad famam belli in Turcas essent excitati, in Pannoniam profecti sunt. Inter quos melioris notæ erant Joannes Smithus Regis Edwardi VI. consobrinus, scilicet ex sorore Janæ Seimoræ Regis matre natus, Henricus Champernounus, Philippus Butshidus, Richardus Greenvillus, Guil. Gorgeus, Thomas Cottonus, & alii.

Et Angli in Hungariam.

Jacobus VI. Rex Scotorum natus.

Junio subsequente Scotorum Regina faustis auspiciis ad perennem Britannicæ felicitatem, filium Jacobum (qui jam Britannicæ Monarcha) peperit, quod mox per Jacobum Melvinum Elizabethæ significavit. Illa etiam

1. 19. die in marg. prædicti Codicis Smithiani.

matris

matris honorem ab æmula præsertim indoleret, Henricum Killegreum statim misit, qui partu levatæ, & filio nate congratularetur, eamque roboraret, ne Shano *O-Nral*, in Hibernia tunc rebellanti, amplius faveret, aut Christophorum Rokesberum ex Anglia profugum foveret, utque in prædones quosdam limitaneos animadverteret.

1566.

Angla con-
gratulatur.

Elizabetha in agros jam exspatiata animi relaxandi causa, ut se non minus propitiam Musis Oxoniensibus, quam Cantabrigiensibus, candide inter se æmulis, præberet, ad Academiam Oxoniam desecit, ubi magnifice excepta, septem dies substitit, loci amoenitate, Collegiorum pulchritudine, studiosorum ingeniis, & doctrina exquisitissima, inprimis oblectata, qui noctem ludis theatricalibus, dies eruditis dissertationibus protruserunt, de quibus singulari Orationis suavitate Latine gratias cumulate egit, & benignissime valedixit.

Oxonien-
sem Acade-
miam in-
visit.

Quamprimum Londinum rediit, Ordines Regni ad Cal. Novembris, diem scilicet indictum, frequentes con-

Parlamente-
tum habe-
tur.

venerunt, & postquam unam & alteram legem rogassent, de successione acriter agitare cœperunt, quum jam toto octennio Regina, quasi virginitati devota, de marito nihil serio cogitaret, & hinc Pontificii Scotorum Regnam, quæ modo filium pepererat, illinc Protestantes divisis studiis alii alios sibi proponerent, & singuli suæ securitati, & religioni seorsim consulentes, tempestates formidolosissimi temporis, si illa sine certo successore diem obiret, ominarentur. Et eo usque acria & fervida ingenia proruperunt, ut Regnam, quasi patriæ & posteritati deesset, incusarent, Cecilium, ut pravum hac in re consultorem, convitiis & libellis famosis proscinderent, & Huicum, Reginæ Medicum, ut matrimonii dissuasorem ob nescio quam muliebrem impotentiam, diris devoverent. Penbrochiæ etiam & Leicestriæ Comites

OrdinesRe-
ginam de
nuptiis, vel
successore
urgent.

1566. aliique palam, & Norfolkii occultissime cœnſuerunt Regiſſe maritum imponendum, aut ſucceſſorem publice Parliamentaria auctoritate, vel Regina invitâ, deſignandum. Unde illi ~~eam~~ *Præſentibus* ~~quæ~~ *quæ* vocant, excluſi, & Regiam accedere prohibiti; ſed culpam cum ſubmiſſione lætiter deprecati, veniam exorant.

Proceres
moderate.

Illi tamen ceterique in ſuperiori conſilio de ſucceſſore ſolliciti, per Baconum, Magni Sigilli Cuſtodem, ipſorum Oratorem, pro officio quod Deo, fide quam Principi, & charitate quam patriæ debent, omni animorum contentione Regiſſam obſecrarunt, ut (quandoquidem per eam omnibus pacis, juſtitie, & clementie beneficiis jam placide gaudeant) iſdem & ipſi & poſteri ſecure & ſemper per eandem fruereſentur. Frui autem non poſſe oſtendunt, niſi ipſa nubat, & ſimul ſucceſſorem deſignet. Itaque primis votis optant, & orant, ut cuicumque, ubicumque, & quamprimum libuerit, ſe ſacro connubii vinculo conjungeret, quo liberos regni adminicula haberet: & ſimul certum ſucceſſorem, ſi ipſa, vel liberi ex ipſa ſuſcepti (quod abſit) ſine ſobole obirent, cum regni Ordinibus conſtitueret. Ut hoc tantopere, quod ſumme neceſſarium, eſſagitant, innuunt plures cauſas ſubefſe; ſcilicet, timorem recentem, qui omnes inſaſit, quum nuperrime valetudo ejus tentaretur, temporis opportunitatem, quum Ordines regni jam conveniſſent, qui de rebus tantis mature deliberarent, terrorem quem inde adverſariis incuteret, & immortalẽ lætitiã, qua univerſos ſubditos perfunderet. Exempla majorum, qui in hujusmodi rebus poſteriorum ſecuritati provide conſuluerunt, laudant, damnata illa Pyrrhi voce, qui dixit, ſe regnum illi relicturum quæ gladium habuerit acutiorem. Præterea proponunt quanta malorum tempeſtas Angliæ impendat, ſi illa, ſucceſſore certo non deſignato, mortalitatem exueret; ſeditioſes

1566.
 tiones & intestina bella, in quibus ipsa victoria est mi-
 serissima, proruptura; religionem eiminandam, justitiam
 obscurandam, leges proculcandas, quum non fuerit Prin-
 ceps ceteris, qui legis est anima, regnum in prædam ex-
 teris collurum. Et alias id genus calamitates enume-
 rando exaggerant, quæ, illa sine sobole, defuncta, omnes
 omnium penares penitus involverent. Ex sacris etiam
 litteris præcepta, consilia, & exempla modeste adjun-
 gunt.

Tumultuosius autem nonnulli in inferiori confesso hæc ^{Plebeii} acerrime.
 egerunt, Bellus & Monsonus magni nominis Juriscon-
 sulti, Duttonus, Paulus Wentworthius, atque alii qui
 nimio plus Regiæ Majestatis auctoritatem convellerunt,
 & inter alia differuerunt, Reges ad successorem desi-
 gnandum teneri, subditorum amorem esse validissimum,
 imo inexpugnabile Principum propugnaculum, unicum
 fulcrum & firmamentum. Principes autem amorem il-
 lum conciliare non posse, nisi efficiant, ut cum subditis
 bene agatur, non solum dum ipsi Principes vivunt, sed
 etiam post obitum. Hoc autem nullo modo fieri posse,
 nisi de successore liquido constet. Reginam successo-
 rem non designando, & iram numinis provocare, & ani-
 mos civium abalienare. Ut vero numen propitium ha-
 beat, & cives amantissimos & obstrictissimos, statuas-
 que sibi in animis hominum nunquam perituras erigat,
 successorem designet. Sin minus, non nutrix, non pa-
 triæ parens, sed noverca, imo patriæ parricida audiat,
 quæ Angliam ejus spiritu jam spirantem simul cum ea
 exspirare mavult, quam superesse. Principes nullos nisi
 ignavos, suis exosos, & meticulosas mulierculas à suc-
 cessoribus unquam timuisse, & pericula à successore de-
 signato, illi Principi, qui civium charitate circumseptus
 erit, minime esse formidanda.

1566.

Regina
ægræ fert.A successore
designato
pericula.Et etiam
designatis.

Hæc illa auribus iniquissimis audivit, aliquandiu tamen aut sprevit, aut occulte tulit. Norat enim usu edocta quantum immisceat à successore designato periculum, quandoquidem Maria regnante, plures à nobilitate & plebe oculos, animoque in eam successuram conjecerant, quæcunque in Sanctiori Reginæ penetrali, aut intimo consilio dicta & facta, mox ei enunciaverant, & Wiatus, aliique sua sorte minus contenti, & rerum novandarum avidi contra Mariam conjurarant, ut eam ne cogitantem quidem in folio collocarent. Norat competitorum spes melius cohiberi, eosque officio contineri, dum singulos expectatione suspensos teneret, & nullum declararet. Norat liberos ex præpropere regnandi cupiditate arma in parentes sumpsisse, nec mitiora à consanguineis posse expectari. Observarat inter legendum, & hac de re differendo subinde memorabat, Successores in linea collateralis raro fuisse declaratos; Lodovicum Aurelianensem Carolo Octavo, & Lodovico Franciscum Angolismensem successores in regno Gallico nunquam fuisse declaratos, successisse tamen sine strepitu. Designationem etiam in Anglia, designatis semper fuisse exitiosam. Rogerum enim de *Mortuomari* Comitem Marchiæ, regni heredem à Rege Richardo Secundo designatum, brevi fuisse extinctum, ejus filium Edmundum non alia de causa in Hibernico carcere conditum totos viginti annos contabuisse, Joannem *De-la-Pole* Lincolnæ Comitem, à Richardo Tertio, quum filius obiisset, successorem designatum, ab Henrico Septimo semper fuisse suspectum, & demum novamolientem proelio occisum; fratremque ejus Edmundum capite sub Henrico VIII. obruncatum. Sed hæc extrarem videantur.

Verum quum ista quæ dixi, & magis aculeata nonnulli animis incitatis, & acri contentione indies magis magisque

magisque declamitare non destitit: illa xxx. è superiori confesso, & totidem ex inferiori seligi iussit, & eorum comparere, quos leni oburgatione demulsit, & sua Majestate, cui plurimum inerat auctoritatis, ab incepto deflexit, proluxe pollicita non modo Principis sollicitudinem, sed & matris affectum. Quumque subsidiariam pecuniam multo majorem quam solebant, ea conditione Ordines obtulerint, ut certum successorem designaret; oblatam illam supernumerariam omnino respuit, ordinariam, laudato illorum studio, accepit, quartamque Subsidii concessi solutionem omnino remisit, dictitans pecuniam in subditorum arculis esse perinde ac in suis.

Blande mitigat.

Subsidii partem remittit.

Postremo horum Comitiorum die Ordines in hanc sententiam paucis affata est, quæ paucioribus perstringam. *Quum Principum verba in aures & animos hominum sæpe altius penetrent, hæc ex me audite. Ego simplicis veritatis cultrix, vos etiam ingenuos ejusdem cultores itidem fuisse semper existimavi. At frustra fui. Diffimulationem enim sub Libertatis & Successionis larvis in his Comitibus obambulasse deprehendi. Ex vestro numero sunt, qui libertatem de Successione disputandi, eandemque constabiliendi protenus vel concedendam vel negandam censuerunt. Si concessissem, hi votis potiti de me triumpharant. Sin negassem, meorum in me odium, quod hostes infestissimi hætenus non poterant, concitare cogitarunt. Verum intempestiva horum fuit prudentia, consilia præpropera, nec exitum prospexerunt. Hinc tamen qui mihi æquiores, qui iniquiores, ego facile perspexi: & universum confessum vestrum quadrifariam dividi posse video. Alii enim fuerunt architecti & auctores; alii actores, qui verborum lenociniis suaserunt; alii qui lenociniis seducti annuerunt; alii qui bujusmodi audaciam demirati siluerunt; & hi sane sunt excusa-*

Ordines oratione perstringit.

1566. *excusatiores. An existimatis me vestram salutem & securitatem per Successionem negligere, aut Libertatem velle infringere? Ab. N. Ne cogitavi quidem. Præterea enimvero mihi in vos in foveam ruentem revocare. Suae cuique rei inest temporivitas. Fortean Principem post me prudentiorem habeatis, sed nunquam vestri amantiozem. An hujusmodi Comitia iterum videam, nescio; vos autem cavete ne Principis patientiam ledatis. Nihilominus hoc vobis ad veritatem persuadete, me de plerisque vestrum præclare sentire, & singulos pristina benevolentia ex animo complecti.*

Scotæ in
successionis
jure aperte
favet.

Ita mulieris prudentia hos motus cohibuit, quos dies adeo lenivit, quæ semper serenior illuxit, ut præter feditiosos aut meticulosos, admodum pauci de successore angerentur. Nec certe homines plerique omnes, quicquid præ se ferunt, plus in publicis sentiunt, quam quantum ad res privatas pertineat. Ut tamen certius constaret de successore, quem illa ex jure minime ambiguo cogitavit, Thorntonum, juris in Collegio Lincolnensi Londini hoc tempore prælectorem, de quo Scotorum Regina conquesta erat, quod inter legendum jus suum in disceptationem vocaverit, in carcerem conjecit.

Episcoporum
ordinatio con-
firmatur.

In hoc Ordinum conventu (præter alia in usum Republicæ) declaratum est unanimi omnium consensu, *Archiepiscoporum & Episcoporum Angliæ electionem, consecrationem, confirmationem, & investituram (quæ nonnulli calumniando in quæstionem vocarant) legitima esse, eosdemque rite, & ex Actis, Statutisque regni, electos & consecratos fuisse. Sancitum etiam, & eos, & jam inde itidem consecrandos, recte & rite esse, & fore consecratos, quacunq; Lege & Canone non obstante. Pontificii enim illis tanquam Pseudoëpiscopis obtrectarunt, forsan eo, quod unctio, annulus, pedum pastorale, cum benedictionibus, non adhibita; & quasi à tribus Episcopis*

copis non essent rite ordinati, quæ suam ascendendo ordinationem ad Apostolicam auctoritatem à Christo acceptam referre possent. Quod tamen, ut ex Regestis patet, verissime poterant, piis precationibus, devota Spiritus Sancti invocatione, manuum trium ejusmodi Episcoporum impositione, concione habita, & Eucharistia celebrata, consecrati.

Sub hoc tempus, quum salutari severitate insolentia quorundam pravorum, qui passim delatoribus illis (quos *Promotores* vulgus vocat) vim inferebant, cædebant, & vociferationibus per plateas exagitabant, compressa esset, dies Baptismo Principis Scotiæ constitutus advenit, ad quem è sacro fonte suscipiendum Regina rogata, Comitem Bedfordiæ cum Baptisterio ex solido auro in donum honorarium misit, jussitque expresse, ut nec ille, nec Angli illum comitati, Darlium regio titulo dignarentur.

Promotores
cohibentur.

Cærimonia peracta, Bedfordiæ Comes quæ in mandatis habuit cum Scotorum Regina agit, scilicet ut domesticæ inter eam & maritum lites componerentur (jucundissimam enim inter ipsos vitæ & amoris societatem inævoli quidam jurati utriusque hostes subdole diremerant) & Tractatus Edenburgensis ratus haberetur. Hoc illa pernegavit, caussata, in Tractatu nonnihil inesse, quod suo ipsius, & liberorum juri ad Coronam Angliæ derogaret. Promisit tamen, se delegatos in Angliam missuram, qui de confirmando, quibusdam immutatis, agerent, scilicet, ut titulo & Insignibus Angliæ abstineret, dum Elizabetha superesset, & qui ex illa nascerentur; quasi in Tractatu conciperetur, ut omnino abstineret: necnon edocerent, quam insigni injuria fuerit affecta pessimis eorum artibus, qui ingenua mariti credulitate nimio plus abutebantur. Jamque illa afflictæ valetudine,

Bedfordii
in Scotiam
legatio ad
Principis
Baptismum.

I. Decæ. 18. in margine antedicti Codicis Smibiani.

Pars I.

R

filio lum

1566. filiolum Elizabethæ fidei & tutelæ per litteras commendavit, in quibus (*etiamsi noverit, litterarum verbis*) utor, *se indubitati juris esse heredem Angliæ post Reginam, & multos multa contra jus illud comminiscere*) promisit, se nolle aliquam-juris sui declarationem amplius urgere, sed summo cum studio contra omnes ipsi adfuturam & semper adhæsuram.

Scotiæ Princeps Angliæ fidei commendatur.

Joannis Masoni & Richardi Sackvilli obitus.

Hoc anno, uno eodemque die, vitam cum morte commutarunt duo à sanctiori consilio, Joannes Masonus Regiæ Cameræ Quæstor, vir grævus atque eruditus, Ecclesiasticorum Beneficiorum incubator maximus; & Richardus Sackvillus ærarii Proquæstor, vir provide prudens, ex matre Bolena Reginæ cognatus. Huic suffectus Walterus Mildmaius, vir integer & consultissimus; illi Franciscus *Knolles*, qui Catharinam Cariam, Reginæ ex Maria Bolena consobrinam, duxerat.

M. D. LXVII.

VERUM priusquam delegati illi à Scotorum Regina advenerint, uno & altero mense post Scotiæ Principem baptisatum, Rex ejus maritus altero & vicesimo ætatis anno, intempesta nocte, atroci & horrendo scelere, quod boni omnes sunt detestati, in lecto strangulatus est, & in hortum projectus, ædibus pulvere sulphureo subrutis. Rumor illico late per Britanniam sparsus, crimen in Mortonium, Moravium, & confederatos contulit: illi imbelli sexui insultantes, in Reginam transfulerunt. Quid Georgius Buchananus hac de re cum in *Historia*, tum in libello, cui *Detectio* titulum fecit, prodidit, ex libris impressis nemo non novit. Quum autem ille partium studio, & Moravii munificentia abreptus, ita scripserit, ut libri isti falsitatis damnati fuerint ab Ordinibus regni Scotiæ, quorum fidei plus

Darius Rex Scotorum occiditur.

Buchananus ab Ordinibus Scotiæ falsi damnatur.

X. Febr. 10. ad oram Codicis, quem commemoravimus, Smithiani.

tribu-

tribuendum; & ipse ingemiscens coram Rege, cui fuit prædicator, subinde se reprehenderit (ut accepi) quod tam invidiosum calumum in Reginam bene meritam strinxisset, moriensque optaverit ut tantisper superesset donec maculas, quas maledicentia falso aspererat, revocata veritate, vel sanguine elueret; nisi (quod ipse dixit) hoc vanum esset, quum præ ætate delirare videretur: Liceat mihi (ut altera etiam pars audiatur) rem omnem tum ex aliorum scriptis quæ eo tempore prodierunt, sed in Moravii gratiam & Reginæ odium in Anglia suppressa, tum ex Legatorum atque fide dignissimorum litteris, quantum intelligere possum, sine omni amoris aut odii furore, paucis explicare.

Anno M.D.LVIII. ut scribunt in nuptiis Francisci Delphini & Mariæ Reginæ Scotorum, Jacobus frater notus Reginæ, vulgo dictus *Prior S. Andreae*, (Religiosis enim in Metropolitana Ecclesia Andreopolitana præpositus erat) religiosam illam appellationem dedignatus, splendidiorem honoris titulum ambivit: quem quum illa ex Guisiorum avunculorum consilio non concederet; ille animo offenso in Scotiam reversus, sub specioso religionis reformandæ & Scoticæ libertatis asserendæ prætextu, res turbare cœpit, effecitque, ut religio in confœderatorum conventu, Regina inconsulta, mutaretur, & accitis Anglorum auxiliis, Galli è Scotia emoverentur. Francisco Galliarum Rege defuncto, ille in Galliam ad sororem advolavit; quæcunque contra ejus rem, aut existimationem in Scotia facta, à se amolitus, omnia officia, quæ à fratre soror expectare possit, Deum contestans religiose promisit. Spe etiam concepta, eam, Gallicis deliciis à tenella ætate innutritam, in Scotiam non reversuram, cum Guisii egit, ut aliquis è Scoticâ nobilitate *Regens Scotiæ* designaretur, & se ut maxime idoneum quasi digito demonstravit. Quum autem in

Ad Scoticâ digressio.
Jacobus
Prior S.
Andreae.

Admini-
strationem
regni Sco-
tiæ ambit.

1567. Scotiam remissus esset, non alia cum auctoritate quam cum Diplomate, quo Regina regni Ordinibus conveniendi, & in Reipub. usum consulendi jus fecerant. ille spe dejectus animo percito per Angliam rediens Anglis suggestit, ut, si Religioni in Scotia, tranquillitati in Anglia, & Elizabethæ securitati consultum vellent, quovis modo transitum Reginae in Scotiam impedirent. Illa tamen spes Anglorum naves cælo nebuloso prætervecta in Scotiam appulit, fratremque omni benevolentia complexa, summam rerum ei quodammodo detulit. Hæc tamen ambitionis sarmenta non amputarunt, quæ indies magis dictis & factis pullularunt. Nec enim continere se poterat, quin subinde apud viros deplangeret, bellicosam Scotorum gentem non minus quam Anglorum muliebri subjici imperio, & ex doctrina Knoxi, quem pro Patriarcha habuit, sæpius dissereret, Regna virtuti, non generi deberi, feminas regnorum successione esse excludendas, & earum imperium esse *monstruosum*. Per suos etiam cum Regina egit, ut quatuor à regia *Stuartorum* familia substitueret, qui, si illa sine prole obiret, sibi invicem in regno succederent, nulla habita ratione sive legitimi sive illegitimi; spe persuasus, se ex illis futurum, quum filius Regis esset, etsi illegitime procreatus.

Frustratus
Reginæ
Scot. se
clam op-
ponit.

Ambitio-
nem prodit.

Moravia
Comes cre-
atur.

Regina autem quum pro prudentia perpenderet, huiusmodi substitutionem juri Regni adversari, rectis heredibus fraudi fore, exemplo perniciosissimum, & ipsis substitutis periculosum, sibi que obstaculo non iterum numeret; blande respondit, se mature cum regni Ordinibus de re tanta deliberaturam. Utque se benignam & beneficam fratri præberet, illum titulo Comitis Marriæ, & postea Comitis Moraviæ (quia Marria controversi juris erat) ornavit, & ad splendoras nuptias promovit, interim ignara, illum, venditando se legitimum esse Regis

gis Jacobi Quinti filium, sibi regnum affectare. Ad 1567.

Modo, quo viam sibi facilius præstrueret, gratia qua Procerae Scotiæ persequitur. Reginam pollebat, Gordoniam familiam nobilissimam, clientelis præpotentem, qua dum sibi & religioni reformatæ timeret, oppressit, Hamiltonium, Ducem Castri-Heraldi (qui proximus regni heres reputatus) aula exclusit, Aranium ejus filium carcere conclusit, Bothwellium in Angliam relegavit, & quos sibi adversari posse putavit, singulos de gradu dejecit. Ipsam etiam Reginam tanquam tutor pupillam in sua potestate habuit, ante omnia anxie sollicitus ne de nuptiis cogitaret.

Quamprimum autem comperisset, hinc Imperatorem pro fratre, inde Hispanum pro filio eam ambire, ab utroque omnino dissuasit, utique libertatemoticam Principem externum nec posse nec velle ferre, & quandocumque sceptrum ad femellas devolutum fuerit, illas non alios quam ex Scotica gente maritos assumpsisse. Verum postquam omnibus omnium Scotorum votis expecti videret ut illa nuberet, & præsentisceret, effectum esse providentiæ Comitissæ Lenoxiæ ut in nuptias Darlii propenderet, ille etiam eum in maritum commendavit, sperans juvenem facillimo ingenio ad ejus nutum futurum. Ut tamen sensit, Reginam Darlium unice amare, & suam gratiam apud illam elanguescere, consilii pœnituit, monuitque Elizabetham, ut quacumque posset ratione nuptias impediret.

Nuptiis jam confectis, & Darlio Rege declarato, Nuptiam exagitat. quum Regina donationes illi & aliis contra legem in minori ætate factas revocaret, arma cum aliis in Reges induit, caussatus, novum Regem Protestantium religioni adversari, & nuptias sine assensu, Reginæ Angliæ contraxisse: Sed ne tentata quidem Martis alea, in Angliam, ut dixi, fugit, omnique auxilii spe ibi frustratus, egit

1567. egit per litteras cum Mortonio, homine profunda ver-
 futia, qui quasi alter idem, ut quum nuptiæ dissolvi non
 possent, saltem amor inter conjuges occultis modis
 dissolveretur. Et commoda quidem occasio se obtulit,
 quum illa domesticis simulatibus exortis, ut timentem
 juvenis animum cohiberet, & Majestatis jura sibi inte-
 gra conservaret, mariti nomen in actis publicis post-
 ponere, & in nummis signandis omnino omittere cœ-
 pissent.

*Discordiam
 inter con-
 juges dis-
 solvere
 studet.*

Mortonijs accendendis offensionibus artifex in Regis
 juvenis animum blanditijs influens, persuadetque, ut regni
 Scotiæ Coronam, vel invita Regina, tibi imponeret, &
 feminae dominatu se emanciparet, quum feminarum sit
 parere, virorum imperare. Hoc consilio speravit ille
 non solum Reginam, sed etiam proceres & plebem à
 Rege omnino abalienare. Ut Reginam abalienaret, pri-
 mum varijs calumnijs Regem in Davidis Rizii Pede-
 montani cædem inflammat, ne ille sagax ipsorum con-
 silia anteverteret. (Hic professione Musicus anno supe-
 riori in Scotiam cum Moretto Legato venerat, & à Re-
 gina in familiam & gratiam ob solertiam receptus, ad
 Gallicas Epistolas & intima consilia, Secretario ab-
 sente, adhibitus erat.) Deinde, ut eandem infestius ab-
 alienaret, persuadet Regi, ut ipse cædi præsens, cum
 Reuueno & percussoribus interesset. Qui una cum illo
 in Reginæ conclave inter cœnandum irrumpentes, dum
 illa cum Comitissa Argatheliæ mensæ adsideret, homi-
 nem, ad repositorium è sublati è regia mensa cibis de-
 libantem, (ut ministri interioris admissionis solent) stri-
 ctis gladijs aggressi coram ipsa gravida, trepidante, sclo-
 peto in pectus intentato, ut parum abfuerit quin ab-
 ortum fecerit, in antithalamum raperunt, crudelissime
 trucidarunt, ipsamque Reginam in conclave conclusere-
 runt, Mortonio omnes aditus interim obsidente.

*David Ri-
 zius ne-
 tur.*

Hæc cædes perpetrata est pridie ejus diei, qui Moravio dictus, ut in Ordinum conventu judicio de rebellionem se sisteret, qui postridie se stetit, quum nemo exspectaret, & in tanta rerum perturbatione nemo ex adverso appareret. Ut cædes Davidis compositò maturata in Moravii salutem & securitatem videretur. Regina tamen, marito exorante, eum gratanter excepit, & in fraterno ejus amore tota acquievit. Regem vero, facinoris magnitudine perspecta, & Regina jam iratissima, temeritatis poenituit, ad ejus clementiam cum lacrimis lamentisque supplex confugit, culpamque deprecatus ingenue fatetur, se, Moravio & Mortonio auctoribus, tanto scelere adstrinxisse, Moraviumque jam inde ita odio habuit (Mortonijs enim, Reuuenus, & alii, ob Davidis cædem in Angliam profugerant cum commenditijs Moravii litteris ad Bedfordium) ut de illo tollendo cogitaret. Sed quum ex juvenili ardore nec cogitationes celare posset, nec qua fuit in Reginam conjugem observantia, exsequi auderet, illam edocet, in Reipub. usum, regizque familiæ securitatem futurum, si Moravio è medio tolleretur. Illa rem detestata ab ejusmodi consilijs etiam minando deterruit, spe injecta gratiam inter ipsos componendi. Ille tamen quum potentiam nothi apud Reginam ægris oculis intueretur, præ impatientia idem consilium cum alijs agit. quod ubi Moravio innotuit, ut præverteret, simulatione officii occultiores insidias juveni opponit, Mortonio consultore, licet absente, usus.

1567.
Moravio
revocatur.

Mortonijs
in Angliam
profugit.

His visum ante omnia Reginæ animum à Rege, amore nondum redintegrato, prorsus avertere, & Bothwellium, nuper Moravio reconciliatum, atque apud Reginam gratia potentem, in societatem pellicere, proposita spe divorcii ab uxore, & nuptiarum cum Regina simul ac esset vidua. Et ad hæc præstanda, eumque contra

Regina à
marito ab-
alienatur.

tra

1567. tra omnes defendendum obſignatis tabulis ſe obligarunt, perſuaſi, ſi res ſuccederet, ſe poſſe una opera Regem tollere, Reginæ exiſtimationem apud proceres plebem labefactare, Bothwellium peſſundare, & ad ſummam rerum attraheꝛe.

Bothwellius homo nequam, ambitione obcæcatus, & inde ad audendum projectus ſpem propositam facile arripuit, & cædem ſclerate perpetravit, quum Moravius vix ante xv. horas ſe ad ſua longius ſubduxiffet, ne qua ſuſpicionem perſtringeretur, hęcque inde conjuratis, ſi opus, ſubveniret, & ſuſpicio tota in Reginam caderet. Simul ac in aulam redierat, & ille & conjurati Bothwellium ex familiæ ſplendore, opera contra Anglos fortiter navata, fide ſpectata, ut ejus amore digniſſimum, in maritum commendarunt. Suggeſſerunt, illam ſolam & ſolitariam non poſſe tumultus excitatos compeſcere, inſidias antevenire, molemq; regni ſuſtinere; in ſocietatem igitur lecti, periculi, & conſilii illum adſumeret, qui poſſit, velit, & audeat ſe opponere. Eoque adegerunt, ut mulier trepida, duabus tam tragicis cædibus percuſa, & Bothwellii erga ſe & matrem ſuam fidei & conſtantiæ memor, quæ quod confugeret quam ad fratris fidem non habuit, aſſenſum præbuerit. His tamen legibus, ut tenelli filii ſaluti ante omnia conſuleretur, deinde ut Bothwellius tam à Regis cæde, quam à prioris conjugii vinculo legitime liberaretur.

Proteſtatio
de cæde
Darii.

Quid hac de re ſtatim publice proteſtati ſunt Georgius Comes Huntleius, & Comes Argathelius, inter Scotiæ proceres facile principes, libet hęc ex autographo ad Elizabetham, quod vidi, ſubtexere. *Quandoquidem Moravius & alii ad obvelandam rebellionem contra Reginam, cujus auctoritatem ſibi arroganti illam, tanquam cædis mariti conſciam, aperte calumniabunt; nos hæc publice proteſtamur & atteſtamur. Menſe Decembri*

M. D. LVI. quum Regina Cragmillariæ ageret, Moravius & Lidingtonius coram nobis agnoverunt, Mortonium, Lindseium, & Reuuenum non alio consilio Davidem Rizium trucidasse, quam ut Moravii saluti consulere, qui eodem tempore erat proscribendus. Ideo ne male grati viderentur, sibi in optis esse, ut Mortonius & reliqui ob Davidis cædem exsulantes reducerentur. Hoc autem fieri non posse innuerunt, nisi Regina à marito divortio separaretur; quod se effecturos sponderunt, modo nos assensum præberemus. Postea Moravius mihi Huntleio promisit vitum patrimonium restituendum, & æternam gratiam apud exsules ineundam, si divortio faverem. Itum deinde ad Bothwellium, ut ille una consentiret. Postremo ad Reginam accessimus, & Lidingtonius omnium nomine majorem in modum oravit, ut exsiliam Mortonio, Lindseio, & Reuueno remitteretur: Regis errata & offensiones in Reginam & Regnum verborum atrocitate exaggeravit, monstravitque, & Regiæ & Reipub. omnino interesse, ut divortium quamprimum fieret, quandoquidem Rex & Regina non possent simul cum securitate in Scotia versari. Illa respondit, se male ad tempus in Galliam secedere, donec maritus ætatis errata agnosceret; nolle enim quicquam fieri, quod fraudi sit filio, aut sibi dehonestamento. Ad hæc Lidingtonius: Nos, qui tibi à consilio sumus, hæc cavebimus. At impero, inquit illa, ne quid faciatis, quod vel honori meo, vel conscientiæ maculam inurat. Res sit in integro donec Deus desuper medeatur. Quod vos mihi bonum futurum existimatis, ne in malum cedat. Cui Lidingtonius, Rem vobis committas, & nihil videbis nisi quod bonum, & Parliamentaria auctoritate comprobandum. Hinc, qui in post pauculos dies Rex nefaria cæde fuerit extinctus, Nos ex interno conscientiæ testimonio pro-certissimo habemus, Moravium & Lidingtonium

1567. *fuisse auctores, machinatores, & suasores hujus regicidii, quicumque fuerint regicidæ. Hæc illi.*

*Bothwellius
Regicidii
absolvitur.*

Confederati jam toti in hoc erant, ut Bothwellius regicidii absolveretur. Protinus igitur Parliamentaria Comitia nulla alia de causa indicuntur, & cetera procedunt ut regicidii suspecti apprehenderentur. Quumque Lenoxius, Regis cæsi pater, Bothwellium ut regicidam accusaret, vehementiusque instaret, ut, priusquam Ordinum conventus haberetur, ille iudicio sisteretur; hoc etiam concessum est: jussusque Lenoxius, ut intra vice-simum diem se contra sisteret. Quo die quum ille nihil ab Angliæ Regina intelligeret, & in urbe hostium plena adesse sine vitæ periculo non posset, Bothwellius pro tribunali sistitur, & Mortonio causam ejus sustinente, Judicum sententiis absolvitur.

*Reginam
ducit.*

Hoc negotio confecto, conjurati effecerunt, ut pluri-
mi è nobilitate nuptiis adfentirent, chirographis scri-
pto appositis, ne ille, promissis nuptiis exclusus, eos ut
totius sceleris architectos insimularet. Ex his nuptiis
cum Bothwellio (qui Orcadum Dux creatus) suspicio
Reginam cædis fuisse consciam apud omnes invaluit
quam conjurati missis litteris passim auxerunt, & oc-
cultis coitionibus Dunkeldiæ, in Reginæ abdicationem

*In eum &
Reginam
conspiratio.
Moravius in
Galliam
secedit.*

& Bothwellii exitium statim conspirarunt. Moravius
tamen ut totius conjurationis expers videretur, exoravit
Reginam licentiam in Galliam proficiscendi: utque
omnem diffidentiam tolleret, res suas universas in Sco-
tia, Reginæ, & Bothwellii fidei commendavit. Vix ille
ex Anglia transferat, ecce qui Bothwellium à reatu cæ-
dis absolverant, & chirographis in nuptias consensu-
rant, in eum arma sumpserunt, quæ apprehensuri; re-
vera submonuerunt, ut sibi fuga consuleret, non alio
consilio, quam ne apprehensus tota machinationem
renudaret, & ipsius fugam in argumentum ad Reginam

*Bothwellius
fugatur.*

regicidii

regicidii accusandam arriperent. Illam autem inter-
ceptam contumeliosissime indignis modis exagitarunt, &
vili palla amictam in carcerem ad *Locum Levinum*
comtraserunt, sub custodia matris Moravii; quæ Ja-
cobi ~~Crastin~~ *Crastin* ~~pelley~~ *pelley* incarceratæ Reginæ calamitatem pe-
tulantissime infectata est, gloriando se legitimam fuisse
Jacobi uxorem, filiumque Moravium prolem esse le-
gitimam.

1567.

Regina in
carcerem
truditur.

Quamprimum hæc certis nunciis Elizabetha compe-
risset, detestata ex animo hanc effrenem in Principem
sororem & vicinam subditorum insolentiam, (quos per-
fidis, rebelles, ingratos, & crudeles subinde appellavit)
misit Nicholaum Throcmortonum in Scotiam, ut apud
confœderatos de hac in Reginam insolentia expostularet,
& rationem iniret, quo modo illa in pristinam liberta-
tem & auctoritatem restitueretur, supplicium de regi-
cidis sumeretur, & Princeps tenellus in Angliam, quo
securius ejus saluti consuleretur, & non in Galliam mit-
teretur. Quæ hac de re deinceps dixerò, dum ille in
Scotia hæreret, ex illius in litteris fide, quæ sane sane
optima & spectatissima, habe.

Elizabetha
de hoc ex-
postulat.

in plures in Scotia Reginæ infensissimos invenit, qui
ipsi, ut etiam *Villeroio* & *Croco*, Legatis Gallicis, adi-
tum ad Reginam plane negarunt. Quid tamen de illa
ageretur, conjurati nequiquam inter se convenire pote-
rant. Lidingtonius & pauculi alii in auctoritatem resti-
tuendam censuerunt his legibus, ut Regicidæ ex lege
punirentur, Principis saluti prospiceretur, Bothwellius di-
vortio separaretur, & religio constabiliretur: alii ut in
Galliam aut in Angliam perpetuo exilio relegaretur,
modo Rex Gallia, aut Regina Angliæ fide-juberent,
quod illa omnem regiam auctoritatem in filiolum &

Quid de
Scota ca-
priva fiat
consultur.

I. Hoc modo in ipso Camdeni Codice. Neque aliter in Ed. prima Elz.
At quæ sane optima in Ed. Elz. posteriore.

1567. quosdam è proceribus, regno ejurato, transferret. Alii ut iudicio sisteretur, damnaretur, in perpetuo carcere conderetur, & filius in Regem inauguraretur. Alii denique ut regia auctoritate & vita semel simul, & ultimo supplicio spoliarentur. Et hoc ~~Knomo~~ & aliquot verbi Ministri è suggestis intonarunt.

Throcmor-
sonus Scotæ
causam
tuetur.

Scoti con-
tra disse-
runt, ex ar-
gumentis
Buchanani.

Contra Throcmortonus è factarum litterarum aucto-
ritate de obsequio præstando *super eminentioribus post-*
statibus gladium gestantibus multa proposuit, acriterque
differuit, *Reginam nullius iudicio præterquam cælestis*
Judicis subjacere, pro nullius Tribunali in terris posse
sisti, nullam esse magistratus auctoritatem in Scotia quæ
à Reginæ auctoritate non est delegata, & ab ipsa revo-
cabilis. Illi peculiare jus regni apud Scotos opposue-
runt, & in causis extraordinariis extra ordinem esse de-
cernendum; rationibus à Buchanano acceptis, qui tunc
temporis, Moravio suafore, damnatum illum Dialogum
De Jure regni apud Scotos scripsit, quo populo jus esse
Reges creandi & abdicandi, contra Historiæ Scoticæ
fidem, astruitur. Nec destitit ille pro Regina restituenda,
& accessu ad eam, importune interpellare, etsi à Li-
dingtonio subinde responsum erat, accessum non posse
illi concedi, quum Gallis' negaretur. Gallo non displi-
cendum, ut Angliæ Reginæ placerent, quam suis solum-
modo rationibus inservire experti erant non ita pridem,
quum Gallos in rem suam è Scotia demoveret, & nuper-
rime, quum Scotis exfulibus ob cædem Davidis Rizii
tantillum favoris, & parca quidem manu præberet. Ad
hæc, cavendum ne ex importunitate ista Scoti ad Gallo-
rum amicitiam, Anglis neglectis, se reciperent, submo-
nuitque Gallico proverbio: *Il perd le jeu, qui laisse la*
partie, ne Angli Scotos amicos destituerent.

Deinde verboto scripto, quod Throcmortonus sine ali-
cujus subscriptione tradiderunt, protestati sunt, se non
alio

1567.

alio consilio Reginam in secessum conclusisse, quam ut de Bothwellio, quem perdit in ipsorum perniciem ad-
 amavit, sejungeret, donec impotens amor in illum, &
 mulieris iracundia in ipsos defervesceret; & hoc re-
 sponso ut acquiesceret, jusserunt, donec reliqui proceres
 convenirent. Reginam tamen indies arctiori custodia
 detinuerunt, etsi lacrimis oppleta demississimis precibus
 obtulerunt, ut mitius cum ea ageretur, si non ut Re-
 gina, tamen ut Regis filia & Principis matre; quem,
 ut semel inviseret, sæpius frustra supplicavit. Sed ne si-
 gillatim injurias in illam persequar; tandem blande ag-
 gressi sunt, ut regno sponte cederet, excusatione quæ-
 sita vel ex adversa valetudine, vel regnandi molestia,
 vel, quod alii subtilius monuerunt, ut cessione facta illa
 negligentius custodia facilius evaderet. Quum hæc
 non succederent, minitati sunt illam publico judicio
 ream peragere vitæ incontinenter actæ, Regicidii, & Ty-
 rannidis hoc nomine, quod leges & patria jura vio-
 lasset, nominatim quæ Randanus & D'Oisclius Regis
 Galliarum & ipsius nomine confirmarant. Tandem
 mortis terrore injecto, eam inauditam compulerunt tri-
 bus Diplomatum chirographum apponere, quorum pri-
 mo regnum cessit filiolo vix XIII. menses nato, altero
 Moravium Proregem constituit dum filius in minori es-
 set ætate, tertio, si Moravius onus recusaret, hos re-
 ctiores filio nominavit, Jacobum Castri-Heraldi Ducem,
 Matthæum Lenoxiæ, Gilespicum Argatheliæ, Joannem
 Atholiæ, Jacobum Mortonii, Alexandrum Glencarniæ,
 & Joannem Marriæ Comites. Nec mora illa Reginæ
 Angliæ per Throcmortonum significavit, se coactam
 cessisse, & cessionis instrumento invitam subscripsisse,
 ex consilio Throcmortoni, qui persuaserat, cessionem
 in carcere, *quæ justus est metus*, extortam, plane ir-
 ritam esse. Sed de his plura anno sequente, ex utrius-
 que

Regni re-
 signatio-
 nem extor-
 quent.

1567. que partis accusationibus & defensionibus coram cogitatoribus Eboraci.

Jacobus Sextus in Regem inauguratur.

Quinto à cessione die, Jacobus, Reginæ filiulus, in Regem inungitur, & coronatur, Joanne Knoxo consiliente; protestatione ab Hamiltoniis interposita, ne præjudicio esset Duci Galtri-Heraldi in jure successionis contra familiam Lenoxiam. Elizabetha vero Throcmortonum interesse vetuit, ne illa tam injustam Regis condemnationem legati sui præsentia approbare existimaretur.

Moravius in Scotiam redit.

Die vicesima à cessione, Moravius ipse in Scotiam à Gallia rediit: tertia post die cum nonnullis è conjuratis Reginam accessit, crimina plurima objecit, & tanquam confessor religiosus pluribus egit, ut vera pœnitentia ad Deum se converteret, & illius misericordiam imploraret. Illa de antea actæ vitæ peccatis doluit, ex objectis alia agnovit, alia extenuavit, alia ex humana fragilitate excusavit, & plura prorsus denegavit. Illum obsecravit, ut gubernacula rerum pro filiolo susciperet, utque suæ existimationi & vitæ parceret iterum atque iterum obtestata est. Ille hoc sibi integrum esse negavit, sed à regni Ordinibus efflagitandum. Si tamen illa vitæ & honori consultum vellet, hæc observanda præscripsit, Ne regni & Regis tranquillitatem interturbaret, ne è carcere se subduceret, ne Reginam Angliæ, aut Regem Galliæ excitaret ad Scotiam externo vel interno bello infestandam, ne amplius Bothwellium adamaret, aut de ulciscendis Bothwellii adversariis cogitaret.

Reginæ præscribit.

Regens sive Prorex constituitur.

Jam Prorex sive *Regens* declaratus, se ob signatis tabulis obligat nihil acturum quod ad bellum aut pacem, Regis personam, & matrimonium, aut Reginæ libertatem spectet, sine conjuratorum assensu. Throcmortonum per Lidingtonium monet ne amplius pro Regina interpellat; se & ceteros malle omnia persequi, quam pati ut illa liberata Bothwellium retineat, filium in pernicula,

rigula, patriam in turbas conjiciat, & ipsos proſcribat. 1567.
 Novimus, inquit, quid vos Angli bello poſſitis, noſtros limites vaſtetis, & nos veſtros; certoque ſcimus, Gallos pro antiquo inter nos fœdere nos minime dereſtituros. Lignero tamen Gallico Legato aditum ad Reginam denegat, donec Bothwellius apprehenderetur; miſeramque Reginam aſperius quam pro meritis erga eam res tractat, contra quam Regi Gallorum promiſerat. Hæc hætenus ex Thromortoni litteris.

Mox Moravius ſupplicium ſumit de Joanne Hepburno, Paride Gallo, Dagifſho, & aliis Bothwellii famulis, qui Regis cædi intererant. Sed illi, quod minime exſpectavit, ad patibulum coram Deo & Angelis proteſtati ſunt, ſe ex Bothwellio intellexiſſe Moravium & Mortonium Regicidii auctores fuiſſe: Reginam ab omni ſuſpicionem exemerunt: ut & ipſe etiam Bothwellius captivus in Dania, & vivens & moriens Reginam minime conſciam fuiſſe religioſa aſſeveratione ſæpenumero conſteſtatus eſt. Et decimo quarto poſt anno, quum Mortonius extremum ſupplicium ſubiturus eſſet, ſaſtus eſt, Bothwellium ſecum egiſſe, ut in Regicidium conſentiret: quod quum omnino abnueret, niſi Regina ſub chirographo mandaret; Bothwellium reſpondiſſe, hoc neutiſquam fieri poſſe, at facinus, ipſa inconſulta, perpetrandum eſſe.

Hanc præcipitatem Reginæ abdicationem atque conjuratorum in legatos pervicaciam & Elizabetha & Gallus, ut cum Regiæ majeſtatis probro conjunctam, ægerime tulerunt, & Hamiltoniis Gordoniiſque, qui à Regina ſteterunt, favere cœperunt. Paſquierus etiam à Gallo Legatus egiſt cum Regina Angliæ, ut vi & armis reſtitueretur, quæ conſultius exiſtimavit, ut commercia tum in Gallia tum in Anglia Scotis interdicerentur, do-

Et Hamiltoniis, qui à Reg. omiſſo Gordoniiſque, in Edd. priorib. nec

1567. nec liberaretur: ut ea ratione populus à proceribus dis-
jungeretur, qui conjunctim in Reginam conjurasse vidē-
bantur. Sed hæc Scotica paullisper omitamus.

Caletum
repetitur.

Quum jam octo annis expletis, Caletum ex Tractatu
apud Castellum Camenacense, Angli reddendam esset,
Thomas Smithus, in Galliam cum Guilielmo Wintero,
classicarum machinarum præfecto, missus, clarigan-
ante maritimam Caleti portam, oppidum Caletum cum
territorio, & quibusdam machinis bellicis clara voce
Gallice ex Tractatu repetiit, & hoc in acta à Notario
mox relatum, Germanis quibusdam mercatoribus, & Bel-
gis qui forte aderant, in testimonium adhibitis. Mox
Regem Galliarum accessit ad Castrum Fossatense, ubi cum
Henrico Norrisio legato ordinario denuo repetiit. Rex
rem ad Consiliarios rejecit, è quibus Mich. Hospitalius
Cancellarius gravi & composita oratione in hanc sen-
tentiam differuit: *Quo jure Angli repetunt Caletum,
eodem etiam Lutetiam Parisiorum repetere posse; hanc
enim perinde ac illud bello acquisierant, & utrumque
bello amiserant. Anglos jus novum in Caletum præten-
dere, Gallorum jus ipsi regno esse coævum. Quamvis
Angli cc. xxx. plus minus annos possederint, jus tamen
penes Galliarum Reges fuisse non minus quam Ducatum
Aquitaniæ & Normanniæ, quos Angli diu armis detinu-
erant. Gallos Caletum, uti etiam Ducatus illos non bello
acquisivisse, verum recuperasse. Præscriptionem tempo-
ris quam allegant, inter Principes locum habere nullum,
sed jus semper valere, & ex XII. Tabulis Adversus ho-
stem æternam esse auctoritatem. Anglos in negotiis con-
trahendis admodum esse consultos, in recenti tamen
Tractatu Trecenti, postquam bellum de Caletum potissi-
mum inchoassent, ne Caleti quidem meminisse, ut agno-
scere viderentur se suo in Caletum jure proprio cessisse.
Tractatum equidem Trecentem novationem fuisse, ut*

Contra dif-
feriunt.

us Tractatus plane tunc fuerit renovatus; Nec obstare Clausulam illam de reservationibus jurium, quum tantum vindicatora respiciat, & hoc de Caletto inter potissimum conferendum. Quicquid in Scotia Franciscus II. attentaverit, juri *Canonico* IX. fraudi esse non posse. Quæ quis Crivatus attentaverit, in quibusdam causis legibus sub-
scribitur Principum autem causis aliter se res habere. De attentatis in Scotia dotali regno, cum Scotorum Regina Angli exoptulenti, qui de Francisci & Reginae consilio ex conjecturis augurantur; quum Angli Franciscopolim in Gallia, specioso obtenta Regi eam conservandi, ingressi, valido imposito praesidio, & bellico apparatu longe instructissimo, armis tenuerint, & Condæo, fœderatisque pecuniam suppeditarint; ideoque suo in Caletum jure sua ipsorum culpa excidisse. Divino numini visum esse, ut, Caletto à Gallis recuperata, bella inter Gallorum & Anglorum gentes conspirentur, quas interfluente pelago diviserat, ut ille canit:

Et penitus toto divisos orbe Britannos.

Reginam etiam Angliæ magis suo commodo consulturam, pacem cum Gallo colendo, quam Caletum recuperando. Denique neminem vel audere Regi auctorem esse, ut Caletum Anglis restitueretur; si quis autem sit, illum extremo supplicio esse dignissimum, imo infra inferos amandandum.

Ad hæc Smithus, Se non expectasse ut tam obsoletum Gallorum jus ad Caletum ex profunda antiquitate repereretur. Jam tandem autem perspicere, quicquid Galli quo jure qua injuria in possessionem semel attraxerint, id pro suo jure deputare, tanquam jus iis solum esset in armis, & nihil interesset bona an mala fide possideant. Gallos existimant se Caletum postliminii jure tenere, quod ex Conventionione tenent, nullam posteriorem Conventionem admittare, & apud animum statuisse pactam de
 Caletto

1567. *Caletum restituendo fidem nequaquam præstare. Hæc vox omnibus omnium rationum momentis præponderare. Laudem quam tribuit Anglis quasi consulis in pacificationibus faciendis, Gallos sibi semper arrogasse, & suæ detraxisse. Novationem contractus plane antistrophon esse, & in Gallos vere posse retorqueri, scilicet quia Regina Caletum repetiit, eo quod Galli innovando & mutando armis in Scotia, jure in Caletum exciderint, Galli contra Anglos jure in Caletum excluderent, eo quod postea ad Franciscopolim armis Regina Angliæ attentaverit. Quum in his alter alteri nihil concederet, inquit, in pacem Trevis convenimus, quæ si Novationem induxerit, Novationem illam jus Gallorum in Caletum exstinxisse, & Anglorum confirmasse, quorum dies nondum venerat, quia Caletum vindicare non poterant, octennio tunc temporis non exacto. Hic assurgens, & ad Galliæ Consiliarios conversus; Vestram, inquit, fidem qui adfuisistis, appello, quum nos jus nostrum ad Caletum disertis verbis reservandum urgeremus, vos omittendum, quia tempus nondum venerat; annon inter nos convenerit, ut tacite reservaretur sub clausula illa, Omnes aliæ petitiones & demandæ invicem remanebunt salvæ & integræ: & pari modo exceptiones & defensiones hinc inde reservantur. Quod ad Franciscopolim, eam Anglos ingressos esse pacifice ab incolis & nobilibus Normanniæ rogatos, protestatione facta, se in usum Regis Galliæ conservaturos; ita ut nihil armis contra Regem Gallorum attentaverint, aut innovarint in Tractatus præjudicium; tenuisse autem non aliquo proprietatis jure, sed in vadimonium, ut æqua sibi fierent de Caletum detento, cujus jus tam quoad possessionem quam proprietatem ad Regiam devolutum erat, ex Gallorum in Scotia attentatione, plane contra Tractatum. Quod ad petitionem illam, Concordatio & fœderatis non alio consilio mutuo, autam fuisse, quam*

quam ut Germanis militibus de stipendio tumultuantibus satisfaceret; ne Regis agris & vicis vastitatem inferrent. Quæ etiam Rex Edicto agnovit facta fuisse, & non-est. Et pour nostre service. Hæc & ejusmodi Smithus.

1567.

Quum de instructissimo apparatu bellico Anglorum in Franciscopoli, multa loqueretur Momorantius Constabularius, gladio cum vagina Liliata (qui Officii est Insigne) sublato, quasi non ad unum oppidulum propugnandum, sed ad universam Normanniam expugnandam sufficeret: *Non est*, inquit Smithus, *cur hoc quis demirretur, quum Angli gens maritima sciat, se in ventos maris dominos imperium non habere, & igitur tempestive & plene in posterum providere.* Galli postea gravissime conquesti, Protestantes è Gallia profugos Legato Gallico reposcenti non fuisse ex pactis redditos, in aliud tempus rem prorogarunt, quæ, bello intestino in Gallia illico incrudescente, quasi sensim silentio exspiravit. Et proculdubio Galli apud se statuerant Caletum nunquam reddendum. Statim enim atque captum erat, vetera propugnacula subruerant, nova inchoarant, ædes & fundos alios in quinquaginta annos elocarant, alios in perpetuum donarant.

Res dilatione evanescit.

Dum hæc in Gallia tractantur, Comes Stolbergenſis à Maximiliano Imperatore in Angliam venit de nuptiis cum Carolo Archiduce acturus, quo nomine Regina Comitem Sufflexiæ ad Imperatorem cum Georgiani Ordinis insignibus paullo ante miserat; qui ex charitate in patriam, cum æmulatione in Leicestrium conjuncta, nulum non movit laudem, ut Regina Principi alicui externo matrimonio conjungeretur, & Leicestrius spe depelleretur. Nec quicquam Sufflexio crebrius in ore, quam sive *Honor*, sive *Potentia*, sive *Opes* in Reginæ matrimonio spectentur, externum Principem vel nobilissimo

Suffexius ad Imp. de nuptiis mittitur.

1567. Anglo præponendum. Adeo ut quidam, qui contra hæc fit, coram lepide dixerit, *Ubi tria illa, Honos, Potentia, & Opes in nuptiis spectantur, Diabolum & Mvhdam auspices esse & pararios.* Leicestrius in summa spem pronus Barone in Northum, quem illi itineris comitem Suffexius adiunxerat, subornavit, ut quid diceretur subauscultaret, quid ageretur observaret, & quanti nuptias cum Achiduce promoveret, tantum ille clam impediret, subinnuendo, Regine animum à nuptiis esse averfissimum, quicquid præ se ferret, & Suffexius ostentaret. Nec ipse domi destitit, omnia externi conjugii incommoda auribus ingerendo, Reginam deterrere.

Leicestrius se opponit.

Ex conjugii externi incommodis.

Proposuit illud recens Mariæ sororis cum Philippo Hispano conjugium, quo illa in perpetuum mœrorem & Anglia in Hispanicæ servitutis periculum fuerat conjecta: Differuit, exterorum mores, mentem & ingenium perspicere non posse, que in marito, qui individuo nexu sit una caro, perspicere imprimis interest. Cum lingua moribusque peregrinis assidue versari, molestissimum esse & miserandum. Liberis ex peregrino conjugio procreatis insolens & peregrinum quiddam imitari, exterorum consortio novos mores, nova instituta in Rempub. inveni, Mulieres Principes externis nuptiis non suum sed alienum regnum plerumque augere, se suosque alieno imperio subicere, necnon regni arcana exteris prodere. Exterum maritum pro innata in patriam charitate Anglos suis posthabiturum. Angliæ externo auxilio nihil opus esse, quæ ad se suaque tuenda, & vim externam propulsandam satis habet in se præfiliis. Alterius regni accessione nihil nisi majores expensarum curas, & sollicitudinem accedere; utque corpora humana, ita & imperia mole sua laborare. Illud autem in nobilitatis contumeliam à nonnullis usurpari, domestico conjugio aliquando à Regia

*Regia dignitate detrabi, quum Regia Majestas, quæ ad tantam sublimitatem viam sibi virtute aperuit, à nobilitate ortum repetat, nobilesque familia Regiæ stirpis quasi iudices existant; indeque esse quod Reges Angliæ, Duces, Marchiones, Comites, & Vicecomites Constan-
guineorum titulo in litteris semper salutarunt.*

Cum magno & splendido apparatu Suffexius interim per Antverpiam, Coloniam, Moguntiam, Wormatiam, Spiram, Ulmam, Augustam Windelicorum, in Austriam venit. Ubi honorifice exceptus, Imperatoris sumptibus quinque menses hæsit, de rebus gravissimis, & Caroli nuptiis cum eo assidue collocutus: & statò die eum Georgiani Ordinis insignibus investivit ad preces vesper-
tinas; quum Missæ sacrificio interesse ex conscientiæ scrupulo recusaret. In hoc negotio occurrerunt diffi-
cultates de religione, Ducis sustentatione, titulo Regio, & successione, de quibus multa ultro citroque agitata. De titulo convenit, ut Carolus Archidux Regis Angliæ titulo & nomine frueretur. De successione, ex jure regni non posse succedere, si enim liberis fraudi futurum, quantum tamen certam ut haberet, convenit. Nec ampliora Philippo Hispano quum Mariam duceret, concessa fuere. De sustentatione, si aulicos, quos secum adducet & retinebit, suo ære alere voluerit, Reginam cetera, & illud etiam si requirat, prolixè pro Regia dignitate suppeditaturam. Verum de religione scrupulus
resedit. Postulavit Imperator, necnon ipse Carolus, ut templum concederetur publicum, quo sibi & suis sacra Romano ritu celebrarentur. Quum hoc non audiretur, medium quiddam excogitavit Imperator, ut loco aliquo privato in Regia suis sacris pacifice uteretur (quod Pontificiorum Principum Legatis in suis ædibus permis-
sum) idemque his legibus, ut Angli non admitterentur, nec ipse a familiarum religioni in Anglia receptæ contrave-
nirent,

Articuli de
conjugio.

De religi-
one scrup-
ulus.

1567. nirent, aut contravenientibus faverent. Si propter aliquam suboriretur offensa, ad tempus intermitteret, nec non, ut cum Regina sacris Ecclesiæ Anglicanæ ritibus celebrandis adesset. Hac re mature in Angliam deliberata (ne multis immorer) respondit Regina. Quod si hoc concederet, conscientiam suam læderet, & publicas regni leges aperte violaret, non sine maximo tum dignitatis tum salutis periculo. Sin autem item Carolo placeret Angliam adire, ut præsentem videret, itineris suscepti dignos fructus relaturum. Ita Susexium summo cum honore dimisit Imperator, & ille Gretzium deflexus Carolo valedixit, qui commodius responsum à Regina frustra speravit. Jam inde enim dies hæc paullatim extenuavit, quæ toto septennio honorificis internunciis adoleverant. Necessitudinis tamen, & tanta mutua benevolentia inter Principes charitas permansit, ut Imperator Pontificis Romani in Elizabetham molitiones semper impedierit. Carolus Archidux haud multo post in uxorem accepit Mariam, Alberti v. Ducis Bavarie filiam, quæ illi Hispaniæ & Poloniæ Reginas præter alios peperit.

Legati à
Mosco.

Venerunt sub hoc tempus in Angliam Stephanus Twerdico, & Theodorus Pogorella, à potentissimo illo Joanne Basilide Russorum & Moscoviæ Imperatore, cum pretiosis pellibus Zibellinis, Luserinis, & aliis, quæ illo tempore, & superioribus seculis ab Anglis in ornamentum & salubritatem imprimis expetitur; omneque studium & operam Regiæ & Anglis prolixè detulerunt, quæ Imperator ille jam ante cumulate præstiterat ex his initiis.

Dum quidam Mercatores Londinenses, quorum primarii Andreas Juddus, Georgius Bartsus, Guilielmus Gerardus, & Antonius Huseius, anno M. D. LIII. viam in Cathaiam per mare illud glaciale sive Hyperboreum quærerent ductu Hugonis Willoughbæ, qui rigenti frigore

g^o enectus, Richardus Cancellerus ab illo secundus 1567.
 auspiciato in Russiam aditum prius ignotum aperuit, Angli viam
 delatus in ostium Duinæ fluv. sub latitudine Poli Bore- per mare in
 -alis LXXII, ubi Monasteriolum S. Nicholao sacrum. Moscoviam
 aperuerunt.
 Hinc trans pro more regionis Moscuam Imperator ac-
 cersit, grata ter excepit, & benigne dimisit, amplas
 immunitates Anglis pollicitus, si in suo Imperio merca-
 turam exercerent, ex animo lætatus merces exoticas
 mari in Russiam posse invehî, quas Russi antea per Nar-
 vam & hostiles Poloni regiones difficulter acceperant.
 Quum Cancellerus reversus hæc docuisset, & quanti
 pretii Anglici panni in illo tractu essent, & quam vili
 spartum linumque ad videntes, cera, & pelles pretiosæ
 venundarentur; Mercatores illi in Collegium sive Socie-
 tatem, annuente R. Maria, coaluerunt, quam *Moscoviti-* Moscovitica
-cam vocamus, & multis immunitatibus à Basilide in- mercato-
 dultis, jam inde classe quotannis eo missa, quæstuosam rum socie-
 mercaturam exercuerunt, quæstuosissime autem, post- tas.
 quam Elizabethæ apud Basilidem gratia anno M.D.LXIX.
 impetrassent, ut nulli præter Anglos ex illa Societate in
 Septentrionali Russiæ parte negotiarentur, & illi soli per
 amplissimum ejus Imperium merces distraherent, ut suo
 loco dicemus.

Cum his legatis Russicis reversus est in Angliam An- Arcana à
 tonius Jenkinsonus, qui Russiam diligentissime perlustra- Mosco Le-
 vit, tabula Geographica descripsit, primus Anglorum gatio.
 mare Caspium navigavit, & ad Bactros penetravit. Huic
 Imperator arcana mandata, quæ suis non communica-
 vit, dedit. Scilicet ut cum Elizabetha sedulo ageret de
 mutuo defensionis & offensionis fœdere contra omnes
 ineundo, & naves, nautis, & bellico apparatu in
 Russiam mittendis. Utque jurejurando præstito Regina
 se obstringeret ad eum cum uxore & liberis humaniter
 excipiendam, si vel à rebellibus vel hostibus imperio
 ejiceretur.

1567. eijceretur. Ita Tyrannus, à quo nihil cuiquam tutum ipse sibi minime tutus videbatur. Et inique sane tulit, quod Regina ad hæc circumscripte responderit. Nec tamen destitit hæc litteris etiam & legatione, ut suo loco dicemus, urget, subinde requiritens, ut Antonius ille remitteretur, quæ in tanti momenti arcanis mala fide egerat.

Nicholai
Wottoni
obitus.

Primo hujus anni mensis animam Deo reddidit Nicholai Wottonus, utriusque Juris D. Ecclesiæ Cantuariensis simulque Eboracensis Decanus, vir natalibus clarus, sed prudentia domi scilicet longe clarior. Regibus enim Henrico VIII. Edwardo VI. Mariæ & Elizabethæ ab intimis consiliis, ad Imperatorem, Galliarum & Hispaniarum Reges, aliosque Principes novies legatus, ter pacis reconciliatæ inter Anglos, Gallos, & Scotos delegatus, & ab Henrico Octavo inter sedes inter supremi testamenti curatores electus. Et qui ab eodem Rege inter consiliarios filii nominatus Richardus Richus, ab Edwardo Rege Baro Rich de Leez factus, & Regni Cancellarius. Quo munere, postquam circiter quatuor annos cum laude administrasset, sponte cessit, & vitam privatam numerosa prole felix ad hoc usque tempus transegit. Successit Robertus filius.

Ducissa
Norfolciæ
mors.

Diem etiam supremum obiit Elizabetha Leiburna, Tho. Ducis Norfolciæ uxor tertia, quæ vidua Baronis Dacrei ante annum enupta liberos illi peperit nullos, sed priori marito Georgium Baronem Dacreum, qui adolescentulus perit equo ligneo desultorio oppressus dum insilire disceret, & tres filias tribus Ducis filiis de futuro desponsatas.

Shanum *O-Neal*, filium legitimum *Oeni O-Neal* agnomine *Bacco*, i. Claudii, potentissimum in Septentrionali

1. Desunt in Edd. prioribus usque ad, Diem etiam supremum obiit Elizabetha Leiburna, &c.

Hiberniæ

Hiberniæ plaga, quæ Ultonia dicitur, Dynastam, in Angliam venisse, & supplicem rebellionis culpam deprecatum anno M. D. LXI. diximus. Ille domum reversus eam Hiberniæ partem contra Scotos, ex Cantira & Hebridibus intrantes, fortiter defendit, eorum ductoribus Jacobo *Mac-Cornello*, cui gener erat, & Agno ejus fratre cæsis. Qua victoria insolentior, in minores Ultoniæ regulos tyrannidem exercere cepit, Armacham, Hiberniæ Metropolim, in odium Archiepiscopi incendio deformavit, *O-Donellum*, qui in hac tractu secundus ab eo, bonis spoliavit, captivum abduxit, & uxorem rapuit, *Mac-Guirum* ex avita hereditate deturbavit, *Mac-Genissum*, & alios deprædatus. Quorum patrocinium quum Angli susciperent, rebellionis signum in Reginam sustulit. quod Thomæ Cusaci ex Ordine Equestri suasu mox deposuit, & filio in obsidem dato, in ordinem rediit. Utque in officio contineretur, statuit Regina, Henrici Octavi Diplomate refixo, quo Matthæum, falso Coni filium creditum, patris successorem declaraverat, huic Shano, ut certo filio & heredi, titulum honorarium Comitum Tir-Oeniæ & Baronis *Dungannoni* conferre. Sed vir ingenio inquieto quum videret se potuisse conscribere ex suis clo. Equites, pedites IIII clo. & stipatores jam haberet septingentos; hujusmodi honorarios titulos præ *O-Neali* nomine, barbarico tumore dedignatus, pro Ultoniæ Rege inter suos se venditavit, Rusticos ad bellum exercuit, Hiberniæ regnum Scotorum Reginæ obtulit; eoque odio in Anglos exarsit, ut Castrum, quod in Lacu *Eaugb* construxit, *Feoghnegall*, i. Odium Anglorum, nominaverit, & quosdam è suis strangulaverit, quod Anglico pane vescerentur, de Regina tamen nunquam nisi cum honore focutus.

In hunc Henricus Sidneius Prorex jussus est movere,

1567. & Edwardus Randolphus egregius Ordinum ductor Septentrionalem Ultoniæ oram cum ala equitum, & septingentis peditibus per mare missus ad *Dirriam*, exilem sedem Episcopalem prope *Loth-Foyl*, ut illum à tergo premeret, quæ adocunque Prorex ex altera parte aggrediretur. Shanū. hæc cognitis Dundalkiam furibundus adoritur, sed à prædiciariis magna clade accepta repellitur, nec minori apud *Whites-Castle*. Comitatum *Louth* ferro flamma postea vastaturus, à parva Anglorum manu, multis suorum desideratis, in fugam conjicitur. *Dirriam* deinde præfectus agrum circumvicinum prædatur, Anglos prædiciarios ad pugnam provocat, qui acie instructa, incompositam multitudinem facile per-

Profligatur. rumpunt, fundunt, fugantque. Victoria autem tristis ex infelici fato Randolphi ductoris, qui inter medios hostes magnanime pugnans occubuit. Vir sane nostra memoria eximius; nec fuit alius, qui majorem auctoritatem cum majore charitate apud milites conciliavit. Illi suffectus Edw. à *S. Laudo*, sive *S. Lo*, rebelles hac in parte gravibus afflixit damnis, donec fortuito igne præsidium cum re annonaria & pulvere nitrato, qui plures milites difflavit, deflagaverit. Tunc enim pedibus in naviculas, quas habuit, inpositis, ipse cum ala equitum, cui Georgius Hervæius præfuit, per medios hostes insultantes, quatuor dierum itinere ad Proregem penetravit, qui Randolpho ob virtutem exsequias ipse atratus solvit.

Protege jam in Ultoniam movente, Shanus cum suis in silvas & saltus se abdit, semel atque iterum extrema agmina prope *Clogher*, & *Salmon* Turloghi *Leinighi* Castrum, qui tunc à Shano defecerat, carpit. Postquam autem Prorex prædiciis dispositis, & *O-Donello* in sua restituto, ad lites inter Ormondia & Desmonia Comites sedandas, qui infestis signis concurrerant, rediisset; Shanus animo resumpto, agris late populatis, Dundalkiam

iterum obsidione incingit, quam, plurimis suorum
 cælis, magno cum damno & dedecore mox solvere ad-
 actus. Unde furore quasi quodam percitus barbara cru-
 delitate in suos sæviit, usque adeo ut plures eum dese-
 ruerint; & ipse quum numeros attenuatos, (etenim, præ-
 ter desertores, IIII c. cæsi fuerant) aditus interclusos,
 perfugiaque ab Anglis occupata videret, animum in-
 duxit, capistro collo alligato ad Proregis genua se ad-
 volvere, & culpam deprecari. Dissuasit autem qui illi
 ab Epistolis, monuitque ut prius amicitiam Hebridiano-
 rum Scotorum tentaret, qui ardente bello in *Clande-
 boiam*, unde ille eos paullo ante deturbarat, redierant,
 ducibus Alexandro *Ogt*, i. *juniore*, & *Mac-Gillespico*,
 quorum fratres Agnum & Jacobum *Mac-Conellum* ipse
 in pugna interfecerat. Ad hos præmissis eorum fratre
Surlieo Boio, i. *Surlieo Flavo*, quem captivum diu deti-
 nuerat, ad gratiam redintegrandam, accessit cum rapta
O-Donelli conjuge.

In suos
sævit.

De submis-
sione cogi-
tat.

Occiditur.

Rederla-
cus vulgo
Turlogh.

Illi in vindictam fratrum, & cognatorum quos occi-
 derat, exardentes, simulata comitate exceperunt, & mox
 in tentorium admissum inter pocula ad jurgia prolapsi
 de probrois Shani in eorum matrem verbis, strictis ma-
 chæris aggrediuntur, ipsumque & è comitibus plerosque
 contrucidarunt. Hunc cruentum vitæ exitum habuit
 medio Junio Shanus, qui patrem dominatu, fratrem no-
 thum vita spoliaverat, homicidiis & adulteriis conta-
 minatissimus, helluo maximus, ebrietate adeo insigni, ut
 ad corpus, vino & aqua vitæ immodice hausta inflam-
 matum, refrigerandum, sæpius mento tenus terra con-
 deretur. Liberos ex uxore reliquit Henricum & Sha-
 num, ex *O-Donelli* uxore & concubinis plures. Posses-
 siones & bona Parlamentaria regni Hiberniæ auctori-
 tate in fiscum redacta, Turloghus *Lenigh* ex *O-Neali*

1. Deest hæc nota marg. in Edd. priorib.

1567. familia potentissimus, vir sedato ingenio, Regina yⁿ lente, populari electione *O-Neal* salutatur. Hugo tamen Baro *Dungannoyi* vulgo dictus, *Shani* ex *Matthæo* fratre notho nepos, juvenis tunc despectus, qui postea patriæ turbo, imo pestis, Reginæ in gratiam recipitur, ut haberet quem *Turlough* opponeret, si forte ab officio recederet.

Hugo qui
postea Co-
mes Tir-
Oeniz.

Momoniam
turbatur.

Pax ita *Ultoniæ* reddita. At interim in *Momoniam* res turbidæ ex prava inter *Ormondiam* & *Desmoniam* Comites cognatos æmulatione, & litigiis de finibus, usque adeo, ut prælium juxta *Diomejinum* confererent, & in *Angliam* ad causam in Regio Consistorio dicendam evocarentur. Quum tamen res itaPLICATIORES esset, ad Proregem in *Hiberniam* remissi, ubi testes & notoria præsto. Illi autem numerosis & bellicosis clientelis, animis, amicisque in Aula pares, sprete legum auctoritate, ferro rem decernere statuerunt. Prorex se auctoritate & armata manu interposuit. *Ormondius* vero, qui causa potior videri voluit, effecit ut Prorex tanquam in *Desmonium* pronior increparetur, & *Desmonium* intercipere juberetur, quem ex improviso apud *Kilmalocum* cum *Joanne Desmonio* patruo interceptum in *Angliam* misit, ubi in custodiam traditi.

M. D. LXVIII.

Papistæ
absolvunt.

DUM Thomas Hardingus, Nicholaus Sanderus, & T. P. Theologi ex *Anglia* profugi strenue exercent *Episcopalem potestatem*, à Pontifice Romano nuper acceptam, absolvendi in foro conscientie omnes *Anglos* qui ad *Ecclesiæ gremium* revertebantur, & dispensandi etiam in causa irregularitatis, exceptis ex homicidio voluntario provenientes, seu deductis in forum contentiosum; etiam ab irregularitate ratione hæresis, dummodo absolvendi abstineant per triennium à ministerio *Altaris*:

cx

Alterâ parte Colmanus, Buttonus, Hallinghamus, Bensonus, & alii, qui sincerioſer religionem ardenti cum zelo profeſſi, nihil niſi quod è ſacrarum litterarum fontibus hauſtum probarunt, ſive eſ purioris diſciplinæ, novitatis, aut diſſenſionis ſtudio; receptam Eccleſiæ Anglicanæ diſciplinam, Liturgiam, Episcoporum vocationem, in quæſtionem palam vocarunt, imo damnarunt, ut quæ Romanam religionem plus nimio ſapiant, quæcum aliquid habere commune, impium eſſe declamitarunt; omnia verſantes, ut ad Genevenſis Eccleſiæ amuſſim ſingula in Anglica Eccleſiâ reformarentur. Hos quæquam Regina in cuſtodiam dari juſſerit, incredibile tamen eſt, quantum conſectanei, qui invidioſo *Puritânorum* nomine ſtatim innotefcere cœperunt, obſtinata quadam pervicacia, Episcoporum vecordia, & occulto quorundam nobilium Eccleſiæ opibus inhiantium favore, ubique ſucceverunt.

Novatores
prodeunt.

Quum Galli qui religioni reformandæ itidem incuberunt, veriti ſacrum fœdus à Pontificiis in ipſos initum eſſe, paullo ante Regem armata manu ex juſto metu cum ſupplice libello acceſſiſſent, ſecundum civile bellum erupit ad quod dirimendum, Regina Norriſium Legatum intercedere juſſit; & pax ſane ſimulata, inſidiarum plena ſubſecuta eſt. Quo tempore Regina mater regis Galliæ, blanda & benigna humanitate erga legatum & alios Anglos uſa, recte & quaſi aliud agens de nuptiis inter Elizabetham & filium Henricum Ducem Andium vix XVII. annos natum verba facere cœpit; nec alio, ut plures exiſtimarunt, conſilio, quam ut illam à ſublevandis Galliæ Proteſtantibus diſtineret in tertio bello civili quod imminere augurabatur.

Secundum
civile bellum
in Gallia.

Andius Elizabethæ
in maritum
commendatus.

Inhumanus autem cum Manno, Anglico in Hiſpania Legato, actum, qui inſimulatus minus reverenter de Pontifice Rom. locutum fuiſſe, aula excluſus, poſtea Madrido

Legatus in
Hiſpania
durius ha-
beretur.

1568. drido in viculum rusticum extrusus, famulis Missæ a-
 stare coactis, religionis suæ cultu vetito, odio majori in
 Reginam, an religionem, non dixerim; quum interea
 illa Gufmano, Hispani Legato, permiffa sua sibi reli-
 gione, omnem contulerit benignitatem. Hoc in lega-
 tum, ut in suam contumeliam ægre tulit, nec minus in-
 juriam Joanni Hawkintæ ab Hispanis hoc tempore illa-
 tam. Ille cum mercibus & Nigritis mancipiis, quorum
 frequens jam erat per Hispanos, & eorum exemplo,
 per Anglos in Africa ventio, & in America venditio
 (nescio quam honesta) quinque navibus ad commer-
 cium ad portum S. Joannis de *Ullua* in sinu Mexicano
 exercendum appulerat. Postridie ibidem etiam appulit
 Regia Hispani classis, quam licet portu facile prohibere
 posset, pacta tamen sibi & suis sub conditionibus secu-
 ritate, admisit ne foedus violasse videretur. Hispani ad-
 missi, qui conditiones sibi in suo dari dedignati, capta
 opportunitate in Anglos irruerunt, plures trucidarunt,
 tres naves occuparunt, bona diripuerunt: victoria ta-
 men haud incruenta. Hinc viri militares & natio nau-
 tica per Angliam fremuerunt, contra Hispanos bellum
 expoposcerunt, eos foedifragos esse clamantes, quando-
 quidem foedere inter Carolum v. Imp. & Henricum
 VIII. convenerit, ut liberum esset commercium inter
 subditos utriusque Principis *in omnibus & singulis Re-
 gnis, Dominiis, Insulis*, (America quidem, quæ tunc ad
 Carolum spectavit, ne excepta.) Sed Regina his aures
 occlusit, rebus Scoticis avocata.

Et Hawkintæ
 in Ame-
 rica ab His-
 panis.

Regina
 Scotorum
 è carcere
 evadit.

In Scotia etenim captiva Regina sub hoc tempus die
 secundo Maii è custodia in Lacu Leveno opera Georgii
 Douglassii, cujus fratri commissa erat, evasit ad Castrum
 Hamiltonium, ubi auditis Rob. Melvini, & aliorum tes-
 timoniis, lata est *Sententia Declaratoria* unanimi con-
 sensu omnium nobilium qui frequentes convenerant,

Cessionem

Confessionem à Regina in carcere metu extortam, ab initio nullam fuisse; eandemque extortam fuisse, ipsius Regine præsentis jurejurando confirmatur. Hinc tanta multitudo undique ad eam uno & altero die confluit, ut exercitum VI CL. hominum bellicosorum conscripserit, quos tamen pugna confecta, quum impetu magis, quam consilio pugnarent, Moravius facile profligavit. Vincitur.

Hoc tristi successu pavida mulier perterrita fuga sibi consuluit, confecto eo die LX. miliarium itinere, & postea nocturnis itineribus ad ædes Maxwelli Baronis Herisii devenit: maluitque se mari & Elizabethæ tutelæ, quam civium fidei committere. Præmisit tamen ad eam Joannem Betonium cum adamante, quem in mutuæ benevolentiae symbolum ab ea prius acceperat, qui significaret se in Angliam venturam, opemque imploraturam, si subditi ulterius bello persequerentur. Cui Elizabetha amorem & omnia sororis studia cumulatissime promisit. Sed priusquam nuncius rediret, illa, amicis omnino dissuadentibus, navigiolo conscenso, cum Herisio, & Flemingo Baronibus, & pauculis aliis ad Wirkintonam in Cumberlandia prope Derwentionis fl. ostium die XXI. Maii appulit, eodemque die litteras Gallice sua manu ad Elizabetham scripsit. Quarum summa capita (quum historicam rerum in Scotia contra ipsam gestarum narrationem plenius, quam dixi, complectantur) visum est ex ipso autographo proponere, quod ita se habet:

In Angliam venit.

Non te latet, Soror optima, quo modo nonnulli ex meis subditis, quos ad summum honoris fastigium extuli, ad me & maritum opprimendum & incarcerandum conspirarint; quo modo etiam ego eosdem, vi & armis in regno eliminatos, te intercedente, in gratiam receperim. Isti tamen in cubiculum irruerunt, famulum meum, me spectante & gravida, vita crudeliter spoliarunt, & in

Ad Elizabetham scribit.

in

1568. *in custodiam me incluserunt. Quum iterum ignovisset, ecce novum crimen, quod ipsi machinati sunt, & chirographis subsignarunt, in me affinxerunt, & jamjam instructa acie adortur; ego autem innocentia fretus, ut humano sanguini pierceretur, me illis in manus dedidi. Evestigio in carcerem construserunt, famulos omnes, præter unam & alteram ancillam, cocum & medicum, amoverunt, regno cedere mini. & mortis terrore adegerunt, & in Ordinum conventu, per ipsorum auctoritate convocato, me aut procuratore; audire abnuerunt, omnibus bonis penitus exuerunt, omnique omnium colloquio excluderunt. Postea, Deo duce, è carcere evasi, & nobilitatis flore stipata, quæ undique ad me lætanter advolavit, inimicos officii & fidei datæ admonui, veniam obtuli, & proposui ut in Ordinum conventu pars utraque audiretur, ne Respublica intestinis malis diutius convelleretur. Binos hac de re nuncios misi; ambos in carcerem conjecerunt: qui mihi erant auxilio, proditores denunciarunt, & edixerunt ut quamprimum dereliquerent. Rogavi ut Baro Boidus publica fide cum iis de rebus componendis ageret, sed & hoc prorsus negarunt. Speravi tamen, te intercedente, ad obsequium potuisse revocari. Sed quum viderim, mihi aut mortem aut carcerem denuo subeundum, Dunbritonium cogitavi. Illi in via se objecerunt, pugna meos fuderunt, fugaruntque. Ego ad Baronem Herisium me contuli. quocum in regnum tuum perveni, spe certa in tua spectatissima benevolentia, te mihi præsto adsuturam, & alios tuo exemplo excitaturam. Maximopere igitur rogo, ut ad te quamprimum deducar, quæ in maximis jam perfor angustiis. quod plenius edocebo, quando tibi placuerit mei misereri. Deus tibi vitam longam & incolumem concedat, mihi patientiam, & consolationem, quam ab illo per te consequi spero & comprehor.*

Elizabetha, litteris per Fr. *Knolles* & alios consolata, patrocinium ex æquitate causæ promisit, accessum tamen negavit, eo quod multorum criminum vulgò insimularetur, jussitque, ut Carleolum tanquam in locum tutiorem, si adversarii quid in eam molirentur, à Loudero loci propræfecto & nobilibus in eo tractu deduceretur. Hoc responso accepto, accessuque negato, & per litteras, & per Maxwelllum Baronem Herisium iterum summopere obsecrat, *Ut tum injurias illatas proponeret, tum crimina objecta coram egeret. Equissimum esse, ut Elizabetha, sanguine conjunctissima, eam exsulem coram audiret & in regnum restitueret contra illos, quos ob scelera in eam exsulantes, Elizabetha intercedente, in integrum restituerat, & in suum quidem ipsius, nisi tempestive avertatur, exitium. Obtestatur itaque, ut vel ad colloquium admitteretur, & adjuvaretur; vel ex Anglia discedere ad opem aliunde implorandam bona cum venia quamprimum permetteretur, nec tanquam captiva diutius in Castro Carleoni detineretur; quandoquidem sponte in Angliam venerit, freta amore toties litteris, nunciis & symbolis honorifice promisso.*

Iterum
scribit.

Ex his litteris & Herisii verbis Elizabetha videbatur (abditos enim Principum sensus quis assequatur, & prudentes tacito sinu cogitationes coërcent) Principis cognatæ & afflictissimæ serio misereri, quæ à subditis vi & armis capta, in carcerem contrusa, in extremum vitæ discrimen deducta, inaudita condemnata, regno spoliata (quum ne in privatum inauditum sententia non ferenda) in Angliam spe certa auxilii ad ipsam confugerat. Ad hæc permovebatur, quod misera Regina causam coram ipsa disceptandam sponte obtulerit, atque in se receperit adversarios reos omnium criminum peragere, quorum ipsam innocentem accusaverant.

illa misere-
retur.

1568.

Consiliiarii
deliberant.

Qualiscunque autem fuerit Elizabethæ in illam misericordia, Consiliiarii Angliæ mature deliberant, quid de illa agendum. Si in Anglia detineretur, verebantur, ne illa, quæ, quasi Suave medulla, plures juri, quod ad Coronam Angliæ præcedit, faventes in suas partes indices pertraheret, qui ambitioni faces subjicerent, & nihil intentatum relinquerent, quo regnum illi affererent. Exteros legatos illius consilii adfuturos, nec Scotos tum defuturos, quum prædam tam opimam oblatam viderint. Præterea, ambigunt esse custodum fidem, & si vel morbo diem in Angliâ obierit, in calumniam rape-
retur, & Regina novis quotidie molestiis confliçtaretur. Si in Galliam transmitteretur, timebant, ne cognati Guisii, jus quo illa Angliam vendicarat, denuo persequerentur, ex quadam opinione illam multum posse in Anglia, apud alios religionis nomine, apud alios probabilitate juris illius quod dixi, & apud plerosque infano rerum novandarum studio. Porro amicitia inter Angliam & Scotiam, quæ inprimis est usui, dirumpere-
tur, & antiquum inter Galliam & Scotiam fœdus renovaretur, quod majori jam esset periculo, quam olim, quum Burgundia firmo fœdere Angliæ colligaretur, quæ hodie amicos certos præter Scotos habuit nullos. In Scotiam si remitteretur, metus oboriebatur, ne, qui Anglicarum partium, de gradu deicerentur, qui Gallicarum, ad summam rerum attollerentur, tenellus Princeps periculis exponeretur, religio in Scotia mutaretur, Galli & alii exteri admitterentur, Hibernia à Scotis Hebridanis gravius infestaretur, & illa ipsa in vitæ discrimen ab adversariis domi devocaretur. Detinendam hinc plerique omnes ut jure belli captam censuerunt, nec dimit-
tendam donec de titulo Angliæ arrogato satisfecerit, & de morte Darlii mariti, qui subditus Angliæ natus, res-
ponderit. Darlii enim mater Comitissa Lenoxiæ jam-
pridem

Detinen-
dam cen-
sent.Lenoxia in
eam con-
queritur.

1568.

eadem lacrimis oppleta, suo, maritique nomine apud Elizabetham gravem instituerat querimoniam, utque in iudicium de filii cæde vocaretur, obsecravit. Illa autem benigne solata, monuit, *ne tantæ Principi, cognatæ conjunctissimæ crimen inferret, quod tertis indiciis probari non posset; tempora esse iniquæ & maligna, invidiam cæcæ, quæ innocentibus crimina affingit; ceterum Justitiam oculatam esse, quæ sceptrum vindicæ Deo assidet.*

Herifius
pro ea intercedit.

Contra Baro Herifius Reginam obtestatur, ne quid contra veritatem, contra Reginam inauditam temere crederet, nec Comitata in Scotia præcipitarentur à Moravio in expulsæ Reginæ præjudicium, & bonorum civium perniciem. Quod licet illa summo opere urgeret, Regis tamen nomine Moravius Prorex Comitata indixit, nonnullos, qui à Regina steterant, proscripsit, & in eorum prædia & ædes sævit. Regina Angliæ hinc indignata, per Midlemòrum Proregi verbis asperioribus significavit, se non posse pati, ut perniciosissimo Regibus exemplo sacrosanctæ Regiæ Majestatis auctoritas apud subditos evilesceret, & pro factiosorum libidine conculcicaretur. Quomocunque illi subditorum officium & fidem, erga suam Principem obliti erant, se nullum nec studii, nec pietatis munus erga sororem & vicinam Reginam posse oblivisci. Veniret itaque ipse, aut homines idoneos delegaret, qui Reginæ Scotorum in ipsum & confœderatos querelis responderent, & justas abdicandi rationes redderent; sin minus, se illam liberam protinus dimissuram, & viribus quibus poterat maximis in regnum restitutam. Simulque monuit ne Reginæ mundum muliebrem & ornamenta pretiosa divenderet, etsi Ordines hoc permiserint.

Moravius
jubetur rationes Reginam abdicandi reddere.

Obsecundavit Moravius, quum non aliunde quam ex Anglia suspensas regendi rationes haberet, & regni proceres ad hoc delegati recusarent. Ipse igitur Eboracum,

Delegati
pro Scotorum Rege.

1568. urbem huic negotio destinatam, venit, & septem ex intimis, ut delegati pro Rege infante, sc. Jacobus Comes Mortonii, Adam Episcopus Orcadum, Robertus Commendator Dunfermeini, Patricius Baro Lindseius, Jacobus Mac-Gillius, Hebr. Balnavius. Et hos comitabantur, Lidingtonius pollicitationibus Moravii pellectus (nec enim domi relinquere auctus) & G. Buchananus in Moravii verba juratissimus. Eodemque ipso die eo accesserunt Thomas Howardus Dux Norfolciæ, Th. Ratcliffus Comes Suffexiæ, paullo ante Præses Plagæ Borealis constitutus, & Radulphus Sadleirus Equestris dignitatis, & à sacris consiliis, cognitores dati ad causam abdicationis audiendam. Pro Regina Scotorum (quæ indignissime tulit, quod Elizabetha ipsam coram audire noluerit, subditos tamen contra ipsam audiri coram cognitoribus jufferit, quandoquidem illa absoluta Princeps subditis accusantibus respondere nisi ex suo arbitrio non teneretur) comparuerunt Joannes Lessæus Episcopus Rossensis, Guil. Baro Levingtonius, Robertus Baro Boidius, Gawinus Commendator Kilwinini, Joannes Gordonius, & Jacobus Cocburnus.

Cognitores
ad Elizabetha
dati.

Delegati
pro Scota.

Lidingtonii
ad Scotos
admonitio.

Postquam convenissent die VII. Octobris, & Diplomata, quibus auctoritas ipsis delegata, invicem exhibuissent: Lidingtonius adstans ad Scotos conversus mira orationis libertate monuit: *Quandoquidem ex auctoritate cognitoribus delata nihil aliud Reginae Angliæ propositum esse videretur, quam ut illi existimationem Reginae matris Regis invaderent, famamque dilaniarent, & illa ut arbitra honoraria sententiam ferret; ut pensiculate secum cogitarent, quantum cum periculo odium sibi attraherent, eam criminose accusando, atque in existimationis discrimen adducendo in hac publica & juridica forma coram Anglis professis Scotici nominis hostibus, non solum apud Scotos Reginae devotos, sed apud ceteros*

Orbit

Orbis Christiani Principes, ejusque in Gallia cognatos; & quam rationem hujusmodi insoleptis accusationis non sine fraude Regni Scoticæ, Regi redderent, quum ille annis maturior hoc cum suo, matris patriæque dedecore conjunctum existimarit. Consulissimum itaque videri odiosa hac tantæ Principis accusatione supersedere, nisi Angliæ Regina mutuum defensionis & offensionis fœdus cum illis inierit contra omnes qui hoc nomine negotium facefferint. Et hæc, ut inquit ille, amice ex officio admonuit qui Scotiæ Secretarius Illi obversis inter se oculis contuentes, obmutuerunt.

Reginæ Scotorum delegati, (primus enim honoris locus illis delatus) priusquam juramentum præstarent, protestati sunt, quamvis Scotorum Reginæ visum fuerit, ut causæ inter se & infideles subditos coram Anglis disceptarentur, non tamen inde agnoscere, se alicujus imperio subesse, quum libera sit Princeps, & in nullius fide & clientela. Angli itidem protestati sunt, se nullo modo illam admittere Protestationem in fraudem juris illius quod Angliæ Reges jam olim vendicarunt, ut *Superiores Domini Regni Scotiæ.*

Postridie delegati Reginæ Scotorum scripto declarant, Quo modo Jacobus Comes Moroniæ, Joannes Comes Maricie, Alexander Comes Glencarniæ, Humius, Lindseius, Rethuenus, Sempillus, &c. exercitum nomine Reginæ contra Reginam conscripserant, illam interceptam & indignissime habitam in carcerem apud Lochlevinum contruserant, in officinam monetariam irruerant, typos monetarios, aurum argentumque factum & infectum raperant, filiumque infantem in Regem inaugurarant, cujus auctoritatem Jacobus Comes Moraviæ sub Regentis sive Proregis nomine usurpaverat, & omnia regni munimenta, opes, & proventus occupaverat. Deinde exponunt, Quo modo illa, ubi primum è carcere post undecimum

Scotorum protestatio.

Delegatorum pro Regina Declaratio.

1568. *cimum mensem evaserat, publice declaraverat juramentum adhibito, quicquid in carcere fecerat, vi, minis, & terrore mortis ab invita extortum fuisse. Ut publice regimen tranquillitati consulere, auctoritatem Comitibus Argatheliæ, Eglentoniæ, Cassiliæ, & Rothesiæ dedisse, ut res cum adversariis componeretur, qui tamen eam per avia Dumbritionum cogitantem armata manu aggressi, plurimos fideles subditos occiderunt, alios captivos abduxerunt, alios proscripserunt, nec alia de causa quam quod Principi fidelem operam navaverant. His indignissimis eorum injuriis adactam, in Angliam se recepisse ad opem ab Elizabetha sæpius promissam implorandam, ut in patriam & pristinam dignitatem restitueretur.*

Responso
delegato-
rum pro
Rege.

Pauculis diebus interpositis, Moravius Prorex & Delegati pro Rege infante (ita se vocabant) respondent: *Henrico Darlio, Regis patre, sublato, Jacobum Hepburnum, Bothwelliæ Comitem, (qui cædis auctor habebatur) eam apud Reginam gratiam iniisse, ut illam non invitam rapuerit, Dunbarrum abduxerit, & priore uxore abdicata, in uxorem assumpserit. Proceres inde permotos, nihil se dignius existimasse, quam ut in Bothwellium, cædis auctorem, animadverteretur, (quandoquidem cædes illa conjurationi plurimum nobilium passim imputaretur) Regina in libertatem vindicaretur, ab injustis nuptiis exsolveretur, & tenelli Regis salutem, regni que tranquillitati prospiceretur. Quum jam fere ad pugnam res devenisset, Reginam Bothwellium amandasse, in Proceres minas effulminasse, vindictam spirasse, usque adeo ut necessarium fuerit illam in custodiam dare, donec de Bothwellio invento supplicium sumeretur. Illam autem regnandi molestiis lassatam regno sponte cessisse, & in filium transulisse, Moravio Prorege constituto. Hinc filium rite in regem inunctum & inauguratum fuisse, & hæc omnia ab Ordinibus Regni in Parlamento fuisse*

comprobat

comprobata & confirmata, Scoticamque Rempublicam
 iustitia æquabiliter administrata revixisse, donec qui-
 dam publicæ quietis impatientes, Reginam (contra ac
 juraverant) astitit è custodia eduxerunt, atque, fide erga
 regem violata, arma sumpserint.: De quibus licet (divino
 numine favente) Rex victoriam pretulerit, illos tamen in
 Patriam & Principem nihil non hostili animo præfiden-
 ter audere. Inprimis igitur necessarium esse, ut Regis
 auctoritas facta tecta contra hujusmodi tumultuantes
 cives conservetur.

His iterata actione (Replicationem vocant) Reginae ^{Replicatio}
 Scotorum Delegati occurrunt, priore protestatione denuo ^{ProRegina.}
 repetita. Quod Moravius (inquiunt) & conjurati arma
 se sumpsisse dicant contra Reginam, eo quod Bothwellius,
 quem ut regicidam insimulant, gratia & auctoritate a-
 pud illam pollebat, perfidorum civium notam inde ab-
 tergere non possunt, quum illum Regem sustulisse Re-
 ginæ minime esset compertum; imo contra, illum Pa-
 rium iudicio cædis fuisse absolutum, eamque absolutionem
 auctoritate Parliamentaria fuisse confirmatam, cum con-
 sensu etiam eorum, qui jam accusant, & tunc temporis
 Reginae auctores fuerunt, ut illum in maritum accipe-
 ret, utique imperio gerendo, præ ceteris omnibus, parem,
 illique fidem Chirographis obligarunt. Nec nuptias vel
 verbo improbarunt, donec Præfectum Castri Edenburgi,
 & Urbis Præpositum in suas partes pellexissent. Tunc
 enim nocte intempesta Castrum Bothwicum (ubi Regina
 egit) hostiliter adorti sunt, quumque illa per tenebras
 evasisset, statim conscripto exercitu, specie ad Reginam
 defendendam, ipsi Reginae, Edenburgum cogitanti, signis
 explicatis se objecerunt, Grangioque præmisso monuerunt
 ut Bothwellium dimitteret, donec iudicio sisteretur;
 quod illa ut humano sanguini parceretur, libens fecit.
 Grangius autem Bothwellium discedere clam monuit, fi-
 demque

1568. demque dedit neminem persecuturum, adeo ut ipsis volentibus ille discesserit, quem facile postea comprehendere possent. Verum Regina jam capta, eum negligens, ut suis ambitiosis rationibus consulirent. Quum illi subditi essent & Reginae fidem devorissent, asperius autem quam pro Regia Majestate tractassent, haud mirum videtur, si illa asperius eos alloqueretur. Quum causam ad universos regni Ordines illa lubens referret, idque per Lidingtonium Secretarium significaret, ne audire quidem voluerunt, sed noctu ad Lacum Levinum secreto abduxerunt, & carcere incluserunt. Quod dixerunt illam, regnandi molestiis lassatam, regno cessisse, à veritate omnino alienum est; quandoquidem illa nec erat ætate affecta, nec valetudine infirma, sed animo & corpore par maximis negotiis. Hoc certissimum, Comitem Atholia, Tullibardinum, & Lidingtonium (qui & ipsi à consiliis) monuisse, ut Diplomati cessionis subscriberet, quo mortem certo intentatam subterfugeret: nec hoc captivæ, vel hereditibus fraudi futurum, quum carcer sit justus metus; & promissum ab incarcerato factum, ex Jurisprudentum sententia, non valeat. Nicholaum etiam Throcmortonum idem schedula sua manu scripta suasisse, quem & illa rogaverat, ut Reginae Angliæ significaret, se invitam atque coactam cessionis subscripsisse. Ad hæc Lindseium, quum Diploma cessionis subscribendum exhiberet, terrores mortis denunciasset, & adegisse, ut Diplomati ne lecto quidem lacrimans subscriberet. Dominumque Castri Lochlevini testimonium subsignare abuisse, quod illam invitam subscribere viderit, & certo noverit. Iniquissimam etiam esse illam cessionem, qua nihil unde viveret assignatum, nec libertas concessa, nec vitæ securitas promissa; ut æquis rerum aestimatoribus hujusmodi iniqua cessio Regiæ Majestati præjudicasse non videatur, quæ statim atque libera fuit, ut coactam coram multis regni Proceribus.

Proceribus, declarata facta, renunciavit. Nec quæ
 Parlamentaria auctoritate se fecisse gloriantur, Regi-
 næ iudicio esse debere. Quum enim centum plus minus
 Comites, Episcopi, & Barones suffragia in Scotiæ Parla-
 mentis habeant, in tumultuario isto Parlamento non
 plures quam quatuor Comites, unicum Episcopum, unum
 & alterum Abbatem, & sex Barones interfuisse, atque
 ex tantillo numero nonnullos protestationem interposuisse,
 ne quid in fraudem Regiæ aut Successorum fieret, quia
 illa captiva. Nec Legatum Anglicum nec Gallicum ad-
 missos, ut ex ipsa cognoscerent an sponte regno cesserit,
 quamvis hoc iterum atque iterum efflagitaverint. Tan-
 tum autem abesse, ut sub usurpante Prorege Respub.
 æquabiliter fuerit administrata, ut impietas nunquam
 impunius grassaretur, sacras aedes subruendo, clarissimas
 familias evertendo, plebemque miseram affligendo. Maxi-
 mopere igitur rogarunt, ut Angliæ Regina cognatæ Regi-
 næ, indignissime oppressæ, gratia, consilio, & auxilio
 quamprimum opitularetur. Hactenus ex ipsis Delegato-
 rum autographis quæ vidi.

His auditis, quum cognitores postularent, ut Mora-
 vius causas ejusmodi severitatis in absolutam Reginam
 in medium produceret, & solidius probaret; quando-
 quidem quæcunque hactenus prolata, testibus non essent
 munita, sed suspectæ fidei litterulis: & Lidingtonius
 clam inuisset, se sæpius Regiæ characteres ementitum
 esse: ille sororem apud externos ulterius accusare de-
 fugit, nisi Regina Angliæ repromitteret infantis Regis
 tutelam suscipere, & Reginam Scotorum penitus dere-
 linquere. Quum illi ex auctoritate delegata hæc pro-
 mittere non possent; accersitur unus & alter ex utrius-
 que partis Delegatis Londinum, quibus Elizabetha de-
 nunciavit, se nondum posse subditos à culpa contra
 Principem eximere, velle tamen pro illis apud eam inter-
 cedere,

*Moravius
 rationes
 Reginam
 abdicandi
 reddere
 recusat.*

1568. cedere, & audire si quid amplius habēant, quo se excusent. Moravius qui illos subsecutus est, sororem accusare plane abstitit, nisi ex ea lege quam Eboracensis dicitur rat. Jam cognitores revocantur & auctoritas abrogatur, Duce quidem ex animo latante, qui Reginae Scotorum in successione juri semper impense faverat, & existimavit nihil aliud nunc agi, quam ut æternæ infamiæ nota ei inureretur, indeque cum filiolo omni jure successio- nis in Anglia ut indigna excluderetur, seque duplici periculo defunctum putavit. Verebatur enim, si contra eam pronunciaffet, ne conscientia vim inferret, eamque pessumdaret; sin pro illa, ne implacabilem Reginae indignationem, & omnium qui à Scotorum Regina religionis nomine, aut aliis de causis averfi erant, odium subiret.

Auctoritas
cognitorum
revocatur,
Norfolci
latante.

Novi co-
gnitores
dati.

Verum quum ab amicis Reginae expulsæ res in Scotia turbarentur, & Moravii præsentia ibidem opus esset, ille coram Regina, Bacono Magni Sigilli Custode, Duce Norfolciæ, Comitibus Arundeliæ, Suffexiæ, Leicestriæ, Clintono maris præfecto, Guilj. Cecilio, Radulpho Sadleiro, qui cognitores novo Diplomate constituti, accusationem instituit, articulos conjecturales, quorundam testimonia, & decreta in Ordinum conventu facta in medium producit, inprimis autem amatorias quasdam Epistolas, & carmina Reginae manu (ut asseruit) conscriptas, ut eam cædis mariti consciam probaret, & Buchanani libellum (cui titulus *Detectio*) legendum exhibet, qui parum fidei apud majorem partem cognitorum invenit, ut hominis partiarii, & fide-promerciali. Epistolis vero & carminibus (quum nomina, subscriptiones, notatio temporis deessent, & ubique plures sint falsarii, qui aliorum characteres tam scite assimilare & exprimere norunt, ut veri ab ementitis non internoscantur) Elizabetha vix fidem adhibuit, licet muliebris æmulatio

(quæ illum sexum transversissimum agit) intercesserit; 1568.
 Satisque habuit, quod ex his accusationibus aliquid pro-
 scorum Reginæ adhæresceret.

Ubi autem illius Delegati accipissent, illam contumeliosissime à Moravio accusari, respondere paratissimi erant, sed illa delegatam auctoritatem jam abrogaverat, à Jurisperitis nonnullis Anglis clam edocta, hoc ex jure licere, quandoquidem illa prior cognoscendi auctoritas Duci & ceteris esset abrogata. Novosque cognitores, quorum unum & alterum sibi iniquiores existimavit, plane recusavit, nisi Galli Hispanique Legati adjungerentur, & ipsa coram Regina & illis ad suam innocentiam tuendam publice admitteretur, Moravius detineretur & judicio sisteretur, quem cædis Darlii architectum probari posse affirmavit. Quæ quum Norfolcius, Arundelius, Suffexius, Leicestrius, & Clintonus non iniqua censerent, Elizabetha subirata palam dixit, Advocatum Scotæ nunquam defuturum dum Norfolcius superesset. Satisque habuit, crimina, à Moravio objecta, singulis à sacris consiliis, & etiam Comitibus Northumbriæ, Westmorlandiæ, Salopiæ, Wigornia, Huntingdoniæ, & Warwicki convocatis impertiri sub Sacramento silentii, ne alterutri parti præjudicarent. Quumque Moravius domum revocaretur, & Boidus (quod vulgo ferebatur) Scotorum Reginam è carcere subducere moliretur, res in aliud tempus dilata est, Elizabetha Scotorum insolentiam in abdicanda Regina ex animo averfante.

Advenerat hoc tempore è Gallia Hamiltonius, Dux Castri-Heraldi, à Guisfis submissus, ut quaestionem contra Moravium de regno Scotiæ administrando, in pupillari Regis ætate moveret, qui coram Elizabetha, ex

1. Ita quidem propria manu in nostro Codice correxit ipse Camdenus, quum antea esset, ex animo, ut videbatur, averfata. Ni fallor correctionem in alio quodam exemplari viderant Belgæ, qui & ipsi proinde mutarunt.

1568. patriæ institutis, se, ut Regi genere proximum, Moravio notho in administratione præponendum contendit. Contra Moravius & Regis Legati edocuerunt, regni nunciaculum non genere conjunctissimis, sed maxime idoneis Ordinum consensu electis committendum. Injustissimum autem esse, tenellum Regem ei in manus tradere, qui ex generis propinquitate regno ambitiose insilians facile regnandi cupidine jus violaret. Id imprimis in Hamiltoniis verendum, qui gravissimas cum Regis majoribus Lenoxiæ Comitibus exercuerant inimicitias, Regis proavum paternum nefarie occiderant, Matthæum avum inopem à Scotia expulerant, & hic ipse Hamiltonius Henricum Regis patrem acerbo odio exagitaverat, matremque, ut regno facilius potiretur, Gallo tradiderat. Quibus auditis, Elizabetha Hamiltonio denunciavit iniquissimum esse quod petebat, simulque jussit ne ex Anglia discederet, priusquam Moravius in Scotiam rediisset.

Moravius
nuptias
cum Scota
Norfolcio
proponit.

Moravius paullo ante discessum, subdole Norfolcio nuptias cum Regina Scotorum, & ipsi etiam Regine spem restituendæ in regnum, per Melvinum clam proposuerat (ut mox dicemus) simulque, ut Elizabetham à Scotorum Regina magis abalienaret, sparserat rumores, illam transcripsisse jus suum in Angliam in Ducem Andinum, transcriptionemque Romæ fuisse confirmatam. Litteras etiam ostendit (veras an ementitas non dixero) quas Scotorum Regina ad suos scripserat, in quibus & Elizabetham arguit, quasi, contra ac promiserat, ipsam tractasset, & aliunde spem auxiliorum ostentavit. Hoc sane Elizabetham sollicitam habuit, nec conjectare poterat, unde spes illa nova affulgeret, quum in Gallia bellum intestinum adeo recrudesceret, ut Episcopus Rhedonensis ad eam missus à Rege fuisset, rogatum ne Gallicis rebus se intermisceret, & Ducem Albanum

Rumores
tamen contra eam
spargit.

banum, qui anno superiori in Belgium ad profligandam Protestantium religionem venerat, res admodum turbidæ essent.

1568.

Verum, ut postea eluxit, (& Hieronymus Catena Alexandrino Cardinali ab Epistolis prodidit) Robertus Ridolphus Florentinus, qui diu insitorem Londini egerat, subornatus erat à Pio Quinto Pontifice Romano (quum *Nuncium* palam mittere non auderet) qui Pontificios in Anglia contra Elizabetham clandestino concitaret, quod sedulo sane & secreto fecit. Suspicio etiam, sed levis illa quidem, enata erat ex occultioribus colloquiis Eboraci inter Lidingtonium, Episcopum Rossensem, & Norfolcium, quem illi obtestati sunt ut consilium & studium ad afflictissimæ Reginæ salutem conferret, etiam ejusdem nuptiis oblati, quas ille, ut periculo plenas, modesto responso rejecit. Quantum tamen per honorem, fræ in Principem & patriam integra liceret, afflictæ Reginæ non defuturum pollicitus. Suspicionem admodum auxit Ligonus Norfolcii famulus, vir summe Pontificius, crebris ad Boltonam (Baronis Scropi Castrum) itationibus, ubi Scotorum Regina sub custodia Fr. *Knolles* detinebatur, quæsito colore ad invisendam & salutandam Scropi uxorem quæ Norfolcii foror. Quamvis hinc nihil certi adhuc eluceret; Scotorum Regina à Boltona, ubi omnes circumvicini erant Pontificii, in regni interiora ad Tutburiam abducitur, & Georgio Salopiæ Comiti in custodiam traditur.

Suspiciones de Norfolcio.

Regina Scotorum Salopiæ Comiti commissa.

Elizabetha autem de Religionis, Reipubl. & sua ipsius salute curam jam adhibuit majorem, eoque magis quod cum Guisii in Gallia, tum Albanus in Belgio consilia ad Protestantium religionem excindendam Bajonæ in ita actitare incepissent. In Gallia enim pax principio hujus anni proposita in fumum abierat, publicatis edictis quibus reformatæ religionis cultus penitus interdicitus,

Tertium civile in Gallia bellum.

1568. dictus, ejusdem professoris publici munus abdicati, verbi Ministri regno intra statum tempus excedere jussi. Et jam ubique ad arma contra eos conclamatum, & sævitum, licet Elizabetha multis obtestationibus per Norrisium Legatum egisset, ut pax solida & sincera conficeretur, & subinde Regem monuisset, ne intempèstivis remediis animos accenderet, atque ante omnia, ut ab illis caveret, qui fideles subditos extirpando, Galliarum vires ita labefactare student, ut aliis in prædam exponeretur. Verum quum ille nullum hujusmodi obtestationibus locum relinqueret; quin ex Italia, Germania, & Hispania pecuniam, & auxiliares copias contraheret; & illa ad Protestantem, ne communi causa conjunctis deesset, qui non jam contra Regem, sed ad sui defensionem arma sumpsisse sanctè protestabantur, centum millia aureorum (quos *Angelos* vocamus) & apparatus bellicum large submitit, Gallosque in Angliam confugientes nullo non humanitatis genere prosecuta est, ut etiam & Belgas, quorum magna multitudo, Albano nihil nisi cædem & sanguinem spirante, in Angliam, ut in asylum, se receperant. Qui Reginæ permissu Norwici, Colcestriæ, Sandwici, Maidstonæ, & Harptonæ sedes posuerant magno sane Angliæ emolumento. Artem enim conficiendi levidensas, quas *Bayes* & *Sayes* vocant, & id genus alia linea & lanea varia textura primi in Angliam intulerunt.

Elizabetha Protestantibus in Gallia subvenit.

Belgas benigne excipit.

Qui Angliæ benefici.

Ab instituto non alienum videatur, si paucis hinc perstringam quibus initiis bellum Belgicum hoc tempore proruperit, cujus sæpius necessario meminero; quandoquidem cum rebus & rationibus Anglicis sit colligatum & implicitum.

Belgici belli initium.

Quum Hispanus sanguinaria in re religionis edicta in Belgio nullis precibus mitigaret, sed Hispanica Inquisitione in hominum conscientias gravius sæviret. Con-

clum.

cium Ordinum Belgicarum Provinciarum (quod ad res componendas unicum & usitatum erat remedium) habere vetaret; decretisque ex Hispania, non ex indigenarum consilio, Rempub. administraret; pauci è sæce plebis excitato tumultu, Imagines passim per templa furenter disturbarunt & comminuerunt. Et licet tumultus iste statim compositus, ille tamen eorum consilio usus, qui liberrimæ nationi jugum imponere percuperunt, arrepta occasione ex privata paucorum temeritate, publicum rebellionis crimen populo universo intendit, & (quasi libertas jam esset plane amissa) Ferdinandum Alvarez, Ducem Albanum, hominem effrum, ad dominationem invadendam misit, qui nullo sanguine Principem attingens, in summa præfectura contra patrios mores constitutus, auctoritate ordinariis tribunalibus erepta, novis auditoriis erectis, proceribus à non suis iudicibus damnatis, & è medio sublatis, Hispanorum præfidiis per urbes & oppida dispositis, arcibus impositis, vicesima rerum soli, mobilium decima in singulas alienationes per vim exactis, diuturnum & exitiosum bellum excitavit.

Dux Albnus.

Per id temporis magna vis pecuniæ à Genuensibus, & aliis mercatoribus Italis, ex Hispania in Belgium ad rem fœnore faciendam in majore navi Cantabrica, & quatuor minoribus navigiis (*Zabras* Hispani vocant) mittebatur, quæ Turio Castelerio Gallo persequente, & Guilielmo Wintero Anglo defendente, in Plymutham, Falmutham & Hamptonam, Angliæ portus, ægre evaserant. Quod ubi primum Regina audivit, portuum Magistratibus imperavit, ut Hispanos omni cum humanitate tractarent, navesque contra Gallos defenderent, Gerardusque De-Speius, ex ordine Calatravæ Eques, Hispani in Anglia Legatus, à Gallis timens cum Regina egit, præ ex ejus fide Hispani pecuniam esse credidit,

ut

1568. ut nova mandata mitterentur ad naves illas contra Gal-
 los imminentes tuendas. Quibus impetratis, denuo egit,
 ut pecunia illa per Angliam, & deinde mari An-
 tiorpiam secure transmitteretur. Annuit illa, & terra ma-
 rique securitatem promisit. Interea parum abfuit quin
 Galli alteram è navibus abduxissent, nisi Angli repu-
 lissent. Consultissimum igitur visum est pecuniam, ut
 in tuto esset, è navibus in terram exponere. Nec dum
 tota in terram exposita erat, quum De-Speus male
 credulus significaret Albano Reginam pecuniæ manum
 injecisse. Dumque ille hac de re consulit Albanum, O-
 detus Castellionus Cardinalis, qui è Gallicis tumultibus
 huc se subduxerat, Elizabethæ innuit, pecuniam illam
 non esse Hispani, sed Genuensium quorundam Mercatorum
 quam in suos usus in Protestantium exitium Al-
 banus, mercatoribus invitis, attracturus erat. Hinc in-
 ter regni Consiliarios agitur, an hæc pecunia deti-
 nenda. Plerique in Belgium transmittendam censuerunt;
 ne Hispanus potentissimus Princeps, jam satis superque
 Anglis inensus, irritaretur. Elizabetha autem certo e-
 docta ab uno & altero pecuniæ proprietario (qui male
 metuerunt, ne Albanus involaret) illam universam ad
 mercatores & nihil ad Hispanum spectare, qui tantum
 ex Hispania exportari permiserat, statuit, fiduciaria cau-
 tione interposita, à mercatoribus mutuo sumere, quod
 Principes de bonis in ipsorum portibus deprehensis as-
 solent, & Hispanus ipse nuper factitarat. Et hoc, Le-
 gato Hispani, litteras Albani de pecunia illa transmit-
 tenda tradenti, protestata est, sancte pollicita, se reddi-
 turam simul ac certo constaret, propriam esse Hispani
 pecuniam. Quo ipso quidem die, *vid. xxix.* Decem-
 bris, Albanus furenter impatiens in Anglorum bona pas-
 sim per Belgium involavit, Anglosque captos militari
 manu asseravit; ut cuivis ex temporis observatione

Anglorum
 bona in Bel-
 gica detenta.

innotescere potuerit Albanum hoc contra Anglos in 1568.
 terrorem statuisse, quomocunque Regina de pecunia
 satisfaceret. Illa imperterrita, nihilo segnius Belgas, & ^{Et Belgarum in Anglia.}
 eorum merces & naves in Anglia capi iussit, quæ longe
 plures erant quam Anglorum quas Albanus in Belgio de-
 prehendit, ut illum ferus incepti poenituerit, qui vul-
 nus, quod principio facile sanari poterat, intempestive
 exulceravit.

Penultimus hujus anni dies (digressunculæ in boni ^{Rogeri Aschami obitus.}
 viri memoriam ignoscite) ultimus erat Rogero Ascha-
 mo, qui in Eboracensi Comitatu natus, & Cantabrigiæ
 educatus, inter primos nostræ nationis litteras Latinas
 & Græcas, stylique puritatem cum eloquentiæ laude
 excoluit, Elizabethæ studiis aliquatndiu præfuit, eidem-
 que Reginæ ab Epistolis erat Latinis. Quum tamen a-
 lea & alectryomachia plus nimio oblectaretur, re tenui
 vixit & obiit, relictis duobus libris elegantissimis, inge-
 nii monumentis, lingua vernacula, quorum alterum
Toxophilum, alterum *Scholarcham* ¹ inscripsit. Fato
 etiam functus est Thomas Youngus Archiepiscopus Ebo-
 racensis, & Concilii Borealis Præses. ² Successit Edmun-
 dus Grindalus. Sed ad rem. *

M. D. LXIX.

DIE sexto Januarii Programma Londini editum est <sup>program-
ma de bo-
nis deten-
tis.</sup>
 de bonis Anglorum ab Albano detentis, in quo
 pleraque jam dicta explicantur, & culpa in De-Spesium
 conjicitur. Ille Antigramma opponit, in quo innuit, <sup>Antigram-
ma.</sup>
 Programma illud non à Regina emissum, sed Reginæ
 nomine à nonnullis, qui Hispano iniquiores, & Belgis
 rebellibus æquiores. Pristinam Reginæ erga Hispanos
 benevolentiam collaudat, eandem inmerito abaliena-

1. Inscripsit. Sed ad rem redeamus. M.D. LXIX. Die sexto Ja-

nuarii &c. ^{causummodo in Edd. prioribus.}

Pars I.

Z

tam

1569. tam deplorat, non ~~maior~~ fidem, sibi legato & Albani litteris adhibitam, ~~com~~machatur, pecuniam illam detineri demiratur, quum magis interesset Regine (ut ipse dixit) pecuniam Hispano contra rebelles suppeditare, quam detrahere. Denique eam, quasi prima injuriam intulerit, taxat Albanique factum & se excusat. Nec his contentus libellos famosos spargit, in quibus Regine existimationem contumeliose atterit, sub nomine *Amadis Orianæ*. Unde reprehensus, custodes ad unum & alterum diem dati, & illa hæc & hujusmodi fuscæ, sed frustra apud Hispanum perituræ.

In *Cecilium*
conjuratio.

Ex hac pecunia detenta nonnulli Angliæ proceres, inter quos Marchio Wintoniæ, Dux Norfolciæ, Comites Arundeliæ, Northumbriæ, Westmorlandiæ, Penbrochiæ, ~~Essexiæ~~, & alii, in Cecilium causas, ut semel atque iterum jam antea, de pecunia ad Galliæ Protestantibus missa, quærebant, re vera autem quod ægris oculis ejus apud Reginam potentiam intuerentur, Suffolciensi familiæ in regni successione favere suspicarentur, & ne ipsorum conatibus viam obstrueret, vererentur. Occultumque consilium inibant eum in carcerem conjiciendi, Throcmortono æmulo suggerente, semel incarceratum pessundandi rationes fore expeditissimas. Sed nescio cujus indicio, Regina hoc opportune rescivit, & Cecilius structas insidias animosa Principis fortitudine, quæ ipso temporis articulo interveniens nutu eos cohibuit, facile superavit. Simulque illa infregit aliud occultius eorum consilium publice declarandi Regine Scotorum indubitam Angliæ heredem (contra libellum pro jure Suffolciensis emissum) si quid humanitus Elizabethæ accideret.

Pecunia
repetita.

Ad detentam pecuniam repetendam jam venit ab Albano D'Assonvilius, quumque litteras ab Hispano haberet nullas, Elizabetha ad Consiliarios remittit, quos ille primum

primum edire reculavit; mox tamen adiit, & auditus, 1569.
post mentem re infecta rediit.

Mercatores Angli Hamburgum in Germania, tanquam ad novum Emporium, merces convehunt, Albanus omnia omnino commercia cum Anglis interdicit, & nequid in Belgium ab illis hauriatur vel vehatur, exploratores instituit. inter quos J. Storius profugus Anglus Legum Doctor erat sagacissime diligens, qui prius in Principis vitam Prestallum impostorem Magicum consuluerat, & de patria invadenda Albano consilia suggererat. Sed ille dolo composito in navem, quæ merces Anglicas & libros hæreticos intulisse ferbatur, illectus, expansis mox velis in Angliam erat abductus, ubi tandem ultimo supplicio (ut suo loco dicemus) affectus.

Emporium
Anglorum
Hamburgi.

D. Storius
interce-
pius.

Albanus non his contentus, imperat, ut nullæ nisi armatæ naves, è Belgio prodirent, & Anglis, ubicunque invenerint, manus injicerent. Quod etiam in Hispania fieri curavit, ubi Angli Mercatores & nautæ, bonis fisco addictis, in Inquisitionem abrepti, & in triremes damnati. Jussitque Hispanus litteris ad Comitem Montis Agundi Bœticæ præfectum, ne oleum, alumen, saccharum, aromata, & id genus alia in Angliam exportarentur, ratus, si hisce Angli destituerentur, facile in rebellionem prorupturos: simulque per clandestinos internuncios cum Duce Norfolciæ, & Ormondia Comite agit, ut hic in Hibernia, ille in Anglia Regina negotium facefferent, quod illi (qua fuerant in Principem fide) ingenue aperuerunt. Quamprimum maritimi Angliæ populi hæc comperissent, incredibile est quanta alacritate maria insulerint, & quam late piraticam in Hispanos exercuerint, adeo ut ad eos cohibendos edicta prodierint, in quibus prohibitum, ne quis à deprædatoribus merces emeret.

Albani in
fu-
ror.

Hispanus
rebelliones
in Regnam
concitare
studet.

Pirata
cohibiti.

1569.
Negotiatio
in Russia
impedita.

Nec minus impeditæ erant hinc diebus in Russia quam in Belgio res mercatoriæ Anglorum, tam ex falsa institutorum fide, & prava ipsorum interite, quam Germanorum & Russorum in eos æmulatione; dum hi de dolo malo & mercium pretio adauco, Angli qui è societate Moscovitica non erant, & Germani, de Monopolio conquirerentur. Ad hæc sananda, superiori anno missus erat Thomas Randolphus. Qui licet minus gratus Imperatori Russico, quum sedulo de re mercatoria & nihil de foedere, cuius anno M.D.LXVII. meminimus, egerit, illo tamen intercedente, Imperator pro singulari sua in Regiam, & gentem Anglicam benevolentia, concessit. Anglicæ in Russia societati immunitatem à vectigalibus, libertatem quacunque vellet per amplissimi Imperii sui Regiones merces distrahendi, & in Pernam Mediamque per mare Caspium exportandi, quum ceterarum gentium Mercatoribus non liceat mille passus ultra urbem Moscuam proficisci: domosque dedit ad funes navales torquendos, & territorium quinque mill. pass. in ambitu cum silvis ad ferrum constandum, Anglosque in *Opprisney*, i. in *delectum semen populi sui*, suscepit.

Anglorum
in Russia
libertas.

Eorum
in Russia
mercatura.

Nunc illi confidentius regiones illas perlustrare cœperunt, per Dwinam aduerso flumine remigio & helciariorum opere navigiis monoxylis merces Vologdam devehere, inde terrestri septem dierum itinere Veraflaviam, deinde per Volgam (qui latitudine mille plus minus passus patet, & argillaceo solo quercubus & betulis redimitus defluit) ad Astracanam xxx. diebus totidemque noctibus flumine secundo. Ab Astracana vero, ubi navigia construxerunt, magno sæpe & memorabili ausu Mare Caspium, quod admodum vadofum, sæpius trajecerunt; & per vastas Hircaniæ & Bactrianiæ solitudines ad *Teuerin* & *Casbin*, Persiæ urbes, penetrarunt, spe

Et per mare
Caspium
in Persia.

certa Carthagem tandem aperire. Sed bella, quæ inter Turcas & Persas mox insurrexerunt, & barbarorum lærocinia, hoc laudabile Londinensium institutum interruperunt. Imperator autem Randolphum cum lautis remisit, & cum eo Andream Gregoriowitzium Savienam splendida sane pro more gentis legatione, qui laute à Londinensibus, & honorifice à Regina exceptus.

Legatio
Russica in
Angliam.

Proposuit ille foedus quoddam lingua Russica conscriptum, quod iisdem plane verbis, arcanis litteris faciendum ipso præsentem, atque in linguam Russicam cum omnibus litteris transferendum, Reginaeque manu, sigillo, & jurejurando munendum postulavit: necnon ut Regina suum legatum in Russiam mitteret, qui iisdem verbis litteras arcanas, Imperatoris sigillo & crucis osculo coram confirmatas, vicissim acciperet. Regina foedus paciscitur cum clausula *reservationis*, quoad si per foedera cum aliis Principibus prius contracta licuerit, ad mutuam opem contra hostes communes præstandam, ita ut nihil contra jus fasque fieret. Quod si ille quocumque casu solum mutare, vel à domesticis, vel externis hostibus adactus fuerit, illum, uxorem, & liberos omni honore tanto Principe digno excipere & tractare, locum perendinationi commodum assignare, suæ religionis cultum libere permittere, & facultatem discedendi pro arbitrio, sanctissime verbo Principis Christiani, coram Legato & intimis Consiliariis promissit & sigillo confirmavit. Hæc enim ille arcanis illis litteris summopere efflagitaverat. Tantum autem absuit, ut hæc homini feroci, cui suus animus, sua libido jus erat, satisfacerent, ut longis litteris omnia sua in gentem Anglicam beneficia enumerando indignanter exprobraret: Reginam, quod legatum cum suo non miserit ad jusjurandum recipiendum, stomachatur, eam quasi sui negligentem, & mercatorum negotiis Principe indignis

Fœdus
Russicum.

Russi in
Anglos
indignatio.

1569. dignis nimio plus intentari arguit; quos suis nationibus adversari suspicatus, non sordidos & lucro potius inhiantes, quam Principum honori consulentes, contemptum & contumeliose perstringit, privilegia indulta revocare atrociter minatus. Quod tamen blandis Reginae litteris per Jenkinsonum placatus non fecit; sed eam dum vixit ut hororem diligentissime observavit, de foedere illo solidius confirmando subinde interpellavit, Anglosque praeter ceteros etiam dilexit.

Placatur.

Moravius
Scotæ ami-
cos oppri-
mit.

Jam Moravius, qui spe restituendi Reginam Scotorum, ipsi Reginae, Norfolkio, & aliis in Anglia propofita, securum sibi in Scotiam reditum paraverat, (illa enim Scotos, eius vitæ insidiantes, cohibuerat, & ne reditum impedirent, jusserat,) ubi primum Edenburgum venit, nobles Reginae addictos quaesito colore consulendi de eadem restituenda convocat. Quo quum primi advenissent Hamiltonius Dux Castris Fieraldi Vicarius Regni à Regina constitutus, & Herifius, persuasi credulae Reginae litteris, ille eos, dum fraudes timet, circumvenit, ceterisque quidem ne expectatis, in carcerem condit, & illico Reginae fautores omnibus belli injuriis graviter exagitat.

Rumores
contra Mo-
ravium.

Hinc rumores per Scotiam late contra Moravius disseminati, scilicet eum in pacationem cum Elizabetha venisse, ut tenellus Scotorum Rex in Angliam educandus traderetur, Castra Edenburgi & Sterlinii Anglorum praesidiis firmarentur, Dunbrittonum in Anglorum usum expugnaretur, Moravius legitimus regni Scotiae successor, si Rex sine sobole obiret, promulgaretur, regnumque ut Elizabethae beneficiarius teneret. Haec ita increbuerunt, & probabilitate quadam animos hominum per universam Britanniam perculerunt, ut Elizabetha & suae existimationis, & etiam Moravii interesse putaverit has maculas abstergere. Scripto itaque edito haec veritate

Eos Eliza-
betha re-
fellit.

tate

tate mentissima esse verbo Regi declarat, & ab iis conficta qui utriusque regni tranquillitate invident, nec ullam inter se aut suos administratos, & Moravium (quam novit) pactionem verbo aut scripto intervenisse, ex quo postremo in Angliam venerit. Comitem autem Lenoxiæ avum tenelli Regis rogasse ut Rex si ab improborum machinationibus in Scotia tutus esse non posset, in Angliam mitteretur. Præterea asseverat, se pro falso reputare quicquid de pactione inter Moravium & Hertfordiæ Comitem perhibetur, scilicet illis mutuam operam ad utriusque regni Coronam occupandam præstituros. Denique per se non stetit, quod minus res inter Scotorum Reginam & filiolum nondum sit transacta; ut vero transigatur elaboraturam. Et certe elaboravit, licet conflictaretur hinc metu ex æmulatione inveteratæ, quæ inter Principes mulieres nunquam moritur, inde miseratione ex humanæ fragilitatis subinde repetita recordatione.

Miserationem hanc Scotorum Regina magis concitavit, metumque minuit crebris litteris amore plenissimis, in quibus sancte promisit & pro humanitate quam fuerat experta, & arctissima quæ intercedit cognatione, se nihil in illam molituram, nec cuiquam alteri Principi restitutionem velle debere. Adeo ut Elizabetha cum Moravio, aliisque Scotis per Woodum, qui ab Epistolis Moravio, maximopere egerit de ea in pristinam regiam dignitatem restituenda: si minus, ut regio titulo conjunctim cum filiolo uteretur: si nec hoc concederetur, ut tanquam privata, domi apud suos libere, secure, & honorifice dies degeret. Verum Moravium, jam summa rerum potitum, nequaquam permovere poterat.

Ferebatur his diebus rumusculi aura inter homines melioris notæ, Ducem Norfolciæ Scotorum Reginam

1569. in uxorem ducturum, quod pro partium studiis varie expetitur, dum Pontificii hinc suæ per illam religioni, alii per illum Reipublicæ consultum iri sperarent. Certe plurimi, qui Reginam à conjugio alienam viderunt, & exteros Principes, Angliæ hostes, oculos & animos in Reginam Scotorum, tanquam certissimam Angliæ heredem conjicere, existimarunt magis ad quietem fundandam, & Scotorum Reginam intra terminos continendam, ut illa Norfolkici Ducis, inter Angliæ proceres longe maximo, & nobilissimo, gratia apud plebem pollenti, & in Protestantium religione innutrito conjungeretur, quam Principi extero, qui per eam utriusque regno periculum facefferet, & utriusque hereditatem adiret, quam in Anglici sanguinis Principe consolidari suis votis exoptarunt, si quid humanitas Scotorum Regi infantulo accideret. Quem etiam in Angliam abducere proposuerunt, ut ille verus Angliæ heres apud Anglos educatus Anglis charior esset, omnis de successione scrupulus tolleretur, Elizabetha nihil à Duce & Scotorum Regina timeret, quum illum in potestate haberet. Præterea, ne quid Dux in illum attentaret, sed charius adamaret, statuerunt, ut Margareta, unica Ducis filiola, eidem de futuro desponderetur. Inter hos fuerunt Arundeliæ, Northumbriæ, Westmorlandiæ, Suffexiæ, Penbrochiæ, Southamptoniæ Comites, Baronesque complures, & ipse etiam Leicestrius, an falso & insidiosè in Ducis perniciem, incertum, qui tamen omnes rem prius Reginæ communicandam, ejusque arbitrio permittebant censuerunt. Utque leges illa præscriberet, quibus suæ ipsius, religionis, & regni salutis atque securitati plenissime consulere. Sed rem habe summatim, si placet, ab ipsa origine, ex ipsius Ducis scripta confessione quam vidi, & Commentariis Episcopi Rossensis, qui hujus negotii pars maxima fuit.

Quum

De nuptiis
Norfolcici
cum Scota
clam deli-
beratur.

Quam Delegati anno superiori Eboraci convenirent, Lidingtonus, & Episcopus Rossensis, inter aucupandum cum Duce egerunt de nuptiis inter eum & Regiam Scotorum contrahendis, ut postea Moravius ipse apud Hamptonam Regiam. Hic in privato cum Duce colloquio, & etiam cum aliis nonnullis, simulavit, se nihil magis in votis habere, quam ut, rebus in Scotia compositis, Scotorum Regina soror sibi charissima in pristinam auctoritatem restitueretur, modo illa subditos in pristinam gratiam vere & ex animo reciperet, omnibus utrinque offensionibus oblitteratis: vereri tamen, si illa pro suo arbitrio virum sibi adhaereret è Gallia, Hispania, vel Austria, ne injurias acceptas ulcisceretur, religionem in Scotia receptam mutaret, & magnum Angliæ periculum conflaret. Ad hæc prævertenda, omnem operam pollicitus est, ut illa, quæ primum puero, postea juveni improvido, & deinde furioso nupserat (ita enim se verba habuerunt,) nunc tandem Duci, viro maturo judicio, matrimonii vinculo conjungeretur, quod utriusque regni tranquillitati, utriusque Principis securitati, & religionis firmamento inprimis cederet, quum ille, qua fuit in Regiam Angliæ, observantia, felicius Scotiam in amicitia Anglorum contineret, & Regiam Scotorum facilius ad veram Religionem, quam ille fuerat amplexus, perduceret.

1569. Prima harum nuptiarum mentio.

Moravii propositio ad Norfolkium.

Hæc eadem Moravius etiam Regiæ Scotorum per Robertum Melvinum occulte impertit, & ad eadem conficienda operam perofficiose detulit. Dux autem respondit, nihil se posse de nuptiis illis statuere, priusquam illa crimina objecta elueret. Rossensis tamen sedulo quantum poterat quodammodo nolentem pertrahere non destitit.

Paucis post diebus Nicholas Throcmortonus in Regia Westmonasterii Ducem convenit, cui singulare

Throcmortoni consilium.

1569. studium in omni officii ~~sepe~~ professus, significat se intellexisse Leicestrium cum Duce acturum de matrimonio inter eum & Reginam Scotorum: quod novum sibi Throcmortonus dixit, quum easdem nuptias ipse Leicestrius non ita prideri ambiisset. Ducem vero amice monuit, si id egeretur, ut Leicestrio, qui antea ambiebat, hujusmodi nuptiarum honorem deferret: sin ille vehementius instaret, ut abnueret, eo quod Scoti illam plurimum criminum insimularint. Ego tamen, inquit Throcmortonus, inprimis opto, ut illa tibi connubio conjungatur, tum ut veræ religioni consulatur, tum ut non aliunde quam à Regina nostra illa tota dependeat. Hoc tamen præmoneo, si quid hac in re egeris, Leicestrius tibi consilio præeat. tu enim per te haud facile Regine assensum consequaris.

Uno & altero post die Leicestrius rem Duci proposuit. qui juxta ac Throcmortonus præmonuerat, respondit: quumque ad crimina perventum, Leicestrius illa extenuavit, idque ex fide Richardi Candishi, cujus operam etsi suspectam, Duci commendavit; Leicestrius deinde rem Penbrochio communicat, & Dux Arundelio. Illi una cum Throcmortono litteris suis Ducem Reginæ Scotorum in maritum (quod & Moravius ante fecerat) commendant. Ipse etiam Dux datis litteris amorem suum singularem testificatus omne studium amantissime defert. Jam inde quascunque ad illam scripsit, & ab illa accepit litteras, illis impertit, & crebra colloquia de ratione matrimonii ineundi cum Rossensi habent, & per Richardum Candishum hos articulos, Leicestrii manu conscriptos, Reginæ Scotorum proposuerunt mense Maio M.D.LXVIII. *Illam nihil moliretur quod sit fraudi Reginæ Angliæ, aut liberis ex ea natis in successione regni Angliæ, fœdus offensionis & defensionis inter regna iniret, religionem Protestantium in Scotia constabiliret, Sco-*

Articuli de
nuptiis
Scotæ pro-
positi.

tos qui jam adversantur, in gratiam reciperet, assignationem regni Angliæ Duci Andium factam revocaret, aliquem è nobilitate Anglica in virum adsumeret, nominatim Ducem Norfolkiciæ inter Proceres Angliæ longe nobilissimum. His si assentiret, promiserunt, se effecturos ut Regina Angliæ etiam consentiret, illa in regnum prope diem restitueretur, & in successione Angliæ confirmaretur. Hæc illa prompte admisit, nisi quod de fœdere nihil respondere posset, Galliæ Rege inconsulto. Assignationem vero nullam Andium Duci factam esse protestatur, curaturam tamen (si hoc postularent) ut Andinus renunciaret. Monuit ut, ante omnia, assensum Reginæ procurarent, ne res in suum & Ducis detrimentum verteret, quod in Darlianis nuptiis sine ejus assensu contractis illa prius experta. Illi tamen prius animos plurimum nobilium tentandos censuerunt, quorum plerique assensum ita præbuerunt, *modo Regina non adversaretur.* Nec improbarunt quidem Gallus & Hispanus, solummodo à Moravio timebant, ne qui primus rem proposuerat & omnem operam pollicitus erat, primus impediret. Veruntamen in hanc sententiam convenerant, ut Liñgtonius, qui tunc expectabatur, Elizabethæ animum primus tentaret. Interim Dux quicquid hac de re actum, Baroni Lumleio impertit, ægreque à Leicestrio obtinuit, ut alios quosdam amicos de hac re consuleret; paullo tamen post cum Penbrochii assensu etiam Cecilio rem aperit.

Quo quidem tempore Leonardus Dacræus suscepit cogitationem captivam Reginam è custodia, qua tunc Whinfeldiæ in Comitatu Derbiæ sub Comite Salopiæ asservabatur, subducendi. Northumbrius consilii particeps hoc Duci significavit, sed ille fieri prohibuit dum timeret ne illam Hispano in uxorem traderent, & speraret Elizabethæ assensum brevi elicere.

De Scora
 liberanda
 consilium.

1569. Mox harum nuptiarum rumor per mulierculas au-
 licas, quæ statim a matrona sagaciter odorantur, ad Re-
 ginæ aures clarius pervenit. Quod quum Dux compe-
 risset, obnixè ipse eum Leicesterio, & per Penbrochium
 & Throcmortonum agit, ut Regiæ protinus res pro-
 neretur. Ille moras mittit & procrastinat quasi oppor-
 tunum tempus prætolaturus. Cecilius autem Ducem jam
 animo anxium admonet, ut ipse rem Regiæ explica-
 ret; quo & ipsi & Regiæ omnis scrupulus quamprimum
 eximeretur. Leicesterius contra, qui promittit,
 se rem propositurum Regiæ iustitanti; sed dum in
 alium atque aliam diem blande differt, Regina ad Farn-
 hamiam Ducem mensæ adhibet, & false submonet, ut
 caveret, cui pulvino caput inclinaret. Tichfeldia tan-
 dem Leicesterius male se habuit, vel certe simulavit.
 Regiæ invisenti, consolatione permulcenti, & depre-
 hendenti spiritum & sanguinem ex timore intra retrahi,
 cum suspiriis & lacrimis culpam deprecatus, rem totam
 ab origine explicavit.

Quo tempore Regina Ducem in ambulacrum advo-
 cavit, gravissimeque reprehendit, quod, ipsa inconsulta,
 Scotorum Reginam in matrimonium postulasset: jussit-
 que pro fide quam Principi debuit, ut incepto abstine-
 ret. Promisit ille libens lubensque, nec dubitavit as-
 ferere (quasi eam plane negligeret) proventus suos in
 Anglia non multo esse minores quam Regni Scotorum
 jam misere bellis exhausti; necnon quum in Sphæriste-
 rio suo Norwici esset, se nonnullis regibus quodammodo
 æqualem sibi videri. Verum jam inde animo fractiori
 esse cœpit: quumque Reginam vultu & voce indies
 infensorem, Leicesterium quodammodo abalienatum, &
 plures nobiliores, salutatione vix reddita, & sermone
 statim abrupto, à familiaritate sensim se subducere per-
 spiceret; venia non impetrata Londinum cogitans di-
 vertit

Regina de
 his nuptiis
 edocita.

Leicesterius
 rem aperit.

Ducem
 deterrere.

Ille ex aula
 se subducit.

vertit ad Penbrochiūm, qui bene sperare jussit, & non nihil solatii præbuit. Et eodem ipso die Elizabetha Scoticum Legatum, de Regina captivā liberanda interpellantem, indignanter rejecit, jussitque ut illa tranquille se gereret, ne eos, quibus maxime innititur, sine capite truncos propediem videret.

1569.

Quum jam rumor ille de nuptiis magis magisque ca-
 leret, & Regis Galliarum Orator Regiæ Scotorum li-
 bertatem (magis suasu quorundam Anglorum, quam
 jussu Regis Gallorum, ut mox comperitum) maximo-
 pere urgeret; suspiciones novæ undique arreptæ fuere,
 & Cecilius, qui reipublicæ & religioni sedulo semper
 excubavit, intentum animum habuit, ut rem indagaret.
 Egit itaque per litteras cum Suffexio, Septentrionalis
 plagæ Præsides, qui Duci intimus & necessitudine con-
 junctissimus, ut si quid de Ducis nuptiis intelligeret,
 Reginam faceret certiore. Quid responderit, me latet.
 Quumque observatum fuisset, Ducem cum Moravio,
 Scotiæ Prorege, secreta colloquia ad Hamptonam Re-
 giam subinde consensisse, Georgius Carius, Baronis
 Hunfdonii filius, submissus est ad Moravium, ut elice-
 ret si quid Dux illi de his nuptiis impertiisset. Dux in-
 terea territus rumore falso dissipato rebellionem in Se-
 ptenrionali plaga concitatam esse, & certior à Leice-
 stria factus illum incarcerationum fore, in Norfolciam
 secessit, dum tempestatem impendentem amici aulici
 interim averterent, (qui hoc promiserunt) & ipse sup-
 plicibus litteris infensum Regiæ animum emolliret.
 Adhibiti autem erant qui ejus motus & conatus, etiam
 & nutus observarent. Quum nihil solatii apud suos
 reperiret, & Heidonus, Cornwallius, aliique è prima-
 riis ejus tractus viri suaderent, ut ad Regiæ misericor-
 diam, si sibi male conscius esset, confugeret, in anti-
 pites curas distractus fluctuavit. Aula interim suspicioso
 metu,

Cecilius rem
 expificatur.

Norfolcius
 in Norfol-
 ciam se
 confert.

Hinc in
 aula trepi-
 datur.

1569. metu, ne ille in rebellionem prorumperet, tota erat suspensa, deliberatumque ferunt, si hoc faceret, Reginam Scotorum illico è medio tollere.

Ille autem ex innata bonitate & optimæ mentis conscientia in nullam Majestatis legem peccasse, (illam enim Henrici VIII. de non ducendis Regis sororum, aut fratrum, aut amitarum liberis clam Rege, sub pœna læsæ Majestatis, Edwardus VI. refixerat) necnon ex timore, ne durius cum Regina Scotorum ex suspitione ageretur, amicis in Aula dat litteras, quibus metu carceris subduxisse se domum significat, ut tempore & absentia remedium contra malignos rumores; qui pronis in aula auribus semper excipiuntur, compararet; culpamque demississime deprecatus, illico se itineri aulam versus accingit.

Ad aulam redit.

In reditu, ad S. Albani, Owenus, Arundellæ Comitis famulus, clam à Throcmortono, & Lumleio, qui jam in custodia, missus; admonet, ut ipse culpam in se omnino susciperet, nec in Leicestrium, aut alios derivaret, ne ex amicis inimicos redderet. Ibi Edwardus *Fitz-Girald*, Comitis Kildariensis frater (cohortis nobilium stipatorum subpræfectus) obvius excepit, & Burnhamam ad III. à Windesora milliæ (ubi tunc Regina egit) abduxit.

Moravium rem aperit.

Quarto post die, Abbas Dunfeimelini litteras à Moravio, Scotiæ Prorege, Reginæ tradit, in quibus significavit, Ducem ad Hamptonam Regiam secreto cum ipso egisse, ut ejus cum Scotorum Regina connubio faveret, nisi vero faveret, interminatam fuisse, se fautorum promississe, ut insidias in vitam à Nortono quodam, dum rediret, structas anteveniret, à quo & aliis Dux securitatem redeundi spondit, & paullo post Ducem per litteras furtivis notis conscriptis ab ipso petiisse, ut connubio assensum præberet suum. Ad hæc Ducem per Boidum significasse quod nunquam Scotorum Reginam

ginam, desereret: insuper ejusdem Reginæ ministros Pro-
regi quodammodo persuasisse, Elizabetham in connu-
bium consensisse, necnon spem regni Angliæ proposuisse.
Deprehendit etiam Elizabetha, illam quibusdam Angliæ
Proceribus intimasse, ut in suas partes pelliceret, se id
moliri quod Reginæ sit securitati, & utriusque regni
saluti certissimæ.

Dux, qui occulte & caute litterarum commercia (quæ
submissæ in lagenis cervisariis) cum Episcopo Rossensi,
Leicestrio, & Throcmortono habuit, sub hoc tempus
de hoc cum Scotorum Regina connubio, & clandesti-
nis cum Episcopo Rossensi colloquiis examinatus, ple-
raque confessus, ad arcem Londinensem sub custodia
Henrici Nevilli, Equitis aurati, mittitur, asperius repre-
hensus, quod, venia non impetrata, aula discesserat, &
insimulatus quasi rebus novis studeret. Biduo post E-
piscopus Rossensis itidem examinatur, & Robertus Ri-
dolfus, patricius ille Florentinus, quo Rossensis & alii
familiariter utebantur, Francisco Walsinghamo custodi-
endus traditur. Penbrochiæ comes domi suæ se conti-
nere jubetur, & privatæ examinationi subjicitur. Ejus
tamen nobilitati & senectuti datur, ne confessio in
scripta redigeretur, quum hoc peteret eo quod scribere
nesciret. Proceres aliquot è Regia submoventur, quasi
conscii: qui supplices confessi, se cum Duce in nuptias
consensisse, quas Moravius primum proposuerat, ita ta-
men, ut Dux, Regina Scotorum, & ipsi rem ad Regi-
nam referendam fenserint, priusquam contraherentur,
delicti veniam petierunt: Similiter Northumbriæ &
Westmorlandiæ Comites, hujus consilii participes, se
Suffexio, Septentrionalis plagæ Præsidi, submiserunt, &
ut pro ipsis apud Reginam intercederet, obsecravit.
Varii etiam libelli prodierunt contra has nuptias, con-
tra Reginam Scotorum, & jus quo illa Angliam ut
proxima

Norfolcius
custodiæ
datur.

Et alii.

conscii cul-
pam depre-
cantur.

Libri ad-
versarii de
his nuptiis.

1569. proxima heres vendicabat: tanta ingeniorum procacitate, ut Regina statuerit severo edicto prohibere, & Rossensi Episcopo respondere connivens permiserit. Qui librum ad Reginae suae honorem, jus succedendi, & muliebri imperium (nam & hoc impugnabatur) afferendum statim opposuit sub nomine Morgani *Philips*. Argumenta vero pro successionis jure se ab Antonio Browno, Primario in *Communibus Placitis Justitiario*, & Carrello, juris Anglorum consultissimis, clam hausisse postea in Commentariis ingenue agnovit.

Chapinus Vitellius in Angliam cur venit.

His diebus venit ab Albano Chapinus Vitellius, Marchio Cetonæ, cum obsoletis Hispani litteris specie componendi lites de commerciis, re vera ut observaret successum rebellionis jam futuræ, militibusque præfesset; quos è Belgio Albanus clam promiserat; qui etiam ad portus explorandos *La-Mottum*, Dunkirkæ præfectum, (quod ipse postea testatus) navicularii habitu præmiserat. Quum autem deprehensum esset, hunc Marchionem tantum substitutum ab Albano, qui & ipse vicaria potestate substitutus, dubitatur an cum eo, tanquam Legato, ageretur. Attamen ut Hispani legatum se velle agnoscere Regina significavit. Verum quum non aliam ille ostenderet auctoritatem, quam pecuniam detentam repetendi, illa, pacis percupida, monuit, ut ampliorem auctoritatem ad res componendas compararet. Quam dum expectat, fama de rebellionem in Septentrionali plaga regni proruptura increbescit.

Rebellio Septentrionalis.

De hac, ut rem altius repetam, Autumno ineunte, pertenuis rumor exortus erat, qui primum neglectus quod sine capite, mox auctus ex frequentibus Comitum Northumbriæ, Westmorlandiæ, & aliorum coitionibus, adeo ut Suffexius Præses eos accersitos de rumore isto sciscitaretur. Qui se inaudisse non diffitebantur, verum conscios esse pernegabant, vitamque contra quoscunque rebelles

rebelles pro Regina multis magnisque obtestationibus devovebant. • Hinc domum remissi etiam cum potestate in Auctores hujusmodi rumoris inquirendi. Nihilominus adeo rumor ille rursus invaluit, ut Regina, de tantis viris nihil temere credendum rata, illos per Suffexium juberet Londinum quamprimum accedere ad omnem suspicionem dimovendam. Suffexius tamen, nescio quo consilio, ipsum adire jussit, tanquam de provinciæ negotiis cum illis consulturus. Illi primum tergiversantur, mox plane adire abnuunt. Hinc Regina festinatò litteris peremptoriis, omni excusatione deposita, statim coram comparere jubet, ut vel à rebellionem omnino absterreret, vel in rebellionem protinus proruerent, priusquam copias contraherent, & res maturefceret: Cohortes enim auxiliares tum à Scotis conjuratis, tum ab Albano ad *Hertispolum* in Dunelmensi Episcopatu portum exponendas operiebantur, ut postea innotuit.

Quamprimum Northumbrius litteras perlegerat, homo facili ingenio, sibi male conscius, Romanæ religionis perquam studiosus, injuria, quam ille interpretabatur, de divite æris vena in suo solo ex jure Majestatis, sive *Prærogativa in fodinis Regalibus abjudicata* exacerbatus, & eximia tamen Regiæ clementiæ spe sustentatus, ancipiti cura fluctuabat, an Reginam adiret, an fuga sibi consuleret, an in rebellionem prorumperet. Fluctuantem & pavidum ut amici & famuli in rebellionem jam parati senserunt, intempesta nocte ex improvviso interpellant, clamitantes, Oswoldum Ulstropum, & Vaughanum inimicos adesse cum armata manu qui captivum abriperent; Ne sibi, ne suis, ne religioni patrum deesset, obtestantur; Catholicos per universam Angliam ad Romanam religionem afferendam jam esse accinctos asseverant, campanas per pagos tumultuario ordine præpostero ad multitudinem concitandam pullant. Ille tre-

1569. pidus è lecto ad pergulam in vivario juxta Topcliffum se recipit, & nocte insequente Branspethum, ædes Comitum Westmorlandiæ, ubi plures rei non ignari jam convenerant.

Rebellium
prætextus. Etenim ut multitudinem imperitam contraherent, aliis imperarunt, ut armati se conjungerent ad Reginam tutandam, aliis innuerunt, universos Angliæ Proceres secum ad Romanam religionem restaurandam conspirasse, aliis, se necessario adactos ut arma fumerent, ne prisca Angliæ nobilitas à novis hominibus conculcatur, & patria exteris in prædam proderetur. Hinc aperte in rebellionem prorumpunt, & publicam regni pacem jam annos undecim sub Elizabetha inconcussam primi turbant, Nicholao Mortonio Presbytero strenue impellente, qui à Pontifice R. missus, ut denunciaret Elizabetham hæreticam esse, & inde *omni Dominio & Potestate* excidisse.

In rebellio-
nem pro-
rumpunt. Protinusque scripto proposito declarant, *Se arma sumpsisse non alio consilio, quam ut majorum religio restitueretur, Consilarii pravi à Regina submoverentur, Dux, & alii proceres fideles de gradu dejecti in libertatem & gratiam reducerentur; in Reginam autem nihil moliri, cui obsequentissimos subditos se esse, & semper fore devotent;* litterasque ad Pontificios circumquaque per regnum mittant, ut vires conjungerent. Tantum autem abfuit, ut se confociarint, ut plerique acceptas litteras cum latoribus ad Reginam transmiserint, suamque singuli ex omnibus regni partibus operam, & opes contra illos, & ipse etiam Norfolcius, certatim obtulerint. Adeo ut illa summam certe & singularem subditorum fidem perspexerit, & hoc nomine divinam benignitatem gratissimo animo agnoverit.

Ad Pontifi-
cios litteræ. In Libros
sævitia. Rebelles Dunolmum Episcopalem sedem vicinam primum adeunt, ubi sacra Biblia, & Liturgiæ libros lingua Anglica in Ecclesiis repertos dilacerant & proculcant.

Inde Missam ubique celebrantes, parvis itineribus sub signis, in quorum aliis depicta erant quinque vulnera Christi, in aliis Calix Eucharisticus, Richardo Nor-
 Vexilla.
 tono sene nobili & venerabili canicie Crucem cum la-
 baro præferente, turmatim usque ad *Cliffordmore* haud
 procul à Wetherbeia progressi, XII. rebellionis die ex-
 Numerus:
 ercitus recensent; nec plures quam sexcentos equites,
 & IIII clo. pedites numerant. Ubi quum certo compe-
 rissent, Scotorum Reginam (ad quam liberandam arma
 potissimum induerant) à Tutburia Coventriam urbem
 munitam esse abductam sub custodia Comitum Salopiæ
 & Huntingdoniæ, Suffexium à latere validum in eos
 conscripsisse exercitum, Georgium *Bowes* à tergo de-
 lectum habuisse, & *Bernardi Castrum* firmasse, Baronem
 Scropum, Cumbriæque Comitem Carleolum communi-
 visse, & manum militarem contrahere; signa retulerunt,
 Reccedunt.
 & eandem fere viam remensi, ad *Rabiam*, Comitum
 Westmorlandiæ ædes primarias, devenerunt. Unde di-
 gressi, Castrum Bernardi arcta obsidione incinxerunt,
 Bernardi
 quod, fame urgente, deditioe brevi ceperunt, Georgio
 Castrum
Bowes cum fratre Roberto, & præficiariis militibus cum
 capiunt.
 armis ex pacto dimissis.

Quo ipso die, quum jam antea patriæ proditores voce
 præconis declarati essent, Suffexius in eos cum VII clo.
 militum, signa movet, Edwardo Comite Rutlandiæ,
 Hunsdonio, Evero, & Willoughbeio Parhamio Baroni-
 bus comitatus. Quum ad Aclandiam ventum esset, re-
 Fugiant.
 belles trepida fuga ad Hexhamam se proripuerunt, &
 protinus per avia palantes, ad Castrum *Narworthum*.
 Ubi audito, Comitem Warwici, Clintonumque Maris
 Præfectum cum XII. milibus ex australi Angliæ parte
 festinanter insequi; duo Comites cum pauculis (ceteris
 inficiis) in Scotiam vicinam illico se subduxerunt. North-
 umbrius ad *Harclawe* in tuguriolis delituit inter *Grai-*

1569. *hamos* famulos prædones, à quibus Moravio postea pro-
ditus. Westmorlandius latebras apud Carrum Fernihur-
stium, & Buchlium invenit, tandemque in Belgium
cum aliis Anglis evasit, ubi exili ab Hispano pensione,
vitam satis inopem ad senectutem traxit. Reliqui dis-
sipati fuga & latibulis salutem consuluerunt. Ad terrorem
sexaginta sex pedanei Magistratus & alii Dunelmæ sus-
pensi, inter quos Plomtreus Sacerdos fuit notissimus.
Eboraci supplicio affecti erant, Simon Digbeius, J. Ful-
thropus, Thomas Bishopus, Robertus Penemanus; &
Londini post aliquot menses Christophorus & Thomas
Nortoni, & nonnulli alii alibi.

Nonnulli
supplicio
afficiuntur.

Alii pro-
scribuntur.

Postea qui ex rebellibus clarissimi læsæ Majestatis
convicti & proscripti fuerunt, nominatim Carolus Comes
Westmorlandiæ, Thomas Comes Northumbriæ, Anna
Comitissa Northumbriæ, filia Henrici Comitis Wigor-
niæ, Edwardus Dacæus *de Morton*, Jo. Nevillus *de Le-
versege*, Joannes Swinbornus, Thomas Markenfeldus,
Egremondus Ratcliffius Comitis Suffexiæ frater, Christo-
phorus Nevillus, Richardus Nortonus *de Norton Coniers*,
Christophorus Martheducus, & Thomas è familia Nor-
tonorum, Robertus & Michaël Tempesti, Georgius
Staffordus, & quadraginta plus minus alii, natalibus
clari. Horumque convictio & proscriptio proximo Par-
lamento confirmata. Reliquis qui fundos non habue-
runt, & è regno non profugerant, noxa erat remissa.
Ita hujus rebellionis flamma brevi tempore extincta est;
Chapino Vitellio, qui conscius, ut dixi, apud Reginam
& Proceres palam demirante; tacite verò indignante,
tam subito & tam facile extinctam fuisse, ejusque in
Angliam adventum irritum cecidisse.

Nova re-
bellio.

* *Ditts*
Ball.

Ex obruto hujus rebellionis incendio novus quasi de
cineribus igniculus *Narworthi* in Cumbria juxta * *Val-
lum Severi* prorupit, à Leonardo Dacæo, Guiljelmi Ba-
ronis

ronis Dacrei *Gillelandii* filio secundo-genito, accensus. Hic (quum Baro Dacreus, nepos è fratre natu majore adolescentulus, ut dixi, exspirasset) iniquissimo animo tulit, opimum patrimonium neptibus, quas Norfolcius focer suis filiis desponderat, ex lege obvenisse: litem contra neptes intenderat, quæ, quum ex voto non procederet, clam cum rebellibus consilia sociavit, & Scotorum Reginam custodia eripere frustra tentavit. Quum autem illi rebellionis signa sustulissent, priusquam putaret, & patriæ hostes declarati, dum ille in aula, ad Reginam salutandam admissus, omnem operam contra rebelles detulit; eoque nomine domum remissus. In itinere (ut postea deprehensum est) consilia cum, illis per internuncijs impertiit, animumque addidit, multa à Legatis exterorum Principum pollicitus, & inter alia se (collectis Reginæ nomine militibus) Baronem Scropum, Limitis Occidui præfectum, Episcopumque Carliolensem è medio sublaturum. Quod quum efficere non posset, fugientes Comites litteris commendatitiis ad Scotos persecutus, Castrum *Greistochum*, aliasque Dacreorum ædes occupavit, Castrum *Naworthum* tanquam sui juris communivit; contraxitque obtenti sua defendendi, & rebellibus obsistendi, tria millia limitaneorum prædonum, & alios, qui Dacreorum nomini eo tractu longe clarissimo erant devotissimi.

Contra hos Baro Hunsdonius cum Veteranis præsidariis Berwici signa movet: Illi, munimentis non confisi, obviam procedunt, & triquetra acie equitibus circumpositis ad *Geltum* fluviolum excipiunt. Pugnatum sane ^{Pugna fusi.} *urriæque* acriter, & Leonardus (gibbosus licet) nihil non fecit quod in duce fortissimo requiratur, sed, plurimis suorum cæsis, victoriam haudquaquam lætam Hunsdonio reliquit, & in Scotiam proximam se recepit. Unde brevi in Belgium transmisit, & Lovanii diem supremum

1569. premium inops obiit: Ut pater, qui moriens ei tristitia propter inobedientiam imprecatus erat, non falsus videatur. Hunsdonius castra recepta Norfolcii famulis custodienda commisit, & Regina multitudini, quam in rebellionem excitat, criminis gratiam publicato edicto fecit.

Elizabetha reformatis in Gallia auxiliatur.

Quamvis illa hac rebellionē domi implicata, Protestantibus tamen Galliarum non defuit, rebus eorum jam prope deploratis. Principes enim ejusdem professionis ad communem causam tutandam hortata, pecuniam, Navarrearum Reginarum monilibus pignori acceptis, suppeditavit, permisitque Henrico Champernouno (cujus patruelis Gawinus Comitis Montgomerii filiam in uxorem ceperat) in Galliam turmam centum equitum volonum nobilium ducere, qui vexillo inscripsit, FINEM DET MIHI VIRTUS. Inter quos erant Philippus Butshidus, Franciscus Barcleius, & Walterus Raleighus, admodum adolescens jam primum fati monstratus. Hæc Galliam non latuerunt, qui ut Angliarum opes in Protestantium subsidium redundantes vel exhauriret, vel saltem aliorum derivaret, statuit novum belli incendium contra Angliam in Scotia excitare, sublevando Scotos qui pro Scotorum Regina Dunbritaniam arcem tenuerunt. Et ad hoc Sebastianum Martiguium, bellica laude florentem, destinavit, sed illo in obsidione S. Joannis d' Angeli sclopeti ictu extincto, hoc consilium profus evanuit.

Rebellio in Hibernia.

Nec Hibernia hoc tempore rebellionibus vacavit. Edmundus enim & Petrus Boteleri, Comitum Ormondia fratres, qui vicinos in Momonia injuriosius tractaverant, legibus parere recusarunt, deprædationibus & incendiis bonos cives infestarunt, & cum Jacobo Fitz-Moris de familia Desmonia, Mac-Arti-More, Fitz-Edmundo Seneschallo Imokellia, & aliis qui cum P. P. Romano & Hispano de afferenda religione & deturbanda Elizabetha

tha Hiberniæ regno faterentur, foedus inierunt. Unde 1569.
 perduelles denunciati, & Petrus *Carew* senior eos varia
 fortuna velitationibus exercuit. Nihilominus contractis
 perditorum numeris Kilkenniam obsederunt, civesque
 uxorem *Warrhami S. Legeri* in manus tradere jufferunt,
 sed à præfidiariis erumpentibus repulsi, misere regionem
 circumquaque devastarunt. Ad hanc seditionem inflam-
 mandam, venit occulte ab Hispano Joannes Mendoza,
 & ex Anglia ad extinguendam Comes Ormondia, qui
 persuasit fratribus ut se submitterent. Illi tamen in car- Sedatur.
 cerem coniecti, verum ne judicio sisterentur, quod eo-
 rum scelera efflagitarunt, impetravit apud Reginam as-
 sidua Comitis intercessio, qui ægerrime tulit, ejusmodi
 maculam per eos nobilissimæ familiæ esse aspersam, &
 sanguinis etiam necessitudo inter eos & Reginam, quæ
 subinde illibatam hujus familiæ nobilitatem in suam
 gloriam trahere gaudebat. Rebellionis autem reliquias
 Prorex per Humfredum Gilbertum acriter persecutus,
 brevi dissipavit.

In Ultonia etiam tumultuatum Turlogho *Leinigh* mo-
 do in bellum, modo in pacem pro sua levitate, & ad-
 ministrorum lubidine, præcipite. Verum eum in officio
 continuerunt non tam Angli præfidiarii, quam Hebridi-
 diani subinde ex macris illis Insulis in ejus agros effusi.
 Contra quorum in illa parte incursiones magna vis pe-
 cuniæ ad oram maritimam communiendam ex Anglia
 subinde mittebatur: sed frustra, ex infelicitate quadam
 tam Angliæ quam Hiberniæ communi, ubi ad publica Hiberniæ
infelicitas.
 opera ejusmodi homines plerumque se ingerunt, & ad-
 mittuntur, qui publica privati sordide postponunt.

00037901

